

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ

**НАДВОРЕШНА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА
СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ: EULEX ВО КОСОВО**

Докторска дисертација

Кандидат:

Фјоле Целал Нухиу

Ментор:

Проф.Др. Елена Михајлова Стратилати

Скопје, 2023

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ**

**НАДВОРЕШНА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА
СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ: EULEX ВО КОСОВО**

Докторска дисертација

Кандидат:

Фјоле Целал Нухиу

Ментор:

Проф.Др. Елена Михајлова Стратилати

Скопје, 2023

Докторант:
Фјоле Џелал Нухиу

Тема:
НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА - СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ:
EULEX ВО КОСОВО

Ментор:
д-р ЕЛЕНА МИХАЈЛОВА,
Институт за ментори

Одбранбен панел:
д-р. ИМЕ И ПРЕЗИМЕ (Претседател)
Претседателски институт

д-р. ИМЕ И ПРЕЗИМЕ,
Институт на членови

д-р. ИМЕ И ПРЕЗИМЕ,
Институт на членови

д-р. ИМЕ И ПРЕЗИМЕ,
Институт на членови

д-р. ИМЕ И ПРЕЗИМЕ,
Институт на членови

Научна област:
РЕСПЕКТИВНА НАУЧНА ОБЛАСТ

Датум на одбрана:

Признание

Сакам да изразам искрена благодарност до мојот ментор, д-р. Елена Михајлова за нејзината непроценлива поддршка и насоки во текот на ова истражување. Нејзината експертиза и менторство беа клучни во обликувањето на оваа теза.

Од срце им се заблагодарувам на членовите на комисијата за моите тези, [Имиња на членовите на Комитетот], за нивните вредни увиди и повратни информации кои во голема мера го подобрија квалитетот на оваа работа.

Благодарен сум на факултетот и кадарот на Универзитетот „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“, г-дин Хамди, г-дин Љубиша, г.Илија, проф. Васко итн, за обезбедување на погодна академска средина и пристап до ресурсите неопходни за ова истражување.

Нудам длабока благодарност до моето семејство за нивната непоколеблива љубов и охрабрување. Нивното присуство и пожртвуваност ми беа постојана мотивација.

На крајот, сакам да изразам благодарност до сите учесници во истражувањето што двапати учествуваа за да придонесат во ова истражување. Вашите увиди и придонеси беа непроценливи.

Ви благодарам.

Давам моја лична изјава за оригиналноста на наведената докторска дисертација дека уредно давам упатување на цитираните извори и дека овој труд не се користи во ниту една друга универзитетска студија за стекнување други знаења.

Ракописен потпис на докторантот
(на потписот на електронската верзија и кратенката п.с.)

(на електронската верзија на докторската дисертација)

Изјавувам дека електронската верзија на докторската дисертација е идентична со печатената докторска дисертација.

Потпис на авторот, п.с.

Фјоле Целал Нухиу **НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА – СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ: EULEX ВО КОСОВО** - АПСТРАКТ -

Во оваа докторска теза главна цел е сеопфатно истражување на надворешната политика на Европската Унија и преку спроведено длабинско истражување за Мисијата на Европската Унија за владеење на правото во Косово (EULEX).

На повеќе од 200 страници, во тезата е испитана еволуцијата на рамката на надворешната политика на EU, следејќи ги нејзините корени од формирањето на Европската економска заедница до сегашното функционирање на Европската служба за надворешни работи (EEAS). Во тезата се навлегува во основните двигатели и мотивации кои ги обликуваат надворешните односи на EU и се испитувани предизвиците и можностите што се јавуваат во извршувањето на кохерентна и ефективна надворешна политика на EU. Заедничката надворешна и безбедносна политика беше и продолжува да биде предизвик за Европската Унија од нејзиното создавање до денес, особено со создавањето на EEAS (Европска служба за надворешни работи). Дел од неа се исто така и мисиите низ светот. Создавањето на EEAS беше најконкретен чекор, бидејќи EEAS сега се смета за око и глас на EU на меѓународната арена, поконкретно EEAS е тело кое денес управува со дипломатските делегации и мисии на EU во различни земји. Рамката на надворешната политика на EU е предмет на тезата, која ги испитува нејзините примарни цели, принципи и инструменти.

Бидејќи EULEX беше најголемата и најскапата мисија на EU, целта на овој истражувачки труд е да ги елаборира перформансите на EULEX во Косово. Спроведена е темелна анализа на EULEX, со фокус на проценка на ефективноста на мисијата во постигнувањето на нејзините зацртани цели. Во студијата се користи пристап со мешани методи, комбинирајќи квалитативни и квантитативни истражувачки методологии и вклучува интервјуа, анкети и анализа на податоци за сеопфатна евалуација на различните аспекти на EULEX, вклучувајќи ја неговата организациска структура, спроведувањето на мандатот, напорите за градење капацитети и интеракциите со локалните засегнатите страни. Крајната цел на ова истражување е да придонесе за подобро разбирање на улогата што ја играат мисиите на EU во промовирањето на стабилноста и демократијата во трети земји.

Наодите од истражувањето даваат увид на достигнувањата и предизвиците на EULEX, нагласувајќи го неговото влијание врз владеењето на правото во Косово. Преку анализата се открива комплексноста на спроведувањето на мисијата за владеење на правото во кривка постконфликтна средина, нагласувајќи ја важноста на локалната наклонетост и соработката меѓу меѓународните актери и локалните институции. Истражувачката анкета идентификува низа фактори кои влијаеле на ефективноста на EULEX, вклучувајќи ја политичката динамика, ограничувањата на ресурсите и координацијата меѓу повеќе актери во рамките на мисијата. Најинтересниот дел од тоа што следува беше тоа што, иако граѓаните на секое прашање го оценуваа EULEX како неуспешна мисија, на последното прашање „Дали на Косово сè уште му треба присуство на EULEX“? одговорот беше Да и во двата периода на истражувањето. Тоа значи дека EULEX не им помогна на нашите институции да изградат демократија и граѓаните на Косово сеуште немаат доверба во нивните институции. Така, и покрај фактот што мислат дека EULEX не беше успешен, сепак на граѓаните им е потребен EULEX за да се чувствуваат безбедно, особено во однос на прашањата за правда. Со оглед дека ова не беше случај, туку е процес кој сè уште трае, од значење е да се продолжи со неговата анализа за да се извлечат заклучоци, особено препораки за иднината на мисиите на EU. Како резултат на овие наоди од истражувањето, во тезата се предложени низа препораки за подобрување на ефективноста на EULEX и зајакнување на ангажманот на EU во промовирањето на владеењето на правото. Овие препораки вклучуваат зголемување на локалната наклонетост, подобрување на координацијата помеѓу меѓународните актери, зајакнување на напорите на EULEX за градење капацитети и приспособување на мисијата на потребите и предизвиците што се развиваат на терен.

Оваа докторска теза претставува значаен чекор напред во нашето разбирање на надворешната политика на EU и работата на EULEX како водечка мисија на EU. Преку ова истражување, успеавме да претставиме темелна анализа на надворешните односи на EU, истакнувајќи некои од тешкотиите со кои се соочи EULEX и нудејќи препораки за подобрување на учеството на EU во надворешните работи. Наодите и препораките од ова истражување се од големо значење за креаторите на политиките, академиците и практичарите кои се вклучени во надворешната политика на EU или во промовирањето на владеењето на правото во кривки постконфликтни средини

Клучни зборови: надворешна политика на EU, Мисија на Европската унија за владеење на правото во Косово (EULEX), истражувачка анкета, промоција на владеењето на правото, Европска служба за надворешна акција (EEAS), пост-конфликт, градење капацитети

СОДРЖИНА

Глава 1 Поглавје 1: Дефинирање на надворешната политика за дефинирање на надворешната политика на ЕУ	23
1.1 Каква е надворешната политика на Европската Унија и нејзината теоретизација.....	25
1.2 Природа на надворешната политика на Европската Унија.....	28
1.3 Преглед.....	29
1.4 Клучни наоди.....	30
Глава 1 Поглавје 2: Историски аспект на надворешна политика на Европската Унија (1945-2016).....	31
2.1 Период 1945-1959 година (мирот во Европа и почетоките на соработката).....	31
2.2 Период 1960-1969 година (замав на шеесетите и економски раст).....	34
2.3 Период 1970-1979 година (од 6 на 9 земји членки)	376
2.4 Период 1980-1989 година-Промена на лицето на Европа-колапс на комунизмот	39
2.5 Период 1990-1999 Европа без граници	42
2.6 Период 2000-2009 година Понатамошно проширување	50
2.7 Период 2010-19 Предизвикувачка декада.....	55
2.8 Период 2020-денес Обединета и еластична ЕУ	598
2.9 CFSP со Лисабонскиот договор.....	60
2.10 Критика и поддршка	61
2.11 ПРЕГЛЕД.....	64
2.12 Клучни наоди.....	65
Глава 1 Поглавје 3: Основањето и функцијата на ЕЕАС пред Лисабонскиот договор.....	665
3.1 ЕЕАС со Лисабонскиот договор	69
3.2 Одлуката на Советот за основање и функционирање на ЕЕАС	732
3.3 Преглед.....	89
3.4. Клучни наоди.....	90
Глава 1 Поглавје 4: Функцијата на ЕЕАС во сегашноста	91
4.1 Високиот претставник (HR)	92
4.2 Специјални претставници на ЕУ (EUSRs).....	94
4.3 ЕЕАС Структура	96
4.3.1 Седиште.....	976
4.3.2 ЕЕАС Односи со други институции и тела на Европската Унија	97
4.3.3 Соработка со Европската комисија	98
4.3.4 Соработка со Советот за надворешни работи	99
4.3.5 Соработка со Европскиот парламент	101

4.3.6 Структури на Европскиот парламент вклучени во работата на EEAS	103
4.4 Европската унија низ целиот свет преку EEAS.....	104
4.4.1 Делегации на EU.....	104
4.4.2 Заедничка надворешна и безбедносна политика (CFSP) и Заедничка безбедносна и одбранбена политика (CSPD)	106
4.5 Односите на Европската Унија со Западен Балкан.....	107
4.6 ПРЕГЛЕД.....	111
4.7. Клучни наоди.....	111
Глава 2 Поглавје 5. EU во Косово од почетокот.....	112
5.1 Вистинското присуство на EU во Косово	1211
5.1.1 Економски односи	122
5.1.2 Техничка и финансиска соработка	123
5.1.3 Специјален претставник на Европската Унија.....	126
5.2 Преглед.....	127
5.3 Клучни наоди.....	1277
Глава 2 Поглавје 6. Пристигнувањето на EULEX.....	1287
6.1 Позадина.....	129
6.2 Мисија и цели	129
6.3 Мандатот	1310
6.4 Правни основи	132
6.5 Одговорност.....	133
6.6 Хронолошки опис на работата на EULEX до 2022 година	135
6.6.1 Фаза 2008-2010 година.....	1365
6.6.2 Фаза 2010-2012 година.....	137
6.6.3. Фаза 2012-2014 година.....	1398
6.6.4 Фаза 2014-2016 година.....	140
6.6.5 Фаза 2016-2018 година.....	142
6.6.6 Фаза 2018-2020 година.....	1443
6.6.7 Фаза 2020-2022 година.....	146
6.7 Преглед.....	149
6.8 Клучни наоди.....	149
Глава 2 Поглавје 7. Анализа врз основа на фактички податоци до 2015-2021 година.15049	
7.1 Анализа врз основа на Извештаите за напредокот на Комисијата.....	161
7.2 Извештај на Европската комисија за напредокот на Косово за 2009 година	1621
7.2.1 Политички критериуми	1632

7.2.2 Економски критериуми.....	165
7.2.3 Европски стандарди	166
7.3 Извештај на Европската комисија за напредокот на Косово за 2015 година	173
7.3.2 Економски критериуми.....	176
7.3.3 Европски стандарди	177
7.4 Извештај на Европската комисија за напредокот на Косово за 2021 година	178
7.4.1 Политички критериуми	178
7.4.2 Економски критериуми.....	182
7.4.3 Европски стандарди	183
7.5 Преглед.....	184
7.6 Клучни наоди.....	184
Глава 2 Поглавје 8. Резултати од анкетата на граѓаните	185
8.1 Мислење на граѓаните за успехот на EULEX до 2015 година.....	185
8.2 Резултати од анкетата на граѓаните до 2015 година.....	187
8.3 Сеопфатна анализа на вкупниот исход од прашалниците 2009-2015	196
8.4 Мислење на граѓаните за успехот на EULEX до 2021 година.....	197
8.5 Резултати од анкетата на граѓаните до 2015 година.....	198
8.6 Сеопфатна анализа на севкупниот исход од прашалниците 2015-2021	209
8.7 Преглед.....	209
8.8 Клучни наоди.....	210
Глава 2 Поглавје 9. Компаративна анализа.....	211
9.1 Компаративна анализа на резултатите од периодот 2009-2015 година со периодот 2015-2021 година.....	211
9.2 Компаративна анализа на резултатите од истражувањето со анализи и оценки од други фактори (Меѓународни и невладини организации)	214
9.3 Оценување на ефикасноста на EULEX во Косово (перспективи од различни автори)	2187
9.4 Преглед.....	223
9.5 Клучни наоди.....	2243
Глава 2 Поглавје 10. Заклучоци и препораки	225
10.1 Заклучок	225
10.2 Докажување на хипотезите	233
10.3 Клучни наоди.....	235
10.4 Препораки	236
10.5 Листа на препораки.....	238

Листа на кратенки

CFSP Заедничка надворешна и безбедносна политика
CSDP Заедничка безбедносна и одбранбена политика на
ECSC Европската заедница за јаглен и челик
EDF Европскиот фонд за развој
EEAS Европска служба за надворешни активности
EEC Европската економска заедница
ENP Европската политика за соседство
EPAP Акционен план за европско партнерство
ESDP Европска безбедносна и одбранбена политика на
ESDC Европски колеџ за безбедност и одбрана
EU Европската унија
EUAM Советодавната мисија на на Европската Унија
EUFOR Силите на Европската Унија
EUFP Надворешна политика на Европската унија
EULEX Мисијата на Европската унија за владеење на правото
EUMM Набљудувачка мисија на на Европската Унија
EUPT Плански тим на Европската унија за Косово
EUPOL Полициска мисија на Европската унија
FP Надворешна политика
FRY Сојузна Република Југославија
GATT Генерален договор за тарифи и трговија
IcSP Инструмент кој придонесува за безбедност и мир
IR Меѓународни односи
KFOR Косовските сили
KLA Ослободителна војска на Косово
OPLAN Ревидиран оперативен план
TEU Договор на Европската Унија
UNMIK Мисијата на Обединетите нации во Косово
UNSCR Резолуција на Советот за безбедност на Обединетите нации
WJP World Justice Project
WTO Светската трговска организација
WEU Западноевропска унија

Посветеност и благодарност

Оваа дисертација е посветена на мојот покоен вујко Џили и мојот син Акил Иса.

Благодарност и до целото семејство кое не се штедеше да ми помогне на кој било начин во реализацијата на овој труд.

Благодарност!

ВОВЕД И ПРЕГЛЕД НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Ова истражување генерално е поделено на два дела за да се подели историскиот и аналитичкиот дел од студијата на случај, но како целина е поделено на 10 поглавја (секое поглавје има подпоглавја во зависност од тоа што се елаборира), и на крајот следува преглед и клучни наоди за секое поглавје.

Првиот дел е насловен како *Проучување на надворешната политика на Европската унија* и опфаќа четири поглавја (секое поглавје поделено на подпоглавја) главно со историска и теоретска содржина заснована на научни истражувања и анализи.

Првото поглавје содржи теоретски аспект на надворешната политика на Европската Унија. *Првото подпоглавје* опфаќа вовед во надворешната политика воопшто, во *второто подпоглавје* е дадена прецизна теоретската елаборација на надворешната политика на Европската Унија и нејзиното теоретизирање, додека во *третото подпоглавје* е дадено детално објаснување за Надворешната политика на ЕУ, земајќи го предвид постоењето на ЕУ како организација *sui generis*. На крајот е даден преглед и клучни наоди од целиот материјал елабориран низ поглавјето.

Второто поглавје содржи историски аспект на надворешната политика на Европската унија. *Првото подпоглавје* го опфаќа историски аспект на надворешната политика на Европската унија, хронолошки елаборирана за период од 1945 до 2021 година (секој специфичен период поделен на години), додека *второто подпоглавје* вклучува аналитичката елаборација на CFSP со Лисабонскиот договор. *Третото подпоглавје* елаборира професионални и контра мислења за функцијата на CFSP, од различни автори и специјалисти за оваа проблематика. На крајот е даден преглед и клучни наоди на целиот материјал елабориран низ поглавјето.

Во третото поглавје е даден осврт на формирањето на Европската служба за надворешна акција EEAS. *Првото подпоглавје* и *второто подпоглавје* опфаќаат историска елаборација на основањето на EEAS пред и по Лисабонскиот договор. *Третото подпоглавје* вклучува детална анализа на Одлуката на Советот за основање и функционирање на EEAS. Во четвртото поглавје започнува елаборација на функционирањето на EEAS денес, и целата нејзина структура е поделена во *девет подпоглавја*. *Второто подпоглавје* ја елаборира Европската унија низ целиот свет преку EEAS, објаснувајќи ја функцијата на Делегациите на ЕУ, CFSP и CSDP, а *третото*

потпоглавје се однесува на односите на Европската унија со Западен Балкан. На крајот е додаден преглед и клучни наоди на целиот материјал елабориран низ поглавјето.

Вториот дел е насловен како *Проучување на EULEX во Косово* во кој се вклучени шест поглавја (секое поглавје поделено на потпоглавја) кои се главно со аналитичка содржина, заснована на научни истражувања на терен, како и финална анализа во која се изнесени заклучоци.

Петтото поглавје содржи сè во врска со ЕУ во Косово. *Првото подпоглавје* го елаборира присуството на ЕУ во Косово од самиот почеток, продолжувајќи со *второто подпоглавје* во кое е објаснето за вистинското присуство на ЕУ во Косово, поделено на неколку делови како што се политичките односи, процесот на стабилизација и асоцијација, економските односи, техничката и финансиската соработка, Европската унија Специјален претставник.

Шестото поглавје е поделено на две подпоглавја. Првото детално го елаборира доаѓањето на EULEX, при што се опфатени: Позадина, Мисија и цели, Мандатот, Правните основи и Одговорноста, додека во *второто подпоглавје* е даден хронолошкиот опис на работата на EULEX до 2022 година поделен во седум фази, почнувајќи од 2008 до 2021. На крајот на ова поглавје е додаден преглед и клучни наоди на целиот материјал елабориран низ поглавјето.

Седмото поглавје исто така е поделено на две подпоглавја. Првото потпоглавје елаборира *Анализа врз основа на фактички податоци до 2015-2021 година*, додека во второто потпоглавје е ставен целосен фокус на анализа на Извештаите за напредокот на Комисијата, конкретно на три од нив, и тоа: Извештајот на Европската комисија за напредокот на Косово за 2009 година, Извештајот на Европската комисија за напредокот на Косово за 2015 година и Извештајот на Европската комисија за напредокот на Косово за 2021 година. Секоја анализа на овие извештаи е фокусирана на следните елементи: *Политички критериуми, Економски критериуми и Европски стандарди*. На крајот е додаден преглед и клучни наодина целиот материјал елабориран низ поглавјето.

Осмото поглавје е поделено на две главни подпоглавја и во истите е даден преглед на резултатите од анкетата на граѓаните во два различни периоди: 2009-2015 и 2015-2021 година. Секој од нив ги содржи сите податоци собрани од анкетата и коментари за двете истражувања. На секое од овие *две подпоглавја* на крајот е изнесен заклучок врз основа на

податоците од дадениот период, кој потоа конечно се комбинира во сеопфатен заклучок и анализа вклучувајќи ги резултатите од истражувањето од двата периоди. На крајот е додаден преглед и клучни наоди на целиот материјал елабориран низ поглавјето.

Деветтото поглавје содржи три потпоглавја и во сите е разработен исходот од работата на EULEX. Во овие потпоглавја детално е елаборирано мислењето на граѓаните за успехот на EULEX до 2021 година, користејќи го методот на споредба. Во *Првото потпоглавје* е дадено споредување на резултатите од периодот 2009-2015 година со периодот 2015-2021 година, додека во *второто потпоглавје* - споредување на резултатите од истражувањето со анализи и оценки од други фактори како меѓународни и невладини организации. *Третото потпоглавје* го елаборира прашањето за Евалуација на ефикасноста на EULEX во Косово: Перспективи од различни автори. На крајот е додаден преглед и клучни наоди на целиот материјал елабориран низ поглавјето.

Во последното десетто поглавје е даден општ заклучок кој произлегува од севкупниот елабориран материјал, односно е сумиран единствен заклучок донесен врз основа на заклучоците од секое поглавје, со што се дава целосен преглед на историскиот, теоретскиот и практичниот дел на оваа тема, за надворешната политика на ЕУ и нејзините мисии, особено за најпознатата EULEX мисија досега во Косово. Овој сеопфатен заклучок вклучува посебни конкретни заклучоци и посебни конкретни препораки.

ПРИКАЗ НА ЛИТЕРАТУРА

Надворешната политика на ЕУ е игра во која актерите на Унијата како што се Европската комисија, претседателството, Советот или земјите-членки, дејствуваат на јасен начин во име или според вредностите, интересите и целите на ЕУ¹. Надворешната политика на ЕУ е сè уште чувствителна и комплицирана тема, кога станува збор сите да бидат едногласни и покрај нивните национални интереси, со оглед дека се зголемува бројот на

---

¹Schunz, Simon (2012): „*Explaining the evolution of European Union foreign climate policy: A case of bounded adaptiveness*“, European Integration online Papers (EIoP), Vol. 16

земји-членки, а уште еден голем предизвик за ЕУ е да се докаже како важен актер на решавање на конфликти и градење мир².

Надворешната политика на Европската унија покажува дека целта на ЕУ е да преземе посилна улога како меѓународен чинител во решавањето на конфликти, врз основа на аргументите за обезбедување на човековата безбедност, развој и глобална безбедност³.

Во рамките на политиката на ЕУ, посебен акцент е ставен на нејзините способности за цивилно управување со кризи и цивилната димензија на градење мир⁴. Во рамките на европската надворешна политика, поединечните надворешни политики на земјите-членки остануваат многу важни, можеби уште поважни од надворешните политики на Заедницата или на Унијата, поради нивното севкупно влијание врз светската политика. Очигледно е дека надворешната политика на земјите-членки не е заменета со европската надворешна политика⁵. Тонра и Кристијансен, исто така, мислат дека надворешната политика на Европската унија е постојана сложувалка каде што членството во проширувањето на Европската унија си постави уште поамбициозни цели на полето на креирањето надворешна политика, но во исто време секоја земја-членка продолжува да ја чува способноста да води независна надворешна политика⁶.

Создавањето на ЕУ е, само по себе, надворешна политика, што значи дека CFSP постои од создавањето на ЕУ, но не само од трите столба утврдени со Договорот од Мадрихт. Надворешната политика на ЕУ е игра во која актери на Унијата, како што се Европската комисија, претседателството, Советот или земјите-членки, дејствуваат на јасен начин во име или според вредностите, интересите и целите на ЕУ (Шунц, Симон 2012 г.).

---

²Malešič M. (2015) EULEX Kosovo: A Test of the EU's Civilian Crisis Management. In: Galantino M.G., Freire M.R. (eds) *Managing Crises, Making Peace. Rethinking Peace and Conflict Studies*. Palgrave Macmillan, London, https://doi.org/10.1057/9781137442253_8

³Bouris, D., & Kyris, G. (2017). Europeanisation, Sovereignty and Contested States: The EU in northern Cyprus and Palestine. *The British Journal of Politics and International Relations*, 19(4), 755–771. <https://doi.org/10.1177/1369148117727534>

⁴Malešič M. (2015) EULEX Kosovo: A Test of the EU's Civilian Crisis Management. In: Galantino M.G., Freire M.R. (eds) *Managing Crises, Making Peace. Rethinking Peace and Conflict Studies*. Palgrave Macmillan, London, https://doi.org/10.1057/9781137442253_8

⁵Brian White, "Foreign policy analysis and European foreign policy", (1999), 'The European Challenge to Foreign Policy Analysis', *European Journal of International Relations*, 5:1, 37–66.

⁶Ben Tonra & Thomas Christiansen, "Rethinking European Union Foreign Policy", *The study of EU foreign policy: between international relations and European studies*, Manchester University Press 2004, pg. 6-9

Тоа е предизвик со кој ЕУ се соочува со вклучување на своите мисии во светот, односно во земјите каде што е потребна помош од ЕУ, но тоа не значи дека секоја мисија била или е успешна. Надворешната политика на Европската унија покажува дека целта на ЕУ е да преземе посилна улога како меѓународен актер во решавањето на конфликти, врз основа на аргументите за обезбедување на човековата безбедност, развој и глобална безбедност⁷.

Воспоставувањето на ЕЕАС ги реши тешкотиите со кои се соочуваа мисиите, додека тие беа раководени од Европската комисија. ЕЕАС е уште едно интересно прашање за разработка, особено поради фактот што не е именувана како институција туку како тело, иако се смета за глас на ЕУ пред светот. Кога станува збор за мисиите, EULEX во Косово е најголемата и најскапата мисија на ЕУ.

Според мислењата на различни научници, се верува дека формирањето на ЕЕАС беше директен одговор на потребата за покохезивно и поефикасно надворешно претставување на ЕУ. Експертите како Витман (2011) истакнаа дека ЕЕАС е основана за да се надмине фрагментацијата и недостатокот на координација во надворешните политики на ЕУ, со што и се овозможува на ЕУ да има единствен глас во меѓународните прашања⁸.

Важно е да се напомене дека воспоставувањето на ЕЕАС е поттикнато од потребата да се зајакне глобалното влијание на ЕУ. Според Хил и Смит (2013), главната цел на ЕЕАС е да ја позиционира ЕУ како клучен играч во обликувањето на глобалните случувања. Со консолидација на дипломатските капацитети на ЕУ, се очекува дека ЕЕАС значително ќе го зголеми капацитетот на ЕУ за ефективно справување со глобалните предизвици.⁹

ЕЕАС игра клучна улога во координирањето на надворешните акции на Европската унија. Како што е нагласено од Balfour и Raik (2012), ЕЕАС служи како центар за обезбедување на конзистентност и кохерентност во надворешно-политичките инструменти на ЕУ. Со поттикнување на координацијата меѓу земјите-членки, Европската комисија и

---

⁷Capersen N. and Herrberg A. (2012) 'EU as a Mediating Actor' in *'Frozen Conflicts' in Europe: Searching for Pragmatic Solutions and Promoting Reconciliation* (Ljubljana: EASS and FES), 39–41.

⁸Hemra, Staffan, Thomas Raines, and Richard Whitman. "A diplomatic entrepreneur." *Making the most of the European External Action Service, Chatham House Report, The Royal Institute of International Affairs, London* (2011).

⁹Hill, Christopher, Michael Smith, and Sophie Vanhoonaeker, eds. *International relations and the European Union*. Oxford University Press, 2017.

Советот, EEAS ги поедноставува процесите на донесување одлуки, правејќи ги надворешните активности поефективни и поефикасни.¹⁰

Надворешните активности на Европската унија се координирани од организацијата наречена EEAS, која игра клучна улога во обезбедувањето конзистентност и кохерентност во надворешно-политичките инструменти на EU. Според експертите Балфур и Раик, EEAS ги поедноставува процесите на донесување одлуки и ја поттикнува координацијата меѓу земјите-членки, Европската комисија и Советот, што ги прави надворешните активности поефективни и поефикасни. Дополнително, Кроц и Махер тврдат дека EEAS делува како дипломатски кор на EU, претставувајќи ја Унијата во меѓународните преговори, дијалози и мултилатерални форуми, а со тоа го подобрува кредибилитетот и видливоста на EU во глобалните прашања¹¹.

EEAS е важен промотер на вредностите и интересите на EU. Хилион (2013) истакнува дека EEAS игра клучна улога во унапредувањето на демократијата, човековите права и владеењето на правото низ целиот свет¹². EEAS поддржува различни оддели и мисии во напорите за промовирање на демократијата, спречување конфликти и управување со кризи, што помага да се проектира нормативната моќ на EU.

Случајот со Косово, како лакмусов тест кој всушност не го претставува единството на EU, бидејќи Косово не е признаена како држава од пет земји-членки на EU, и не претставува ефективност кога станува збор за CSDP мисијата EULEX¹³. Според извештајот објавен од EEAS, ажуриран во октомври 2014 година, во врска со работата на EULEX, косовските власти за владеење на правото постигнале значителен напредок од неговото целосно функционирање на EULEX во 2009 година.

Во последниве години, Европската унија (EU) беше движечка сила во обликувањето на надворешно-политичките иницијативи, особено преку нејзината Заедничка надворешна и безбедносна политика (CFSP). Прегледот на литературата за пристапот на надворешната политика на EU открива дека таа е активно вклучена во

---

¹⁰ Balfour, R., & Raik, K. *The European External Action Service and National Diplomacies. The International Spectator*, (2012), 47(2), 65-82.

¹¹ Krotz, Ulrich, and Richard Maher. "Europe's Crises and the EU's 'Big Three'." In *Europe's Union in Crisis*, pp. 139-158. Routledge, 2018.

¹² Hillion, Christophe. *The EU neighbourhood competence under Article 8 TEU*. Notre Europe, 2013.

¹³ Gross, Eva, and Alessandro Rotta. *The EEAS and the Western Balkans*. IstitutoAffariInternazionali (IAI), 2011.

промовирањето на мирот, демократијата и стабилноста во различни региони ширум светот. Студијата на случај за Мисијата на Европската унија за владеење на правото во Косово (EULEX Косово) дава осврт на ангажманот на ЕУ во Косово и неговото влијание врз стабилноста и управувањето во регионот. Научниците ги истражуваа напорите на ЕУ за поддршка на процесот на градење на Косово како држава, промовирање на владеењето на правото и решавање на прашањата поврзани со корупцијата и организираниот криминал. Генерално, вклучувањето на ЕУ во Косово се смета за позитивен чекор кон промовирање на стабилноста и демократијата во регионот.

За целосно разбирање на надворешната политика на Европската унија во Косово, од суштинско значење е да се анализира историскиот контекст и да се резонира вклученоста во регионот. Косовскиот конфликт во доцните 1990-ти години резултираше со широко распространета нестабилност и кршење на човековите права. Интервенцијата на НАТО и Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на ОН овозможи меѓународно присуство на Косово, отворајќи го патот за учество на ЕУ. Експертите како Волф (2016) сугерираат дека мисијата на ЕУ во Косово има за цел да ја поттикне стабилноста, демократијата и владеењето на правото, усогласувајќи се со нејзините пошироки надворешнополитички цели на Западен Балкан¹⁴.

Основањето на EULEX во Косово во 2008 година ја одбележа досега најголемата цивилна мисија на ЕУ за управување со кризи. Нејзиниот мандат беше да го поддржи развојот на независен и мултиетнички систем на владеење на правото во Косово. Според експертите како Бечев (2012) и Гордон (2017), имало различни предизвици за мандатот на EULEX, вклучително и институционална координација, политичка динамика и рамнотежа меѓу извршната и судската власт¹⁵. И покрај овие сложености, EULEX одигра значајна улога во унапредувањето на стабилноста, демократијата и владеењето на правото во Косово, усогласувајќи се со пошироките надворешнополитички цели на ЕУ на Западен Балкан.

---

¹⁴Wolff, S., *The European Union as a Foreign Policy Actor in Kosovo: The Case of EULEX*. In *Kosovo and International Society*, (2016). (pp. 101-120). Springer.

¹⁵Bechev, Dimitar. *The Periphery of the periphery: the Western Balkans and the Euro Crisis*. London: European Council on Foreign Relations, 2012.

Бројни академски истражувања спроведоа темелна анализа на исходите на EULEX Косово, истражувајќи ги достигнувањата и критиките. Научниците заклучија дека мисијата постигна значителен напредок во зајакнувањето на судските институции и институциите за спроведување на законот, што е во согласност со пошироките надворешно-политички цели на Европската унија на Западен Балкан¹⁶. Сепак, се појавија одредени критики, особено во однос на ефикасноста на мисијата во справувањето со корупцијата и организираниот криминал¹⁷. Овие критики поттикнуваат истражувања за севкупната ефикасност на EULEX во подобрувањето на владеењето на Косово.

Надворешно-политичкиот пристап на EU во Косово е тесно поврзан со нејзината политика на условување и погледите за идно членство во EU. Истражувачите како Вачудова (2018) тврдат дека EU го искористи ветувањето за интеграција во EU како потпора за притисок за демократски реформи, заштита на човековите права и нормализација на односите меѓу Косово и Србија¹⁸. Студијата за условеноста на EU во Косово дава увид во сложеноста и ефективноста на пристапот на EU, што е од клучно значење за подобрување на владеењето на правото во Косово.

Важно е да се разгледаат предизвиците и научените лекции од пристапот на надворешната политика на EU во Косово. Експертите ги идентификуваа прашањата за координација меѓу земјите-членки на EU, политичкиот контекст во Косово и ограничената локална сопственост на реформите како главни предизвици¹⁹. Научниците како Демјаха и Јангс сугерираат дека EU треба да ја подобри својата стратешка координација, да се ангажира заедно со локалните засегнати страни и да ги подобри механизмите за следење и евалуација за да обезбеди иден успех во напорите за надворешна политика²⁰.

Литературата за надворешната политика на EU во Косово е доста обемна, со специфичен фокус на EULEX. Јасно е дека ангажманот на EULEX Косово е сложен, повеќеслоен и со многу предизвици и покрај значајните придонеси за развојот на

---

¹⁶Giumelli, Francesco, Fabian Hoffmann, and Anna Książczaková. "The when, what, where and why of European Union sanctions." *European Security* 30, no. 1 (2021): 1-23.

¹⁷Giumelli, Francesco, Fabian Hoffmann, and Anna Książczaková. "The when, what, where and why of European Union sanctions." *European Security* 30, no. 1 (2021): 1-23.

¹⁸Meunier, Sophie, and Milada Anna Vachudova. "Liberal intergovernmentalism, illiberalism and the potential superpower of the European Union." *JCMS: journal of common market studies* 56, no. 7 (2018): 1631-1647.

¹⁹Youngs, Richard. "Can citizen participation really revive European democracy." *Carnegie Eur.* (2019).

²⁰Demjaha, Agon. "Inter-ethnic relations in Kosovo." *Seeu Review* 12, no. 1 (2017): 181-196.

владеењето на правото. Студијата на случај на EULEX Косово дава вредни сознанија за силните страни и ограничувањата на надворешнополитичкиот пристап на ЕУ, нагласувајќи ја потребата од континуирана евалуација и адаптација. Од витално значење е да се разбере ангажманот на ЕУ во Косово, не само за научниците туку и за креаторите на политиката кои се обидуваат да ја подобрат ефективноста на надворешната политика на ЕУ во слични контексти.

Иако ЕУ, преку ЕУЛЕКС, се обидува да ги подобри органите за спроведување на законот во Косово од 2008 година, оваа мисија е исклучително сеопфатна. „Координацијата и соработката на судските и полициските експерти за секојдневно спроведување на мисијата е далеку од оптимистичка во мисијата EULEX²¹.

Косово е сè уште нецелосно структурирана и „незавршена држава“ без контрола на целата нејзина територија, граници и население, со дефицитарна одржливост на економијата, има потреба од финансиска помош од меѓународната заедница, а од друга страна, има висока стапка на корупција, организиран криминал и нелегален сообраќај, населението живее во сиромаштија, а стапките на невработеност се екстремно високи, при што лошото владеење и владеењето на правото не напредуваат на остварливо ниво. (Библер, 2012).

ХИПОТЕЗА И ПРАШАЊА ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ

Аналитичкиот и емпирискиот дел ги опфаќа податоците од официјалната веб-страница на EULEX, податоци од практичните активности на терен во однос на резултатите од мисијата на EULEX, податоците од извештаите на Ревизорскиот суд на ЕУ во однос на буџетот на EULEX, интервјуа со аналитичари и експерти од областа и прашалници за граѓани. Посебно, емпирискиот дел се базира на резултатите земени од прашалниците што е континуирана работа врз основа на резултатите земени на крајот на 2016 година, односно периодот кога мандатот на EULEX повторно беше продолжен.

Анализирајќи ја мисијата EULEX во Косово, како најголема и најскапа мисија на ЕУ во светот, се наметна потребата да се одговори на следните истражувачки прашања:

---

²¹Spernbauer, Martina. "EULEX Kosovo: The difficult deployment and challenging implementation of the most comprehensive civilian EU operation to date." German Law Journal 11, no. 7-8 (2010): 769-802.

- Како функционираа EULEX и другите мисии пред и по создавањето на EEAS?
- Зошто EULEX не се смета за комплетна мисија?
- Дали завршувањето на EULEX нанесе штета Косово или имицот и буџетот на самата EU?

Со давање одговор на првото прашање за функцијата на EULEX пред и по формирањето на EEAS, се истакнува улогата и важноста на EEAS. Сите мисии на EU сега можат побрзо и подиректно да комуницираат, особено кога станува збор за деликатни и итни прашања, а со тоа проблемот со донесување одлуки е полесен отколку кога мисиите беа директно раководени од Комисијата. За да се стигне до овој одговор, ќе се направи специфично истражување за проблемите што ги имаа мисиите (конкретно EULEX) пред формирањето на EEAS, а преку анализа на тие истражувања ќе се добијат соодветни одговори на ова прашање и препораки за иднината на EEAS.

Прашањето за завршувањето на мисијата на EULEX ќе содржи анализи на податоци преземени од официјалните документи објавени од EULEX (Извештаи на EULEX за одредени периоди од неговиот мандат) и податоци преземени од официјални документи на косовските институции кои ги докажуваат достигнувањата на Косово за време на периоди на присуство на EULEX, особено во трите главни полиња на кои EULEX им помогна на нашите институции за да изградат држава во која ќе владее правото и да се борат против нејзината „помора“ - корупцијата. Споредувањето на овие податоци ќе ни даде одговор за спроведувањето на EULEX како успешна и завршена мисија, или не.

Третото прашање има единствена важност бидејќи бара конкретен и многу важен одговор не само за EULEX, Косово и EEAS, туку и за EU и нејзиниот имиц, кој доаѓа од успехите и неуспехите во надворешната политика. Ова прашање бара многу внимателни анализи, особено за давање препораки како да се менаџираат идните проблеми како EULEX.

Одговорот на претходното прашање ќе нè води кон обид да се најде одговор кој има одговорност за неуспехот на EULEX, особено за проблемот со корупцијата во кој беше вклучен EULEX и самите судии. EEAS, како тело што ги извршува своите мисии, има одговорност да се справи со овие проблеми, но прашањето е дали EEAS знаеше што се случува и какви одлуки презеде или требаше да преземе за да ги спречи овие проблеми, бидејќи тоа беше причината зошто EEAS ги спроведува мисиите на EU, за да управува со

нив за завршување на нивните задачи и докажување дека EU е важен меѓународен актер кој им помага на земјите во транзиција со цел да изградат демократија, стабилност и правда.

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ И ГОЛЕМИНИ НА ПРИМЕРОК

За да се постигне посакуваниот исход за оваа студија заснована на прашање и да се постигне целта на истражувањето, неопходен е пристапот со мешан метод бидејќи нуди јасна слика за одредена појава и исто така ги компензира силните и слабите страни што ги имаат и квалитативните и квантитативните стратегии. Квалитативните и квантитативните методи на истражување беа користени за собирање мрежни и локални податоци. Иако не постои една „најдобра“ стратегија за спроведување на истражување, важно е да се земат предвид соодветноста, изводливоста и етиката кога се одлучува за стратегија која најдобро функционира за одреден случај.

Како квалитативен метод се користеше меѓународна литература, научни истражувања и официјални документи преземени од официјалната веб-страница на EU, вклучувајќи податоци од официјалната веб-страница на EULEX и податоци од практични активности на терен, во врска со резултатите од работата на EULEX.

Како квантитативен метод се користеше прашалник со помош на онлајн анкета. Студијата на примерок беше направена со косовски граѓани. Бидејќи истражувањето е направено во два различни временски периоди, беа користени два прашалници. Двата прашалници беа доверливи, првиот со осум едноставни прашања со ограничени одговори за лицата да не се двоумат да ги дадат своите одговори, додека вториот има единаесет прашања. Одговарајќи на тие прашања, жителите на Косово дадоа свое мислење дали EULEX направил доволно за да им го олесни животот или дали се разочарани (како што е познато дека нивните очекувања беа многу големи со доаѓањето на EULEX овде) и дали сè уште им треба присуство на EULEX или ќе почнат да имаат доверба во косовските институции.

За собирање податоци и анализа на квантитативните податоци добиени од анкетата користени се Google Survey Forms, а за остатокот од истражувањето податоците и информациите се собрани од проверени, веродостојни и сигурни извори.

Прелиминарните индикации за емпириското истражување се познати до одреден степен, базирани врз основа на теренските резултати од работата на ЕУЛЕКС во Косово, ако не како неуспешна мисија. Таа со сигурност се смета за нецелосна мисија, особено поради висината на буџетот со кој располагале. Но, интересниот дел е да се извлечат заклучоци и конкретни препораки за ЕЕАС што ја претставува ЕУ во светот и конкретно функцијата на мисиите на ЕУ, бидејќи други неуспеси како овие во иднина, секако може да го нарушат имиџот на ЕУ.

Примерокот на студијата се состои од Косовски граѓани кои се активни корисници на Интернет. Популацијата на истражувачката студија е 1.895.250 Со оглед на испитуваната популација со интервал на доверба од 8 и 95% ниво на доверба, со користење на калкулаторот за големината на примерокот, беше утврдено дека големината на примерокот на студијата ќе биде 378. За да се справиме со неодговор, Денскомб (2014), предлага да се дистрибуира истражувањето до 500 од населението. Со стапка на одговори од 55 проценти, пополнети се 381 прашалник, со приближно неупотребливи 5 проценти од нив, ја добивме големината на примерокот од 378 што е потребна за истражувачката студија. Сумирајќи, прашалникот беше дистрибуиран до 500 испитаници за да се добие доволен број одговори за студијата да биде валида.

ОЧЕКУВАН НАУЧЕН ПРИДОНЕС НА ДОКТОРСКИ ТРУД

Ова студија ќе помогне да се објасни уникатната природа на надворешната политика на Европската унија, почнувајќи од нејзиното создавање и создавањето на самата ЕУ. Овој труд исто така ќе помогне да се објасни создавањето и функцијата на ЕЕАС, нејзините делегации и мисии во светот.

Првиот дел од овој труд, кој опфаќа историја и теорија, во иднина со можност за објавување, може да им помогне на европските студии, особено на студентите на додипломски студии, да добијат основни информации за надворешната политика на ЕУ и нејзините специфики за разлика од политиката на една обична држава.

Вториот дел од овој труд, кој ја вклучува анализата на EULEX во Косово, не само што ќе им помогне на студентите, туку и ќе ги пополни празнините што EEAS сè уште ги има во управувањето со мисиите, особено директивите што мисијата ги добива од централата. Бидејќи досегашното примање директиви одзема многу време, се докажа дека долгото времетраење во донесувањето одлуки може да и наштети на секоја мисија во светот во неправилното извршување на работата и на тој начин да го наруши имиџот на мисијата и дополнително имиџот на самата EU, но и буџетот, за што европските граѓани бараат одговорност.

ДЕЛ I-ПРОУЧУВАЊЕ НА НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Глава 1 Поглавје 1: Дефинирање на надворешната политика за дефинирање на надворешната политика на ЕУ

„Идентификувањето на факторите не значи проучување на нивното влијание. Разбирањето на процесите кои влијаат на надворешното однесување не значи објаснување како и зошто тие функционираат под одредени околности, а не под други околности. Да се признае дека надворешната политика се создава од надворешни фактори не значи да се разбере како двете страни се мешаат и содејствуваат или да се покажат условите во кои едната страна доминира со другата. Надворешно-политичката анализа нема сеопфатни системи на проверливи генерализации... Анализата на надворешната политика е лишена од општа теорија“²². Така, Џејмс Розенау, пионерот на надворешно-политичката анализа, ги вложува своите напори во проучувањето на надворешната политика и се смета за еден од водечките експерти во оваа област, обидувајќи се да ја истакне потребата за развој на надворешната политика.

Џејмс Розенау ја дефинира надворешната политика како постојан потфат во форма на дејствие во кое уставно ангажираните државни службеници, дејствуваат засегнати со цел да ја одржат или променат ситуацијата во меѓународниот систем на начин кој е во согласност со целта или целите поставени од нив или од нивните претходници²³.

---

²²Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne; *“Foreign Policy” Theories, Actors, Cases*, Oxford University Press 2008, pg.13

²³ Radovan Vukadinović, *“Theories of Foreign Policy”*, (U.Victory and Victory Scientific Research Institute, Pristina 2008) 2016, f.19

Вукадиновиќ, надворешната политика ја опишува како организирана активност на една држава со која оваа држава се обидува да ги максимизира своите вредности и интереси во однос на другите држави и субјекти кои дејствуваат во надворешното опкружување²⁴.

За разлика од дефиницијата на Џејмс Розенау, професорот Херман создава своја дефиниција за надворешната политика повикувајќи се на сите специфики кои постојат на ова поле. Според Херман, надворешната политика се состои од оние дискретни официјални дејствија на авторитативните носители на одлуки на владата на една нација, или нивните агенти, кои се предодредени од носителите на одлуки да влијаат на однесувањето на меѓународните актери во странство²⁵. Во овој случај, под меѓународни актери се подразбираат поединци кои дејствуваат во име или како носители на одлуки или како агенти на организации (владини или приватни) вклучувајќи влади на други нации.

Како што беше објаснето погоре за тоа на кого се однесуваат меѓународни чинители, во денешно време кога се зборува за надворешна политика многу е важно да се разјасни дали државата е единствениот субјект на кој треба да се осврнеме. Меѓу тие квази-класични надворешнополитички дефиниции, вреди да се спомене една помодерна дефиниција која вели дека надворешната политика може да се дефинира како „збир на официјални надворешни односи развиени од независниот актер (најчесто државата) во меѓународните односи²⁶“ Оваа дефиниција значи дека независен актер не значи само држава, туку и други појави како што е Европската унија; Надворешните односи се гледаат како официјални, што подразбира врамување на резултатот на различни нивоа на општествени механизми и, конечно, со оглед на разновидноста и плуралноста на трансакциите извршени во меѓународниот живот, политиката е претставена како голем дел од тој официјален однос затоа што напротив, секоја конкретна акција во која релевантниот актер бара каква било поврзаност со светот може да се прогласи за надворешна политика²⁷.

---

²⁴ Ibid

²⁵Hermann, Margaret G., and Charles F. Hermann. "Who Makes Foreign Policy Decisions and How: An Empirical Inquiry." *International Studies Quarterly* 33, no. 4 (1989): 361-87. doi:10.2307/2600518.

²⁶Halvard Leira, "The Emergence of Foreign Policy", *International Studies Quarterly*, Volume 63, Issue 1, March 2019, pg. 187–198, <https://doi.org/10.1093/isq/sqy049>

²⁷Halvard Leira, "The Emergence of Foreign Policy", *International Studies Quarterly*, Volume 63, Issue 1, March 2019, pg. 187–198, <https://doi.org/10.1093/isq/sqy049>

Кристофер Хил наведува дека политиката е надворешна затоа што светот се уште е поделен на различни заедници и дека е далеку од хомогенизирана целина..²⁸

1.1 Каква е надворешната политика на Европската Унија и нејзината теоретизација

За да се објасни природата на надворешната политика на EU, прво треба да се објасни што претставува и како се потврдува според главните теории на меѓународните односи и теориите за европска интеграција.

Надворешната политика на EU суштински не се разликува од надворешната политика на една држава. Тоа е „онаа сфера на политиката што е насочена кон надворешното опкружување со цел да се влијае на тоа опкружување и на однесувањето на другите актери надвор, во потрага по интереси, вредности и цели“. Надворешната политика на EU е загрозувана кога актерите на EU (Европската комисија, Претседателскиот совет) или земјите-членки на EU не дејствуваат јасно во име или во согласност со вредностите, интересите и целите на EU²⁹.

За да се објасни надворешната политика на EU од теоретска гледна точка, мора да се пристапи кон главните теории на меѓународните односи (неореализам и неолиберализам) и теориите за европска интеграција (либерален интервладиноизам, неофункционализам, неоинституционализам).

Повикувајќи се на теориите на неореализмот и неолиберализмот, надворешната политика на EU е докажана врз основа на овие две теории, но понекогаш била во спротивност со нив.

- Кога се повикуваме на неореалистичката теорија дека „надворешната безбедносна и одбранбена политика лежи во срцето на националниот суверенитет и државите кои се интегрираат во овие полиња и организациите не можат сами да имаат надворешна

---

²⁸ Hill, Christopher, *“Foreign policy in the twenty-first century”* (2d ed.). (2016), Basingstoke, U.K.: Palgrave Macmillan.

²⁹Schunz, Simon (2012): „*Explaining the evolution of European Union foreign climate policy: A case of bounded adaptiveness*“, European Integration online Papers (EIoP), Vol. 16, Article 6,<http://eiop.or.at/eiop/texte/2012-006a.htm>.

политика³⁰“, тогаш тоа е спротивно на развојот и функционирањето на Надворешната политика на ЕУ, како што е денес, која има широк опсег на механизам за функционирање на надворешната политика, вклучувајќи ја и безбедноста, преку низа цивилни, па дури и воени инструменти. Но, имало и случаи кога оваа теорија била применета, како што е случајот со Иран (надворешната политика на ЕУ е делумно настрана поради поголемото влијание на големите држави како што се САД), случајот со Чеченија (не беше многу активен, речиси досаден)³¹

- Во неолиберална перспектива, ЕУ докажа дека може да дејствува како релативно автономна сила која влијае на однесувањето на трети земји и има суштинско влијание врз меѓународната средина.³²

Ова беше теоретското објаснување согласно теориите за меѓународните односи. Што се однесува до теориите за европска интеграција, повеќе се нагласени либерално-меѓувладините теории, неофункционализмот и институционализмот³³. За тоа сведочи ретроспективното анализирање на историјата на целата ЕУ, па секоја донесена одлука и склучен договор се случува меѓу земјите-членки да функционира како заеднички глас.

Додека либерално-меѓувладината теорија ги нагласува државните интеракции засновани на рационална заштита на националните интереси како главни детерминанти на еволуцијата на Унијата како ентитет, неофункционалистичката теорија повеќе ја нагласува улогата на наднационалните институции³⁴.

Следејќи ја логиката на неофункционалистите, надворешната политика на ЕУ делумно е водена од внатрешната динамика на интеграција, заснована на поттикот што го даваат и недржавните активисти и актери (како што се Комисијата, Секретаријатот и Советот), како механизам за вршење притисок (со мерки во една политичка област што доведува до притисок за мерки во други области на политиката)³⁵

---

³⁰ Stephan Keukeleiredhe Jenifer MacNaughtan; “*European Union Foreign Policy*”; Universum Press 2013; pg. 257

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ Schunz, Simon (2012): „*Explaining the evolution of European Union foreign climate policy: A case of bounded adaptiveness*”, European Integration online Papers (EIoP), Vol. 16, Article 6, <http://eiop.or.at/eiop/texte/2012-006a.htm>

³⁵ Stephan Keukeleiredhe Jenifer MacNaughtan; “*European Union Foreign Policy*”; Universum Press 2013; pg. 260.

Што се однесува до пристапот на институционализми, проширувањето на институционалните механизми на ЕУ е од особена важност, што најдобро се докажува со растечкиот институционализам на CFSP и ESDP (Европска безбедносна и одбранбена политика), преку постепено квантитативно и квалитативното зајакнување на заедничките актери во CFSP, Советот на Секретаријатот (висок претставник, специјален претставник, Одделение за политики, Генерални директорати, механизми за ЕСОП), доведе до нов механизам за дефинирање, промовирање, заштита и застапување на заедничките интереси на ЕУ, и да се развијат и имплементираат заеднички политики од оваа европска перспектива. Ова им овозможи на земјите-членки подобро да ги следат нивните надворешнополитички интереси во нивното однесување, особено по 1990-тите. Земјите-членки на ЕУ прифатија ограничувања на нивните политики на Балканот за да фаворизираат политика на ЕУ наспроти регионална политика.

Друга теорија, од особена важност за анализа на ПС на ЕУ, е конструктивистичката теорија, која повеќе се фокусира на вредностите, нормите, идеите и идентитетот. Оваа теорија е поделена на две главни варијанти, северноамериканска и европска и се разликува токму во прашањата за надворешната политика, но во нашиот случај штом од значење е надворешната политика на ЕУ, влијанието на двете групи конструктивисти е забележливо во документирањето на механизмите преку кои самата ЕУ би можела да влијае врз идентитетот и интересите на земјите-членки. Во сè поглобализираниот свет, конструктивистите тврдат дека најдобриот начин за проучување на надворешната политичка анализа е да се поминат нивоата на анализа, а со тоа да се комбинираат фактори и од националниот и од меѓународно-транснационалниот контекст³⁶.

Врз основа на конструктивистичкиот принцип на вредности и идентитет, можеме да кажеме дека токму во тој поглед оваа теорија влијаеше на надворешната политика на ЕУ и нејзините составни елементи. Тоа веќе го видовме во преамбулата на Договорот за Европската унија (Договорот од Лисабон), кој, меѓу другото, ја нагласува „одлучноста за спроведување на надворешната и безбедносната политика.....³⁷, зајакнување на европскиот идентитет.....“; нагласувајќи го европскиот идентитет како една од клучните

---

³⁶ Stephan Keukeleiredhe Jenifer MacNaughtan; *“European Union Foreign Policy”*; Universum Press 2013; pg. 262.

³⁷Official Journal of the European Union, *“CONSOLIDATED VERSION OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION”* Preamble, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL>

цели на EU, а самата EU е предводена од идентитетот и вредностите, и тука е забележан конструктивистички акцент. За тоа најдобро сведочи успехот на EU во рedefинирањето на идентитетот на земјите од Централна и Источна Европа.³⁸

1.2 Природата на надворешната политика на Европската Унија

За да ја разбереме досегашната надворешна политика на EU, прво ја анализираме самата надворешна политика, а потоа и надворешната политика на EU врз основа на клучните теории за меѓународните односи и европската интеграција. Но, за да се разбере природата на надворешната политика во однос на тоа како таа функционира и како се организира и спроведува од институциите на EU, тогаш мора да се пристапи кон структурна надворешна политика.

Прво, треба да имаме јасна слика за односот помеѓу традиционалната и структурната надворешна политика, кои се надополнуваат една со друга. Традиционалната надворешна политика е ориентирана кон држави, воена безбедност, кризи и конфликти, додека структурната надворешна политика се однесува на долгорочна надворешна политика која има за цел да влијае или да обликува стабилни политички структури, правни, социо-економски, безбедносни и ментални. Овие структури ги карактеризираат не само државите и меѓудржавните односи туку и општествата, положбата на поединците, односите меѓу државите и општествата и меѓународниот систем како целина³⁹.

Врската помеѓу принципите на структурната надворешна политика и надворешната политика на EU најдобро ја илустрира конкретниот пример на Балканот, односно пристапот на EU кон Балканот по конфликтите од 1990-тите за да се постигне стабилност во регионот. Во овој случај, вреди да се истакне комбинацијата на структурната надворешна политика со традиционалната, што значи дека на Балканот прво имаме интервенции со воени мисии и дипломатски иницијативи кои се традиционални активности за надворешна политика, а потоа структурни надворешнополитички акции, стабилност и реконструкција, долгорочно планирање.

---

³⁸ Stephan Keukeleiredhe Jenifer MacNaughtan; *“European Union Foreign Policy”*; Universum Press 2013; pg. 262.

³⁹Ibid, pg.259-560

Надворешната политика на ЕУ, како што беше споменато погоре, ја има другата карактеристика да биде повеќестепена и повеќелокациска. Велиме повеќе нивоа, затоа што кога зборуваме за надворешната политика на ЕУ, всушност се работи за интеракцијата помеѓу националните политики на земјите-членки и ЕУ, но повторно не завршува само на овие две нивоа. Надворешната политика на ЕУ продолжува на неколку нивоа бидејќи вклучува други играчи како што се другите меѓународни организации НАТО (Организацијата на Северноатлантскиот договор), OSCE (Организација за безбедност и соработка во Европа), Совет на Европа, ОН (Обединети нации) итн. Многу од прашањата со кои се занимаваше претходно и други со кои сега се занимава надворешната политика на ЕУ, се решаваат во соработка со овие организации, како што се оние што ја имаат својата почетна точка од овие други организации и ЕУ продолжи да се занимава со нив. Пример за тоа е случајот со Косово, кој го започнаа ОН, поконкретно Советот за безбедност на ОН (UNSC) со мисијата на UNMIK (Мисија на Обединетите нации на Косово), а потоа продолжува со EULEX како мисија на ЕУ.

1.3 Преглед

Ова поглавје дава преглед на дефиницијата, теоретизацијата и природата на надворешната политика на ЕУ. Претставени се различни дефиниции за надворешната политика, вклучително и идејата дека таа е начин на дејствување за одржување или промена на меѓународниот систем, организирана активност за максимизирање на вредностите и интересите и официјалните односи развиени од независни актери во меѓународните односи. Се дискутираат и теориите на европската интеграција, вклучително и либералниот интервладинализам, неофункционализмот и институционализмот. Овие теории ги нагласуваат интеракциите засновани на државата, улогата на наднационалните институции и важноста на институционалните механизми на ЕУ. Се споменува конструктивистичката теорија која се фокусира на вредностите, нормите, идеите и идентитетот како влијателни фактори во надворешната политика на ЕУ. Конечно, текстот се осврнува на природата на надворешната политика на ЕУ во однос на нејзината организација и имплементација од институциите на ЕУ. Таа прави разлика помеѓу традиционалната надворешна политика, која се занимава со државите и непосредните

безбедносни грижи, и структурната надворешна политика, која има за цел да обликува стабилни политички, правни и социо-економски структури.

1.4 Клучни наоди

1. Надворешната политика на EU опфаќа повеќе области и функционира слично како онаа на една држава.

2. Теоретските перспективи како неореализмот, неолиберализмот и конструктивизмот играат клучна улога во разбирањето на надворешната политика на EU.

3. Надворешната политика на EU е на повеќе нивоа и вклучува интеракции со националните политики, други меѓународни организации и конкретни примери како што е соработката меѓу EU и ОН на Косово.

4. Традиционалната надворешна политика се занимава со држави и непосредни безбедносни грижи, додека структурната надворешна политика има за цел да обликува стабилни политички, правни и социо-економски структури.

5. Надворешната политика на EU е насочена кон влијание врз надворешното опкружување и однесувањето на другите актери за постигнување интереси, вредности и цели.

Глава 1 Поглавје 2. Надворешна политика на Европската Унија - историски аспект (1945-2016)

Со цел да се изрази хронолошкиот развој на надворешната политика на ЕУ и да се подвлечат најважните моменти од реализацијата на целите на оваа организација, фокусот е ставен на следните прашања. Последното ги одразува предизвиците на ЕУ да го обедини ФП и да биде единствен глас на меѓународната сцена, при што овој единствен глас да има тежина во одлучувањето на меѓународно ниво.

2.1.Период 1945-1959 година (мирот во Европа и почетоките на соработката)

Генерално, во однос на создавањето на ЕУ, и од економски и од политички аспект, овој период е познат како период на можности за создавање европски мир и почеток на соработка. Заедничката надворешна и безбедносна политика (CFSP) на Европската унија каква што ја знаеме денес е воспоставена со усвојувањето на Договорот од Мастрихт⁴⁰. Но

---

⁴⁰Појаснување. Официјално познат како Договор за Европската унија, Договорот од Мастрихт го означил почетокот на нова етапа во процесот на создавање сè поблиска унија меѓу народите во Европа, давајќи им на претходните заедници политичка димензија. Тој беше потпишан во Мастрихт на 7 февруари 1992 година и стапил на сила на 1 ноември 1993 година. Овој договор го замени и насловот Европска заедница во Европската унија.

Мастрихт е амбициозен договор. Таа ја создава Европската унија. Ова опфаќа 3 посебни насоки (т.н. столбови): Европските заедници, заедничка надворешна и безбедносна политика и соработка меѓу владите на ЕУ за правда и внатрешни работи.

Меѓу неговите најистакнати иновации, договорот: ги поставува темелите за економската и монетарната унија, единствената валута (еврот) и критериумите за нејзина употреба; обезбедува правна основа за 6 нови заеднички политики на ЕУ; ги зајакнува овластувањата на Европскиот парламент; и го воведува концептот на европско државјанство.

како идеја таа датира многу порано, всушност, ако гледаме од гледна точка на надворешнополитичката анализа, раното создавање на самата ЕУ е производ на структурна надворешна политика, на надворешна соработка меѓу две држави кој беше успешен за понатамошно продолжување и инкорпорирање на многу други држави.

Ако се вратиме во историска ретроспектива, токму говорот на Винстостон Черчил⁴¹ во 1946 година за Обединета Европа⁴², Маршаловиот план во 1947⁴³ година и Шумановата декларација во 1950 година, иницираа надворешна политика кон Западна Европа со последиците што ги остави Втората светска војна. Откако овие две иницијативи доведоа до создавање на ECSC (Европска заедница за јаглен и челик) како важна економска компонента, но во основа, ние се занимаваме со соработката меѓу државите, односно со надворешната политика, која дополнително го поттикна проширувањето на оваа Заедница до она што е денес ЕУ, „суштество“ *sui generis*, производ на надворешната политика иницирана од САД за европските држави, која ја продолжија европските држави меѓу самите себе кои ги нарекуваме ЕУ, а денес заедно како единствена ЕУ прават заедничка надворешна политика кон другите земји. Бидејќи во ова истражување интересот е да се елаборира надворешната политика на ЕУ, ќе се занемарат важни датуми во историјата на ЕУ за да се фокусираме повеќе на надворешната политика, поради што ќе се продолжи со Договорот од Брисел.

---

⁴¹European Commission, EU Archives, Founding fathers of the European Union: Winston Churchill; Published on Oct 24, 2014; <https://www.youtube.com/watch?v=y5o2WF5K9Go>

⁴²Винстон Черчил, поранешен армиски офицер, воен известувач и премиер на Британија (1940-1945 и 1951-1955), беше меѓу првите што повика на „вид на Соединетите Американски Држави“, во говорот што го одржа на Универзитетот во Цирих [.https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers/winston-churchill#:~:text=Winston%20Churchill%20was%20an%20inspirational,and%20from%201951%20to%201955](https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers/winston-churchill#:~:text=Winston%20Churchill%20was%20an%20inspirational,and%20from%201951%20to%201955).

⁴³Појаснување: „Планот Маршал го доби своето име од тогашниот генерален секретар на САД Џорџ Маршал, кој одржа говор на Универзитетот Харвард во кој ги презентираше главните точки на долгорочната програма за помош на САД за повоена Европа, обидувајќи се да го спречи ширењето на комунистичката идеологијата на Западот. Со овој план САД понудија економска помош од 20 милијарди долари. Од друга страна, американскиот пристап со овој план ги натера европските лидери на соработка и покрај наследените непријателства, со што ги поставија првите корени на подоцнежна соработка на Европската заедница за јаглен и челик.

[.http://www.nato.int/docu/speech/1947/s470605a_e.htm](http://www.nato.int/docu/speech/1947/s470605a_e.htm) Full text of The Marshall Plan <https://www.oecd.org/general/themarshallplanspeechatharvarduniversity5june1947.htm>

Идејата за заедничка одбранбена политика за Европа датира од 1948 година кога Велика Британија, Франција, Луксембург и Холандија го потпишаа Договорот од Брисел⁴⁴. Договорот вклучуваше меѓусебна одбранбена клаузула, поставувајќи ги основите за создавање на Западноевропската унија (WEU), која остана до крајот на 1990-тите, заедно со НАТО, главниот форум за консултации и дијалог за безбедноста и одбраната во Европа.

Април 1949⁴⁵: САД, Канада и десет западноевропски земји го потпишаа Договорот од Вашингтон, со кој се создаде Северноатлантскиот договор, НАТО⁴⁶. Мај 1950⁴⁷: Францускиот министер за надворешни работи Роберт Шуман презентираше план за нова политичка соработка во Европа за подлабока соработка, интегрирање на индустриите за јаглен и челик во Западна Европа. Подоцна, 9 мај почна да се слави од Европската унија како „Ден на Европа“⁴⁸.

Врз основа на овој план, познат како Шумански план, една година подоцна во 1951 година, шест земји го потпишаа договорот за ECSC (Европска заедница за јаглен и челик).

---

⁴⁴Појаснување: Договор за економска, социјална и културна соработка и колективна самоодбрана, потпишан во Брисел на 17 март 1948 година од Белгија, Франција, Луксембург, Холандија и Обединетото Кралство. Влезе во сила на 25 август 1948 година. Иако овој Договор предвидува само „соработка“ меѓу договорните страни, да се спроведува преку Консултативниот совет наведен во член VII⁴, и тоа не предвидува формирање меѓународна организација, во пракса тоа води до создавање на организација позната како „Бриселска договорна организација“ или „Западна унија“

https://www.cvce.eu/en/obj/the_brussels_treaty_17_march_1948-en-3467de5e-9802-4b65-8076778bc7d164d3.html

⁴⁵European Union, *History of the European Union 1945-59, Peace in Europe – the beginnings of cooperation*, 1949, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_en

⁴⁶Во 1949 година, имаше 12 основачки членки на Алијансата: Белгија, Канада, Данска, Франција, Исланд, Италија, Луксембург, Холандија, Норвешка, Португалија, Обединетото Кралство и САД. Оттогаш, уште 19 земји се приклучија на Алијансата: Грција и Турција (1952); Германија (1955); Шпанија (1982); Чешка, Унгарија и Полска (1999); Бугарија, Естонија, Латвија, Литванија, Романија, Словачка и Словенија (2004); Албанија и Хрватска (2009); Црна Гора (2017); Северна Македонија (2020); и Финска (2023). Во моментот, НАТО има 31 земја членка.

https://www.nato.int/cps/ua/natohq/topics_52044.htm

⁴⁷https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_en

⁴⁸Декларацијата на Шуман го доби името по францускиот министер за надворешни работи Роберт Шуман. Всушност, тоа беше подготвителната работа направена од Жан Моне, кој е познат како татко на новата политика на Франција кон Западна Германија, која му овозможи на Шуман да ја развие првата политика кон Франција, која предложи производство на француски и германски јаглен и челик под еден орган, всушност, наднационален ентитет, кој беше конкретизиран со Договорот од Париз, односно создавањето на Европската заедница за челик и јаглен, на која и се приклучија други земји како Италија, Холандија, Белгија и Луксембург. http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_en.htm

Мај 1952⁴⁹: Договорот за (Европската одбранбена заедница EDC) беше потпишан од шесте членки на ECSC (Европска заедница за јаглен и челик), започнат со Плевенскиот план на Французите во 1950 година. Ова ќе создаде заедничка европска армија и ќе им овозможи на Повторно вооружување на Германија Запад.

До средината на 1954 година, со подобрувањето на односите Исток-Запад, потребата за создавање на европска армија избледе, па така во август 1954⁵⁰ година, Националното собрание на Франција го отфрли овој договор.

Октомври 1954⁵¹: Западноевропската унија беше создадена врз основа на Договорот од Брисел и се прошири за да ги вклучи Италија и Западна Германија, а исто така, се приклучи на НАТО.

Не губејќи го фокусот од настаните поврзани со ПП на ЕУ, овој период првично беше карактеризиран со студената војна меѓу Истокот и Западот, како и некои многу значајни настани. Таков е случајот на Унгарија против комунистичкиот режим соборен од руски тенкови во 1956 година, а потоа во 1957 година со Римскиот⁵² договор со кој се создадени ЕЕС (Европска економска заедница) или Заеднички пазар и EUROATOM (Европска заедница за атомска енергија).⁵³

2.2 Период 1960-1969 година (замав на шеесетти и економски раст)

Овој период е познат и како период на замав на шеесеттите и економски раст⁵⁴. Текот на горенаведените настани покажува дека соработката меѓу европските држави

---

⁴⁹ European Union, *History of the European Union 1945-59, Peace in Europe – the beginnings of cooperation*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_en

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² Договорот од Рим беше потпишан во март 1957 година и стапи на сила на 1 јануари 1958 година. Неговата цел беше да се формираат Европската економска заедница (ЕЕЗ) и Европската заедница за атомска енергија (Евратом). Главните промени беа проширувањето на европската интеграција со општа економска соработка. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/founding-agreements_en

⁵³ European Union, *History of the European Union 1945-59, Peace in Europe – the beginnings of cooperation*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_en
CONSOLIDATED VERSION OF THE TREATY ESTABLISHING THE EUROPEAN ATOMIC ENERGY COMMUNITY (2016/C 203/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:203:FULL>

⁵⁴ European Union, “A period of economic growth”

http://europa.eu/about-eu/eu-history/1960-1969/index_en.htm qasur më 17.04.2016

цутеше во однос на економската и политичката соработка, но не и на воената, бидејќи и денес европската соработка не е променета во овој аспект и во однос на воените структури се загрижени, тие останаа атлантски, а не европски, односно меѓувладини, а не наднационални.

Понатаму, во 1960 и 1962 година, со плановите на Фуше (Plan Fouchet I⁵⁵ and II⁵⁶), Де Гол, по неговите планови за реформи во НАТО, ги насочи своите активности за постигнување на политички интегрирана Европа и разговараше за тоа со германската канцеларка Аденауер.

Де Гол имал намера да ги реформира европските заедници, со цел да создаде Европа на држави. Тој ги претстави овие идеи на самитот во Париз на 10 и 11 февруари 1961 година, каде шесте членки се согласија да развијат политичка соработка. Преговорите продолжија со презентирање на двата планови на дипломатот Кризитан Фуше за создавање Унија со европска надворешна политика и одбранбена политика заснована на чисто меѓувладина соработка, но овие преговорите на крајот не дадоа конкретни резултати, бидејќи тогашните земји-членки се плашеа од намерите на Де Гол да го ослабне НАТО и да го зголеми француското влијание во Европа наспроти британското и американското влијание.

Во целиот овој период се забележува дека европската интеграција се движеше чисто во економска насока без никаква конкретна иницијатива на надворешнополитички, одбранбен и безбедносен план, иако со Римскиот договор ЕЕС имаше овластувања во поглед на надворешната трговија и договори со трети земји кои ефективно му даваат улога

---

⁵⁵Планот Фуше I беше претставен во 1961 година и имаше за цел да формира нова меѓувладина организација која ќе им даде поголема моќ на националните влади во процесот на одлучување. Се сметаше за одговор на доминацијата на Европската економска заедница (ЕЕЗ) од страна на Франција и Германија. Планот Фуше Јас предложив создавање на Совет на министри, Европска комисија и Европски парламент. Сепак, тоа беше отфрлено од другите земји-членки на ЕЕЗ, бидејќи тие го сметаа за закана за постојната институционална структура на ЕЕЗ.

http://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/c7c2b3f9-cf51-4a8e-874a-d6c3eda5125a/publishable_en.pdf

⁵⁶Планот Фуше II беше претставен во 1962 година и имаше за цел да создаде пофедералистичка Европа. Тој предложи создавање на Европска унија која ќе се заснова на устав и ќе има директно избран европски парламент со овластувања за законодавство. Планот Фуше II, исто така, предложи создавање на европска извршна власт, која ќе одговара пред Европскиот парламент. Сепак, планот повторно беше отфрлен од другите земји-членки на ЕЕЗ, бидејќи тие беа посветени на постоечката институционална структура на ЕЕЗ и не беа подготвени да се откажат од својот суверенитет на пофедералистичка Европа. http://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/c7c2b3f9-cf51-4a8e-874a-d6c3eda5125a/publishable_en.pdf

на меѓународен актер, продолжувајќи понатаму со 1963⁵⁷ Договорот Јаунде⁵⁸ (Договорот што следеше по Конвенцијата Ломе и сега Договорот од Котону)⁵⁹ каде што се нагласени односите со поранешните африкански колонии на земјите-членки.

Понатаму, за да се нагласи улогата на меѓународниот актер, битно е да се истакнат годините 1966-1967 година, кога Европската комисија, претставувајќи ги шесте земји-членки, по мултилатералните преговори (Кенедиската рунда), го потпиша конечниот акт од Општиот договор за Тарифи и трговија (ГАТТ)⁶⁰, денес Светската трговска организација (СТО). Токму овој момент ја нагласи улогата на Комисијата да управува со царинската унија и да ја заштити заедничката тарифа, а нејзината улога да управува со заедничките политики на Заедницата и како иницијатор на таквите политики значително се зголеми⁶¹.

Декември 1969 година: На самитот одржан во Хаг, шефовите на држави или влади на ЕК побараа од нивните министри за надворешни работи да ги проучат начините за постигнување напредок кон вистинска економска и монетарна унија и блиско приближување на социјалните политики, што ја вклучи и ја потврди нивната согласност за принципот на проширување на Заедницата⁶². Од овие настани, значи, констатираме дека ЕУ, иако не е со јасна визија за ФП - а индиректно со вакви постапки кои дефинитивно беа

---

⁵⁷ European Union, *History of the European Union 1960-69, The 'Swinging Sixties' – a period of economic growth*, 1963, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en

⁵⁸ Кога беше изготвен Римскиот договор со цел да се воспостави Економска унија меѓу шест западноевропски земји, беше донесена посебна одредба за интересите на неевропските колонии и другите земји надвор од овие колонии, но кои беа зависни од четири од овие земји - Франција, Белгија, Холандија и Италија. Овие земји беа поврзани со Европската заедница во анекс на Договорот од Рим, а 581.000.000 американски долари се доделени од фондовите на Заедницата за помош во нивниот економски и социјален развој. Во рок од неколку години од потпишувањето на Римскиот договор во 1957 година, сите африкански територии поврзани со Заедницата ја стекнаа својата независност. Но, владите на 18-те нови републики во Африка и Мадагаскар побараа продолжување на врските со заедницата под услови во согласност со нивниот независен статус. Резултатот беше Конвенцијата Јаунде, именувана по главниот град на Камерун, каде што беше потпишана на 20 јули 1963 година..

<https://www.europarl.europa.eu/acp/en/about/history>

⁵⁹ European Council, *Development and Relations with African, Caribbean and Pacific States*, “The Cotonou Agreement” <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cotonou-agreement/>

⁶⁰ GATT, *Text of the General Agreement*, GENEVA, JULY 1986,

https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47.pdf

⁶¹ Roderic Abbott, “*External Relations of the EC/EU (1957 – 2010): Research perspectives, archival sources*”, EU Trade Policy

<http://www.eui.eu/Documents/Research/HistoricalArchivesofEU/FriendsofArchives/FriendsHAEUConfAbbott.pdf>

⁶² European Union, *History of the European Union 1960-69, The 'Swinging Sixties' – a period of economic growth*, 1963, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en

од економски карактер, сепак докажа дека постепено и тивко, како и немање официјални и јасни овластувања за ФП, освен што станаа актери на надворешната политика, но да бидеме јасни и коректни не со доброволна поддршка на земјите-членки.

2.3 Периодот 1970-1979 година (од 6 до 9 земји членки)

Овој период е познат како период на растечката заедница и првото проширување на ЕУ⁶³. Данска, Ирска и Обединетото Кралство се приклучуваат на Европската унија. Овој период, покрај експанзијата, се карактеризира и со други настани кои ја зафатија ЕУ, како што се арапско-израелската војна во октомври 1973 година, падот на диктатурите, како што е соборувањето на режимот на Салазар во Португалија во 1974 година и смртта на Франко во Шпанија во 1975 година.

Регионалната политика на ЕУ почна да префрла големи износи за создавање работни места и инфраструктура во сиромашните области. Европскиот парламент во овој период го зголеми своето влијание во работите на ЕУ, а во 1979 година, сите граѓани, за прв пат, можеа директно да ги изберат своите претставници.

Што се однесува до надворешната политика, Извештајот Давињон е најконкретен настан поврзан со него во овој период. По Декларацијата за Самитот во Хаг (спомнато погоре) и сите други декларации за европска политичка соработка, во октомври 1970 година, министрите за надворешни работи го одобрија „Извештајот Давињон“ претставен на Самитот во Луксембург⁶⁴, „што значеше воспоставување на Европската политичка соработка. ЕРС. Со овој извештај беше одлучено тие да се среќаваат на секои шест месеци, да ги координираат ставовите за меѓународните проблеми и да договорат заеднички дејствија. Ним би им помагал Комитет на директори за политички прашања (Политички комитет). Во овој извештај, министрите предложија: Заинтересирани да постигнат

---

⁶³European Union, “A growing Community – the first new members”
https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en

⁶⁴The report in Luxembourg is also called the Davignon Report, according to Etienne Davignon, former director of the Belgian foreign office and later vice president of the European Commission.
<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/common-foreign-and-security-policy.html>

напредок кон политичка унија, владите да одлучат да соработуваат во полето на надворешната политика⁶⁵

...

I. Цели

Оваа соработка има две цели:

- Да се обезбеди поголемо меѓусебно разбирање за клучните прашања од меѓународната политика, преку редовна размена на информации и консултации;

- Да се зголеми нивната солидарност работејќи на усогласување на ставовите, концентрација на ставови и заедничко дејствување, кога тоа се чини возможно и пожелно.

...

Три години подоцна, министрите за надворешни работи, со инструкции од шефовите на држави и влади, го усвоија Извештајот од Копенхаген од 1973 година, заснован на зајакнување на политичката соработка во областа на надворешната политика, за подобрување на процедурите. Во овој извештај, досегашните практики беа официјализирани со зголемување на бројот на состаноци (најмалку четири пати годишно; Политичкиот комитет може да се состанува онолку често колку што е потребно) и со зголемување на соработката меѓу институциите, во извештајот се нагласува и дека во однос на на надворешната политика, секоја држава треба да води сметка да не зазема конечни ставови без претходно да се консултира со партнерите. Европските дописници и работните групи помагаат во подготовката на работата за политичките комисии, додека пак Комисијата може да изнесе свои ставови⁶⁶.

Разјаснета е и работата на тогашните држави-кандидатки, имајќи предвид дека во овој извештај станува збор само за шесте држави основачи, оваа работа беше уредена така што овие држави ќе бидат информирани во кабинетот на претседателот на Политичка заедница и да ги добиваат нивните реакции за секој развој на настаните. Ова правило е

---

⁶⁵CVCE, *Davignon Report* (Luxembourg, 27 October 1970), 2013,

https://www.cvce.eu/content/publication/1999/4/22/4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5/publishable_en.pdf
the original copy of the report http://aei.pitt.edu/4543/1/epc_first_report_oct_1970.pdf

⁶⁶CVCE, *Second Report on European Political Co-operation on Foreign Policy* (Copenhagen, 23 July 1973, http://www.cvce.eu/en/obj/second_report_on_european_political_cooperation_in_foreign_policy_matters_copenhag_en_23_july_1973-en-8b935ae1-0a38-42d4-a97e-088c63d54b6f.html pg.7-9

направено за да се одржи врската помеѓу членството и Политичката заедница, за понатамошно развивање на напредокот што би се постигнал кон Политичкиот сојуз.

На Европскиот самит во Копенхаген на 14 и 15 декември 1973 година, шефовите на држави или влади на деветте земји-членки на проширената Европска заедница ја потврдија својата решеност да го воведат концептот на европски идентитет во нивните заеднички надворешни односи. Според овој извештај, дефиницијата за европски идентитет вклучува⁶⁷:

- Разгледување на заедничкото наследство, посебните интереси и обврски на Подпартијата, како и степенот на единство постигнато досега во рамките на Заедницата,

- Ценење на степенот до кој Поткомитетот веќе дејствува заедно во однос на остатокот од светот и одговорностите што произлегуваат од тоа,

- Со оглед на динамичната природа на европското обединување.

Ова беше првиот чекор кон заеднички европски идентитет, кој, според Деветте, ќе ја зајакне нивната кохезија и ќе придонесе за дефинирање на вистинска надворешна политика. Тие сметаа дека изградбата на ваква политика ќе помогне во следните чекори кон изградба на Обединета Европа, а со тоа ќе го олесни целиот процес на создавање на Европската унија.

2.4 Периодот 1980-1989 година-Променливото лице на Европа-колапсот на комунизмот

Овој период е познат како период на промена на „лицето“ на Европа и пад на Берлинскиот ѕид. Има многу настани кои го карактеризираат овој период, како што е приемот на Грција во 1981 година како десетта членка на ЕУ, по пет години, бројот на членки се зголеми со Шпанија и Португалија, во 1986 година е потпишан Единствениот европски акт и во 1989 падот на Берлинскиот ѕид⁶⁸.

Што се однесува до надворешната политика, вреди да се истакне Лондонскиот извештај од 1981 година, кој дојде како резултат на настани како што се советската

---

⁶⁷ CVCE, *Second Report on European Political Co-operation on Foreign Policy* (Copenhagen, 23 July 1973, http://www.cvce.eu/en/obj/second_report_on_european_political_cooperation_in_foreign_policy_matters_copenhagen_23_july_1973-en-8b935ae1-0a38-42d4-a97e-088c63d54b6f.html pg.7-9

⁶⁸ European Union, *History of the European Union 1980-89, The changing face of Europe - the collapse of communism*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en

инвазија на Авганистан и Исламската револуција во Иран, што им донесе на земјите-членки на Европската заедница зголемена немоќ да реагираат на меѓународно место на настанот⁶⁹. Решени да го зајакнат ЕПС, во 1981 година, тие го усвоија извештајот од Лондон кој бара претходна меѓусебна консултација од страна на земјите-членки и Европската комисија за сите надворешнополитички прашања што ги засегаат сите земјите-членки. Мерките усвоени во Лондонскиот извештај го вклучуваат механизмот за консултации за кризи: кој било од тројцата министри за надворешни работи може да свика итен состанок на ЕПС во рок од 48 часа. На состаноците со претставници на трети земји, претседателството може да биде придружено со минатите и идните претседателства (Тројката), а комисијата е целосно поврзана со ЕПС. Во извештајот се нагласува дека министрите за надворешни работи забележале дека е многу можно десеттиот да може да зборува со еден глас во меѓународните прашања, повикувајќи се на националните интереси во надворешно-политички прашања, и дека не само став на ова може да биде направено заеднички, но и со заедничко дејствување како што отсекогаш било цел на ЕПС и да биде во својство на десетте⁷⁰.

Во 1982 година, поттикната од истата грижа да се потврди меѓународната позиција на Заедницата, иницијативата на Геншер-Коломбо⁷¹ предложи нацрт „Европски акт“, кој беше претставен во 1983 година во свечената декларација за Европската унија од страна на Европскиот совет во Штутгарт⁷². Во преамбулата на декларацијата од Штутгарт, шефовите на држави или влади на земјите-членки одлучија да се продолжи работата започната врз основа на Договорот од Париз и Рим, за создавање обединета Европа, која е повеќе од потребна за соочување со опасните ситуации во светот. Меѓу другото, во однос на ФП, се нагласува дека: „Убедени дека, зборувајќи со заеднички глас во надворешната политика, вклучително и политичкиот аспект на безбедноста, Европа може да придонесе за

---

⁶⁹ EUR-Lex Access to European Union law, „*Common Foreign and Security Policy*”,

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:a19000>

⁷⁰ CVCE, Report on European Political Cooperation (London, 13 October 1981), 18/12/2013, p. 14-17,

http://www.cvce.eu/content/publication/2002/1/18/869a63a6-4c28-4e42-8c41-efd2415cd7dc/publishable_en.pdf

⁷¹ Иницијативата Геншер-Коломбо беше предлог изнесен од германскиот министер за надворешни работи Ханс-Дитрих Геншер и италијанскиот министер за надворешни работи Емилио Коломбо во 1981 година. (ЕК) и да помогне за унапредување на процесот на европска интеграција.

⁷² EUR-Lex Access to European Union law, „*Common Foreign and Security Policy*”

<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/common-foreign-and-security-policy.html>

одржување на мирот⁷³ .....Овој план имаше визија да создаде договор меѓу десетте (десетте членки на ЕУ) до „Европски акт“ што дополнително ќе напредува со создавањето на Европската унија, но називот „акт“ со правна конотација предизвика да најде на многу противење на оваој предлог во Лондон, Копенхаген, Ирска (неприспособување во однос на безбедноста и одбраната), Данска (културна соработка) итн., одложувајќи ја неговата реализација за пет години подоцна под овој назив.⁷⁴

Во октомври 1984 година Западноевропската унија повторно се активира, додека министрите за надворешни работи и за одбрана се согласија редовно да се состануваат⁷⁵. Во интервју за важноста од реактивирање на WEU, Вилијам ван Екелен, холандски државен секретар за одбрана од 1982 до 1986 година, дискутираше за потеклото на француските и белгиските предлози дадени во 1984 година за повторно активирање на WEU, за кои тој верува дека произлегуваат од „Иницијатива Геншер-Коломбо“⁷⁶. Според него, иако некои земји, како што е Британија, која сè уште беше за НАТО, а други сè уште не се согласуваат со нова димензија на обединета европска одбрана, тоа сепак е важна иницијатива, особено што оваа иницијатива ја презеде да учествуваат министрите за одбрана, освен странските. Во февруари 1986 година (17 февруари во Луксембург и 28 февруари во Хаг), беше потпишан Единствениот европски акт, со кој се измени Римскиот договор, со цел да се реформираат институциите во подготовка за членство на Шпанија и Португалија и да се забрза одлуката - правење во подготовка само за пазарот на, додека главните промени што ги донесе беа додавањето на гласањето со квалификувано

---

⁷³CVCE , Solemn Declaration on European Union (Stuttgart, 19 June 1983), Preamble, paragraph I, II and VIII https://www.cvce.eu/en/obj/solemn_declaration_on_european_union_stuttgart_19_june_1983-en-a2e74239-a12b-4efc-b4ce-cd3dee9cf71d.html

⁷⁴ Christopher Hill & Karen E. Smith, *“European Foreign Policy, Key Documents”*; Routledge, London & New York, 2000; p. 120.

⁷⁵ European Foreign Policy Unit, *“Chronology: The Evolution of a Common EU Foreign, Security and Defence Policy”*,

<https://www.lse.ac.uk/international-relations/assets/documents/efpu/CFSP-Chronology-Institutions-updated2019.pdf>

⁷⁶ Interview with Willem van Eekelen: the proposals of France and Belgium for the reactivation of WEU (The Hague, 1 October 2009)

http://www.cvce.eu/en/histoire-orale/unit-content/-/unit/c6aa463b-5499-4b3f-b399-4d28b78979c8/9817a916-c983-4fcd-9672-4621af25f46d/Resources#aee7c0cc-f552-48b0-bfeb-4320bc83b4de_en&overlay

мнозинство во Советот (за да се отежне за една држава да стави вето на предложеното законодавство)⁷⁷.

Веќе со Единствениот европски акт, прашањето за РП со ЕУ е појасно дефинирано, давајќи му статус на договорот на ЕПС и адресирајќи го во Поглавје III, каде што одредбите од договорот за европска соработка во областа на РП се јасно дефинирани, и дека ЕПС може да дискутира за „политичките и економските аспекти на безбедноста“, а надворешните односи на НП треба да бидат стабилни. Членот 30, како резиме, предвидува дека: Земјите-членки мора да се стремат заедно да формулираат и спроведат европска надворешна политика, за таа цел тие се обврзуваат да се консултираат меѓусебно за прашања од надворешната политика кои можат да бидат релевантни за безбедноста на земјите-членки, Претседателството на Советот е одговорно за преземање активности, како и за координирање и претставување на позициите на земјите-членки во односите со трети земји на ова поле.⁷⁸

2.5 Период 1990-1999 Европа без граници

(3 нови членки: Австрија, Финска и Шведска)

Овој период е познат како период на Европа без граници. Овој период се карактеризира со падот на комунизмот, Европејците го зголемија интензитетот на соседството, кое вклучуваше и важни датуми на понатамошна консолидација на ЕУ, како што е Единствениот пазар во 1993 година (со четирите слободи; движење на стоки, услуги, луѓе и пари), Договорот од Мастрихт (Договор за Европската Унија) во 1993 година, членството на Австрија, Финска и Шведска во 1995 година, Договорот од Амстердам во 1999 година итн.⁷⁹.

Во овој период го имаме Шенгенскиот договор (кој го доби името Шенген од мало село во Луксембург), според кој постепено, на луѓето им беше дозволено да патуваат без пасошка контрола на границата и многу млади почнаа да учат со поддршка на ЕУ и

---

⁷⁷European Union, *History of the European Union 1980-89, The changing face of Europe - the collapse of communism*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en

⁷⁸EUR-Lex Access to European Union law, *Single European Act*, Chapter III, Article 30, pg.1047-1051, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1987:169:FULL>

⁷⁹European Union, *History of the European Union 1990-99, A Europe without frontiers*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

надвор, од периодот во кој комуникацијата стана полесна со користење на интернет и мобилни телефони. На Балканот, во 1991 година, е почетокот на распаѓањето на поранешна Југославија, почнувајќи од Хрватска, па Босна и Херцеговина.

Што се однесува до надворешната политика на ЕУ, во продолжение на иновациите што ги донесе Единствениот европски акт, во овој период следеа настаните што ги споменавме погоре и донесоа поконкретни иновации. Целата историја на создавањето на ФП на ЕУ елаборирана погоре покажува дека освен формалните иницијативи како што се состаноци, собири и извештаи меѓу неколку земји-членки, како и нивната желба за единствен глас на сите земји на ЕУ, покрај меѓународната политика и исто така, покрај настаните кои бараа поконкретна реакција на ЕУ за одредени прашања, немаше обид за конкретни решенија на проблемите во пракса.

Во продолжението на историјата на создавањето на ЕУ, силен придонес имаше и Договорот од Мастрихт, кој е познат како договор кој претставува нова фаза на европската интеграција со отворање на патот за политичка интеграција. Врз основа на договорот и иновациите што ги донесе, се нарекува и Договор за Европската Унија, бидејќи името Европска заедница беше заменето со името Европска Унија, додека на Европската економска заедница беше заменето со името Европска заедница.⁸⁰

Февруари 1992 година Договорот за Европската унија беше потпишан во Мастрихт и стапи на сила на 1 ноември 1993 година. Ова е големо достигнување на ЕУ, поставувајќи јасни правила за идната заедничка валута, како и за надворешната политика и безбедност и поблиска соработка во правдата и внатрешни работи⁸¹.

Друга карактеристика на важноста на овој договор е промената што ја донесе во однос на функционалниот систем на столбови на ЕУ и начинот на кој функционираше до Лисабонскиот договор. Според овој договор, ЕУ функционираше врз основа на три столба, а тоа се: првиот столб на Европските заедници, вториот столб на Заедничката надворешна и безбедносна политика (CPSP) и третиот столб за полициска и судска соработка во кривични прашања, прашања за внатрешна безбедност итн. Што се однесува до РП, овој

---

⁸⁰Eur-lex, Treaty on European Union, Chapter I, Article A, page 7, 11, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016M/TXT>

⁸¹ European Union, *History of the European Union 1990-99, A Europe without frontiers*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

договор првично ја заменува Европската политичка соработка со Заедничката надворешна и безбедносна политика (CFSP) и ја регулира во вториот столб предвиден во Наслов V⁸². Ова ги заменува одредбите од Единствениот европски акт и им овозможува на земјите-членки да преземат заеднички активности на полето на надворешната политика. Овој столб вклучува меѓувладин процес на донесување одлуки кој во голема мера се потпира на едногласност. Комисијата и Парламентот играат скромна улога и Судот на правдата нема никаква улога во оваа област, Советот на министри за надворешни работи ќе одлучува за заедничките позиции и активности и гласањето со квалификувано мнозинство може да се користи за спроведување на второто, додека Комисијата може да презема предлози и активностите за CFSP може да се финансираат од буџетот на ЕС, така што EU може да побара од Западноевропската унија да ги обработи и спроведе одлуките и активностите на EU кои имаат компликации поврзани со заштитата⁸³.

Со завршувањето на Студената војна, ситуацијата и последиците од Втората светска војна беа разјаснети. Но, проблемите не завршија со Студената војна. Последователните конфликти на Балканот повторно ја затегнаа ситуацијата на територијата на Европа. Како резултат на ова, дојде моментот кога јасно се виде дека EU ќе треба да ја покаже својата улога и влијание, како и одговорноста во однос на управувањето со кризи и спречувањето на конфликти. Така следат и други настани, како одлуки и поконкретни изјави за тоа како EU, поконкретно CFSP, треба да се справи со проблемите во пракса, особено со промените што ги донесе Договорот од Маастрихт. Исто така, имајќи предвид дека САД ги повлекува своите трупи од Западна Европа, а од Европејците се очекуваше да придонесат во меѓународните мировни мисии, CFSP во овој случај ќе јави потребата од воена димензија. Но, земјите-членки беа и продолжија да се поделени за прашања како што е NATO, бидејќи многумина не сакаат да ја загорзат важната улога на NATO во европската безбедност; и EU, која има заштитна улога, при што некои земји-членки се противат на потезите за претворање на EU во сојуз. Но, тие би можеле да се договорат за разговори за одбранбените прашања и дека Западноевропската

---

⁸²Eur-lex, Access to European Union Law, *Treaty of Maastricht on European Union*
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:xy0026>

⁸³Federiga Bindi, *The Foreign Policy of the European Union - Assessing Europe's Role in the World*, European Union Foreign Policy: A Historical Overview, Brookings institution press Washington, D.C., 2010, pg. 26.27.28

унија треба да биде одбранбената рака на ЕУ. Според Договорот од Мастрихт, Унијата може да побара од Западноевропската унија да „развије и спроведе одлуки и дејствија на Унијата кои имаат одбранбени импликации.

-Јуни 1992 година, министрите за надворешни работи и за одбрана се состанаа во Бон и ја издадоа Декларацијата од Петербург во врска со овие три прашања:⁸⁴

- За ЕПС и европската безбедност

- Да се зајакне оперативната улога на ЕПС

- За односите меѓу ЕПС и другите земји-членки на ЕУ или Атлантската алијанса.

Покрај придонесот даден за заедничката одбрана во согласност со член 5 од Вашингтонскиот договор и соодветно член 5 од изменетиот договор од Брисел, воените единици на земјите-членки на WEU, кои дејствуваат под овластување на WEU, можат да се користат за :⁸⁵

-хуманитарни и спасувачки задачи; - мировни задачи; -задачи на борбените сили во управувањето со кризи, вклучително и враќање на мирот. Како резиме на оваа изјава, одлуката резултира дека Западноевропската унија ќе се вклучи во хуманитарни и спасувачки задачи, задачи за одржување на мирот и управување со кризи („Петербуршки задачи“), вклучувајќи ја и онаа на посредник, но не и во заедничката одбрана. Беа создадени и три форми на членство (полноправно, асоцијативно и набљудувачко) кои можеа да присуствуваат на некои од состаноците на Советот на западноевропската унија и да учествуваат во мисиите на западноевропската унија, а тоа беше направено поради проблемот со различни членства во ЕУ, ЕПС и НАТО.

Јануари 1994: Самитот на НАТО се согласи дека средствата на НАТО може да се користат од БПЕ и го одобрува концептот на „Комбинирани заеднички наменски сили“ (деталите одобрени во јуни 1996 година), одобрувањето од САД е неопходно за користење на средствата.⁸⁶

---

⁸⁴ Christopher Hill & Karen E. Smith, “*European Foreign Policy, Key Documents*”; Routledge, London & New York, 2000; pg 205

⁸⁵ CVCE, *Petersberg Declaration made by the WEU Council of Ministers (Bonn, 19 June 1992)*, https://www.cvce.eu/en/obj/petersberg_declaration_made_by_the_weu_council_of_ministers_bonn_19_june_1992-en-16938094-bb79-41ff-951c-f6c7aae8a97a.html

⁸⁶ European Foreign Policy Unit, “*Chronology: The Evolution of a Common EU Foreign, Security and Defence Policy*”, <https://www.lse.ac.uk/international-relations/assets/documents/efpu/CFSP-Chronology-Institutions-updated2019.pdf>

Врз основа на иновациите и одлуките кои беа донесени во Договорот од Маастрихт, особено создавањето на CFSP, од кое имаше големи очекувања за нешто поконткретно, всушност, земјите-членки не се заложија за успехот на CFSP и не го опреми со инструментите на потребната или институционалната рамка⁸⁷. Не требаше се да се смета за ндуспешно или без резултати, бидејќи беа усвоени бројни Заеднички акции и заеднички позиции, од кои некои имаа долгорочен пристап кон меѓународните односи.

Помеѓу ноември 1993 и мај 1995 година, беа активирани осум заеднички акции, како што се набљудување на изборите во Русија и Јужна Африка, беа преземени мерки за зголемување на стабилноста и мирот во земјите од Централна и Источна Европа и на Блискиот Исток, обезбедување на хуманитарна помош во Босна, контролата на извозот на стоки со двојна употреба (воена и цивилна), во истиот период беа усвоени и четиринаесет заеднички ставови, главно со карактер на економски санкции против трети страни⁸⁸. Но, распадот на поранешна Југославија, кој започна во 1991 година, покажа вистински недостаток на единство во ЕУ⁸⁹. ЕУ беше неефикасна во војната во Босна, каде што нејзиниот најважен придонес беше во администрацијата на поделениот град Мостар, иако нејзиниот успех во обединувањето на муслиманската и хрватската заедница беше ограничен. Во првата година од конфликтот, ЕУ се обиде да преговара за договор со кој заврши војната само со интервенција на САД, тоа беше Дејтонскиот договор од 1995 година.⁹⁰

---

⁸⁷Stephan Keukeleiredhe Jenifer MacNaughtan; “*European Union Foreign Policy*”; Universum Press 2013; pg.90-120

⁸⁸Bindi, Federiga M.. “*The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World*”, United Kingdom: Brookings Institution Press, 2010, pg.28 -35

⁸⁹Camisar, Adriana, Boris Diechtiareff, Bartol Letica and C. Switzer. “*An Analysis of the Dayton Negotiations and Peace Accords.*” (2005).

⁹⁰Дејтонскиот договор, склучен во Дејтон, Охајо на 21 ноември 1995 година, а потпишан во Париз на 14 декември истата година од босанскиот претседател Алија Изетбеговиќ, српскиот претседател Слободан Милошевиќ и хрватскиот претседател Фрањо Туѓман, стави крај на најтешкиот конфликт во Европа по светската војна. II. По речиси четири години неефикасни дипломатски напори на Европската унија, Обединетите нации и САД, администрацијата на Клинтон конечно одлучи да преземе иницијатива и го испрати Ричард Холбрук - помошник државен секретар за канадски и европски прашања - да води „напор надвор сите преговори“ за завршување на војната во Босна. Холбрук и неговиот тим посредуваа меѓу трите страни, за да го сменат она што Холбрук претходно го карактеризираше како „голем колективен неуспех на Западот од 1930 година.

Анализа на Дејтонските преговори и мировните договори од Адријана Камисар Борис Дихтијареф Бартол Летика Кристин Свицер,<http://ocw.tufts.edu/data/12/244825.pdf>

The Dayton Agreementhttps://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf

Бидејќи прашањето на ова поглавје е ПП на ЕУ, многу е важно малку повеќе да се елаборира Дејтонскиот договор бидејќи вклучувањето на ЕУ во конфликтот беше критикувано дека е премалку и предоцна. Некои аналитичари тврдат дека ЕУ не успеала да интервенира порано во конфликтот, што можеше да спречи раселување на милиони луѓе и смрт на десетици илјади. Други ја критикуваа ЕУ дека не игра поактивна улога во преговорите што доведоа до Дејтонскиот договор, што некои го гледаа како пропуштена можност за решавање на конфликтот на посеопфатен и одржлив начин. Исто така, имаше загриженост за способноста на ЕУ да ја координира својата надворешна политика и ефикасно да одговори на кризите во нејзиниот “двор“. Конфликтот во Босна ја истакна потребата ЕУ да развие поинтегрирана и покохерентна надворешна политика, што доведе до создавање на Заедничката надворешна и безбедносна политика (CFSP) во 1993 година.

Евиденцијата на ЕУ за други кризи во средината на 1990-тите беше уште помалку за восхит. Како и остатокот од заедницата, стоеше на страна и го гледаше геноцидот што се случи во Руанда, а во Албанија, ЕУ и ЕПС не презедоа дејствија. Одговорот на ЕУ на конфликтите на Балканот беше критикуван дека е премногу бавен и фрагментиран. Внатрешните поделби меѓу земјите-членки на ЕУ, особено меѓу оние кои ја поддржуваа воената интервенција и оние кои се залагаат за дипломатски пристап, ја попречија способноста на ЕУ ефикасно да одговори на кризата. Недостигот на кохезивна надворешна политика на ЕУ, исто така, ја ограничи нејзината способност да ги координира своите напори со други меѓународни организации, како што е НАТО.

Во поранешниот Советски Сојуз, ЕУ се соочи со различни предизвици. Колапсот на Советскиот Сојуз доведе до политичка и економска нестабилност во многу од новите независни држави, а ЕУ се бореше ефективно да одговори на овие случувања. Напорите на ЕУ да промовира демократски и економски реформи во регионот често беа поткопани од внатрешните поделби меѓу земјите-членки, како и од напорите на Русија да го задржи своето влијание во регионот.

Разочарувањето придонесе за посуштински преглед на одредбите на Заедничката надворешна политика и безбедност и тоа беше направено во Договорот од Амстердам, кој пополни некои празнини оставени од Договорот од Мاستрири. За таа цел, од шпанскиот министер за европски прашања, Карлос Вестендорп, беше побарано да води група за размислување, која заклучи дека главните цели на ревизијата на договорот треба да бидат:

- (а) да ја направи Европа поважна во очите на нејзините граѓани;
- (б) да се направи донесувањето одлуки во ЕУ поефикасно; и
- (в) да и се обезбеди на ЕУ поголема одговорност и моќ во справувањето со надворешните односи. Со ова започна Меѓувладината конференција во Торино на 29 март 1996 година, за да продолжи со Договорот од Амстердам⁹¹.

На 2 октомври 1997 година, Договорот од Амстердам беше потпишан и стапи на сила во 1999⁹². година. „Ако сакам да разговарам со Европа, тогаш на кого да му се јавам“, му рече еднаш на светот во 1973 година американскиот министер за надворешни работи Кисинџер. И токму како одговор на ова прашање, најважната промена на овој договор беше создавањето на позицијата „Генерален секретар/Висок претставник на CFSP“. Оваа позиција е дефинирана како таква со член J.8 од договорот и ќе им помогне на Советот и на Претседателството во формулирањето, подготовката и спроведувањето на политичките одлуки и ќе ја води Единицата за политики⁹³. Целта беше да се даде CFSP поголем континуитет на меѓународната сцена, обезбедувајќи го целниот „еден телефонски број“ недостиген/недостапен. Што се однесува до назначувањето на високиот претставник за ППЈС, имаше несогласувања меѓу водечките држави на ЕУ, што одразуваше различни концепти за природата на оваа функција, Франција лобираше за кандидат кој ќе биде престижна и значајна политичка фигура, додека Германија и Британците претпочитаа побирократска дефиниција.⁹⁴

Хавиер Солана, поранешен шпански министер за надворешни работи и генерален секретар на НАТО, беше назначен за висок претставник во октомври 1999 година и досега беше најзначајното лице на ЕУ во ЕУ. Со „Единицата за планирање политика и рано предупредување“ со персонал од Комисијата, западноевропската унија и националните

---

⁹¹Bindi, Federiga M.. “*The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World*”, United Kingdom: Brookings Institution Press, 2010, pg.28 -35

⁹²EEAS, “*Creation of the European External Action Service*”, Treaty of Amsterdam, https://www.eeas.europa.eu/eeas/creation-european-external-action-service_en

⁹³Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, “*Treaty of Amsterdam*”, Part one, “Title V, Provisions on a Common Foreign And Security Policy, Article J.8, pg.13.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11997D/TXT>

⁹⁴ Philip Lynch, Nanette Neuwahl and G. Wyn Rees, “*Reforming the European Union- from Maastricht to Amsterdam*”, Routledge 2013, New Yourk, pg. 174.

службеници), беше создадена со овој договор кој го следи развојот во однос на Заедничката надворешна и безбедносна политика и обезбедува претходно известување за кризи. и подготвува документи за политики.⁹⁵

Механизмот на одлучување остана горе-долу ист, едногласното гласање беше одлучено да биде помалку правило, а повеќе исклучок, тоа е неопходно, особено ако ЗСДП требаше да функционира како проширена ЕУ, беше обезбедено и конструктивно воздржување и употреба на квалификувани мнозинско гласање, во случај на усвојување на заедничка стратегија. Значајната иновација на Договорот од Амстердам беше и создавањето на новиот механизам на „заеднички стратегии“, кои можат да се вбројат како резултати на CFSP од моментот на стапување во сила на Договорот од Амстердам. Од 1999-2000 година, Европскиот совет усвои три заеднички стратегии, за Русија (јуни 1999 година), Украина (декември 1999 година) и Медитеранот (јуни 2000 година).⁹⁶

Во однос на одбранбената димензија, Договорот од Амстердам не ги реформираше суштински одредбите од Мастрихт. Неутралните држави и Англија се спротивставија на соединувањето на ЕУ со Западноевропската унија, но сепак, овој договор ги зајакна односите меѓу ЕУ и ЕПС, па должностите на Петербург беа вклучени во Договорот. За да ги исполни овие задачи, ЕУ мораше да има корист од Западноевропската унија. Што се однесува до одбранбените и безбедносните аспекти на ЗБПР, до овој период немаше вистински движења како што се случуваа со CFSP, всушност, распадот на поранешна Југославија, Алжир и особено кризата на Косово, покажа слабоста на ЕУ да се соочи со безбедносните прашања, но исто така беше стимулативно да поседува воени капацитети под команда на ЕУ. Веќе се одвиваа неколку иницијативи од трите главни земји на ЕУ, Франција, Британија и Германија. Додека на Балканот беше сведок на американското воено присуство, Британија, предводена од Тони Блер во тоа време размислуваше во проевропски контекст, Германија исто така сакаше да има воено учество на оваа област и Франција немаше да биде надвор од оваа рамка. Така, во октомври 1998 година, во Сен Мало се случи француско-британскиот билатерален договор, каде Жак Ширак и Тони Блер

---

⁹⁵Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, “*Treaty of Amsterdam*”, Final Act, Declaration on the establishment of a policy planning and early warning unit, pg.132

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11997D/TXT>

⁹⁶Stephan Keukeleire and Jenifer MacNaughtan; “*European Union Foreign Policy*”; Universum Press 2013; pg.55.

се согласија дека ЕУ мора да има соодветен воен капацитет да одговори на меѓународните кризи, за да продолжи неколку месеци подоцна со воспоставувањето на CSDP од Европскиот совет во Келн во јуни 1999 година повторувајќи елементи од текстот на француско-британскиот договор.⁹⁷

Имајќи ги предвид неодамнешните настани објаснети погоре, забележуваме дека државите на ЕУ веќе посериозно ја сфаќаа работата на операцијата на заедничката одбрана и без конкретна армија на ЕУ. Така, не долго по самитот во Келн, Европскиот совет се состана во Хелсинки во декември 1999 година и донесе одлука дека до 2003 година, ЕУ треба да може да распредели во рок од шеесет дена и да поддржи најмалку една година, воени сили составени од 50.000-60.000 мажи способни да го извршат целиот опсег на задачи во Петербург.⁹⁸ Сите се согласија да се создаде Постојана политичка и безбедносна комисија, воен комитет и воен штаб во рамките на Советот. Тој, исто така, одлучи да ги отвори пристапните преговори со Романија, Словачка, Летонија, Литванија, Бугарија и Малта и да ја признае Турција како земја-апликант и се согласи да свика меѓувладина конференција за ревидирање на договорите во февруари 2000 година.⁹⁹

2.6. Периодот 2000-2009 година Понатамошно проширување

(10 нови членки: Чешка, Кипар, Естонија, Латвија, Литванија, Унгарија, Малта, Полска, Словенија и Словачка)

(Земји кандидати и потенцијални кандидати: Бугарија, Романија, Турција)

Овој период бележи многу прогресивни промени во функционирањето на ЕУ, карактеризирајќи ја како период на експанзија. Имаше доста значајни настани почнувајќи од евро валутата која сега стана нова валута за многу Европејци, настанот од 11 септември 2001 година стана синоним за „војната против теророт“, продолжувајќи понатаму со поинтензивната работа на земјите-членки против криминалот, но од друга страна ја имаме и финансиската криза која го зафати целиот свет во 2008. Политичката поделба меѓу

---

⁹⁷Stephan Keukeleiredhe Jenifer MacNaughtan; “*European Union Foreign Policy*”; Universum Press 2013; pg.56

⁹⁸European Foreign Policy Unit, “*Chronology: The Evolution of a Common EU Foreign, Security and Defence Policy*”, <https://www.lse.ac.uk/international-relations/assets/documents/efpu/CFSP-Chronology-Institutions-updated2019.pdf>

⁹⁹European Union, *History of the European Union 2000-09, Further expansion*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

ИСТОЧНА и Западна Европа завршува во 2004 година, кога се случува најголемата експанзија на ЕУ со членството на 10 земји. продолжувајќи во 2007 година со Бугарија и Романија, проследена со глобалната финансиска криза која започна во септември 2008 година, како и Договорот од Лисабон, ратификуван од сите земји-членки пред да стапи на сила во 2009 година, што и обезбеди на ЕУ современи институции и начини ефикасно да работат¹⁰⁰

Зголемувањето на бројот на земји членки од пет на шеснаесет држави до овој период беше показател дека покрај позитивната страна на зголемувањето на бројот на членки, односно интересот на државите да бидат дел од ЕУ, тоа беше показател и за тешкотиите што произлегуваат од ова зголемување, бидејќи се зголемуваше и тешкотијата за носење политички одлуки, што значи одлуки кои се совпаѓаат со интересите на шеснаесет држави. Овој индикатор стана поизразен, особено во одлуките за CFSP како што беше елаборирано погоре, а најмногу во неефикасноста покажана за време на кризата со распадот на поранешна Југославија, како во РП, така и во однос на безбедноста, т.е. одговорот на криза со воени и цивилни мисии.

Петтото проширување што се очекуваше, покрај компликациите споменати погоре, без вклучување на Турција, создава и големи промени на територијата на ЕУ, со што географската територија се зголемува за 30%, населението за 29%, а ГНП за 10%.¹⁰¹

Протоколот бр. 23 прикачен на Договорот од Амстердам, имаше претставено ревизија во две фази: првата за ЕУ со дваесет или повеќе земји членки, а втората за последователните проширувања. Овие прашања беа дискутирани и разгледани само на самитите во Келн и Хелсинки, но резултатите дојдоа со Договорот од Ница.

Договорот од Ница беше потпишан на 26 февруари 2001 година, а стапи на сила на 1 февруари 2003 година. Основната цел на овој договор беше да се реформираат институциите што ќе резултира со нивно ефикасно функционирање откако бројот од дваесет и пет земји членки ќе биде достигна, додека промените што ги донесоа главно се однесуваа на промената на составот на Комисијата и редефинирањето на системот на

---

¹⁰⁰European Union, *History of the European Union 2000-09, Further expansion*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

¹⁰¹Bindi, Federiga M.. "The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World", United Kingdom: Brookings Institution Press, 2010, pg. 36

гласање во Советот. Овој договор може да се смета како договор кој беше посветен на покривање на незавршената работа што се очекува од Договорот од Амстердам, особено институционалните проблеми поврзани со проширувањето кои останаа нерешени од 1997 година.

Во јули 2001 година, Сателитскиот центар на Европската унија беше основан за поддршка на функциите за следење на кризи и рано предупредување на CFSP и CSDP, кои ќе стапат на сила на 1 јануари 2002 година. Тој всушност беше формиран во 1999 година, но на 1 јануари 2002 година. беше инкорпорирана како агенција во EU¹⁰². Овој центар се смета за суштинско значење за зајакнување на работата на CFSP и CSDP, каде што сите земји-членки или Комисијата, како и трети земји или дури и меѓународни организации како што се ОН, OSCE и NATO, можат да го поднесат своето барање до секретарот - Генерален/претставнички висок кој доколку го дозволи капацитетот на центарот ќе го водам центарот, согласно член 4.¹⁰³

Во периодот од март 2002 до јуни 2003 година, беше одржана Конвенцијата за иднината на Европа и беше изготвен уставен договор за создавање на позицијата на европскиот министер за надворешни работи; Европска служба за надворешна акција (EEAS); европското вооружување и агенцијата за истражување и воени капацитети¹⁰⁴. Всушност, од оваа Конвенција беа презентирани препораки во форма на нов нацрт на Уставниот договор со кој се заменува и менува содржината на постоечките договори во Европскиот совет во Солун, кој ја поздравил и смета дека е добра основа за почеток на Меѓувладината конференција.

Истата година, кога се одржа самитот на Европскиот совет во Хелсинки, на иницијатива на Шведска и Финска, EU одлучи да воспостави цивилни капацитети за управување со кризи, полиција и мисии за владеење на правото, за што се расправаше. доста тешко со САД токму по прашањето за пристапот на EU до воените капацитети и

---

¹⁰² European Union Satellite Center, *Analysis for decision making*, The center, https://www.satcen.europa.eu/about_the_eu_satcen/the_centre

¹⁰³ Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, "COUNCIL JOINT ACTION of 20 July 2001 on the establishment of a European Union Satellite Centre", Mission, 25.07.2001, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001E0555>

¹⁰⁴ European Foreign Policy Unit, "Chronology: The Evolution of a Common EU Foreign, Security and Defence Policy", <https://www.lse.ac.uk/international-relations/assets/documents/efpu/CFSP-Chronology-Institutions-updated2019.pdf>

командните структури на НАТО, но целиот овој спор беше решен со Договорот Берлин плус во декември 2002¹⁰⁵ година. Оваа рамка за постојани односи EU-NATO беше завршена во март 2003 година. врз основа на заклучоците од Самитот на НАТО¹⁰⁶ во Вашингтон во 1999 година, Европскиот совет во Ница во декември 2000¹⁰⁷ година и заедничката изјава EU-NATO на 16 декември 2002 година. Овој договор значи дека EU, со цел да реагира со воени капацитети на да управуваат со кризи за проблемите во пракса, веќе би ги користеле силите на НАТО, а не би реагирале преку CFSP само со дипломатски изјави за загриженост и решенија за проблемите со разговори и вербални решенија, а исто така и со продолжено одлучување што не носи конкретни резултати. Така, EU конечно ја презеде операцијата Конкордија во Македонија во 2003 година, продолжувајќи понатаму со други операции на Балканот, Блискиот Исток итн.

Во мај 2004 година, бројот на земји-членки на EU достигна 25, со членство на десет држави како Чешка, КИРАр, ЕСТОнија, Латвија, Литванија, Унгарија, Малта, Полска, Словенија и Словачка, додека Бугарија, Романија и Турција сепак остана како земји-кандидати.¹⁰⁸ Покрај проширувањето на десет членки, EU во оваа година презеде уште поголеми чекори во однос на нејзиното конституирање како сè уште недефиниран ентитет, но за кој се тврдеше дека ќе го стави својот устав во функција како елемент што нуди малку повеќе како држава. .

Јуни 2004 година, одредбите одобрени од 2002 година (објаснети погоре) беа вградени во нацрт-уставниот договор, а многумина беа спроведени без ратификација на договорот, но не и министерот за надворешни работи или Министерството за надворешни

---

¹⁰⁵Stephan Keukeleiredhe Jenifer MacNaughtan; “*European Union Foreign Policy*”; Universum Press 2013; pg.56

¹⁰⁶Самитот на НАТО во Вашингтон беше организиран во невиден период во историјата на оваа Алијанса. Во април 1999 година вниманието беше насочено кон Балканот кога НАТО се вклучи во воздушна кампања во Југославија за поддршка на политичките цели на меѓународната заедница за мир на Косово. Ова беше периодот кога НАТО ја прославуваше својата 50-годишнина и пречека уште три земји-членки во своите редови, како и завршувајќи ја двегодишната интензивна работа од Самитот во Мадрид во 1997 година.
<http://www.nato.int/docu/rdr-gde/rdr-gde-e.pdf>

¹⁰⁷ European Leadership Network, *NATO-EU Cooperation: Don't forget Berlin Plus*, The Berlin Plus arrangements allow the EU in a crisis to supplement its own military resources (largely drawn from EU member states) by drawing on NATO's collective assets and capabilities. The arrangements fully protect the EU's authority and political control in such an eventuality, 26 March 2018,
<https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/nato-eu-cooperation-dont-forget-berlin-plus/>
Berlin Plus Agreement document <https://www.nato.int/docu/rdr-gde/rdr-gde-e.pdf>

¹⁰⁸European Union, *History of the European Union 2000-09, Further expansion*,
https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

работи¹⁰⁹. Договорот за Уставот на Европа беше потпишан на 29 октомври 2004 година во Рим, а што се однесува до CFSP, тој беше обработен во Третиот дел „Политики и функционирање на Унијата“, во Наслов V, Поглавје II, поделен во три дела¹¹⁰. Овој уставен договор продолжи да го ратификува секоја од 25-те земји-членки пред да стапи во сила, процес кој ќе трае најмалку две години. Ратификацијата од сите држави не беше постигната, Франција и Холандија го отфрлија уставот во јуни 2005 година, па лидерите на ЕУ прогласија „период на размислување“¹¹¹.

На состанокот на Европскиот совет на 21 и 22 јуни 2007 година, европските лидери постигнаа компромис и се согласија да свикаат Меѓувладина конференција за финализирање и усвојување, не устав, туку реформски договор за ЕУ и конечниот текст на договорот, изготвен од страна на Меѓувладината конференција, беше усвоен на неформалниот Европски совет во Лисабон на 18 и 19 октомври.

2007 година за ЕУ бележи и зголемување на бројот на земји-членки до 25, со што се приклучија и Бугарија и Романија, додека Турција продолжи да остане земја кандидат заедно со Хрватска и Македонија. Оваа година, исто така, останува историска за ЕУ бидејќи земјите-членки го потпишаа Договорот од Лисабон, договор со кој ЕУ функционира и денес и кој донесе многу промени во функционирањето на институциите на ЕУ, а што се однесува до CFSP, тој даде поттик и поизразено значење имајќи го предвид текот на претходните настани и практичните примери кои ЕУ почна да ги покажува на полето на PPJS како меѓународен актер со влијание во глобалните кризи.

Договорот од Лисабон беше потпишан на 13 декември 2007 година од 27 земји-членки, кој ги измени претходните договори и беше дизајниран да ја направи ЕУ

---

¹⁰⁹European Foreign Policy Unit, “Chronology: The Evolution of a Common EU Foreign, Security, and Defence Policy”, <https://www.lse.ac.uk/international-relations/assets/documents/efpu/CFSP-Chronology-Institutions-updated2019.pdf>

¹¹⁰Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, “Draft TREATY ESTABLISHING A CONSTITUTION FOR EUROPE” [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003XX0718\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003XX0718(01))

¹¹¹Периодот на размислување значеше поврзување на европските граѓани со европскиот проект за одлучување за судбината на Уставот. Овој период требаше да трае не повеќе од една година, при што ќе се одржи широка дебата во сите земји-членки, вклучително и граѓаните, граѓанското општество, социјалните партнери, националните парламенти и политичките партии, со придонес на европските институции. <http://www.euractiv.com/section/future-eu/linksdossier/constitutional-treaty-the-reflection-period-archived/#ea-accordion-further-reading>

подемократска, ефикасна и транспарентна, а во исто време да може да се справи со глобалните предизвици како што се климатските промени, безбедност и одржлив развој¹¹².

Што се однесува до CFSP, позицијата на министерот за надворешни работи беше преименувана во Висок претставник на ЕУ за надворешна и безбедносна политика, а на оваа позиција зазема британскиот комесар Кетрин Ештон. Во 2008 година Ирска со референдум го отфрли Лисабонскиот договор, а со вториот референдум во декември 2009 година го одобри, па веднаш во декември 2009 година договорот стапува на сила.

2.7 Период 2010-19 Предизвикувачка деценија

(1 нов член Хрватска, ОК гласа за напуштање)

(Земји кандидати и потенцијални кандидати: Албанија, Босна и Херцеговина, Северна Македонија, Косово*, Црна Гора, Турција, Србија)

Овој период е познат и како период на предизвици, имајќи ја предвид светската економска криза од 2008 година, во која ЕУ преку „Банкарската унија“ создаде побезбеден и посигурен банкарски систем. Во 2012 година ЕУ ја доби Нобеловата награда за мир, во 2013 година бројот на земји достигна 28, а во 2014 година се одржаа изборите на кои многу евроскептици беа избрани во Европскиот парламент¹¹³. Проблемот со Крим ја поттикна ЕУ да создаде нова безбедносна политика за да ја анектира од Русија, но во исто време, овој период ја наоѓа ЕУ соочена со религиозен екстремизам на Блискиот ИСТОк кој ја напаѓаше како во однос на безбедноста (терористички напади, исто така, насочени различни земји од ЕУ како Германија, Белгија, Франција) но и во однос на поддршката на бегалците кои бараа спас токму во овие развиени земји на ЕУ.

Што се однесува до CFSP, овој период е доста значаен бидејќи имаме работа со поунифицирана CFSP и позагушлива во однос на сведочењето на ЕУ како меѓународен актер со големо влијание во решавањето на кризите со кои се соочуваше. Цела светска политика. Уставниот договор се трансформираше во Договор од Лисабон и даде повеќе здив на CFSP, но и потребата му го даваше значењето што се очекуваше со години. Како

---

¹¹²European Union, *History of the European Union 2010-19, A challenging decade*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

¹¹³European Union, *History of the European Union 2010-19, A challenging decade*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

најважен настан поврзан со CFSP, го имаме април 2010 година, кога Советот на ЕУ го одобри предлогот на високиот претставник за структурата на EEAS, а во јули беше одобрен од Европскиот парламент и беше формално активиран. на 1 декември 2010¹¹⁴ година (EEAS е подетално објаснето во следните поглавја).

Конкретната работа продолжува во март 2012 година, кога за прв пат, Советот за надворешни работи го активира Оперативниот центар на ЕУ за да ги координира трите тековни мисии на CSDP во Рогот на Африка¹¹⁵. Од август 2014 година, италијанската министерка за надворешни работи Федерика Могерини е назначена да ја продолжи работата на Кетрин Ештон како специјален претставник на ЕУ за CFSP.

Од ноември 2015 година наваму, голем број европски градови, вклучувајќи ги Париз, Брисел, Ница, Берлин, Лондон и Барселона, стануваат цел на терористички напади. Европската унија и нејзините земји-членки преземаат активности за да се справат со сите аспекти на терористичката закана¹¹⁶. Министрите за правда и внатрешни работи на ЕУ се согласија да формираат Европски центар за борба против тероризмот во рамките на Европол, за размена на информации, обезбедување анализи и координирање на одговор на терористички напади.

Во декември 2015 година, над 1 милион баратели на азил пристигнаа во Европа, многумина бегаа од граѓанската војна во Сирија и имаат потреба од меѓународна заштита. Водачите на ЕУ ги засилуваат напорите за зајакнување на контролите на надворешните граници и намалување на бројот на баратели на азил преку соработка со соседните држави како Турција.

Во 2016 година, главните приоритети на Европската унија за нивната надворешна политика беа справување со бегалската криза, помош во Парискиот климатски договор, подобрување на човековите права на глобално ниво и подобрување на безбедносната и одбранбената соработка меѓу земјите-членки.

---

¹¹⁴European Foreign Policy Unit, “Chronology: The Evolution of a Common EU Foreign, Security and Defence Policy”, <http://www.lse.ac.uk/internationalRelations/centresandunits/EFPU/EFPUpdfs/chronologyEUforpolinstitutions.pdf>

¹¹⁵Ibid.

¹¹⁶European Union, *History of the European Union 2010-19, A challenging decade*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

На 23 јуни 2016 година, на референдум, 52% од гласачите во Обединетото Кралство гласаа за Обединетото Кралство да ја напушти Европската Унија по повеќе од 40 години како членка. Официјално, ОК заминува на 31 јануари 2020¹¹⁷. година. На 29-ти јуни, Федерика Могерини ја претстави глобалната стратегија на ЕУ, која беше одобрена од Европскиот совет веднаш по одлуката на Велика Британија да ја напушти ЕУ.

Во ноември, министрите за надворешни работи и за одбрана на ЕУ создадоа план за спроведување на Глобалната стратегија на ЕУ во областа на безбедносната и одбранбената политика. Исто така, ЕУ и НАТО се согласија да работат заедно на 42 заеднички акции. На 15 декември, Европскиот совет постигна договор за договорот за асоцијација меѓу ЕУ и Украина, кој ќе и овозможи на Холандија да го ратификува, нагласувајќи дека договорот за асоцијација со Украина не и дава на Украина статус на кандидат за членство во ЕУ, ниту, пак, гарантира безбедност или право на работа и живот во ЕУ за украинските граѓани¹¹⁸.

Во 2017 година, надворешната политика на ЕУ беше фокусирана на прилагодување кон брзо менувачкиот глобален контекст и справување со прашањата со кои се соочува меѓународната заедница работејќи заедно со другите земји. Главно беше концентриран на справување со различни безбедносни и економски прашања како тероризмот, миграцијата, климатските промени и Брегзит во 2017 година. ЕУ имаше за цел да ги подобри своите глобални сојузи и да ги унапреди своите принципи и цели на глобално ниво.

Во мај 2017 година, ЕУ ја започна подготвителната акција за одбранбено истражување (PADR) со буџет од 25 милиони евра, по што следи Европската програма за одбранбен индустриски развој (EDIDP) со буџет до 500 милиони евра во периодот 2019-2020 година, со Крајната цел беше да се создаде Европски одбранбен фонд (ЕДФ) од 5,5 милијарди евра од 2021¹¹⁹ година. Координираниот годишен преглед за одбраната (CARD) беше одобрен од Советот во мај 2017 година за да се промовира транспарентноста и координацијата во националните планови за трошење во одбраната. Во јуни 2017 година,

---

¹¹⁷European Union, *History of the European Union 2010-19, A challenging decade*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

¹¹⁸¹¹⁸Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, "Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part", <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29>

¹¹⁹¹¹⁹Europa, Eur-lex, European Parliament, Council of the European Union, Access to European Union Law, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017SC0228&qid=1682938493540>

капацитетот за воено планирање и спроведување (MPCC) беше основан како прв постојан европски воен команден центар за неизвршни воени мисии, со планови за проширување до 2500 војници до крајот на 2020 година. Во декември 2017 година, Постојана Структурната соработка (PESCO) е основана со одлука на Советот со 25 земји-членки учеснички, кои мора да ги исполнат законски обврзувачките обврски преку годишните национални планови за имплементација (NIPs). Воениот штаб на EU и Европската агенција за одбрана заеднички дејствуваат како Секретаријат. Советот, исто така, се согласи за Општ пристап кон предлогот на Комисијата за регулатива за EDIDP во декември 2017 година.

Во текот на 2018 година, надворешната политика на Европската унија беше под влијание на различни пречки како што се безбедносни ризици, финансиски стрес и промена на глобалните партнерства и покажа дека е посветена на решавање на глобалните прашања преку соработка со други земји, притоа штитејќи ги сопствените интереси. и вредностите во светот. Нејзиниот главен фокус продолжи на подобрување на одбранбените и безбедносните капацитети преку формирање на нов воен штаб и структурирана рамка за соработка. Дополнително, EU продолжи да се занимава со конфликти и кризи во различни земји, вклучувајќи ги Сирија и Либија. Додека се занимаваше со трговски преговори со неколку земји, вклучително и Јапонија, Меркосур и Австралија, како и со преговорите за Брегзит со Обединетото Кралство, EU се соочи со тешкотии со САД за време на администрацијата на Трамп поради прашања како што САД го напуштаат иранскиот нуклеарен договор. и Парискиот договор за климата и тековните трговски тензии. И покрај ова, во декември 2019¹²⁰ година, како што се зголемува загриженоста на јавноста за климатската криза, новата Комисија ја презеде функцијата, решена да ја направи Европа климатско нЕУтрална до 2050 година со спроведување на нова стратегија за раст наречена Европски зелен договор¹²¹.

---

¹²⁰European Union, *History of the European Union 2010-19, A challenging decade*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

¹²¹The Green Deal is a crucial policy of the European Commission that seeks to make the EU carbon neutral by 2050. It is a significant policy that will impact the EU's policy agenda and investments for the future, and is a major step towards a sustainable and low-carbon future for the EU. Additionally, it has the potential to influence global efforts to address climate change and environmental sustainability.

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en#:~:text=The%20European%20Green%20Deal%20is,just%20and%20inclusive%20for%20all.

2.8 Период 2020-денес Обединета и еластична ЕУ

Надворешната политика на Европската унија е под влијание на различни глобални предизвици од 2020 година, како што се пандемијата COVID-19, климатските промени и геополитичките тензии.

Јануари 2020 година - Заеднички одговор на ЕУ на СОВИД-19 Надворешната политика на ЕУ главно беше фокусирана на справување со пандемијата COVID -19, и дома и во други земји. Пандемијата COVID-19 предизвика значителна здравствена криза и економски пад. ЕУ и нејзините земји-членки соработуваа за да им помогнат на здравствените системи, да го контролираат ширењето на вирусот и да обезбедат вакцини за граѓаните на ЕУ и другите земји. Лидерите на ЕУ се согласија да финансираат огромен Стимул пакет¹²² од буџетот на ЕУ, нагласувајќи зелено и дигитално закрепнување бидејќи ЕУ има за цел да постигне климатска неутралност до 2050 година. Тие им понудија помош на земјите партнери со обезбедување медицински материјали, финансиска помош и помош за нивната здравствена заштита системи¹²³.

На 31 јануари 2020 година, откако беше членка на ЕУ 47 години, Обединетото Кралство излезе, означувајќи го почетокот на новата фаза во нејзиното поврзување со ЕУ¹²⁴.

Април 2021 година, ЕУ ја започна Конференцијата за иднината на Европа. Ова значи дека луѓето кои живеат во ЕУ можат да ги споделат своите идеи и размислувања за тоа каква сакаат да биде ЕУ во иднина. Тоа е голема шанса за секој да се слушне нивниот глас¹²⁵.

---

¹²² The EU's biggest-ever stimulus package has been created by combining the long-term budget with NextGenerationEU (NGEU), a temporary tool aimed at boosting post-COVID-19 recovery. This package, worth €2.018 trillion, will help rebuild Europe to be greener, more digital, and more resilient.

The money is being used to tackle Europe's most pressing issues and help those who require it. In response to Russia's attack on Ukraine, the EU budget was activated to offer emergency aid and assistance in Ukraine and other EU countries, as well as to relieve the humanitarian impact of the conflict.

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/recovery-plan-europe_en

¹²³ European Union, *History of the European Union 2010-19, A challenging decade*,

https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ The Conference was unique because it was a large-scale democratic initiative that involved citizens from all over Europe participating in debates to contribute to shaping the European future. The Multilingual Digital Platform allowed anyone to share their ideas, and there were both national and European Citizen Panels involved.

Февруари 2022 година - Русија ја нападна Украина и како дипломатски одговор, EU и нејзините партнери усвоија тешки санкции против Русија од една страна, а од друга страна, обезбедува финансиска, воена и хуманитарна помош за Украина, бидејќи за EU оваа војна е неоправдано.

Надворешната политика на EU од 2020 година до денес се карактеризира со континуиран фокус на справување со глобалните предизвици и промовирање на нејзините вредности и интереси на меѓународната сцена, и покрај тековните геополитички тензии и предизвиците што ги носи пандемијата COVID-19.

2.9 CFSP со Лисабонскиот договор

По неуспехот на Договорот за воспоставување на Уставот на EU и по „периодот на размислување“, договорот за „реформски договор“ беше постигнат со ратификацијата на Лисабонскиот договор. Во продолжение, накратко се елаборирани иновациите што ги донесе Договорот од Лисабон, за подетално да се фокусираме на иновациите поврзани со CFSP.

Овој договор заснован на Уставниот договор (задржувајќи ги сите важни елементи на Уставниот договор) и даде нов здив на EU со промените што ги донесе, почнувајќи од фактот на апсорпција на името Европска заедница од страна на Европската Унија. Под името на градот каде што се потпишани, сè уште имаме работа со два договора кои имаат ист ранг: Договорот за Европската унија (TEU) и Договорот за функционирање на Европската унија (TFEU), кој го замени Договорот воспоставување на Европската заедница (TEC) ставајќи крај на конфузијата помеѓу „Заедницата“ и „Унијата“.

Спојот на терминот „заедница“ со „унија“ се смета за важна реформа, исто така го спои функционирањето на EU преку трите столба создадени со Договорот од Мастрихт. Што се однесува до законодавната власт, EU и понатаму останува типична во начинот на регулирање на сите прашања во кои ги проширува своите надлежности (примарно и

The Conference had over 5 million different people visit, and over 700,000 people participated in events. The Conference was successful in creating a public space for discussing important issues with citizens in an open and transparent manner. For more info about the Conference, visit the link:
<https://wayback.archive-it.org/12090/20230216155930/https://futureu.europa.eu/en/>

секундарно законодавство). Исполнувањето на целите преку подзаконските акти продолжува да се реализира само преку директиви и прописи, а не преку закони како што сме навикнати со националното законодавство. Исто така, вреди да се напомене дека многу суштинска промена е фактот што ЕУ сега се смета за важен актер во глобалните промени, со силен глас за одлучување. Европската унија сега има единствен правен субјективитет преку кој може да преговара, потпишува и спроведува сите свои надворешни обврски, политики, активности, вклучително и трговија, развојна помош, застапување во трети земји и меѓународни организации и надворешна и безбедносна политика¹²⁶.

Главно во однос на надворешната политика, целта на Договорот од Лисабон беше и продолжува да биде, да ја направи ЕУ поефективен и помоќен глобален актер преку подобрување на кохерентноста на политиката и интеграцијата на нејзините различни надворешнополитички инструменти. Како средство за постигнување на овие цели е создавањето на Европската служба за надворешна акција (EEAS), преку која секоја земја-членка ќе се координира да зборува и да дејствува во име на земјите-членки и на Унијата како целина. EEAS веќе се претставува и продолжува да се претставува како нова и единствена можност за ЕУ и нејзините институции да влијаат на меѓународната политика.

Договорот од Лисабон донесе нови начини за донесување одлуки за надворешни и безбедносни прашања по кои ЕУ треба да дејствува. Овие нови процедури вклучуваат гласање со квалификувано мнозинство и можност групите земји-членки да работат заедно. Договорот, исто така, воведо нови алатки, како што се Европската одбранбена агенција и Постојаната структурирана соработка (ПЕСКО), што им овозможува на земјите-членки да соработуваат поблиску за прашањата од одбраната и безбедноста¹²⁷.

2.10 Критика и поддршка

Критиката и поддршката се два многу важни елементи во многу процеси за вистински развој, така што во случајот со CFSP, и по измените со Лисабонскиот договор,

---

¹²⁶Ikani, Nikki. *Crisis and Change in European Union Foreign Policy: A Framework of EU Foreign Policy Change*. United Kingdom: Manchester University Press, 2021

¹²⁷ Permanent Structured Cooperation (PESCO), *Scope and Ambition, Legal Basic*, Article 42(6) of the Lisbon Treaty on European Union (TEU), <https://www.pesco.europa.eu/about/>

има поддршка, но и критики од експерти од оваа област. Имаше одредени критики во однос на надворешната политика на ЕУ по стапувањето во сила на Лисабонскиот договор во 2009 година.

Една од главните критики е дека надворешната политика на ЕУ нема кохерентност и се чини дека е премногу фрагментирана, и покрај целта на Лисабонскиот договор да создаде поунифициран пристап кон надворешните работи. Други, пак, изразија загриженост за способноста на ЕУ да преземе решителна и независна акција на глобалната сцена. Тие тврдат дека надворешната политика на ЕУ често е реактивна наместо проактивна, и дека ЕУ нема воена и дипломатска моќ да биде вистинска глобална сила. Некои критичари сугерираат дека надворешната политика на ЕУ сè уште е под влијание на индивидуалните интереси на земјите-членки, наместо на заедничката визија за Европа. Тие го користат одговорот на бегалската криза како пример за ова, каде што земјите-членки беа поделени за тоа како да се справат со ова прашање.

Ричард Јангс - Во својата книга „Пропадот и падот на Европа: Борбата против глобалната ирелевантност“, Јангс тврди дека ЕУ не успеала да го исполни својот потенцијал како глобален актер и дека нејзината надворешна политика е премногу фрагментирана и реактивна¹²⁸. На пример, одговорот на ЕУ на конфликтот во Украина на реактивен начин наместо на проактивен начин. Тие најпрво им дадоа приоритет на трговските и економските односи со Русија, но кога ситуацијата се влоши, мораа да го сменат фокусот на политички притисок и санкции. Овој реактивен пристап ја попречи нивната способност да ја предвидат и реагираат кризата.

Јан Зиелонка - Во својата книга „Дали Европската Унија е осудена на пропаст? тврди дека надворешната политика на ЕУ страда од недостаток на кохерентност и дека земјите-членки често ги следат сопствените интереси наместо заедничката европска агенда¹²⁹.

Мајкл Смит Смит тврди дека на надворешната политика на ЕУ и недостасува стратешка визија и дека напорите на ЕУ да ги проектира своите вредности и интереси во

---

¹²⁸Youngs, Richard. *“Europe's Decline and Fall: The struggle against global irrelevance”*, Profile Books, 2010.

¹²⁹Zielonka, Jan. *Is the EU doomed?*. John Wiley & Sons, 2014.

странство биле неефикасни¹³⁰. Критичарите истакнаа дека ЕУ не покажа јасна стратешка визија како одговор на појавата на Кина како глобална сила. Наместо тоа, ЕУ беше критикувана за приоритет на економските односи со Кина и неуспехот да воспостави сеопфатен пристап за управување со зголеменото глобално влијание на Кина.

Карен Смит - Во својата книга Надворешната политика на ЕУ во свет што се менува, Смит тврди дека Договорот од Лисабон не отишол доволно далеку во решавањето на предизвиците на надворешната политика на ЕУ и дека пристапот на ЕУ кон надворешните работи останува многу фрагментиран¹³¹. Џон Меаршајмер, политиколог и научник за меѓународни односи, смета дека надворешната политика на ЕУ нема ефективност и кохерентност. Тој смета дека акцентот на ЕУ на меката моќ и мултилатерализмот ја наруши нејзината способност да ги постигне своите стратешки цели¹³².

Од една страна, додека има критичари за тоа како функционира CFSP по Договорот од Лисабон, од друга страна, има автори и истражувачи кои размислуваат и аргументираат за успехот на CFSP и го поддржуваат како таков.

Федерика Могерини, поранешната висока претставничка за надворешна и безбедносна политика на Европската унија, ја поддржува надворешната политика на ЕУ, нагласувајќи го нејзиниот акцент на меката моќ и мултилатерализмот. Таа верува дека посебната улога на ЕУ е да ги поттикнува мирот и стабилноста на глобално ниво¹³³.

Хавиер Солана, поранешен генерален секретар на Советот на Европската унија и поранешен висок претставник за заедничка надворешна и безбедносна политика, ја поддржува надворешната политика на ЕУ и верува дека таа може да стане значаен глобален играч ако може да се обедини и да претстави обединета глас¹³⁴.

Натали Точи, директор на IstitutoAffariInternazionali и специјален советник на високиот претставник на Унијата за надворешна политика и безбедност, изјави дека

---

¹³⁰Ginsberg, Roy H., and Michael E. Smith. "Understanding the European Union as a global political actor: Theory, practice, and impact." *Making history: European integration and institutional change at fifty* 8 (2007): 267.

¹³¹Smith, Karen E. "A European Union global strategy for a changing world?." *International Politics* 54 (2017): 503-518.

¹³²Mearsheimer, John J. "Bound to fail: The rise and fall of the liberal international order." *International security* 43, no. 4 (2019): 7-50.

¹³³Biscop, Sven. *The EU global strategy: Realpolitik with European characteristics*. Egmont Institute., 2016.

¹³⁴Solana, Javier. "The future of the European Union as an international actor." *YES Communiqué* 10, no. 1 (2005): 4-5.

Лисабонскиот договор ја подобрил надворешната политика на ЕУ и помогнал да се создаде покохезивен пристап кон глобалните прашања¹³⁵.

Иан Бонд, директорот за надворешна политика во Центарот за европски реформи, ја изрази својата поддршка за надворешната политика на ЕУ. Тој смета дека ЕУ има уникатен пристап кон надворешната политика кој дава приоритет на дипломатијата и соработката, што е идеално за предизвиците на денешниот свет¹³⁶.

Договорот од Лисабон во голема мера влијаеше на Заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската унија со воведување нови институции и средства за координација и спроведување на надворешната политика, како што се високиот претставник за надворешна и безбедносна политика и Европската служба за надворешни работи. Иако надворешната политика на ЕУ според Лисабонскиот договор се соочи со критики, неколку експерти и писатели сметаат дека ЕУ во последно време ги подобрила своите надворешнополитички способности, со што станала поефикасен глобален учесник. Договорот од Лисабон ја подобри способноста на ЕУ да ги следи надворешнополитичките цели на поорганизиран начин. Сепак, ЕУ сега мора да ги искористи овие нови алатки и институции за да развие постратешки и поактивен пристап кон надворешната политика со цел ефикасно да се справи со предизвиците на современиот свет.

2.11 ПРЕГЛЕД

Еволуцијата на надворешната политика на Европската унија беше импресивна, приспособувајќи се на новите предизвици и одразувајќи ги нејзините вредности и интереси. Првично фокусирана на обнова на Европа по Втората светска војна, ЕУ оттогаш се обидува да се наметне како глобален актер. Воспоставувањето на Заедничката надворешна и безбедносна политика (CFSP) значи значаен чекор кон координација на надворешната политика меѓу земјите-членки на ЕУ. ЕУ се соочи со бројни значајни предизвици, но таа се фокусираше на управување со кризи, распоредување цивилни и воени мисии во регионите погодени од конфликти и зајакнување на нејзините надворешни

---

¹³⁵Tocci, Nathalie. "From the European Security Strategy to the EU Global Strategy: explaining the journey." *International Politics* 54 (2017): 487-502.

¹³⁶Bond, Ian, Sophia Besch, Agata Gostyńska-Jakubowska, Rem Korteweg, Camino Mortera-Martinez, and Simon Tilford. "Europe after Brexit." *Unleashed or undone* (2016).

односи преку стратешки партнерства со клучните глобални актери. CFSP е тема на дебата уште од спроведувањето на Договорот од Лисабон во 2009 година, при што некои критичари тврдат дека надворешната политика на EU останува фрагментирана и реактивна. Поддржувачите го нагласуваат акцентот на EU на меката моќ, мултилатерализмот, дипломатијата и соработката. Одејќи напред, EU мора да ги искористи новите алатки и институции предвидени со договорот за да развие постратешки и поактивен пристап кон надворешната политика за ефикасно да се справи со предизвиците на современиот свет.

2.12 Клучни наоди

1. Надворешната политика на EU се прошири за да вклучи политички, безбедносни и хуманитарни грижи.

2. EU ја адаптираше својата надворешна политика за да одговори на новите предизвици и да ги одразува нејзините вредности и интереси.

3. Заедничката надворешна и безбедносна политика (CFSP) ја координира надворешната политика меѓу земјите-членки на EU.

4. EU одигра активна улога во решавањето на конфликтите на Балканот и го прошири својот досег преку проширувањето и Европската политика за соседство (ENP).

5. И покрај предизвиците, EU останува посветена на проектирање на стабилност и промовирање на своите вредности во согласност со мултилатерализмот, демократијата и почитувањето на човековите права.

6. Критичарите загрижени за ефективноста и кохезијата на надворешната политика на EU.

7. На EU и треба попроактивен и стратешки пристап во надворешната политика. 6. EU постигнува напредок во зајакнувањето на надворешните односи.

8. Надворешната политика на EU промовира демократија, човекови права и владеење на правото. 8. EU мора да продолжи да ја прилагодува надворешната политика за да одговори на предизвиците кои се развиваат.

Глава 1 Поглавје 3. Основањето и функцијата на EEAS пред Лисабонскиот договор

Генерално, поставувањето на агендата е првиот чекор во донесувањето одлуки за политиките, но во однос на надворешниот процес на EU за иницирање надворешна политика беше ад хок во поголемиот дел од нејзината историја. Тоа помага да се одреди кои прашања треба да се решат и кои одлуки треба да се донесат. Честопати, работите што се појавуваат како резултат на претходни обврски всушност не се случуваат или се случуваат само по многу работа и обиди и грешки.¹³⁷

Пред Лисабонскиот договор, CFSP се карактеризираше со меѓувладино одлучување, што значи дека земјите-членки останаа под контрола на надворешнополитичките одлуки. Високиот претставник на Унијата за надворешна политика и безбедност беше назначен од Европскиот совет и беше одговорен за спроведување на CFSP, но моќта на одлучување остана на земјите-членки. CFSP беше ограничен во својот опсег и ефективност, главно поради меѓувладиниот процес на донесување одлуки, што често доведуваше до бавно и неконзистентно одлучување и недостаток на континуитет и насока. Ова е причината зошто на надворешната политика на EU и требаше EEAS да го подобри своето влијание во меѓународната агенда.

Договорот од Лисабон, покрај многуте иновации што ги донесе во функционирањето на EU, претставува најголеми промени во однос на надворешното дејствување на EU. Поконкретно, воспоставувањето на EEAS е една од најважните иновации дизајнирани да ја подобрат ефективноста, ефикасноста и видливоста на EU на меѓународно ниво. EEAS не беше создадена како нешто сосема ново за Лисабонскиот договор, всушност овој Договор и даде на оваа институција вистинска и конкретна форма

---

¹³⁷Vanhoonaeker, Sophie, and Karolina Pomorska. "The European External Action Service and Agenda-Setting in European Foreign Policy." Maastricht University, Maastricht University press, 1 Jan. 2013, <https://cris.maastrichtuniversity.nl>(accessed on 17.10.2020)

како што требаше да работи. Кога земјите-членки одлучија да ја вградат Заедничката надворешна и безбедносна политика во Меѓувладиниот договор од Мастрихт во 1992 година, создавањето на европското Министерство за надворешни работи беше само прашање на време.¹³⁸

По започнувањето на „Должностите на Петербург“ со Договорот од Амстердам, потоа со развојот на Европската заедничка одбранбена и безбедносна политика во рамките на Заедничката надворешна и безбедносна политика, од експерти од областа е препознаено дека таа време е да се создаде функцијата министер за надворешни работи на ЕУ со тоа што ќе се регулира со Договорот за воспоставување на европски устав. Поконкретно е опишано во Дел I, Наслов IV, Поглавје I, член I-28:

„1. Европскиот совет, постапувајќи со квалификувано мнозинство, со согласност на претседателот на Комисијата, ќе го именува министерот за надворешни работи на Унијата. Европскиот совет може да го прекине неговиот или нејзиниот мандат по истата постапка.

2. Министерот за надворешни работи на Унијата ја води заедничката надворешна и безбедносна политика на Унијата. Тој или таа ќе придонесе со своите предлози за развојот на таа политика, што тој или таа ќе ја спроведе како што ќе даде мандат од Советот. Истото важи и за заедничката безбедносна и одбранбена политика.

3. Министерот за надворешни работи на Унијата претседава со Советот за надворешни работи. 16.12.2004 EN Службен весник на Европската Унија C 310/23

4. Министерот за надворешни работи на Унијата е еден од потпретседателите на Комисијата. Тој или таа ќе обезбеди конзистентност на надворешното дејствување на Унијата. Тој или таа ќе биде одговорен во рамките на Комисијата за одговорностите што ѝ се наметнати во надворешните односи и за координирање на другите аспекти на надворешното дејствување на Унијата. При извршувањето на овие одговорности во рамките на Комисијата, и само за овие одговорности, министерот за надворешни

---

¹³⁸Doris Dialer, Heinrich Neisser, Anja Opitz (Eds.), “The EU’s External Action Service: Potentials for a one voice Foreign Policy”, Universität Innsbruck 1st edition, Innsbruck university press, 2014, pg. 57

работи на Унијата е обврзан со процедурите на Комисијата до степен до кој тоа е во согласност со ставовите 2 и 3.¹³⁹

Исто така, беше предвидено дека министерот за надворешни работи ќе биде поддржан од надворешна служба, што е исто така регулирано во Дел III, Наслов V, Поглавје II, член III-296 (3). „3. Во исполнувањето на својот мандат, на министерот за надворешни работи на Унијата ќе му помага Европската служба за надворешни работи. Оваа служба работи во соработка со дипломатските служби на земјите-членки и ќе се состои од службеници од соодветните оддели на Генералниот Секретаријатот на Советот и на Комисијата, како и персоналот испратен од националните дипломатски служби на земјите-членки. Организацијата и функционирањето на Европската служба за надворешни работи се утврдуваат со европска одлука на Советот. Советот постапува по предлог од министерот за надворешни работи на Унијата по консултација со Европскиот парламент и по добиена согласност од Комисијата“.¹⁴⁰

Врз основа на овој член каде што е јасно дефинирано дека EEAS ќе му помага на министерот за надворешни работи, тогаш тоа имплицира дека оваа институција можеби е формирана од тогаш, а не по неколку години. Ова се заснова и на Декларацијата за член III-296 во која многу јасно се вели дека: „Конференцијата изјавува дека, откако ќе се потпише Договорот за воспоставување Устав за Европа, генералниот секретар на Советот, високиот претставник за заедничката надворешна и Безбедносната политика, Комисијата и земјите-членки треба да започнат подготвителна работа за Европската служба за надворешни работи“.¹⁴¹

Иако во Декларацијата се наведува дека подготовките за EEAS треба да започнат веднаш по потпишувањето на Договорот, тоа не се случи. Овој договор, знаеме дека не

---

¹³⁹European Union, “Treaty establishing a Constitution for Europe”, Official Journal of the European Union, 16.12.2004, Part I, Title IV, Chapter I, Article I-28, (16/12/2004), from https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:07cc36e9-56a0-4008-ada4-08d640803855.0005.02/DOC_3&format=PDF(accessed on 17.10.2018)

¹⁴⁰European Union, “Treaty establishing a Constitution for Europe”, Official Journal of the European Union, 16.12.2004, Part I, Title IV, Chapter I, Article I-28, (16/12/2004), from https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:07cc36e9-56a0-4008-ada4-08d640803855.0005.02/DOC_3&format=PDF(accessed on 17.10.2018)

¹⁴¹European Union, “Treaty establishing a Constitution for Europe”, Official Journal of the European Union, 16.12.2004, Part I, Title IV, Chapter I, Article I-28, (16/12/2004), from https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:07cc36e9-56a0-4008-ada4-08d640803855.0005.02/DOC_3&format=PDF(accessed on 17.10.2018)

беше потпишан од сите земји-членки, и тоа доведе до Договорот од Лисабон кој го замени Уставниот договор. Оваа замена беше регулирана со Одлуката на Претседателството на Европскиот совет каде меѓу другото се нагласува дека: „Договорот за Европската унија и Договорот за функционирање на Унијата нема да имаат уставен карактер. Терминологијата што се користи во договорите ќе ја одрази оваа промена: терминот „Уставен“ нема да се користи, „министерот за надворешни работи на Унијата“ ќе се нарекува европски висок претставник за надворешни работи и безбедносна политика...“¹⁴², но во однос на прашањето на EEAS остана прашалник.

3.1 EEAS со Лисабонскиот договор

Ако ја сумираме улогата на Заедничката надворешна и безбедносна политика во периодот пред Лисабон, можеме да заклучиме дека надворешната политика на Унијата немала ниту соодветни инструменти, ниту политички амбиции и доволно финансиски средства за да и обезбеди на Европа силна позиција на меѓународната фаза.

Идејата за дипломатска служба на EU за прв пат беше воведена во 2000 година од страна на Јошка Фишер, поранешен германски министер за надворешни работи, но стана возможна дури со стапувањето во сила на Лисабонскиот договор во декември 2009¹⁴³ година. Договорот од Лисабон практично ги апсорбира одредбите од Уставниот договор на EEAS (член III-296, објаснет погоре), што не ги промени значително. Договорот од Лисабон се повикува на специјалниот претставник во член 27 (ставови 1 и 2), додека EEAS се повикува на истиот член 27 (став 3)¹⁴⁴ каде што е точно наведено вака:

---

¹⁴²Council of the European Union, “*Presidency Conclusions – Brussels, 21/22 June 2007*”, 11177/1/07 REV 1. CONCL 2. ANNEX I. IGC Mandate, pg.16 ,from:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/94932.pdf(accessed 16.06.2018)

¹⁴³Monica Oproiu, “*The European External Action Service: The dream of a Common European Diplomacy came true?*”, National University of Political and Administrative Studies, Bucharest, December 2013, pg. 99

¹⁴⁴European Union, “*Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union*”, 2008, Article 27 (1,2,3),(accessed on17.06.2018)

<http://www.consilium.europa.eu/documents/treaty-of-lisbon?lang=en> (accessed 20.10.2018),

European Union, Declaration no. 14 concerning the common foreign and security policy annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon signed on 13 December 2007, in The Official

1. Високиот претставник на Унијата за надворешна и безбедносна политика, кој ќе претседава со Советот за надворешни работи, преку своите предлози придонесува за развојот на заедничката надворешна и безбедносна политика и обезбедува спроведување на одлуките донесени од Европскиот совет и Советот.

2. Високиот претставник ја претставува Унијата за прашања кои се однесуваат на заедничката надворешна и безбедносна политика. Тој ќе води политички дијалог со трети страни во име на Унијата и ќе го изразува ставот на Унијата во меѓународните организации и на меѓународните конференции.

3 (објаснето погоре)¹⁴⁵

Како што е наведено во точка 3, EEAS беше формирана со одлука на Советот на предлог на високиот претставник по консултации со Европскиот парламент по добиената согласност од Комисијата. Пред стапувањето во сила на Договорот од Лисабон, шведското претседателство испрати извештај до Европскиот совет и Советот на тема „Европска служба за надворешни работи“, извештај наменет да се користи како водич за високиот претставник при подготовката на предлог-одлука на Советот за основање на EEAS¹⁴⁶. Овој извештај се однесува на потребата за покоординиран и поефективен пристап кон надворешната акција на EU, особено во областа на безбедноста и одбраната. Тој сугерира дека создавањето на Европската служба за надворешна акција (EEAS, ќе помогне да се постигне оваа цел. Извештајот исто така ја нагласува важноста од развивање силни партнерства со други земји и меѓународни организации со цел да се промовираат европските интереси и вредности на глобалната сцена. Извештајот, во одреден момент, конкретно нагласува дека EEAS:

„Опсег

3. EEAS треба да му дозволи на ЧП целосно да го изврши неговиот/нејзиниот мандат како што е дефинирано во Договорот, да обезбеди конзистентност и подобра

Journal of the European Union C/83 30.03. (2010a), pp.335-359,

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0335:0360:EN:PDF> (accessed on 17.06.2018)

¹⁴⁵European Union, „Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union”, 2008, Article 27 (1,2,3),

<http://www.consilium.europa.eu/documents/treaty-of-lisbon?lang=en> (accessed on 17.06.2020)

¹⁴⁶Council of the European Union, „Presidency Report to the European Council on the European External Action” Service. 14930/09 (Public). POLGEN 163. 23 October 2009.

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014930%202009%20INIT> (accessed 18.06.2018)

координација на надворешната акција на Унијата, да им помага на претседателот на Европскиот совет и на претседателот, како и на членките на Комисијата во нивните соодветни функции во областа на надворешните односи, како и тесно соработуваат со земјите-членки.

5. Додека ЕЕАС ќе има географски бироа кои ќе се занимаваат со земјите-кандидати од севкупна надворешнополитичка перспектива, проширувањето ќе остане одговорност на Комисијата.

6. Трговијата и развојната политика како што е дефинирано со Договорот, треба да останат одговорност на релевантните комесари и генерални директори на Комисијата.

...

15. Откако ќе дојде на функцијата, високиот претставник треба редовно да се консултира со Европскиот парламент за главните аспекти и основните избори на CFSP/CSDP.

16...ЕЕАС треба да биде услуга од *sui generis* природа одвоена од Комисијата и Секретаријатот на Советот. Треба да има автономија во однос на административниот буџет и управувањето со персоналот. ЕЕАС треба да се стави во опсегот на член 1 од Финансиската регулатива. Ова ќе му овозможи на ЧП да:

- да предложи буџет за ЕЕАС, кој би бил посебен дел од буџетот на ЕУ (под Глава V). Ќе важат вообичаените буџетски правила.

- врши работи на службеник за давање овластувања; спроведување на административниот буџет на Службата

- дејствува како посочен орган за персоналот на ЕЕАС...

28. Со влегувањето во сила на Лисабонскиот договор, делегациите на Комисијата ќе станат делегации на Унијата под надлежност на ЧП и ќе бидат дел од структурата на ЕЕАС.

ПАТ НАПРЕД

3. Ќе има неколку фази пред да се постигне конечниот облик на ЕЕАС. Кога ЕЕАС ќе работи одредено време, ќе се направи проверка на неговата работа и организација, а доколку е потребно ќе се направи преглед на одлуката. Овој преглед ќе се врши низ ЕЕАС,

вклучувајќи ја и улогата на делегациите во конзуларните работи, а овој преглед ќе биде направен во 2014 година..¹⁴⁷

На 25 март 2010 година, ПЛ (Кетрин Ештон) го поднесе предлогот до Советот¹⁴⁸ за формирање на EEAS¹⁴⁹. Извештајот на Претседателството во голема мера ја олесни работата на високиот претставник и затоа се покажа релативно лесно да се постигне политички договор меѓу земјите-членки за содржината на предлогот претставен од високиот претставник на состанокот на Советот за надворешни работи на 26 април. 2010 година, предлог првично отфрлен од Европскиот парламент¹⁵⁰. Одбивањето се однесуваше на недостатокот на политичка контрола и создавање на нова служба која би била независна од Комисијата, па така, процесот на преговарање за формирање на EEAS вклучува многу прашања што треба да се решат и дефинираат. Овие прашања се однесуваа на тоа каков ќе биде составот на EEAS, како ќе се избира персоналот, како земјите-членки и другите институции ќе бидат вклучени во нејзината работа и каква улога ќе имаат Европскиот парламент и Комисијата, особено во однос на Фактот дека EEAS нема да се смета како една од институциите на EU, ниту како агенција, туку повеќе суи генерис тело. На 8 јули 2010 година, Европскиот парламент ја усвои Резолуцијата¹⁵¹ за одобрување на предлогот, Резолуцијата беше усвоена со мнозинство од 549 гласови за и 78 против¹⁵². Всушност, периодот од отфрлањето на предлогот на високиот претставник од страна на Европскиот парламент, до усвојувањето на резолуцијата, се состои од посветеноста на Парламентот да задржи доволно овластувања за зајакнување на улогата на Комисијата во

---

¹⁴⁷Council of the European Union, "Presidency Report to the European Council on the European External Action Service", 14930/09 (Public). POLGEN 163. 23 October 2009.

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014930%202009%20INIT> accessed on 18.06.2020

¹⁴⁸Council of the European Union, Proposal for a Council Decision of 25 March 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service, 8029/10, POLGEN 43 INST 93, Brussels, 25 March 2010, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%208029%202010%20INIT>

¹⁴⁹ European External Action Service, The origins of the EEAS

http://eeas.europa.eu/background/origins-of-the-european-external-action-service/index_en.htm

¹⁵⁰ European External Action Service, The origins of the EEAS

http://eeas.europa.eu/background/origins-of-the-european-external-action-service/index_en.htm

¹⁵¹European Parliament, European Parliament legislative resolution of 8 July 2010 on the proposal for a Council decision establishing the organization and functioning of the European External Action Service (08029/2010 – C7-0090/2010 – 2010/0816(NLE), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0280&language=EN&ring=A7-2010-0228#top>

¹⁵² European External Action Service, The origins of the EEAS,

http://eeas.europa.eu/background/origins-of-the-european-external-action-service/index_en.htm

важни области на функционирањето на EEAS и политичка контрола што ја врши Европската Парламентот во однос на високиот претставник. На 26 јули 2010 година, Советот на Европската унија донесе одлука со која се потврдува предлогот на високиот претставник, со амандмани на Европскиот парламент, кои стапија на сила веднаш и EEAS беше формално воведен на 1 јануари 2011 година.¹⁵³

3.2 Одлуката на Советот за основање и функционирање на EEAS

Основањето и функционирањето на Европската служба за надворешна акција (EEAS) беше финализирано со Одлука на Советот во 2010 година, која следеше по стапувањето во сила на Лисабонскиот договор. Одлуката беше заснована на одредбите од Договорот за Европската унија (TEU), кои ја утврдуваат основната рамка за Заедничката надворешна и безбедносна политика на EU (CFSP).

Со Одлуката 2010/427/CFSP на Советот за Европската служба за надворешни работи се создаде унифицирана дипломатска служба во Европската унија која беше предводена од високиот претставник на Унијата за надворешна политика и безбедност. Одлуката обезбеди правна и институционална рамка за EEAS, формирајќи основа за нејзиниот развој и работење. Таа, исто така, ја обдари со конкретни задачи и одговорности.¹⁵⁴

Одлуката на Советот за основање и функционирање на EEAS беше усвоена на 26 јули 2010 година. Таа ја дефинираше организациската структура на EEAS, нејзините задачи и одговорности, и нејзиниот однос со другите институции и земји-членки на EU. Според одлуката, EEAS е одговорна за поддршка на високиот претставник на Унијата за надворешна политика и безбедност во спроведувањето на надворешната акција на EU. Нејзините главни задачи вклучуваат:

-Обезбедување совети и поддршка на високиот претставник во развојот и спроведувањето на надворешната политика на EU;

---

¹⁵³European External Action Service, The origins of the EEAS,

http://eeas.europa.eu/background/origins-of-the-european-external-action-service/index_en.htm

¹⁵⁴Council of the European Union, "COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service", Official Journal of the European Union, 03.08.2010, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF> (accedes on 21.03.2021)

-Координирање на надворешната акција на ЕУ, вклучувајќи го и управувањето со делегациите и мисиите на ЕУ во странство;

-Обезбедување анализи и разузнавачки информации за глобалните прашања и трендови;

-Водење јавна дипломатија во име на ЕУ;

-Управување со кризни ситуации, вклучително и распоредување на цивилни и воени мисии на ЕУ.

Одлуката, исто така, ја воспостави организационата структура на ЕЕАС, која вклучува седиште во Брисел и мрежа на делегации и мисии на ЕУ ширум светот. ЕЕАС е предводена од високиот претставник, кој е и потпретседател на Европската комисија. Оваа одлука има 13 члена кои јасно ги дефинираат сите функции на ЕЕАС и регулирање на соработката со другите институции, конкретно со Комисијата и Собранието. Во следниот текст, некои од најважните точки од 13-те члена на оваа одлука ќе бидат детално елаборирани и споредени со членовите од Лисабонскиот договор, за да може палогично да се разбере функцијата на ЕЕАС.

Членот 1 ја дефинира природата и опсегот на ЕЕАС. Во став 1 се појаснува дека оваа одлука ја одредува организацијата и функционирањето на ЕЕАС. Ставот 2 на овој член јасно дефинира дека „ЕЕАС, која има седиште во Брисел, е функционално автономно тело на Европската унија, одвоено од Генералниот секретаријат на Советот и од Комисијата со правен капацитет неопходен за извршување на своите задачи и да ги постигне своите цели“, во став 3 е дефинирано дека „ЕЕАС ќе биде ставена под надлежност на високиот претставник“, а ставот 4 дефинира дека „ЕЕАС ќе биде составена од централна администрација и делегации на Унијата за трети земји и на меѓународни организации“. Со овој член, со дефинирањето на ЕЕАС како „орган“, значи дека не припаѓа на редот на институциите на ЕУ¹⁵⁵ како што е дефинирано во член 13 од Договорот од Лисабон.

---

¹⁵⁵Official Journal of the European Union, Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union (2016/c 202/01), chapter 2, specific provisions concerning the common foreign and security policy, section 1, common provisions, article 13(1), http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2016.202.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2016:202:TOC

Членот 2 ги дефинира должностите на EEAS, каде што е наведено дека EEAS ќе го поддржи ЧП за време на неговиот мандат (како што е дефинирано и во член 18 и 27 од Договорот од Лисабон) да ги исполни своите должности како: став 1, точка 1 Претседавач на CFSP и ЗБПР, точка 2 како претседател на Советот за надворешни работи, точка 3 како потпретседател на Комисијата во областа на надворешните активности на EU (став)¹⁵⁶. Во ставот 2 се наведува дека EEAS ќе помага и во должностите на претседателот на Европскиот совет, исто така конкретно во областа на надворешните односи. Овој член практично ги одразува членот 18¹⁵⁷ и членот 27¹⁵⁸ од Договорот од Лисабон, подетално ја регулира работата на ПЛ со нејзините три функции како што е опишано во член 18 (2) кој се однесува на ЧП како раководител на CFSP на EU, 18 (3) кој ја дефинира позицијата на ЧП како шеф на Советот за надворешни работи и 18 (4) со кој се дефинира позицијата на ЧП како потпретседател на Комисијата. Во однос на ставот 2, тој се соСТОи од член 15 од Договорот од Лисабон, став 6, точка (г), кој ја нагласува функцијата на претседателот на Европскиот совет, кој ја претставува EU на меѓународната арена, но без да ги нарушува надлежностите на човечки ресурси за CFSP. .¹⁵⁹

Членот 3 го регулира опсегот на соработката на EEAS со други институции или тела на EU. Додека членот 2 ги дели должностите на EEAS повикувајќи се на функциите на другите актери во надворешните односи на EU, членот во став 1 е целосно посветен на зајакнување на соработката меѓу нив како што е дефинирано во споменато, поточно вели дека: „EEAS ги поддржува и работи во соработка со дипломатските служби на земјите-членки, како и со Генералниот секретаријат на Советот и службите на Комисијата со цел да се обезбеди конзистентност помеѓу различните области на надворешното дејствување на Унијата и меѓу оние области и други нејзини политики“. Во став 2 се вели дека „EEAS и службите на Комисијата ќе се консултираат меѓусебно за сите прашања

---

¹⁵⁶ Article 18 is found in Title II ‘Institutions’ of the TEU, and is therefore of general application.

¹⁵⁷ Article 18 is found in Title II ‘Institutions’ of the TEU, and is therefore of general application.

¹⁵⁸ Article 27 is included in Title V – Chapter 2 of the TEU, and is therefore specific to the Common Foreign and Security Policy.

¹⁵⁹ Official Journal of the European Union, CONSOLIDATED VERSIONS OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION AND THE TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION (2016/C 202/01), CHAPTER 2, SPECIFIC PROVISIONS CONCERNING THE COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY, SECTION 1, COMMON PROVISIONS, ARTICLE 15, paragraph 6 (d), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL>

поврзани со надворешното дејствување на Унијата при извршувањето на нивните соодветни функции, освен за прашањата опфатени со CSDP.EEAS ќе учествува во подготвителната работа и процедурите во врска со актите што треба да ги подготви Комисијата во оваа област“. Овој став, според Одлуката, треба да се имплементира во согласност со Поглавје 1 од Наслов V од Договорот за ЕУ и со член 205 од Договорот за функционирање на ЕУ... Значи, овој став јасно кажува кога треба да се консултира EEAS и кога треба учествуваат во однос на CFSP во однос на должностите на Комисијата. Ставот 4 ја нагласува соработката на EEAS конкретно со Европскиот парламент, покрај другите институции и тела на Унијата, каде што исто така наведува дека EEAS, исто така, може да има корист од поддршката и соработката на тие институции и тела, вклучувајќи ги и агенциите, како што е соодветно. Внатрешниот ревизор на EEAS ќе соработува со внатрешниот ревизор на Комисијата за да обезбеди конзистентна ревизорска политика, со посебен осврт на одговорноста на Комисијата за оперативните трошоци. Дополнително, EEAS ќе соработува со Европската канцеларија за борба против измами ('OLAF') во согласност со Регулацијата (ЕЦ) бр. 1073/1999¹⁶⁰.

Значи, и овој став ги нагласува придобивките од соработката, но и од друга страна, во однос на буџетската област, имплицитно ја нагласува задолжителната соработка во однос на ревизорските политики за одржување на финансиската стабилност, но и за избегнување проблеми во однос на оперативните трошоци.

Членот 4 го регулира функционирањето на EEAS како што е дефинирано и во член 1 став 4, кој нагласува дека „EEAS се состои од централна администрација и делегации на Унијата во трети земји и во меѓународни организации“, а токму членот 4 го регулира ова прашање. Во став 1 се вели дека „EEAS ќе биде управувана од извршен генерален секретар кој ќе работи под надлежност на Високиот претставник. Извршниот генерален секретар ќе ги преземе сите неопходни мерки за да обезбеди непречено функционирање на EEAS, вклучувајќи го и неговото административно и буџетско управување. Извршниот генерален секретар ќе обезбеди ефективна координација помеѓу сите одделенија во централната администрација, како и со делегациите на Унијата.“ Во ставот 2 накратко

---

¹⁶⁰Regulation (EC) No 1073/1999 of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 concerning investigations conducted by the European Anti-Fraud Office (OLAF) (OJ L 136, 31.5.1999, p. 1) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999R1073>

се наведува дека „На извршниот генерален секретар ќе му помагаат двајца заменици генерални секретари“.

Ставот 3 го уредува прашањето за организација на централната администрација каде што вели дека „Централната администрација на EEAS ќе биде организирана во генерални директорати.“, точка а) — голем број на генерални директорати кои се состојат од географски бироа што ги покриваат сите земји и региони на светот, како и мултилатералните и тематски бироа... - генерален директорат за административни, кадровски, буџетски, безбедносни и комуникациски и информациски прашања, кој работи во рамката на EEAS управувана од страна на извршниот генерален секретар... - управување со кризи и планирање директоратот, способноста за цивилно планирање и спроведување, Воениот штаб на Европската унија и Ситуациониот центар на Европската унија, ставени под директна надлежност и одговорност на високиот претставник и точка б) каде што вели дека „Централната администрација на EEAS, исто така, вклучува : — оддел за стратешко планирање политики, — правен оддел под административна надлежност на извршниот генерален секретар кој тесно соработува со правните служби на Советот и на Комисијата, — одделенија за меѓуинституционални односи, информации и јавна дипломатија, внатрешни ревизија и инспекции и заштита на личните податоци“

Ставот 4 нагласува дека „Високиот претставник ги назначува претседавачите на подготвителните тела на Советот со кои претседава претставник на високиот претставник, вклучувајќи го и претседавачот со Политичкиот и безбедносен комитет, во согласност со деталните аранжмани наведени во Анекс II на Советот. Одлука 2009/908/EU од 1 декември 2009 година за утврдување мерки за спроведување на Одлуката на Европскиот совет за вршење на претседавањето со Советот и за претседавање со подготвителните тела на Советот¹⁶¹.

Ставот 5, исто така, нагласува дека високиот претставник и EEAS можат да бараат поддршка од релевантните оддели, а оваа соработка може да се гарантира со договори на

---

¹⁶¹COUNCIL DECISION of 1 December 2009 laying down measures for the implementation of the European Council Decision on the exercise of the Presidency of the Council, and on the chairmanship of preparatory bodies of the Council (2009/908/EU),
ANNEX II CHAIRMANSHIP OF THE PREPARATORY BODIES OF THE FOREIGN AFFAIRS COUNCIL
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009D0908&qid=1684772322693>

ниво на услуги, бидејќи е наведено дека „Високиот претставник и EEAS ќе бидат помогнати каде што е потребно од Генералниот секретаријат на Советот и соодветните сектори на Комисијата. За таа цел, EEAS, Генералниот секретаријат на Советот и релевантните одделенија на Комисијата можат да изготват договори на ниво на услуги“.

Членот 5 има вкупно 10 ставови и токму членот ја дефинира активноста на EEAS, поконкретно ја регулира работата на делегацијата на EEAS. Ставот 1 јасно вели дека „Одлуката за отворање или затворање на делегација ја донесува високиот претставник, во договор со Советот и Комисијата, додека ставот 2 ја дефинира насоката на секоја делегација „Секоја делегација на Унијата ќе биде ставена под надлежност на шефот на делегацијата“, *icili* „... има овластување над целиот персонал во делегацијата, без оглед на нивниот статус, и за сите нејзини активности. Тој/таа ќе одговара пред високиот претставник за целокупното управување со работата на делегацијата и за обезбедување на координација на сите активности на Унијата.“ ... Што се однесува до овој член, врз основа на фактот дека претходните делегации беа дел од Комисијата, тогаш ова е големо достигнување во однос на CFSP, бидејќи, според овој член, отворањето мисија во странска држава и институционализирањето на дипломатските односи со таа земја е во надлежност на ЧП. Според член 221 став 1 од Договорот за функционирање на ЕУ, „Делегациите на Унијата во трети земји и во меѓународни организации ја претставуваат Унијата“, а став 2 вели дека „делегациите на Унијата ќе бидат ставени под надлежност на високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика. Тие ќе дејствуваат во тесна соработка со дипломатските и конзуларните претставништва на земјите-членки“, тогаш сосема е јасно дека со јасната дефиниција на активноста на EEAS да функционира како „еден глас“ на ЕУ, тоа е постигнато додека дипломатскиот Делегациите веќе не функционираат како дел од институција како што беше со Комисијата и овие делегации се веќе претворени во делегации на ЕУ, па функционираат и се сметаат за „амбасади“ на ЕУ, но официјално и текстуално не се нарекуваат „амбасади“ затоа што се работи за организација *sui generis* како ЕУ, а не за држава.

Ставот 3 повторно ја појаснува работата на шефот на делегацијата каде што вели дека „Шефот на делегацијата добива инструкции од високиот претставник и EEAS и ќе биде одговорен за нивното извршување. Во областите каде што Комисијата ги врши

овластувањата што и се доделени со договорите, Комисијата може, во согласност со член 221(2) од TFEU, да издава инструкции до делегациите, кои ќе се извршуваат под целосна одговорност на шефот на делегацијата“. па вреди да се напомене дека Комисијата сè уште има свои надлежности да дава инструкции, иако е под одговорност на претседавачот со делегацијата. Ставот 4 нагласува дека „Шефот на делегацијата ќе имплементира оперативни кредити во врска со проектите на Унијата во соодветната трета земја, каде што е подделегирани од Комисијата, во согласност со Финансиската регулатива... Бидејќи одговорноста е многу важна, таа е исто така многу важно е периодично да се оценува работата на секоја делегација, вклучувајќи ги финансиските и административните ревизии, а тоа е регулирано во став 5 каде што е наведено дека...“ За таа цел, извршниот генерален секретар на EEAS може да побара помош од релевантните одделенија на Комисијата . Покрај внатрешните мерки на EEAS, ОЛАФ ќе ги извршува своите овластувања, особено со спроведување мерки против измама, во согласност со Регулацијата (ЕС) бр. 1073/1999 година“. Иако Конвенцијата за дипломатски односи од 1961 година (18 април)¹⁶² е подготвена за дипломатски односи меѓу државите и иако EU не е држава, ставот 6 конкретно го регулира ова прашање и наведува дека „Високиот претставник ќе ги склучи потребните аранжмани со земјата домаќин, меѓународната организација или засегнатата трета земја. Особено, високиот претставник ќе ги преземе неопходните мерки за да обезбеди дека државите домаќини ќе им дадат на делегациите на Унијата, нивниот персонал и нивниот имот, привилегии и имунитети еквивалентни на оние наведени во Виенската конвенција за дипломатски односи од 18 април 1961 година“. Ставот 8 појаснува дека „делегациите на Унијата ќе имаат капацитет да одговорат на потребите на другите институции на Унијата, особено на Европскиот парламент...“ додека ставот 8 дозволува „Шефот на делегацијата да има овластување да ја претставува Унијата во земјата каде што е акредитирана делегацијата, особено за склучување договори и како страна во правните постапки“, така што во овој случај, само се споменуваат трети земји, а не меѓународни организации, што го наметнува прашањето колку е релевантно правното застапување на EU и во овие

---

¹⁶²Vienna Convention on Diplomatic Relations 1961, Done at Vienna on 18 April 1961. Entered into force on 24 April 1964. United Nations, Treaty Series, vol. 500, p. 95, United Nations 2005, marrënga http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf 29.06.2016

случаи. Ставот 9 ја дефинира соработката за размена на информации помеѓу делегациите и земјите-членки, поточно вели дека „делегациите на Унијата ќе работат во тесна соработка и ќе споделуваат информации со дипломатските служби на земјите-членки“, но зборот „обратно“ е не е присутен во овој случај, па дали тоа значи дека само делегациите на ЕУ треба да испраќаат информации и да соработуваат со делегациите на земјите-членки или дури и земјите-членки треба да го створат исто, како во овој случај, според член 32 став 3. од Договорот за ЕУ во кој се вели дека „Дипломатските мисии на земјите-членки и делегациите на Унијата во трети земји и во меѓународните организации соработуваат и придонесуваат за изразување и спроведување на заедничкиот пристап“, немаме соработка во координацијата на размената на информации. Во меѓувреме, став 10 како заклучок за регулирање на дипломатската работа на делегациите вели дека „Делегациите на Унијата, постапувајќи во согласност со третиот став од член 35 TEU¹⁶³, и на барање на земјите-членки, ќе ги поддржат земјите-членки во нивните дипломатските односи и во нивната улога на обезбедување конзуларна заштита на граѓаните на Унијата во трети земји на нЕУтрална основа за ресурси...“

Членот 6 од оваа одлука се занимава со прашањето за персоналот на EEAS во 12 ставови почнувајќи од став 1 каде што се наведува дека „Овој член, освен став 3, ќе се применува без да е во спротивност со Правилникот за персонал на функционерите на Европските заедници („Регулатива за персонал“)¹⁶⁴ и Условите за вработување на другите службеници на тие заедници („CEOS“), вклучувајќи ги и измените направени на тие правила, во согласност со член 336 TFEU¹⁶⁵, со цел да се прилагодат на потребите на EEAS. Ставот 2 го регулира прашањето кој може да биде дел од персоналот на EEAS каде што се наведува дека „EEAS ќе се состои од службеници и други службеници на

---

¹⁶³Article 35 TEU (ex Article 20 TEU) “The Union delegations shall, acting in accordance with the third paragraph of Article 35 TEU, and upon request by Member States, support the Member States in their diplomatic relations and in their role of providing consular protection to citizens of the Union in third countries on a resource-neutral basis”. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016M/TXT>

¹⁶⁴Consolidated text: Regulation No 31 (EEC), 11 (EAEC), laying down the Staff Regulations of Officials and the Conditions of Employment of Other Servants of the European Economic Community and the European Atomic Energy Community <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:01962R0031-20230101&qid=1549272035601>

¹⁶⁵Article 336 TFEU (ex-Article 283 TEC) *The European Parliament and the Council shall, acting by means of regulations in accordance with the ordinary legislative procedure and after consulting the other institutions concerned, lay down the Staff Regulations of Officials of the European Union and the Conditions of Employment of other servants of the Union.* <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

Европската унија, вклучително и персонал од дипломатските служби на земјите-членки назначени како привремени агенти“, додека став 3 додава дека „Доколку е потребно, ЕЕАС може, во конкретни случаи, да прибегне кон ограничен број на специјализирани упатени национални експерти (SNE)“, за кои ЧП, според точка 2 од овој став, „донесува правила, еквивалентни на оние пропишани во Советот Одлуката 2003/479/ЕЗ од 16 јуни 2003¹⁶⁶... Ставот 4 јасно вели дека „Персоналот на ЕЕАС ќе ги извршува своите должности и ќе се однесува исклучиво имајќи ги предвид интересите на Унијата. Без да е во спротивност со третата алинеја од член 2(1) и членовите 2(2) и 5(3), тие нема ниту да бараат ниту да примаат инструкции од која било влада, орган, организација или лице надвор од ЕЕАС или од кој било или лице различно од високиот претставник. Во согласност со вториот став од член 11 од Правилникот за персонал, персоналот на ЕЕАС нема да прифаќа никакви плаќања од кој било вид од кој било друг извор надвор од ЕЕАС“, додека во став 5 е нагласено дека „Овластувањата доделени на органот за именување со Правилникот за персонал и на овластувањето овластено да склучува договори од страна на КЕО ќе му бидат доделени на високиот претставник, кој може да ги делегира тие овластувања во рамките на ЕЕАС“. Ставот 6 јасно регулира како треба да функционира регрутирањето на персоналот на ЕЕАС врз основа на одржување на географската рамнотежа и родовиот квалитет каде што се наведува дека „Персоналот на ЕЕАС ќе се состои од значајно присуство на државјани од сите земји-членки“. Во меѓувреме, став 7 го регулира прашањето за третман на персоналот, каде што вели дека „Функционерите на Унијата и привремените службеници кои доаѓаат од дипломатските служби на земјите-членки ги имаат истите права и обврски и се третираат еднакво, особено во однос на нивната подобност да ги преземат сите позиции под еквивалентни услови. Нема да се прави разлика помеѓу привремените агенти кои доаѓаат од националните дипломатски служби и функционерите на Унијата во однос на доделувањето должности за извршување во сите области на активности и политики што ги спроведува ЕЕАС. Во согласност со одредбите од Финансиската регулатива, земјите-членки ќе ја поддржат

---

¹⁶⁶COUNCIL DECISION of 16 June 2008 adjusting the allowances provided for in Decision 2003/479/EC and Decision 2007/829/EC concerning the rules applicable to national experts and military staff on secondment to the General Secretariat of the Council (2008/451/EC)
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008D0451>

Унијата во извршувањето на финансиските обврски на привремените агенти на EEAS кои доаѓаат од дипломатските служби на земјите-членки, а кои произлегуваат од одговорност според член 66 од Финансиската регулатива“. Што се однесува до ставот 8, можеме да кажеме дека тој се занимава со прашањето за регрутирање на персонал како во ставот 6, додавајќи го фактот дека претставниците на земјите-членки, Генералниот секретаријат на Советот и на Комисијата ќе бидат вклучени во постапката за регрутирање за слободни работни места во EEAS“. Откако ќе се исполнат сите услови елаборирани во овие параграфи, тогаш ставот 9 вели дека „Кога EEAS ќе го достигне својот полн капацитет, персоналот од земјите-членки, како што е наведен во првиот потстав од став 2, треба да претставува најмалку една третина на сите вработени во EEAS на ниво на АД. Исто така, постојаните функционери на Унијата треба да претставуваат најмалку 60 % од целиот персонал на EEAS на ниво на АД, вклучително и персоналот што доаѓа од дипломатските служби на земјите-членки кои станале постојани функционери на Унијата во согласност со одредбите од Регулацијата за персонал. Секоја година, високиот претставник ќе доставува извештај до Европскиот парламент и Советот за окупацијата на работни места во EEAS¹⁶⁷. Во став 10 се наведува дека „Високиот претставник ќе ги утврди правилата за мобилност за да се осигура дека членовите на персоналот на EEAS се предмет на висок степен на мобилност. Специфични и детални аранжмани се применуваат за персоналот наведен во третата алинеја од член 4(3)(а). Во принцип, целиот персонал на EEAS периодично ќе служи во делегациите на Унијата. Високиот претставник ќе воспостави правила за таа цел.“ Ставот 11 се занимава со прашањето за мандатот на службениците кои станале привремени службеници на EEAS и наведува дека „Во согласност со важечките одредби од нејзиното национално законодавство, секоја земја-членка ќе обезбеди нејзините службеници кои станале привремени агенти во EEAS со гаранција за итно враќање на работното место на крајот од нивниот период на служба во EEAS. Овој период на

---

¹⁶⁷The permanent officials form the EU Civil Service and are divided in different function groups – administrators (AD) assistants (AST) and assistants-secretaries (AST/SC). AD-Administrators are typically engaged in drafting policies and implementing EU law, analysing and advising. An administrator may find him/herself playing a key role in the EU's legislative and budgetary processes, coordinating the broad economic and other policies of the Member States, taking part in trade negotiations with non-EU countries, or representing the Institutions in international forums.

http://europa.eu/epso/discover/types_employment/index_en.htm

стаж, во согласност со одредбите од член 50б од КЕО, не смее да надмине осум години, освен ако не се продолжи за најмногу две години во исклучителни околности и во интерес на услугата. “Став 12 од овој член го регулира прашањето за сместување на персоналот и човечките ресурси ќе се занимаваат со тоа, бидејќи е наведено дека „*Ќе се преземат чекори со цел да се обезбеди на персоналот на EEAS соодветна заедничка обука, особено врз основа на постоечките практики и структури на национално и ниво на Унијата*“. ...

Членот 7 има само 2 параграфи и се занимава со прашањето за преодните одредби поврзани со персоналот или трансферот на персоналот во EEAS кои до пред создавањето на EEAS биле дел од Генералниот секретаријат на Советот и Комисијата. Ставот 1 појаснува дека почнувајќи од 1 јануари 2011 година, некои одделенија и функции во Генералниот секретаријат на Советот и Комисијата ќе бидат преместени во EEAS, вклучително и „*SNE¹⁶⁸ кои работат во тие одделенија или функции, исто така, ќе бидат префрлени на EEAS со согласност на органите на земјата-членка на потекло*“. Ставот 2 ги регулира процедурите за регрутирање за овие пренесени работни места и наведува дека „*Постапките за регрутирање на персонал за работни места префрлени во EEAS кои се во тек на датумот на влегување во сила на оваа одлука остануваат валидни: тие ќе се спроведуваат и завршуваат под надлежност на високиот претставник во согласност со релевантните огласи за слободни работни места и важечките правила на Регулацијата за персоналот и CEOS*“..

Членот 8 со 6 ставови се занимава со прашањето за буџетот на EEAS. Поаѓајќи од став 1 во кој се наведува дека должностите на овластениот службеник за делот за општиот буџет за EU EEAS ќе бидат делегирани во согласност со член 59 од Финансиската регулатива¹⁶⁹„ а HR „*ќе ги донесе внатрешните правила за управување со административниот буџет линии. Оперативните расходи остануваат во делот на Комисијата од буџетот*“. Ставот 2 појаснува дека EEAS ќе ги врши своите овластувања во согласност со Финансиската регулатива што се применува на целиот буџет на EU...

---

¹⁶⁸Seconded national experts - SNEs are national or international civil servants or persons employed in the public sector who are working temporarily for an EU Institution.

http://europa.eu/epso/discover/types_employment/index_en.htm

¹⁶⁹REGULATION (EU) No 1316/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 December 2013 establishing the Connecting Europe Facility, amending Regulation (EU) No 913/2010 and repealing Regulations (EC) No 680/2007 and (EC) No 67/2010 (Text with EEA relevance), Article 59

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1316>

додека ставот 3 појаснува дека „При изготвувањето на проценките на административните трошоци за EEAS, високиот претставник ќе одржи консултации со, соодветно, комесарот одговорен за развојна политика и комесарот одговорен за соседска политика во однос на нивните соодветни одговорности“ Став 4 го појаснува прашањето за трошоците проценети од самата EEAS и овластувањата на Комисијата во овој поглед, поточно наведува дека „Во согласност со член 314(1) од TFEU, EEAS изготвува проценки за своите расходи за следната финансиска година. Комисијата ги консолидира тие проценки во нацрт-буџетот, кој може да содржи различни проценки. Комисијата може да го измени нацрт-буџетот како што е предвидено во член 314(2) TFEU¹⁷⁰“, додека во став 5 се наведува дека „Со цел да се обезбеди буџетска транспарентност во областа на надворешното дејствување на Унијата, Комисијата ќе доставува до буџетскиот орган, заедно со нацрт генералниот буџет на Европската унија, работен документ во кој на сеопфатен начин се претставени сите расходи поврзани со надворешното дејствување на Унијата“. Од овие два параграфи, како 4 и 5, можеме да забележиме дека досега што се однесува до буџетските прашања, EEAS се третира како институција на EU. Ставот 6 последниот од овој член вели дека „EEAS ќе подлежи на процедурите во врска со ослободувањето предвидени во член 319 TFEU¹⁷¹ и во членовите 145 до 147 од Финансиската регулатива...“

Членот 9 го обработува прашањето на инструментите за надворешна акција и програмата во 6 параграфи. Прво, првиот став појаснува дека „Управувањето со програмите за надворешна соработка на Унијата е под одговорност на Комисијата без да се нарушува соодветните улоги на Комисијата и на EEAS во програмирањето како што е наведено во следните ставови...“ Став 2 продолжува... понатаму со појаснување сега на

---

¹⁷⁰Article 314 (ex Article 272(2) to (10), TEC), Each institution shall exercise the powers conferred upon it under this Article in compliance with the Treaties and the acts adopted thereunder, with particular regard to the Union's own resources and the balance between revenue and expenditure

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

¹⁷¹Article 319 (ex Article 276 TEC), The European Parliament, acting on a recommendation from the Council, shall give a discharge to the Commission in respect of the implementation of the budget. To this end, the Council and the European Parliament in turn shall examine the accounts, the financial statement and the evaluation report referred to in Article 318, the annual report by the Court of Auditors together with the replies of the institutions under audit to the observations of the Court of Auditors, the statement of assurance referred to in Article 287(1), second subparagraph and any relevant special reports by the Court of Auditors. For more information visit the link:

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

одговорноста на ЧП за разлика од став 1 кој ја појаснува одговорноста на Комисијата и нагласува дека е одговорност на високиот претставник да ја надгледува политичката координација на надворешното дејствување на Унијата, со цел да се одржи единството, конзистентност и ефективност. Оваа координација вклучува употреба на различни инструменти за надворешна помош како што се:

- Инструмент за развојна соработка¹⁷²,
- Европски фонд за развој¹⁷³,
- Европски инструмент за демократија и човекови права¹⁷⁴,
- Европски инструмент за соседство и партнерство¹⁷⁵,
- Инструмент за соработка со индустријализираните држави¹⁷⁶,
- Инструмент за соработка за нуклеарна безбедност¹⁷⁷,
- Инструмент за стабилност, кој се однесува на помошта предвидена во член 4 од

Регулативата (ЕС) бр. 1717/2006¹⁷⁸

---

¹⁷²The European Communities have established a financing instrument for development cooperation (DCI) that aims to improve development cooperation. This instrument replaces the various geographic and thematic instruments that were created over time and as needs arose. Measures financed under this instrument are aimed at supporting geographic cooperation with developing countries that are included in the list of aid recipients of the Development Assistance Committee of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD/DAC). Regulation (EC) No 1905/2006 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 establishing a financing instrument for development cooperation (OJ L 378, 27.12.2006, p. 41). For more information visit the link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:114173>

¹⁷³Council of the European Union, Regulation No 5 laying down rules relating to calls for and transfers of financial contributions, budgetary arrangements and administration of the resources of the Development Fund for the Overseas Countries and Territories (OJ 33 31.12.1958), p.58,681 ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/1958/5/oj>

¹⁷⁴EUR-lex, Access to European Union Law, REGULATION (EC) No 1889/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 20 December 2006 on establishing a financing instrument for the promotion of democracy and human rights worldwide

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1889>

¹⁷⁵EUR-lex, Access to European Union Law, REGULATION (EC) No 1638/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 October 2006 laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1638>

¹⁷⁶EUR-lex, Access to European Union Law, REGULATION (EC) No 1638/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 October 2006 laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1638>

¹⁷⁷ EUR-lex, Access to European Union Law, COUNCIL REGULATION (EURATOM) No 300/2007 of 19 February 2007 establishing an Instrument for Nuclear Safety Cooperation,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R0300>

¹⁷⁸EUR-lex, Access to European Union Law, REGULATION (EC) No 1717/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 15 November 2006 establishing an Instrument for Stability,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1717>

Ставот 3 појаснува дека EEAS ќе придонесе во циклусот на програмирање и управување со инструментите нагласени во став 2 врз основа на политичките цели на овие инструменти и ќе биде одговорен за подготовка на понатамошни одлуки на Комисијата. Ова значи и го појаснува она што претходно беше нагласено дека EEAS, освен што е *sui generis* автономно тело на EU, споделувајќи некои одговорности како оваа сега со Комисијата, ја изразува соработката меѓу институциите на EU и EEAS. Понатаму, во потточка 1 од овој став, јасно е наведено дека „*Сите предлози за одлуки ќе се подготват со следење на процедурите на Комисијата и ќе бидат доставени до Комисијата на усвојување*“, со што јасно се појаснува улогата на Комисијата во одлучувањето. Во ставот 4, за разлика од ставот 3, се вели дека во однос на Европскиот фонд за развој, учеството на EEAS во одлучувањето е поизразено, појаснувајќи дека ... секој предлог ... ќе биде подготвен заедно од соодветните служби на EEAS и Комисијата под одговорност на релевантниот комесар за развојна политика и ќе бидат доставени на одобрување до Комисијата и човечките ресурси, додека во потстав 2 од овој став, истата одговорност на Комисијата продолжува со човечки ресурси за одобрување но во овој случај во однос на програмите како што се; Европскиот инструмент за демократија и човекови права и Инструментот за соработка за нуклеарна безбедност ќе бидат подготвени од назначените служби на Комисијата под надзор на комесарот за релевантни прашања и ќе бидат презентирани пред Колеџот на комесари во договор со ПЛ и други релевантни комесари. Што се однесува до Инструментот за соседство и партнерство според став 5, тие ќе бидат подготвени во соработка со релевантните служби на EEAS и Комисијата под одговорност на релевантниот комесар и исто така ќе бидат доставени од ЧП до Комисијата за одобрување. Ставот 6 сега ги појаснува оние инструменти кои се под одговорност на ПЛ и покажува каква одговорност има Комисијата овде за разлика од другите инструменти каде што Комисијата има поголема одговорност при изготвување предлози и одобрување, и поточно го вели тоа: „*Дејствата преземени според: буџетот за CFSP; Инструментот за стабилност освен делот наведен во седмата алинеја од став 2; Инструментот за соработка со индустријализираните земји; Акциите за комуникација и јавна дипломатија и мисиите за набљудување на изборите се под одговорност на високиот претставник/EEAS. Комисијата е одговорна за нивното финансиско спроведување под надлежност на Високиот претставник во неговиот/нејзиниот капацитет како*

потпретседател на Комисијата. Одделот на Комисијата одговорен за оваа имплементација ќе биде лоциран заедно со EEAS“. Од она што е елаборирано погоре, се забележува дека членот 9 повеќе се занимава со процедурални прашања, а не со политички прашања, а ја забележуваме и длабоката соработка на EEAS и Комисијата.

Членот 10 го обработува прашањето на обезбедувањето во 4 ставови. Ставот 1 јасно вели дека „Високиот претставник, по консултации со Комитетот наведен во точка 3 од Дел I од Дел II од Анексот на Одлуката на Советот 2001/264/EЗ од 19 март 2001¹⁷⁹ година, со која се усвојуваат безбедносните прописи на Советот (1), одлучува за безбедносните правила за EEAS и ги презема сите соодветни мерки со цел да се осигура дека EEAS ефикасно управува со ризиците за својот персонал, физичките средства и информации и дека ја исполнува својата должност за грижа и одговорност во овој поглед. Таквите правила ќе важат за целиот персонал на EEAS и за целиот персонал во Делегациите на Унијата, без оглед на нивниот административен статус или потекло“. Ставот 2 во продолжение на став 1 појаснува дека EEAS ќе примени специфични безбедносни мерки за заштита на класифицирани информации, како што е наведено во Анексот на Одлуката 2001/264/EC. Дополнително, EEAS ќе ги следи одредбите на Комисијата за безбедност, како што е наведено во соодветниот Анекс на Деловникот за работа на Комисијата, за сите други безбедносни прашања. Став 3 дефинира дека „EEAS ќе има оддел одговорен за безбедносни прашања, на кој ќе му помагаат релевантните служби на земјите-членки“, додека ставот 4, во согласност со спроведувањето на она што е предвидено во став 3, наведува дека „ Високиот претставник ќе ги преземе сите неопходни мерки за да се имплементираат безбедносните правила во EEAS, особено во однос на заштитата на класифицирани информации и мерките што треба да се преземат во случај персоналот на EEAS да не ги почитува безбедносните правила. За таа цел, EEAS бара совет од Канцеларијата за безбедност на Генералниот секретаријат на

---

¹⁷⁹ EUR-lex, Access to European Union Law, COUNCIL DECISION of 19 March 2001 adopting the Council's security regulations (2001/264/EC), Decision 2001/264 - 2001/264/EC: Council Decision of 19 March 2001 adopting the Council's security regulations,

This decision was in effect from December 1, 2001 until May 26, 2011 and should have been implemented in national regulation on April 11, 2001 at the latest.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001D0264>

Советот, од релевантните служби на Комисијата и од релевантните служби на земјите-членки“.

Членот 11 се занимава со пристап до документи, архиви и заштита на податоците. Според став 1 „EEAS ќе ги применува правилата утврдени во Регулативата (ЕС) 1049/2001 на Европскиот парламент и на Советот од 30 мај 2001 година во врска со пристапот на јавноста до документите на Европскиот парламент, Советот и Комисијата (1). Високиот претставник одлучува за правилата за спроведување на EEAS“, додека според став 2 „Извршниот генерален секретар на EEAS ќе ги организира архивите на службата. Релевантните архиви на одделенијата префрлени од Генералниот секретаријат на Советот и Комисијата ќе бидат префрлени на EEAS. Што се однесува до прашањето за заштита на личните податоци, став 3 наведува дека EEAS ќе ги заштити поединците во однос на нивните лични податоци во согласност со правилата на Регулативата (ЕС) бр. 45/2001¹⁸⁰ на Европскиот парламент и Советот од 18 декември 2000 година во врска со обработката на тие податоци од страна на Заедницата на институции и тела и нивното слободно движење, додека ПЛ ќе одлучи за спроведувањето на правилата за EEAS.

Бидејќи горенаведените членови од оваа одлука се однесуваа на сите прашања поврзани со функционирањето на EEAS, **членот 12** го третира и прашањето на движниот имот што значи дека не само што е префрлен персоналот за да започне функционирањето на EEAS, туку таму дали регулирањето на прашањето за градење е исто така важно за привлекување на персонал од осум различни згради во Брисел и беше еден од првите приоритети на ПЛ. Овој член се занимава со ова прашање во 2 ставови, каде што во став 1 се вели дека „Генералниот секретаријат на Советот и релевантните служби на Комисијата ги преземаат сите неопходни мерки за трансферите од член 7 да бидат придружени со трансфери на зградите на Советот и на Комисијата неопходни за функционирање на EEAS“. Ставот 2 го уредува прашањето за соработка помеѓу човечките ресурси и Генералниот секретаријат на Советот и Комисијата во однос на недвижен имот и

---

¹⁸⁰REGULATION (EC) No 45/2001 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 18 December 2000 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by the Community institutions and bodies and on the free movement of such data, L 8, 12.1.2001, fq. 1, marrënga: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:008:0001:0022:en:PDF> 08.07.2016

наведува дека „Условите под кои недвижниот имот се става на располагање на централната администрација на EEAS и на делегациите на Унијата ќе се одлучуваат заеднички. од страна на високиот претставник и Генералниот секретаријат на Советот и Комисијата, како што е соодветно“.

Членот 13 и последниот од оваа одлука имаат 6 ставови и се однесуваат на завршните и општите одредби. Ставот 1 наведува дека „Високиот претставник, Советот, Комисијата и земјите-членки се одговорни за спроведување на оваа одлука и ќе ги преземат сите неопходни мерки за нејзино унапредување“, додека во ставот 2 се наведува дека ПЛ „Високиот претставник ќе поднесе извештај до Европскиот парламент, Советот и Комисијата за функционирањето на EEAS до крајот на 2011 година. Тој извештај, особено, ќе го опфати спроведувањето на член 5(3) и (10) и член 9“. Ова значи дека посебно значење во овој случај им се дава на Делегациите на Унијата и на Инструментите за надворешно дејствување и програмирање, како и имплицира дека работата на EEAS не е само одговорност на ЧП, туку и на Комисијата, Советот и земјите-членки. По ставот 2, став 3 се наведува дека „До средината на 2013 година, високиот претставник ќе обезбеди преглед на организацијата и функционирањето на EEAS, што меѓу другото ќе ја опфати имплементацијата на член 6(б), (8) и (11).)...“односно, во овој случај, важноста се придава на известувањето на персоналот (како се врши регрутирањето на персоналот), буџетот и пристапот до документи, архиви и лични податоци. Според овој став „Прегледот по потреба ќе биде проследен со соодветни предлози за ревизија на оваа одлука. Во тој случај, Советот, во согласност со член 27(3)¹⁸¹ TEU, ќе ја ревидира оваа одлука во светло на ревизијата до почетокот на 2014 година“. Во ставот 4 се вели дека „Оваа одлука влегува во сила со денот на нејзиното донесување. Одредбите за финансиско управување и регрутирање ќе стапат на сила откако ќе бидат усвоени потребните измени на Регулативата за персонал, КЕО и Финансиската регулатива, како и изменувачкиот буџет. За да се обезбеди непречена транзиција, високиот претставник, Генералниот секретаријат на Советот и Комисијата ќе ги склучат потребните аранжмани и ќе преземат консултации со земјите-членки“. Во ставот 5 се појаснува дека еден месец по влегувањето во сила на оваа одлука ЧП ќе започне со својата работа како

---

¹⁸¹Explained in the text above the function of HR

што е објаснето во сите овие написи објаснети погоре, а на крајот, во ставот 6 се дава информација дека оваа одлука ќе биде објавена во Службен весник на ЕУ. Од она што го разбравме погоре, севкупно, овој напис всушност ги појаснува од една страна чекорите низ кои ќе оди процедурата за работа на ЕЕАС, а од друга страна ги дефинира актери одговорни за спроведување на оваа одлука.

3.3. Преглед

Европската служба за надворешна акција (ЕЕАС) служи како витална компонента на рамката на надворешната политика на Европската унија. Основана е со Лисабонскиот договор со примарна цел да се зајакне координацијата и ефикасноста во надворешните работи и безбедносните политики на Унијата. ЕЕАС работи како автономен ентитет со своја централна администрација и делегации на Унијата во трети земји и меѓународни организации, регулирани со Одлуката на Советот 2010/427/CFSP. Ова одвојување од Генералниот секретаријат на Советот и Комисијата гарантира дека ЕЕАС може да дејствува независно и со целосна објективност. Една од најважните одговорности на ЕЕАС е да обезбеди поддршка за спроведување на надворешнополитичките цели на ЕУ. Како резултат на тоа, ЕЕАС служи како суштинска алатка за дипломатските напори на Унијата и игра клучна улога во одржувањето на нејзиниот статус како голема глобална сила.

3.4 Клучни наоди

1. ЕЕАС е создадена со Лисабонскиот договор за да се подобрат надворешните работи и безбедносните политики на ЕУ.
2. ЕЕАС работи независно со своја администрација и делегации регулирани со Одлуката на Советот 2010/427/CFSP.
3. ЕЕАС ги поддржува надворешнополитичките цели на ЕУ
4. Воспоставувањето на ЕЕАС бараше преговори за решавање на неколку прашања.
5. ЕЕАС има за цел да ја зајакне позицијата на ЕУ и да ја подобри координацијата на надворешната политика.

Глава 1 Поглавје 4. Функцијата на ЕЕАС во моментов

ЕЕАС, како што беше објаснето погоре, по многу преговори меѓу институциите на ЕУ, официјално беше формирана со Одлуката на Советот, која детално ја дефинира работата на ЕЕАС врз основа на членовите од Договорот за Европската унија, предлогот на високиот претставник, мислењето на Европскиот парламент и договорот на Европската комисија.

Врз основа на Одлуката на Советот која ја создаде ЕЕАС, можеме да кажеме дека денес ЕЕАС е катализатор на ЕУ за меѓународните односи и да ја подигне својата улога како важен чинител во меѓународната политика, како што е дефинирано во член 21 точка 1 од Договорот за ЕУ. кој вели дека:

*„Дејствувањето на Унијата на меѓународната сцена ќе биде водено од принципите кои го инспирираа нејзиното сопствено создавање, развој и проширување и кои таа се стреми да ги унапреди во поширокиот свет: демократија, владеење на правото, универзалност и неделивост на човековите права. и основните слободи, почитувањето на човековото достоинство, принципите на еднаквост и солидарност и почитување на принципите на Повелбата на Обединетите нации и меѓународното право“.*¹⁸²

Поконкретно, ЕЕАС од своето создавање се смета за дипломатска служба на ЕУ која му помага на шефот за надворешна политика, т.е. високиот претставник за CFSP. ЕЕАС носи заедничка експертиза од ЕУ и националните дипломатски служби како што е предвидено во Договорот со член 27 став 3 кој вели дека:

„Во исполнувањето на неговиот мандат, на високиот претставник ќе му помага Европската служба за надворешни работи. Оваа служба ќе работи во соработка со дипломатските служби на земјите-членки и ќе вклучува службеници од релевантните одделенија на Генералниот секретаријат на Советот и на Комисијата, како и персонал депониран од националните дипломатски служби на земјите-членки. Организацијата и

---

¹⁸² European Union. 2008. “Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union”, Title V General Provisions on the Union’s External Action and Specific Provisions on the Common Foreign and Security Policy, Chapter 1, General Provisions on the Union’s External Action Article 21, (accessed 23.03.2021)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016M/TXT&from=EN>

функционирањето на Европската служба за надворешни работи се утврдуваат со одлука на Советот. Советот постапува по предлог на високиот претставник по консултација со Европскиот парламент и откако ќе добие согласност од Комисијата¹⁸³.

4.1 Високиот претставник (HR)

Високиот претставник на Европската унија за надворешни работи и безбедносна политика, познат и како Висок претставник на ЕУ или едноставно Човечки ресурси на ЕУ, е висок функционер кој служи како шеф на дипломатската служба на Европската унија и ја претставува ЕУ во надворешните работи и безбедносни прашања. Високиот претставник се назначува со „квалификувано мнозинство“ гласови, со петгодишен мандат од Европскиот совет (составен од шефови на држави или влади на земјите-членки на ЕУ) со одобрение на Европскиот парламент и служи како Заменик-претседател на Европската комисија. Позицијата на висок претставник на Европската унија за надворешни работи и безбедносна политика беше создадена со Договорот од Амстердам во 1999 година, со цел да се зајакне способноста на ЕУ да дејствува како обединет актер на глобалната сцена.

Првиот човек на оваа функција беше Хавиер Солана, кој служеше од 1999 до 2009 година. Демократска Република Конго.¹⁸⁴

Во 2009 година, функцијата беше издигната на ниво на потпретседател на Европската комисија, а улогата беше поделена на две позиции: висок претставник на Унијата за надворешна политика и безбедносна политика и заменик-претседател на Европската комисија. Првата личност која ја имаше комбинираната улога беше Кетрин Ештон, која работеше од 2009 до 2014¹⁸⁵ година. Мандатот на Ештон беше обележан со голем број значајни настани, вклучувајќи ги Арапската пролет, либиската граѓанска војна

---

¹⁸³European Union. 2008. “*Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union*”, Title V General Provisions on the Union’s External Action and Specific Provisions on the Common Foreign and Security Policy, Chapter 1, General Provisions on the Union’s External Action Article 27, (accessed 23.03.2021)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016M/TXT&from=EN>

¹⁸⁴ European Union EXTERNAL ACTION, The Diplomatic Service of the European Union, High Representative / Vice President, Javier Solana, archived on 22/01/2014, (accessed 23.03.2021)

<https://eeas.europa.eu/archives/javier-solana/>

¹⁸⁵ European Union EXTERNAL ACTION, The Diplomatic Service of the European Union, High Representative / Vice President, Catherine Ashton, archived on 22/01/2015, (accessed 23.03.2021)

<https://eeas.europa.eu/archives/javier-solana/>

и украинската криза. Таа одигра клучна улога во преговорите за иранскиот нуклеарен договор и во промовирањето на улогата на ЕУ во мировниот процес на Блискиот Исток.

Во 2014 година, Федерика Могерини ја презеде функцијата висок претставник и потпретседател. За време на нејзиниот мандат, Могерини работеше на зајакнување на надворешната политика и безбедносните капацитети на ЕУ, вклучително и преку развојот на Глобалната стратегија на ЕУ за надворешна и безбедносна политика. Таа имаше клучна улога и во преговорите за Парискиот климатски договор.

Сегашниот висок претставник и потпретседател е Жозеп Борел, кој ја презеде функцијата во 2019 година. Мандатот на Борел беше обележан со голем број предизвици, вклучувајќи ја пандемијата COVID-19, тековните конфликти во Сирија и Либија и тензиите со Русија и Кина. Тој, исто така, беше вклучен во напорите за заживување на иранскиот нуклеарен договор и за промовирање на лидерството на ЕУ за климатските промени.

Високиот претставник е одговорен за водењето на надворешната и безбедносната политика на ЕУ, вклучително и промовирање на заедничката надворешна и безбедносна политика на ЕУ, претставување на ЕУ на меѓународни форуми и преговори и координирање на работата на делегациите и дипломатските мисии на ЕУ широм светот. Тие, исто така, тесно соработуваат со другите институции на ЕУ, особено со Европската комисија и Европската служба за надворешни работи, како и со националните влади и меѓународните организации.

Главните должности на високиот претставник како шеф на EEAS вклучуваат: ¹⁸⁶.

- Водење на надворешната и безбедносната политика на ЕУ, одговорна за формулирање и спроведување на надворешната и безбедносната политика на ЕУ, вклучувајќи ги нејзините односи со трети земји и меѓународни организации.
- Претставување на ЕУ во странство
- Координирање на надворешната акција на ЕУ за обезбедување кохерентност и конзистентност во надворешната акција на ЕУ во различни области и институции на политиката и координирање на работата на делегациите на ЕУ широм светот.

---

¹⁸⁶ European Union EXTERNAL ACTION, The Diplomatic Service of the European Union, High Representative / Vice President, What does the High Representative / Vice-president do?, 24/08/2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/high-representative-vice-president_en (accessed 23.03.2021)

- Управување со EEAS вклучувајќи го нејзиниот персонал и буџет, и обезбедување дека таа работи ефективно и ефикасно.
- Промовирање на вредностите и интересите на ЕУ, вклучувајќи ги човековите права, демократијата, владеењето на правото и одржливиот развој, во нејзините надворешни односи.
- присуство на редовни состаноци меѓу лидерите на ЕУ во Европскиот совет

Како заклучок, високиот претставник игра клучна улога во обликувањето на надворешната акција на ЕУ и промовирањето на нејзините интереси и вредности на глобалната сцена.

4.2 Специјални претставници на ЕУ (EUSRs)

Специјалните претставници на ЕУ (EUSRs) се дипломати на високо ниво назначени од високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика да ја претставуваат ЕУ во одредени региони или земји каде што ЕУ има важни политички, безбедносни или хуманитарни интереси, дејствувајќи како „гласот“ и „лицето“ за ЕУ и нејзините политики. Главните должности на EUPC вклучуваат:

- Претставување на ЕУ во регионот: EUPC ја претставуваат ЕУ и нејзините интереси во регионот каде што се распоредени. Тие се ангажираат со владите, граѓанските организации и другите засегнати страни за да ги промовираат вредностите и интересите на ЕУ.
- Олеснување на дијалогот и соработката: EUCP работат на олеснување на дијалогот и соработката помеѓу различните актери во регионот, вклучително владите, граѓанските организации и меѓународните организации, за да се промовира стабилноста, безбедноста и развојот.
- Поддршка за спречување и решавање на конфликти: EUCP ги поддржуваат напорите за спречување и решавање на конфликтите во регионот. Тие работат со локални засегнати страни за да ги идентификуваат основните причини за конфликтот и да развијат стратегии за нивно решавање.
- Промовирање на човековите права и демократијата: EUCP ги промовираат човековите права, демократијата и владеењето на правото во регионот каде што се

распоредени. Тие работат на зајакнување на демократските институции, заштита на човековите права и промовирање на зајакнувањето на маргинализираните групи.

- Обезбедување рано предупредување и управување со кризи: EUCP ги следат политичките, безбедносните и хуманитарните случувања во регионот и обезбедуваат рано предупредување до институциите на ЕУ. Тие, исто така, работат на обезбедување дека ЕУ е подготвена да одговори на кризи и вонредни состојби во регионот.

Имаше 9 специјални претставници на ЕУ (EUCPs) во различни региони во светот. EUCP за Блискоисточниот мировен процес: одговорен за промовирање на улогата на ЕУ во Блискоисточниот мировен процес и за ангажирање со регионалните актери за промовирање на мирот и стабилноста во регионот¹⁸⁷.

- EUCP за Централна Азија: одговорен за промовирање на интересите и вредностите на ЕУ во Централна Азија, вклучително и поддршка на развојот на демократските институции, човековите права и владеењето на правото.
- EUCP за Јужен Кавказ и кризата во Грузија: одговорен за промовирање стабилност и решавање на конфликти во регионот на Јужен Кавказ, вклучително и преку улогата на ЕУ во мировниот процес во Грузија.
- EUCP за човекови права: одговорен за промовирање на човековите права и демократијата во надворешните односи на ЕУ, вклучително и преку дијалозите за човекови права на ЕУ со трети земји.
- EUCP за Сахел: одговорен за унапредување на стабилноста и развојот во регионот Сахел во Африка, вклучително и преку поддршка за регионалните иницијативи за безбедност и управување.
- EUCP за Рогот на Африка: одговорен за промовирање на мирот и безбедноста во Рогот на Африка, вклучително и преку поддршка за напорите за спречување и решавање конфликти.

---

¹⁸⁷ European Union EXTERNAL ACTION, The Diplomatic Service of the European Union, EU Special Representatives, 14/10/2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-special-representatives_en (accessed 30.03.2021)

- EUCP за Арктикот: одговорен за промовирање на интересите на EU во арктичкиот регион, вклучително и преку соработка за заштита на животната средина и одржлив развој.
- EUCP за Босна и Херцеговина: одговорен за поддршка на спроведувањето на Дејтонскиот мировен договор и промовирање на помирување и стабилност во Босна и Херцеговина.
- EUCP за дијалогот Белград-Приштина и други регионални прашања за Западен Балкан: одговорен за поддршка на дијалогот Белград-Приштина и промовирање на регионалната соработка и стабилност на Западен Балкан.

Вреди да се напомене дека EUPC се именувани за одредени мандати и временски периоди, а нивниот број и одговорности може да се менуваат со текот на времето врз основа на приоритетите и предизвиците на EU кои се развиваат. Генерално, EUCP играат клучна улога во промовирањето на интересите и вредностите на EU во одредени региони или земји и во придонесот за регионалната стабилност, безбедност и развој.

Покрај специјалниот претставник, дел од персоналот на EEAS (тоа е објаснето и во елаборатот на одлуката на Советот во точка ..... од трудот) се и: Генералниот секретар потпомогнат од тројца заменици генерални секретари за одредени области (за економски и глобални; за политички прашања; за заедничката одбранбена и безбедносна политика и кризата), двајца генерални директори (еден за буџет и администрација, а другиот за воениот штаб на EU), Менаџерски директори назначени според региони, заменик менаџер Директори и директори поделени по политики и региони, итн¹⁸⁸

4.3.EEASСтруктура

EEAS има седиште во Брисел и според информациите добиени на официјалната веб-страница, работи со 140 делегации ширум светот, каде што сите нејзини локации вклучуваат државни службеници од EU, локални работници и службеници од земјите-членки на EU. , затоа EEAS придава особено значење на соработката меѓу EU и земјите-

---

¹⁸⁸European Union EXTERNAL ACTION, The Diplomatic Service of the European Union, EU Special Representatives,14/10/2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-special-representatives_en(accessed 30.03.2021)

членки на EU кога станува збор за надворешни работи и политики ¹⁸⁹. За повеќе информации, погледнете ја најновата организациска шема на EEAS¹⁹⁰

4.3.1 Седиште

Поголемиот дел од секојдневната работа во седиштето на EEAS е надгледуван од генералниот секретар и замениците генерални секретари. Шест главни оддели покриваат различни области во светот - Африка, Америка, Азија и Пацифик, Европа, Источна Европа и Централна Азија, Блискиот Исток и Северна Америка и уште еден оддел е посветен на Глобалната агенда и мултилатералните односи. Одделни одделенија покриваат глобални и мултилатерални прашања (вклучувајќи, на пример, човекови права, избори и развој), одговор на кризи, како и административни и финансиски прашања.¹⁹¹

4.3.2 EEAS Односи со други институции и тела на Европската Унија

Што се однесува до односите на EEAS со другите институции и тела на EU, тоа е појаснето во членовите од Одлуката на Советот за основање на EEAS, особено членот 3 кој ја регулира оваа соработка ¹⁹².

Европската служба за надворешна акција (EEAS) тесно соработува со другите институции и тела во Европската унија за да се осигура дека надворешните политики се координирани и ефективни. Тие вклучуваат организации како Европската комисија, Парламентот на EU и Европскиот совет. Надворешната политика на EU е диригирана од Европскиот совет и Советот за надворешни работи, откако политиката ќе биде одредена од Советот, тогаш должност на EEAS е да ја спроведе ¹⁹³.

---

¹⁸⁹EEAS, About the European External Action Service, EEAS Headquarters, 18.08.2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/about-european-external-action-service_en#8412(accessed 30.03.2021)

¹⁹⁰EEAS, About the European External Action Service, EEAS Headquarters, Organisation chart of the EEAS, 18.08.2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/organisation-chart-eeas_en(accessed 30.03.2021)

¹⁹¹EEAS, About the European External Action Service, EEAS Headquarters, Organisation chart of the EEAS, 18.08.2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/organisation-chart-eeas_en(accessed 30.03.2021)

¹⁹²Council of the European Union, “*COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service*”, Official Journal of the European Union, 03.08.2010, Article 3, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF> (accedes on 21.03.2022)

¹⁹³Council of the European Union, “*COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service*”, Official Journal of the European Union, 03.08.2010, Article 3, Paragraph 4

4.3.3 Соработка со Европската комисија

EEAS соработува со Европската комисија во одредени прашања, особено кога станува збор за помошта на EU за земјите во развој, т.е. во областите во кои Комисијата и EEAS споделуваат одговорности, иако EEAS останува структурно независно тело од другите институции. Во нацрт-планот за формирање на EEAS, Ештон го вклучи предлогот EEAS да ја преземе одговорноста за соседството и барем за меѓународниот развој¹⁹⁴.

Од една страна, EEAS е дипломатска служба на EU, одговорна за надворешната и безбедносната политика на EU, Европската комисија, од друга страна, е извршната власт на EU, одговорна за предлагање законодавство, спроведување на одлуки и управување со денот денешната работа на EU. Додека EEAS и Европската комисија се посебни институции со различни улоги и одговорности, тие тесно соработуваат за да ги промовираат надворешнополитичките цели на EU. Високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика, кој ја предводи EEAS, ја извршува и функцијата заменик-претседател на Европската комисија.

EEAS и Европската комисија соработуваат за низа прашања, вклучувајќи трговија, развој и хуманитарна помош. EEAS обезбедува анализи и совети на Европската комисија за прашања од надворешната политика, а Европската комисија го поддржува спроведувањето на надворешнополитичките одлуки на EU. Од аголот на надворешнополитичките анализи, односот меѓу EEAS и Европската комисија е однос на соработка и координација, бидејќи двете институции работат заедно за да ги унапредат интересите и вредностите на EU на светската сцена.

Иако тие работат и соработуваат тесно, надлежностите меѓу EEAS и Европската комисија се одвоени и дефинирани со Договорот за Европската унија и други релевантни договори.

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF>
(accessed on 21.03.2022)

¹⁹⁴Council of the European Union, “*COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service*”, Official Journal of the European Union, 03.08.2010, Article 3, Paragraph 4

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF>
(accessed on 21.03.2022)

EEAS е одговорна за формулирање, спроведување и координација на надворешната и безбедносната политика на ЕУ. Ова вклучува:

- Водење на надворешната политика на ЕУ: EEAS е одговорна за претставување на ЕУ во меѓународните надворешни работи и за водење преговори во име на ЕУ.

-Управување со кризни ситуации: EEAS е одговорна за координирање на одговорот на ЕУ на кризни ситуации, како што се конфликти, хуманитарни итни случаи и природни катастрофи.

- Развивање и спроведување на политики: EEAS е одговорна за развивање и спроведување на надворешнополитичките цели на ЕУ, како што се промовирање на човековите права, демократијата и владеењето на правото.

Европската комисија, од друга страна, е одговорна за предлагање и спроведување на политики во области како што се:¹⁹⁵

-Трговија: Европската комисија преговара и спроведува трговски договори во име на ЕУ.

-Развој: Европската комисија управува со развојната политика на ЕУ и обезбедува развојна помош за земјите на кои им е потребна.

-Хуманитарна помош: Европската комисија обезбедува хуманитарна помош за жртвите од природни катастрофи, конфликти и други кризи.

Додека надлежностите на EEAS и Европската комисија се преклопуваат во некои области, тие имаат различни области на фокус и одговорност. Двете институции тесно соработуваат за да обезбедат дека целите на надворешната политика на ЕУ ефективно се спроведуваат во сите области на политиката на ЕУ.

4.3.4 Соработка со Советот за надворешни работи

Советот за надворешни работи не е официјална институција во рамките на Европската унија, тој е формација на Советот на Европската унија што ги собира министрите за надворешни работи на земјите-членки на ЕУ. Тие обично одржуваат

---

¹⁹⁵Council of the European Union, "*Proposal for a Council Decision of 25 March 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service*", 8029/10, POLGEN 43 INST 93, Brussels, 25 March 2010, Article 8, Programming, Paragraph 4, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%208029%202010%20INIT>

состаноци еднаш месечно за да разговараат за прашањата за надворешната политика, пазарот, безбедноста, одбраната и развојот, каде што човечките ресурси имаат одговорност да го водат овој состанок, освен за прашања од комерцијалната политика кога Ротирачкото претседателство ќе ја преземе функцијата.¹⁹⁶ ФАЦ ги поставува надворешнополитичките приоритети на ЕУ и ги координира надворешните активности на ЕУ и е одговорен за поставување на стратешките приоритети на ЕУ во надворешната политика. Како дипломатска служба на ЕУ, EEAS му дава поддршка на ФАЦ преку подготовка на агендата на Советот, обезбедување на основни информации и анализи и спроведување на одлуките на Советот.

Високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика, кој ја предводи EEAS, тесно соработува со ФАЦ за развивање и спроведување на надворешнополитичките цели на ЕУ. Ова вклучува:¹⁹⁷

-Обезбедување анализи и совети: EEAS обезбедува анализи и совети на Советот за надворешни работи за прашања од надворешната политика и помага во формулирањето на стратешките приоритети на ЕУ.

-Одлуки за спроведување: EEAS е одговорна за спроведување на надворешнополитичките одлуки на Советот за надворешни работи, вклучително и водење преговори и претставување на ЕУ на меѓународни форуми.

-Известување и мониторинг: EEAS обезбедува редовни извештаи до Советот за надворешни работи за спроведувањето на надворешнополитичките цели на ЕУ и ги следи случувањата во меѓународните прашања.

Соработката меѓу EEAS и Советот за надворешни работи е од суштинско значење за ефикасно спроведување на надворешнополитичките цели на ЕУ. Со тесна соработка, двете институции можат да обезбедат ЕУ да зборува со силен и обединет глас на светската сцена и дека интересите и вредностите на ЕУ ефективно се унапредуваат на меѓународната сцена.

---

¹⁹⁶Council of the European Union, Foreign Affairs Council (FAC), last reviewed 22.12.2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/configurations/fac/>

¹⁹⁷Ibid.

4.3.5 Соработка со Европскиот парламент

Европскиот парламент се залагаше за проширување на улогата на EEAS, делегациите на EU и CP, како и за кохерентна и ефективна политика на CFSP, а исто така се залагаше за подобра кохерентност помеѓу политичките и финансиските инструменти на EU за надворешната политика. Европскиот парламент има улога на мост помеѓу институциите на EU и европските граѓани, обезбедувајќи платформа за размена меѓу институционалните и владините креатори на политики, како и граѓанското општество, вклучувајќи тинк тенкови и академици.¹⁹⁸

Европската служба за надворешна акција (EEAS) и Европскиот парламент тесно соработуваат во неколку области поврзани со надворешната политика на Европската унија. *Прво*, EEAS редовно го информира Европскиот парламент за случувањата во надворешната политика, вклучувајќи ажурирања за мисиите и операциите на EU, прашањата за човековите права и односите на EU со другите земји и региони. EEAS, исто така, обезбедува информации до парламентарните комисии, како што се Комитетот за надворешни работи и Поткомитетот за човекови права, за поддршка на нивната работа.

Второ, Европскиот парламент игра важна улога во обликувањето на надворешната политика на EU. Обезбедува информации и совети за приоритетите и иницијативите на политиката и може да усвои резолуции кои ги повикуваат EEAS и другите институции на EU да преземат конкретни активности или позиции за прашањата од надворешната политика.¹⁹⁹

Трето, EEAS и Европскиот парламент работат заедно за да го надгледуваат спроведувањето на надворешната политика на EU. Европскиот парламент има моќ да го ревидира буџетот на EU и да го следи спроведувањето на политиките на EU, вклучително и оние поврзани со надворешната политика. EEAS е одговорен пред Европскиот

---

¹⁹⁸Fonck, Daan. “*The European Parliament as a Diplomatic Mediator : Conceptualising, Exploring and Explaining Parliamentary Diplomacy in EU Foreign Policy*”, pg. 52-78, Leuven: Daan Fonck, 2019.

¹⁹⁹Council of the European Union, “*COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service*”, Official Journal of the European Union, 03.08.2010, Point(6), <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF>

парламент за своите постапки и одлуки и мора редовно да известува до Парламентот за своите активности.²⁰⁰

Важно е Европската служба за надворешни работи (EEAS) да соработува со Европскиот парламент од неколку причини:

-Демократска одговорност: Европскиот парламент е единствената директно избрана институција на Европската унија и игра клучна улога во обезбедувањето демократска одговорност на институциите на EU, вклучително и EEAS. Преку својата надзорна функција, Европскиот парламент може да бара од EEAS да одговара за нејзините постапки и одлуки, осигурувајќи дека тие се во согласност со вредностите и приоритетите на EU.

-Легитимност: Со тесна соработка со Европскиот парламент, EEAS може да го подобри својот легитимитет и кредибилитет како институција која ги претставува граѓаните на EU. Вклучувањето на Парламентот во процесот на одлучување за надворешната политика на EU гарантира дека политиките се информирани од ставовите и грижите на луѓето во Европа.

-Ефикасна надворешна политика: Соработката помеѓу EEAS и Европскиот парламент може да доведе до покоординирана и поефикасна надворешна политика на EU. Влогот и советите на Парламентот можат да и помогнат на EEAS да ги обликува своите политички приоритети и иницијативи, а надзорната функција на Парламентот може да помогне да се осигура дека политиката се спроведува ефикасно.

-Транспарентност: Соработката помеѓу EEAS и Европскиот парламент може да помогне во промовирањето на транспарентноста и отвореноста во надворешната политика на EU. EEAS може да обезбедува редовно ажурирање на Парламентот за случувањата во надворешната политика, а Парламентот може да обезбеди повратни информации и придонеси за овие случувања. Ова може да помогне да се осигура дека граѓаните на EU се добро информирани за надворешната политика на EU и можат да учествуваат во процесот на креирање политики.

---

²⁰⁰Council of the European Union, “*COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service*”, Official Journal of the European Union, 03.08.2010, Point(14),<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF>

Генерално, соработката меѓу EEAS и Европскиот парламент е важна за да се обезбеди дека надворешната политика на EU е демократска, легитимна, ефективна и транспарентна.

4.3.6 Структури на Европскиот парламент вклучени во работата на EEAS

Неколку структури во рамките на Европскиот парламент се вклучени во работата на Европската служба за надворешни работи (EEAS) на различни начини. Еве некои од клучните структури²⁰¹:

-Комисија за надворешни работи: Комисијата за надворешни работи е одговорна за проверка на работата на EEAS и високиот претставник на Унијата за надворешна политика и безбедност. Одржува редовни состаноци со високиот претставник и други претставници на EEAS за да разговараат за надворешнополитичките приоритети на EU и да дадат препораки за надворешнополитичките иницијативи.

-Поткомитет за безбедност и одбрана: Поткомитетот за безбедност и одбрана е одговорен за детално проверување на Заедничката безбедносна и одбранбена политика на EU (CSDP). Одржува редовни состаноци со претставници на EEAS и Европската агенција за одбрана за да разговараат за спроведувањето на CSDP и да дадат препораки за иницијативите поврзани со одбраната.

-Делегација за односи со САД: Делегацијата за односи со САД е одговорна за одржување на односите на EU со САД, кои се клучен партнер за EU во областа на надворешната и безбедносната политика. Одржува редовни состаноци со претставници на EEAS и американската влада за да разговараат за прашања од заеднички интерес и да ја промовираат трансатлантската соработка.

-Делегација за односи со Народна Република Кина: Делегацијата за односи со Народна Република Кина е одговорна за одржување на односите на EU со Кина, која е главен глобален играч во областа на надворешната и безбедносната политика. Одржува редовни состаноци со претставници на EEAS и кинеската влада за да разговараат за прашања од заеднички интерес и да ја промовираат соработката.

---

²⁰¹EU Institute for Security Studies, “*The EU and the world: players and policies post-Lisbon A handbook*”, Edited by Antonio Missiroli, 2016, pg. 14, DOI:10.2815/123955

Ова се само неколку примери на структурите во рамките на Европскиот парламент кои се вклучени во работата на EEAS. Други структури, како што се Поткомитетот за човекови права и Делегацијата за односи со земјите од Југоисточна Азија и Асоцијацијата на нациите од Југоисточна Азија (АСЕАН), исто така играат важна улога во обликувањето на надворешната и безбедносната политика на EU.

Соработката меѓу Европската служба за надворешна акција (EEAS) и Европскиот парламент е важна за да се обезбеди дека надворешната политика на EU е демократска, легитимна, ефективна и транспарентна. Со тесна соработка, двете институции можат да промовираат демократска одговорност, да го зајакнат легитимитетот на институциите на EU и да обезбедат дека надворешната политика на EU е добро информирана и ги одразува ставовите и грижите на граѓаните на EU.

Сепак, има и одредени критики за соработката меѓу EEAS и Европскиот парламент. Некои критичари тврдат дека соработката може да биде бавна и бирократска, а надзорната функција на Парламентот може да биде премногу политизирана. Исто така, постои загриженост дека улогата на Парламентот е ограничена на обезбедување повратни информации, наместо на обликување на исходите од политиката, и дека соработката може да биде премногу навнатре и недоволно фокусирана на глобалните предизвици.

Конечно, иако има некои критики за соработката меѓу EEAS и Европскиот парламент, многу набљудувачи ја гледаат како клучен аспект на ефективно креирање на надворешната политика на EU. Со решавање на овие критики и продолжување на соработката, EEAS и Европскиот парламент можат да промовираат подемократска, легитимна и ефективна надворешна политика на EU која одговара на потребите и интересите на граѓаните на EU.

4.4.Европската унија низ целиот свет преку EEAS

4.4.1 Делегации на EU

Со стапувањето во сила на Лисабонскиот договор, одговорноста за управување со делегации и канцеларии на EU на глобално ниво премина на EEAS. Одговорноста за отворање или затворање на делегација премина на HR во договор со Советот и Комисијата,

а целата работа на управувањето со овие делегации е регулирана во член 5 од Одлуката на Советот за основање на EEAS.²⁰² Според информациите од официјалната веб-страница, EEAS во моментот води 140 делегации ширум светот кои ја претставуваат EU и нејзините граѓани на глобално ниво и играат клучна улога во спроведувањето на надворешната политика на EU, во служба на интересите на EU. преку презентирање, објаснување и спроведување на политиките на EU, анализирање и известување за политиките и развојот на земјите домаќини и водење преговори во согласност со дадениот мандат.

Повеќето од делегациите се одговорни и за односите со група земји или регион, на пример Делегацијата во Гвајана, Суринам, Тринидад и Тобаго и земји надвор од Холандија и територии, додека некои други се исто така посветени на организации како што е Африканската Унијата или Обединетите нации. Персоналот на делегациите се состои од службеници од различните оддели на EEAS и Комисијата, дипломати и експерти од земјите-членки, како и локални службеници кои придонесуваат со своето искуство обезбедувајќи вредна експертиза во извршувањето на одредени задачи, целиот овој состав и поделбата на работните места на персоналот е уредена со член 6 од Одлуката на Советот.²⁰³

EU преку EEAS е претставена не само во една земја туку и во различни региони, континенти, регионални и меѓународни организации. Застапена е во региони и континенти како што се: Африка, Америка, Азија и Пацификот, Северна Африка, Арапскиот Блиски Исток, Полуостров-Ирак-Иран, други европски земји и Централна Азија. EU е претставена и во мултилатерални организации и договори, состаноци и форуми како што се: Африканска, Карипска и Пацифичка група на држави (АЦП), Азиско-европски состаноци (ASEM), земји кандидати и потенцијални кандидати, Евро-медитеранско партнерство (EUROMED) , Совет за соработка во Заливот (GCC), Делегација во Африканската унија, Андите заедница, Советот на Европа, Европската економска област (ЕЕА), Јужниот заеднички пазар (Меркосурин), Организацијата за безбедност и соработка

---

²⁰²Council of the European Union, “*COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service*”, Official Journal of the European Union, 03.08.2010, Article 5, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF>

²⁰³Council of the European Union, “*COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service*”, Official Journal of the European Union, 03.08.2010, Article 6, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF>

во Европа (ОБСЕ), Јужна Азија Асоцијација за регионална соработка (SAARC). Во однос на меѓународните организации,²⁰⁴ EU е претставена во следните организации: Делегација во ОЕЦД и УНЕСКО во Париз, Обединети нации (ОН), Светска трговска организација (СТО), (NATO), Организација за исламска соработка, G7 / G8, G20²⁰⁵.

4.4.2. Заедничка надворешна и безбедносна политика (CFSP) и Заедничка безбедносна и одбранбена политика (CSPD)

Заедничката надворешна и безбедносна политика (CFSP) и Заедничката безбедносна и одбранбена политика (CSDP) се два клучни столба на надворешната акција на Европската унија (EU).

CFSP е збир на политики и механизми кои имаат за цел да ги промовираат и заштитат интересите и вредностите на EU во нејзините надворешни односи со други земји и меѓународни организации. Опфаќа широк спектар на прашања, вклучувајќи политички, економски и безбедносни прашања. CFSP се води од принципите на солидарност, демократија, почитување на човековите права и владеење на правото и има за цел да промовира мир, безбедност и стабилност во светот.

Главни инструменти на CFSP:²⁰⁶

- Цивилни и воени способности

- Санкции

- Специјални претставници на EU

- Проекти за неширење и разоружување

- Со Европскиот мировен фонд (EPF), EU презема поголема одговорност како глобален обезбедувач на безбедноста

Овие инструменти се меѓусебно поврзани и работат заедно за спроведување на CFSP и постигнување на надворешнополитичките цели на EU.

---

²⁰⁴Exploring EU Foreign Policy, *Multilateralism*, KU Luven, <https://www.eufp.eu/multilateralism-imf-wb-wto-g7-g8-g20>

²⁰⁵European Commission, *Multilateral dialogue with informal groupings (G8, G20)*, https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/human-rights-non-eu-countries/who-we-work/multilateral-dialogue-informal-groupings-g8-g20_en

²⁰⁶EEAS, About the European External Action Service, Common Foreign and Security Policy (CFSP), 18.08.2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/about-european-external-action-service_en#8412(accessed 30.03.2021)

CSDP, од друга страна, е дел од CFSP кој конкретно се фокусира на одбранбените и воените прашања. Нејзината цел е да развие воени капацитети и да обезбеди дека EU може ефективно да придонесе за управување со кризи и спречување конфликти, и во и надвор од нејзините граници. CSDP вклучува низа активности, како што се обука и градење капацитети за партнерските земји, мировни операции и мисии за управување со кризи.

Откако беа лансирани првите мисии и операции на CSDP во 2003 година, EU презеде 36 операции во странство, користејќи цивилни и воени мисии и операции во неколку земји во Европа, Африка и Азија. Од денеска во тек се 17 мисии и операции на CSDP, од кои 11 се цивилни, а 6 воени.²⁰⁷

И CFSP и CSDP се засноваат на идејата за заеднички пристап од страна на земјите-членки на EU, кои работат заедно за да постигнат заеднички цели и да ги промовираат нивните заеднички вредности и интереси. Тие се управувани од институциите на EU и процедурите за донесување одлуки, а нивната имплементација бара соработка и координација на земјите-членки.

4.5.Односите на Европската Унија со Западен Балкан

Западен Балкан, како што е елаборирано погоре, е регионот кој ги посведочи позитивните резултати од влијанието на EU како и нејзините нЕУспеси, особено во периодот на распадот на поранешна Југославија. Во овој период EU не успеа да ја менаџира ситуацијата за разрешување на кризата, не покажа сериозни надворешнополитички капацитети како влијателни меѓународни фактори за одржување на мирот и стабилноста. И покрај тоа, со текот на времето и со стабилизацијата на овој регион, сега EU успеа да биде присутна со своите надворешнополитички алатки и да придонесе не само за стабилизација и економски развој, туку и на патот кон интеграција на земјите од оваа регион во EU.

Условите за почеток на договорните односи со овие земји беа конкретни со Заклучокот на Советот во април 1997 година, додека во 1999 година Советот донесе

---

²⁰⁷EEAS, About the European External Action Service, Common Security and Defense Policy (CSDP), 18.08.2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/about-european-external-action-service_en#8412(accessed 30.03.2021)

одлука за Процесот за стабилизација и асоцијација (SAP)²⁰⁸.. Оваа одлука потврди дека земјите од Западен Балкан веќе ќе бидат подготвени за членство во ЕУ по исполнувањето на Копенхашките критериуми.²⁰⁹

На 19-20 јуни 2003 година, Солунската декларација и Солунската агенда за Западен Балкан²¹⁰ беа усвоени од страна на Европскиот совет за целосна поддршка на Западен Балкан кон ЕУ, а овие документи беа усвоени на 21 јуни 2003 година во Солун²¹¹. Самитот во Солун означил пресвртница во ангажманот на ЕУ со Западен Балкан.

Водачите на ЕУ ветија дека ќе ја поддржат интеграцијата на регионот во ЕУ и понудија јасна перспектива за идното членство. Три години подоцна, Европскиот совет на состанокот од 14 до 15 декември 2006 година во врска со проширувањето на ЕУ кон Западен Балкан ја истакна потребата од правично и ригорозно спроведување на условите во согласност со политичкиот критериум од Копенхаген, процесот на стабилизација, асоцијација и обновен консензус за прием на нови земји во ЕУ.

Од 2018 година се одржуваат редовни самити ЕУ-Западен Балкан со лидерите на ЕУ, кои ја потврдуваат решеноста на Унијата дополнително да го интензивира својот ангажман со регионот и да им помогне на партнерите од Западен Балкан да ги спроведат неопходните реформи. Како резултат на тоа, од 2011 до 2021 година, трговијата на ЕУ со

---

²⁰⁸The Stabilization-Association Process (SAP) is the policy of the European Union towards the Western Balkans, established with the aim of their membership in the EU. The countries of the Western Balkans are involved in a progressive partnership with the aim of stabilizing the region and creating a free trade area. The SAP defines common political and economic goals, although the evaluation of progress is based on the merits of the countries themselves. For more detailed info visit https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-and-western-balkans-towards-common-future_en

²⁰⁹Criteria mainly defined at the European Council in Copenhagen in 1993 and are hence referred to as 'Copenhagen criteria'. Countries wishing to join need to have:
-stable institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities;
-a functioning market economy and the capacity to cope with competition and market forces in the EU;
-the ability to take on and implement effectively the obligations of membership, including adherence to the aims of political, economic and monetary union.

In the case of the countries of the Western Balkans additional conditions for membership, were set out in the so-called 'Stabilisation and Association process', mostly relating to regional cooperation and good neighbourly relations. For more detailed info visit https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_en

²¹⁰ European Commission, "Thessaloniki European Council 19 and 20 June 2003 Presidency conclusions", Bruxelles, le 20 juin 2003, 23 June 2003, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_03_3

²¹¹ European Commission, "Eu-Western Balkans Summit Thessaloniki, 21 June 2003", Declaration, Thessaloniki, 21 June 2003, 10229/03 (Presse 163), https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_163

земјите од Западен Балкан порасна за речиси 130%, извозот на Западен Балкан во ЕУ е зголемен за 207%. Бизнисите од ЕУ се исто така водечки инвеститори во регионот.²¹².

Пристапот на ЕУ има форма на сеопфатен сет на политички инструменти заснован на:

- Процес за стабилизација-асоцијација
- Заедничка надворешна и безбедносна политика (CFSP)
- Заедничка безбедносна и одбранбена политика (CSPD).

Политиката за проширување на ЕУ вклучува и финансиска помош, канализирана главно преку Инструментот за претпристапување (IPA). Секоја есен, Европската комисија ја одобрува Годишната стратегија и извештајот за напредокот за секоја земја да извести колку овие земји успеале да имаат корист од помошта на ЕУ и колку успеале да ги исполнат условите за членство. Тековните корисници се: Албанија, Босна и Херцеговина, Косово*²¹³, Црна Гора, Северна Македонија, Србија и Турција. Помошта се обезбедува и преку регионални програми.

Инструментот за претпристапна помош (IPA) е финансиски инструмент создаден од Европската Унија (ЕУ) за да обезбеди финансиска и техничка помош за земјите од Западен Балкан и Турција кои сакаат да се приклучат на ЕУ. Главната цел на IPA е да ги поддржи овие земји во спроведувањето на неопходните политички, економски и институционални реформи потребни за пристапување во ЕУ.

IPA е поделена на неколку компоненти, секоја со специфичен фокус:²¹⁴:

-Помош за транзиција и градење институции (ТАИБ): Оваа компонента го поддржува градењето на институционалните и административните капацитети, вклучително и реформата на јавната администрација, судските реформи и поддршката за граѓанското општество.

-Прекугранична соработка (ПС): Оваа компонента ја поддржува соработката помеѓу пограничните региони на земјите-членки на ЕУ и корисниците на IPA, со фокус на економскиот развој, социјалната вклученост и заштитата на животната средина.

---

²¹²EEAS, “*The EU and the Western Balkans: towards a common future*”, 16.03.2022, https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-and-western-balkans-towards-common-future_en

²¹³**This designation is without prejudice to positions on status and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence.*

²¹⁴European Commission, “*Overview - Instrument for Pre-accession Assistance*”, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en

-Регионален развој (PP): Оваа компонента го поддржува економскиот и социјалниот развој кај корисниците на IPA, со фокус на инфраструктурата, развојот на претпријатијата и одржливоста на животната средина.

-Развој на човечки ресурси (HRD): Оваа компонента го поддржува образованието и обуката, вклучително и стручното образование и обука, доживотното учење и социјалната вклученост.

Инструментот за претпристапна помош (IPA) помина низ неколку фази од своето основање. Сегашната фаза е IPA III (2021-2027), која е наследник на IPA II (2014-2020) и IPA I (2007-2013). Еве ги фазите на IPA и износот на буџетот наменет за секоја фаза ²¹⁵:

-IPA I (2007-2013): Ова беше првата фаза од IPA, која замени неколку претходни програми за помош на EU. Таа обезбеди финансиска помош за Западен Балкан и Турција за целта на исполнување на политичките, економските и социјалните критериуми неопходни за пристапување во EU. Вкупниот буџет за IPA I изнесуваше 11,5 милијарди евра²¹⁶

-IPA II (2014-2020): Оваа фаза од IPA беше фокусирана на поддршка на Западен Балкан и Турција во продолжување на нивните реформи и подготовка за пристапување во EU. Приоритетите за IPA II беа економското владеење, владеењето на правото и социјалниот развој. Вкупниот буџет за IPA II изнесуваше 12,8 милијарди евра²¹⁷

-IPA III (2021-2027): Тековната фаза на IPA има за цел да ги поддржи Западен Балкан и Турција во понатамошното усогласување на нивните политики и системи со оние на EU и во зајакнувањето на нивните институции и капацитети. Приоритетите за IPA III

---

²¹⁵European Commission, “*Overview - Instrument for Pre-accession Assistance*”, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en

²¹⁶European Commission, Directorate-General for Enlargement, *2012 annual report on financial assistance for enlargement : (IPA, PHARE, CARDS, Turkey pre-accession instrument, transition facility)*, Publications Office, 2015, <https://data.europa.eu/doi/10.2794/11610>

²¹⁷European Commission, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations, *The transformative power of enlargement : overview on the instrument for pre-accession assistance (IPA) activities and results in the Western Balkans and Turkey : 2007–2014*, Publications Office, 2016, <https://data.europa.eu/doi/10.2876/563302>

вклучуваат економски развој, акција за животна средина и клима, демократија, владеење на правото и човекови права. Вкупниот буџет за IPA III е 14,162 милијарди евра²¹⁸.

Секоја фаза од IPA имаше свои цели и приоритети, но општата цел на IPA останува иста: да се поддржи политиката на проширување на EU преку обезбедување финансиска и техничка помош за земјите од Западен Балкан и Турција во нивната подготовка за пристапување во EU. Тоа е исто така важна алатка за EU во промовирањето на стабилноста, демократијата и економскиот развој во нејзините соседни региони. Во моментот, Република Северна Македонија и Албанија се официјални кандидати. Пристапните преговори и поглавја се отворени со Црна Гора и Србија, преговорите со Албанија и Северна Македонија беа отворени во јули 2022 година, а Босна и Херцеговина и Косово се потенцијални земји кандидати. Покрај финансиската помош, овие земји имаат корист од EU и во однос на ОБПС, бидејќи EU игра потпорна улога во однос на одржувањето на стабилноста. Во однос на Косово, прво треба да се забележи дека Косово сè уште се третира како фуснота од страна на EU затоа што пет од 28 земји-членки сè уште не го признале Косово како држава, како и повикувајќи се на него врз основа на резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на ОН и Мислење на Меѓународниот суд на правдата за прогласувањето на независноста на Косово. Во моментот на Косово, EU продолжува со мисијата за поддршка на косовските власти во почитувањето на владеењето на правото (EULEX).

4.6 ПРЕГЛЕД

Европската служба за надворешна акција (EEAS) е клучна дипломатска служба која ја поддржува надворешната и безбедносната политика на EU. Водени од принципите како што се демократијата, почитувањето на меѓународното право и човековите права, EEAS ја обединува експертизата од EU и националните дипломатски служби. Високиот претставник на EU за надворешни работи и безбедносна политика ја предводи EEAS и ја претставува EU во надворешни работи и безбедносни прашања. Тие се одговорни за спроведување на надворешната и безбедносната политика на EU, за управување со EEAS и

---

²¹⁸European Commission, EU Budget for the future, *THE INSTRUMENT FOR PRE-ACCESSION ASSISTANCE (IPA III)*, October 2021, <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2021-10/IPA-factsheet-2021.pdf>

за промовирање на вредностите и интересите на EU. EEAS тесно соработува со другите институции на EU за да ги координира и имплементира надворешните политики на EU. EEAS и Европската комисија работат заедно на трговијата, развојот и хуманитарната помош, при што EEAS обезбедува анализи и совети за прашања од надворешната политика и Европската комисија спроведува политики во овие области. EEAS игра клучна улога во обликувањето на надворешната акција на EU, промовирањето на нејзините интереси и вредности и претставувањето на EU на глобалната сцена.

4.7 Клучни наоди

1. EEAS ја поддржува надворешната и безбедносната политика на EU.
2. EEAS водени од демократијата, владеењето на правото, човековите права и меѓународното право.
3. Високиот претставник ја предводи EEAS и ја претставува EU во надворешни работи и безбедносни прашања.
4. EEAS соработува со други институции на EU за координирање и спроведување на надворешните политики.
5. Политиката за проширување на EU вклучува финансиска помош преку IPA за Западен Балкан и Турција

II ДЕЛ -СТУДИРАЊЕ НА EULEX ВО KOSOVO

Глава 2 Поглавје 5 EU во Косово од почетокот

Присуството на EU во Косово не се подразбира само со присуството на EULEX, туку започнува многу порано и поконкретно од крајот на војната, распадот на поранешна Југославија.

Европската заедница и нејзините земји-членки беа фокусирани на одржување на мирот и стабилноста во регионот за време на војните во Словенија, Хрватска и Босна и Херцеговина. Војната во Косово беше последната фаза од насилството како резултат на распадот на Југославија. Иако знаците на политичка нестабилност беа видливи на Косово уште во 1981 година, полноправна војна избувна дури подоцна. Додека другите републики

стекнаа државност во раните 1990-ти, Косово остана под јурисдикција на Белград и покрај желбите на Косовските Албанци за своја држава.²¹⁹

Од почетокот на конфликтот во Косово во 1998 година, Европската унија е активно вклучена во регионот и одржува значително присуство таму. Во 1998 година започна Косовската војна и ЕУ и другите меѓународни организации работеа на воспоставување мир. Во 1999 година, НАТО ја бомбардира Југославија, предизвикувајќи нивните сили да го напуштат Косово. ОН ја усвоија Резолуцијата 1244, со која се создаде присуство предводено од ОН во Косово за цивилни и безбедносни цели.

Како и секоја друга земја што излезе од војната, Косово, како нова земја, се соочи со многу проблеми во периодот на транзиција, па затоа беше неопходно постојано присуство на меѓународните актери, освен интервенцијата на НАТО, која беше одлучувачка за крајот на војната. Иако пет земји-членки на ЕУ продолжуваат да не го признаваат Косово како држава, ЕУ е сè уште многу активна на Косово со своите надворешнополитички капацитети, можеби можеме да кажеме дека ја игра улогата на водич за развој и обединување како земја која чека да се приклучи. големото европско семејство.²²⁰ Како кратка ретроспектива на односите ЕУ-Косово, следните датуми означуваат важни настани што го создадоа овој однос.

Набргу по војната во 1999 година, ЕУ помогна со економијата на Косово преку Столбот IV, управуван од Европската унија под мисијата на ОН²²¹. ЕУ беше единствената организација вклучена во економскиот развој на Косово, при што Европската комисија и Светската банка создадоа програма за закрепнување за воспоставување одржливи институции и просперитетна пазарна економија. Програмата имаше за цел да ја подобри инфраструктурата и јавната администрација.

ЕУ отсекогаш го сметала Косово како дел од својата агенда за Западен Балкан и можното идно членство.Целта на ЕУ е целосно да ги интегрира сите земји од Западен

---

²¹⁹Shepherd, Alistair J. K. “‘A Milestone in the History of the EU’: Kosovo and the EU’s International Role.” *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) 85, no. 3 (2009): 513–30. <http://www.jstor.org/stable/27695028>.

²²⁰ European Comision, *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations, Kosovo*, Interactive timeline

http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo/index_en.htm 20.07.2016

²²¹ Security Council Report, *Profile Report Kosovo*, 10 February 2006, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Profile%20Report%2010%20February%202006_Kosovo.pdf

Балкан, вклучително и Косово. Оваа перспектива беше засилена на Европскиот совет во Санта Марија да Феира во 2000 година,²²² каде што ЕУ се обврза да го интегрира регионот преку процесот на стабилизација и асоцијација, политичкиот дијалог, трговската либерализација и соработката во правдата и внатрешните работи²²³. Ова доведе до растечко разбирање на прашањата за интеграцијата во ЕУ во косовското општество.

Потоа, ЕУ спроведе практични мерки за постигнување на европската перспектива на Косово. Исто така, Самитот во Загреб во 2000²²⁴ година го охрабри зајакнувањето на односите преку процесот на стабилизација и асоцијација и ја истакна важноста од зголемена регионална соработка²²⁵. Ова му даде на Косово дополнителна перспектива.

Во 2003 година, за време на Европскиот совет во Солун, имаше потврда за поддршка на перспективата на земјите од Западен Балкан²²⁶. Треба да се напомене дека советот идентификуваше методи за интензивирање на процесот на стабилизација и асоцијација, како што е создавањето на европски партнерства. Самитот во Солун дополнително го зајакна процесот на стабилизација и асоцијација и го нагласи потенцијалот Косово да се интегрира во ЕУ.

Со текот на годините, целта на ЕУ во однос на Косово беше да промовира економски раст, внатрешна стабилност и владеење на правото. Во ретроспектива, од 2000 година, Косово добива поддршка и од инструментот за помош на заедницата за реконструкција, развој и стабилизација (CARDS)²²⁷. Овој инструмент имаше за цел да

---

²²²European Parliament, SANTA MARIA DA FEIRA EUROPEAN COUNCIL 19 AND 20 JUNE 2000 CONCLUSIONS OF THE PRESIDENCY, https://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm

²²³European Council - *Presidency Conclusions (Santa Maria da Feira, 19 and 20 June 2000)*. [ON-LINE]. [Brussels]: Council of the European Union, [13.06.2007]. Nr: 200/1/00. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en0.htm

²²⁴The EU started a policy towards the Western Balkan countries called the Stabilisation and Association Process, which was launched by the European Commission in 1999. At a summit in Zagreb in November 2000, the EU and the Western Balkan countries reaffirmed their dedication to this process. Bosnia and Herzegovina is working towards becoming a member of the European Union with the help of the EU. To do this, they must meet the political and economic standards set out in the Copenhagen Criteria, which were established in 1993.

²²⁵Shepherd, Alistair J. K. “‘A Milestone in the History of the EU’: Kosovo and the EU’s International Role.” *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) 85, no. 3 (2009): 513–30. <http://www.jstor.org/stable/27695028>.

²²⁶Conclusions of the Presidency, *Thessaloniki European Council*, 19 and 20 June 2003. Bulletin 23.06.2003. pp.19–21 https://www.europarl.europa.eu/summits/pdf/the_en.pdf

²²⁷The Programme of Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation (CARDS) for the Western Balkan countries, replaced by the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) in 2007. For more info, visit https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary/ipa_en

воспостави рамка за демократија, реконструкција, одржлив економски развој и пазарно ориентиран реформи, како и да ја поттикне регионалната и прекуграничната соработка помеѓу EU и земјите приматели. Косово беше корисник на овој инструмент. Со текот на годините, односите меѓу EU и Косово значително се подобрија бидејќи Косово работеше на исполнување на критериумите за идно членство во EU. Партнерството меѓу EU и Косово се фокусираше на поддршка на напорите на Косово за зајакнување на демократијата, зголемување на политичката и институционалната стабилност, економски развој и меѓународна соработка и усогласување на неговите закони со законите на EU. Со текот на годините, односите меѓу EU и Косово се подобруваа бидејќи Косово работеше на исполнување на критериумите неопходни за идно членство во EU врз основа на Европското партнерство од 2004²²⁸. година. Ова партнерство беше создадено за да му помогне на Косово во зајакнувањето на неговата демократија, владеење на правото, политичка и институционална стабилност, како и економска и меѓународна соработка, притоа усогласувајќи ги неговите закони со стандардите на EU²²⁹. Во исто време, отворањето на првата Канцеларија за врски на EU во Косово имаше значително влијание врз развојот на земјата, особено во нејзината транзиција кон функционална пазарна економија. Европското партнерство обезбеди рамка за поддршка на напорите на Косово, со краткорочни и среднорочни приоритети фокусирани на политичките и економските критериуми и европските стандарди. Сепак, Косово призна дека не може да се исполнат сите приоритети на исто ниво на усогласеност со *aquis communitare na EU*.

---

²²⁸Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, Council Regulation (EC) No 533/2004 of 22 March 2004 on the establishment of European partnerships in the framework of the stabilization and association process, OJ L 86, 24.3.2004

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004R0533:20080318:EN:PDF>

²²⁹Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, Council Regulation (EC) No 533/2004 of 22 March 2004 on the establishment of European partnerships in the framework of the stabilization and association process, OJ L 86, 24.3.2004, pp. 1–2 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0533>

Council Decision 2004/520/EC of 14 June 2004, on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia and Montenegro including Kosovo as defined by the United Nations Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999, (2004/520/EC),

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004D0520>

Council Decision 2008/213/EC of 18 February 2008, on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia including Kosovo as defined by United Nations Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999 and repealing Decision 2006/56/EC (2008/213/EC),

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008D0213> as defined by the United Nations Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999, OJ L 80, 19.3.2008, p. 46–70.

04-2005 Комисијата издаде коминике на тема „Европската иднина на Косово“. Оваа комуникација е придонес кон испитувањето побарано од Советот за општи работи и надворешни односи од 21-22 февруари 2005 година до Европската комисија, HR/SG и Претседателството за да се испита со Обединетите нации и другите релевантни играчи што би можело да биде иднината придонесот на Европската унија во напорите на меѓународната заедница во Косово за спроведување на Резолуцијата 1244, на севкупната евалуација на имплементацијата на стандардите и на подоцнежните фази од процесот, фокусирајќи се на областите од надлежност на Заедницата под надлежност на Комисијата²³⁰. Косово постигна напредок што беше препознаен во Првиот акционен план за спроведување на европското партнерство во 2005 година, а подоцна и во вториот акциски план за имплементација на европското партнерство во 2006 година²³¹. Овие планови се фокусираа на подобрување на институциите и воспоставување поблиска соработка со ЕУ. Беше направен нов договор за партнерство со приоритети кои ќе бидат приспособени на потребите на Косово и ќе обезбеди финансиски насоки²³².

До 2007 година Инструментот за претпристапна помош (ИПА) ги замени претходните финансиски инструменти на Европската унија и Косово е исто така вклучено во програмата ИПА. Кон крајот на 2007 година се разговараше за ново европско партнерство.

Во 2008 година, ЕУ воспостави партнерство со Косово за да ги зајакне нивните односи и да се подготви за потенцијалната интеграција на Косово во ЕУ²³³. Ова

---

²³⁰Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, “COMMUNICATION FROM THE COMMISSION A European Future for Kosovo”, Brussels, 20.4.2005 COM(2005) 156 final,

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0156:FIN:EN:PDF>

²³¹Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, *COUNCIL JOINT ACTION 2006/304/CFSP of 10 April 2006*, on the establishment of an EU Planning Team (EUPT Kosovo) regarding a possible EU crisis management operation in the field of rule of law and possible other areas in Kosovo,

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:112:0019:0023:EN:PDF>

²³²Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, Council Decision 2006/56/EC of 30 January 2006 on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia and Montenegro including Kosovo as defined by the United Nations Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999 and repealing Decision 2004/520/EC, OJ L 35, 7.2.2006, p.32.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D0056&qid=1683821290157>

²³³Europa, Eur-lex, Access to European Union Law, Council Decision 2008/213/EC of 18 February 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia including Kosovo as defined by United Nations Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999 and repealing Decision 2006/56/EC, OJ L 80, 19.3.2008, pp.46–70

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008D0213>

партнерство ги постави барањата за политички и правни критериуми што Косово мора да ги исполни за да постигне европска интеграција. Од 2000 до 2008 година, EU и Косово имаа блиски односи додека Косово премина од надгледувана администрација во независна земја, покажувајќи посветеност на идната интеграција во EU.

04-02-2008 Советот ја одобрува Заедничката акција за формирање на мисија на EU за владеење на правото на Косово EULEX²³⁴, додека на 18 месец на датум 2008 г. generis case“, а на 15.06.2008 година Косово го усвои својот Устав²³⁵.

Од 2008 година, односите на EU со Косово се засноваат на нова агенда, која вклучува прогласување независност на Косово како независна земја. Овој ангажман во европската интеграција се рефлектира во националните документи како што се Декларацијата за независност и Уставот на Косово. Декларацијата за независност ја нагласува посветеноста на Косово за оваа интеграција со овие зборови:

„Од причини на културата, географијата и историјата, веруваме дека нашата иднина е во европското семејство. Затоа, ја објавуваме нашата намера да ги преземеме сите неопходни чекори за да го олесниме полноправното членство во Европската унија што е можно поскоро и да ги спроведеме реформите потребни за европска и евроатлантска интеграција²³⁶. Покрај тоа, Уставот на Косово изразува силна посветеност на промовирање на стабилноста во регионот и Европа, како и целосно учество во евроатлантските интеграции²³⁷. Уставот ја нагласува и важноста од воспоставување позитивни односи и соработка со соседните земји за да се придонесе за регионалната стабилност.

09-12-2008, EULEX стапува во функција. На Косово, како нова земја, му недостасуваа соодветни системи за спроведување на законот, а Европската унија одигра

---

²³⁴Europa, Eur-lex, Access to European Union Law , COUNCIL JOINT ACTION 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO, THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/WEJointActionEULEX_EN.pdf

²³⁵ European Commission, Enlargement, Kosovo, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/kosovo_en

²³⁶ Declaration of Independence, para. 6. 2008. Assembly of the Republic of Kosovo.

http://old.kuvendikosoves.org/common/docs/Dek_Pav_sh.pdf

²³⁷ Preamble of the Constitution of the Republic of Kosovo, 2008,

https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Files/5/ConstitutionoftheRepublicofKosovovithamend.I-XXV_rwWEfAUpgP.pdf

витална улога во поддршката на овој сектор²³⁸. EULEX имаше задача да им помогне на косовските власти во одржувањето на владеењето на правото, особено во областа на полицијата, судството и царината.

14-10-2009 Комисијата издаде соопштение „Косово - ја исполнува својата европска перспектива“.²³⁹ Овој документ прецизира дека, иако само 22 земји на ЕУ ја признаа независноста на Косово, ЕУ сè уште се ангажира со Косово дури и ако нема договор за неговиот статус. За да обезбеди поддршка, ЕУ назначи специјален претставник и распореди голема цивилна мисија на Косово за следење и советување за владеењето на правото, особено за полицијата, правдата и царината. EULEX има и одредени извршни должности.

22-07-2010 Меѓународниот суд на правдата издаде советодавно мислење за прогласувањето независност на Косово²⁴⁰.

08-03-2011 По резолуцијата на Генералното собрание на ОН, започнува техничкиот дијалог Косово-Србија. Усвојувајќи ја консензусната резолуција, Генералното собрание го признава мислењето на Светскиот суд за Косово, ја поздравува подготвеноста на Европската унија да го олесни процесот на дијалог²⁴¹.

19-01-2012 Комисијата го започна дијалогот за визна либерализација со Косово²⁴². Целта на овој дијалог е евентуално да се укине визната обврска за граѓаните на Косово²⁴³.

---

²³⁸ European Court of Auditors. 2012. European Union Assistance to Kosovo related to the Rule of Law, Special report no 18, (pursuant to Article 287(4), second subparagraph, TFEU) https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR12_18/SR12_18_EN.PDF

²³⁹ European Union External Action, Kosovo – fulfilling its European perspective, Commission Communication on EU-Kosovo relations, Archived document 14.10.2009 https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/091014_kosovo_study_en.pdf

²⁴⁰ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE, Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, OVERVIEW OF THE CASE, <https://www.icj-cij.org/case/141>

²⁴¹ In 2011, discussions between Kosovo and Serbia started in Brussels, with Edita Tahiri and Borko Stefanovic leading their respective delegations and Robert Cooper facilitating the dialogue. The initial focus was on technical issues, but in 2013, the First Agreement of Principles Governing the Normalisation of Relations was reached, which marked the start of political negotiations at the highest levels
More detailed information can be found in this link <https://press.un.org/en/2010/ga10980.doc.htm>

²⁴² European Commission, Enlargement, Kosovo, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/kosovo_en

²⁴³ European Commission, Enlargement, Press corner, Commission launches dialogue with Kosovo on visa free travel
file:///C:/Users/Admin/Downloads/Commission_launches_dialogue_with_Kosovo_on_visa_free_travel.pdf

На 10.09.2012 година, Косово прогласи крај на надгледуваната независност, а еден месец подоцна, на 10.10.2012 година, Комисијата ја издаде својата физибилити студија за Договорот за стабилизација и асоцијација меѓу ЕУ и Косово²⁴⁴.

На 19.10.2012 година започнува дијалогот на високо ниво меѓу Косово и Србија. Кетрин Ештон, високата претставничка на Европската унија, ја презеде функцијата од Роберт Купер во водењето на дијалогот меѓу Србија и Косово²⁴⁵.

На 25.07.2014 година, главните преговарачи на ЕУ и Косово го парафираа Договорот за стабилизација и асоцијација меѓу ЕУ и Косово во Брисел. Се разговараше за ДСА и договорено од октомври 2013 до мај 2014 година, а официјално беше одобрено за потпишување од страна на Советот на ЕУ во октомври 2015 година. По добивањето согласност од Европскиот парламент, ДСАсе очекува да стапи во сила во првата половина на следната година²⁴⁶.. Затоа на 01.04.2016 година стапува на сила Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу ЕУ и Косово²⁴⁷..

01-07-2018 Комисијата потврди дека Косово ги исполнило сите барања наведени во Патоказот за визна либерализација, вклучително и ратификување на договорот за

---

²⁴⁴European Commission, Enlargement, Press corner, Commission launches dialogue with Kosovo on visa free travel

file:///C:/Users/Admin/Downloads/Commission_launches_dialogue_with_Kosovo_on_visa_free_travel.pdf
The official document of COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on a Feasibility Study for a Stabilisation and Association Agreement between the European Union and Kosovo*, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/feasibility-study-stabilisation-and-association-agreement-between-eu-and-kosovo-2012_en

²⁴⁵European Commission, Enlargement, Press corner, Commission launches dialogue with Kosovo on visa free travel

file:///C:/Users/Admin/Downloads/Commission_launches_dialogue_with_Kosovo_on_visa_free_travel.pdf
After multiple rounds of negotiations, the two countries signed the Brussels Agreement in April 2013. This agreement was seen as a significant step forward in the mediation process, as it resulted in Serbia effectively recognizing Kosovo's legitimacy and agreeing to its EU aspirations.

²⁴⁶ Europa, Eur-lex, Access to European Union Law *„STABILISATION AND ASSOCIATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and Kosovo (*), of the other part*, 16.3.2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22016A0316%2801%29>
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22016A0316%2801%29>

²⁴⁷European Commission, Enlargement, Press corner, Commission launches dialogue with Kosovo on visa free travel

file:///C:/Users/Admin/Downloads/Commission_launches_dialogue_with_Kosovo_on_visa_free_travel.pdf

демаркација на границата со Црна Гора и подобрување на нејзините напори за борба против криминалот и корупцијата²⁴⁸.

Комисијата во февруари 2020 година ја претстави ревидираната методологија, со предлог за поттикнување на процесот на пристапување во ЕУ, со тоа што ќе го направи покредибилен, со посилно политичко управување, подинамично и попредвидливо.

Комисијата во октомври 2020 година усвои Економски и инвестициски план за поддршка и приближување на Западен Балкан до ЕУ²⁴⁹. Овој план има за цел да го стимулира економското заживување на областа, да го поттикне еколошки и технолошкиот напредок, да промовира регионална соработка и да го доближи регионот до Европската унија²⁵⁰. Односот на ЕУ со Косово е комплициран и се менува со текот на времето, а мислењата може да се разликуваат во зависност од ситуацијата. Од 2000 до 2021 година, голем број луѓе, вклучувајќи автори, политичари, научници и експерти, изразија и позитивни и негативни мислења за вмешаноста на ЕУ во Косово. Овие перспективи може да варираат и да зависат од индивидуалните проценки, политичките гледишта и научните анализи.

Многу критичари ја изразија својата загриженост за начинот на кој ЕУ се справува со Косово, тврдејќи дека нејзиниот пристап нема дефиниран долгорочен план и дека има приоритет на стабилноста пред решавањето на основните политички прашања и спроведувањето суштински реформи. Тие тврдат дека вклученоста на ЕУ во решавањето на политичките предизвици е бавна и неефикасна, со мал напредок. Критичарите, исто така, истакнаа дека реформите се движат премногу бавно, мерките за спроведување се несоодветни, а прашањата меѓу Косово и Србија остануваат нерешени. Некои изразија загриженост дека фокусот на ЕУ на техничките процеси како што се владеењето на

---

²⁴⁸European Commission, Enlargement, Press corner, Visa Liberalisation: Commission confirms Kosovo fulfils all required benchmarks, 18 July 2018, Brussels, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_4562

²⁴⁹European Commission, Western Balkans: An Economic and Investment Plan to support the economic recovery and convergence, 6 October 2020, Brussels, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1811

²⁵⁰European Commission, Enlargement, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS An Economic and Investment Plan for the Western Balkans https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2020-10/communication_on_wb_economic_and_investment_plan_october_2020_en.pdf

правото и градењето институции преку нејзиниот пристап за условеност дојде на сметка на решавањето на пошироките политички и социјални прашања.

EU беше присутна во Косово преку²⁵¹:

-Канцеларија за врски на Европската комисија во Косово

- Специјални претставници на EU (EUSRs)

-EULEX

-Претставници на земјите членки на EU (амбасади и канцеларии за врски)

По стапувањето во сила на Договорот од Лисабон, Канцеларијата за врски на Европската комисија заедно со мандатот на специјалните претставници на EU се приклучија на Канцеларијата на Европската унија во Косово. Пред да се спои со Канцеларијата на Европската унија во Косово, Канцеларијата за врски на Европската комисија работи од септември 2004 година, а специјалните претставници на EU од 2008 година²⁵²

5.1 Вистинското присуство на EU во Косово

EU во Косово сега работи преку две тела, Канцеларијата на Европската Унија во Косово / Специјалниот претставник на Европската Унија во Косово и EULEX.

Присуството на EU во Косово најдобро е објаснето според информациите добиени од официјалната веб-страница на Канцеларијата на EU во Косово и специјалните претставници на EU (EUSRs). За да им се даде на читателите општ и едноставен опис, тој е опишан во пет дела: Политички односи, Процес за стабилизација и асоцијација, економски односи, техничка и финансиска соработка, специјален претставник на Европската унија

*Политички односи*²⁵³

Како што е опишано погоре во детали, EU е активно вклучена во развојот на Косово од 1999 година, играјќи водечка улога во меѓународните напори. Се смета дека Косово има јасна европска перспектива и е составен дел од Западен Балкан. Канцеларијата на EU во

---

²⁵¹European Union Office in Kosovo / European Union Special Representative in Kosovo, Political & economic relations: https://eeas.europa.eu/archives/delegations/kosovo/eu_kosovo/political_relations/index_sq.htm

²⁵²Ibid.

²⁵³European Union Office in Kosovo, The European Union and Kosovo, An overview of relations between the EU and Kosovo, Political Relations, 20.10.2021, https://www.eeas.europa.eu/kosovo/eu-and-kosovo_en?s=321

Косово ги промовира европските стандарди и ја олеснува комуникацијата меѓу Косово и институциите на ЕУ. Специјалниот претставник на ЕУ дава совети и поддршка за владата, додека Мисијата на ЕУ за владеење на правото ги поддржува институциите за владеење на правото во Косово. Понатаму, ЕУ е присутна преку амбасадите и канцелариите за врски на земјите-членки, кои помагаат да се одржуваат силни политички односи со Косово.

Процес на стабилизација и асоцијација

Процесот за стабилизација и асоцијација (SAP) е клучна рамка за Европската Унија и земјите од Западен Балкан, поттикнувајќи мир, стабилност, слобода, безбедност, правда, просперитет и квалитет на живот. Партнерството меѓу ЕУ и Западен Балкан промовира регионална соработка, стабилизација и транзиција кон пазарна економија. SAP исто така ги подготвува земјите од Западен Балкан за пристапување во ЕУ. ЕУ одржува редовни состаноци со косовските власти во рамките на Дијалогот за процесот за стабилизација и асоцијација (SADP). Ова го следи напредокот во процесот на проширување на ЕУ. Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ДСА) меѓу ЕУ и Косово, која стапи на сила на 1 април 2016 година²⁵⁴, обезбедува рамка за процесот на дијалог. ЕУ и Косово разговараат за широк опсег на политички прашања и се договараат за последователни активности во заклучоците на состанокот. Пленарни состаноци се одржуваат еднаш годишно, додека ЕУ се ангажира со локалното граѓанско општество пред секој дијалог. Годишните извештаи за земјата ја оценуваат подготвеноста на земјите од Западен Балкан да се приближат кон ЕУ. Дополнително, во 2008 година беше воспоставен постојан дијалог помеѓу Комисијата и граѓанските организации од земјите на проширувањето. Граѓанските организации се поканети да дадат придонес за секторските состаноци на Дијалогот за стабилизација и асоцијација пред изготвувањето на Извештајот за напредокот.

5.1.1 Економски односи²⁵⁵

Европската унија, вклучувајќи ги нејзините земји-членки и институциите како Европската комисија, одигра клучна улога во обновата и развојот на Косово. Како најголем донатор во регионот, ЕУ има инвестирано над 1,5 милијарди евра во Косово од

---

²⁵⁴ Explained in detail in this chapter, the text above.

²⁵⁵ European Union Office in Kosovo, The European Union and Kosovo, An overview of relations between the EU and Kosovo, Economic Relations, 20.10.2021, https://www.eas.europa.eu/kosovo/eu-and-kosovo_en?s=321

2007 година преку различни инструменти како што се IPA I, IPA II и други. Оваа помош се фокусираше на широк спектар области, вклучувајќи ги реформите во јавната администрација, одржливиот економски развој, образованието, земјоделството, социјалниот развој, граѓанското општество и медиумите. Првично, помошта на ЕУ се фокусираше на итна помош и реконструкција, но сега таа се концентрира на промовирање на институциите на Косово, одржливиот економски развој и неговата европска иднина. Канцеларијата на Европската унија во Косово работи заедно со амбасадите на тринаесет земји-членки на ЕУ, а во Косово се активни и неколку невладини организации од земјите на ЕУ. Покрај финансиската помош, ЕУ има механизми за промовирање на економскиот развој, како што се трговски концесии и договори како што се Договорите за стабилизација и асоцијација.

5.1.2 Техничка и финансиска соработка²⁵⁶

Европската унија е посветена на поддршката на Косово и на политички и на финансиски план. ЕУ обезбедува помош за да му помогне на Косово да изгради институции и да го промовира социјалниот и економскиот развој. Понатаму, ЕУ значително придонесува за меѓународното присуство на Косово.

Финансиската и техничката помош што ја дава ЕУ помага да се изгради капацитетот на институциите во Косово во текот на процесот на пристапување. Ова резултира со позитивен развој во Косово и во регионот. Инструментот за претпристапна помош II издвои 11,7 милијарди евра за Западен Балкан и Турција за периодот 2014-2020 година, додека IPA III ќе испорача уште 14,5 милијарди евра за овие земји. Пристапот IPA III²⁵⁷ е воден од политиката и се фокусира на владеење на правото, почитување на основните вредности и зајакнување на демократските институции. Исто така, има за цел да го промовира економското управување и конкурентноста. Новиот инструмент ќе го зголеми оддалеченоста од Унијата, со програмирање засновани на тематски приоритети, а не на

---

²⁵⁶ European Union Office in Kosovo, The European Union and Kosovo, An overview of relations between the EU and Kosovo, Technical and financial cooperation, 20.10.2021, https://www.eeas.europa.eu/kosovo/eu-and-kosovo_en?s=321

²⁵⁷ For more detailed info for IPA III visit the official web of European Council <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/03/19/instrument-for-pre-accession-assistance-ipa-iii-council-agrees-its-position/>

пликови на земјата. Ова ќе овозможи наградувачки перформанси и напредок кон клучните приоритети и зголемена флексибилност за одговор на потребите на партнерите кои се развиваат на нивниот пат кон пристапување.

Косово, исто така, има корист од различни програми на ЕУ, вклучително и ТАИЕХ²⁵⁸, „Европскиот инструмент за демократија и човекови права²⁵⁹“, Инструментот кој придонесува за стабилност и мир (IcSP)²⁶⁰ и Инструментот за надворешна политика (FPI)²⁶¹. Косово е исто така дел од неколку програми на ЕУ²⁶², вклучувајќи ги Еразмус+, КОСМЕ, Европа за граѓаните, Креативна Европа, Фискалис, Царина и за време на IPA III Хоризонт Европа. ЕУ во минато му пружи поддршка на Косово преку различни финансиски инструменти, вклучително и помош на заедницата за реконструкција, развој и стабилизација (CARDS)²⁶³, макрофинансиска помош (МНП)²⁶⁴, и хуманитарна помош.

---

²⁵⁸ТАИЕХ, which stands for Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission, is a valuable resource for public administrations. It helps them with the approximation, application, and enforcement of EU legislation, while also promoting the sharing of EU best practices. ТАИЕХ is a needs-driven program that delivers tailor-made expertise at short notice through workshops, expert missions, and study visits. Workshops allow EU Member State experts to present specific areas of EU legislation to a large number of beneficiary officials. Expert missions involve sending EU Member State experts to the beneficiary administration to provide in-depth advice on the transposition, implementation, or enforcement of a specific part of EU legislation. Study visits involve a group of five practitioners from a beneficiary administration taking part in a study visit to an EU Member State's administration. For more detailed info visit

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/taieux_en

²⁵⁹ The European Union (EU) is strongly committed to integrating human rights principles into development activities with partner countries. EU action should prioritize the promotion of respect for international human rights law, including the Universal Declaration of Human Rights, and international humanitarian law. The EU's approach should be guided by the universality and indivisibility of human rights as an essential foundation for their efforts. For more detailed info visit https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/peace-and-governance/human-rights_en#header-1948

²⁶⁰ The EU's IcSP tool responds to crises, builds peace, and prevents conflict worldwide. Their "Cultural Heritage" program promotes better inter-community relations and social cohesion by protecting cultural heritage. It has 3 goals: rehabilitating sites, promoting intangible heritage, and building institutional capacities. This creates a more stable and peaceful world. For more detailed info visit <https://www.cultureinexternalrelations.eu/2020/10/09/instrument-contributing-to-stability-and-peace-icsp/>

²⁶¹ The EU's FPI program is dedicated to handling the financial and operational aspects of EU foreign policy. It aids nations in managing crises and upholding peace, security, law, and order. Additionally, FPI combats the trade of conflict diamonds and materials associated with torture. This helps to establish a more stable and peaceful world. For more detailed info visit https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/foreign-policy-instruments_en

²⁶² European Commission, EU programmes and funds financed from the EU budget and NextGenerationEU https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes_en#eu-programmes-and-funds-financed-from-the-eu-budget-and-nextgenerationeu

²⁶³ Explained in Chapter II

²⁶⁴ The EU provides financial aid to countries facing balance of payments crises through loans or grants, available only to those with an active IMF program. Eligible countries are those connected to the EU

Ако сакате да дознаете повеќе за техничката и финансиската соработка на ЕУ со Косово, можете да ја посетите веб-страницата на косовските проекти.

Фондот за развој за општините на северот на Косово е создаден како резултат на олеснетиот дијалог на ЕУ меѓу Косово и Србија. ЕУ веднаш се вклучи за да го поддржи Косово за време на COVID-19, обезбедувајќи финансиска помош и ресурси за ублажување на влијанието на пандемијата. ЕУ ѝ додели на владата 7,03 милиони евра за купување на приближно 700.000 дози вакцини против Ковид-19 преку договор за препродажба во кој се вклучени земјите-членки на ЕУ. Дополнително, ЕУ обезбеди директна поддршка за косовскиот здравствен сектор, вклучително и испорака на опрема и добра за превенција, заштита и третман на Ковид-19, во вкупна вредност од 5 милиони евра. Понатаму, ЕУ обезбеди макрофинансиска помош од 100 милиони евра во форма на заем. ЕУ, исто така, репрограмираше делови од планираните годишни програми за 2019 и 2020 година, создавајќи финансиски пакет од 50 милиони евра за економско и социјално закрепнување. Овој пакет вклучува директна буџетска поддршка, социјална заштита и поддршка за малите бизниси. ЕУ, исто така, успеа да ги забрза исплатите на 13 милиони евра од тековните програми за директна буџетска поддршка за реформи во јавната администрација и управување со јавните финансии. Граѓанските организации играат суштинска улога во реформите што се спроведуваат кај кандидатите и потенцијалните кандидати за членство во ЕУ.

ЕУ ја цени различноста и специфичностите на CSO што е посветена на ангажирање со транспарентни и одговорни CSO. Комисијата има намера да ги подобри консултациите со претставниците на граѓанското општество и да работи на други мерки за зајакнување на граѓанското општество. Дополнително, на почетокот на секоја година на веб-страницата на ЕУ во Косово се објавува индикативен календар на консултации со граѓанското општество

265

---

geographically, economically, or politically, including candidates, neighbors, and some third countries. For more detailed info visit https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/macro-financial-assistance-mfa_en
²⁶⁵ Civil society organizations are essential in EU membership reforms. The EU values their input and participation in policy-making and organizes consultation meetings with them throughout the year. https://www.eeas.europa.eu/delegations/kosovo/consultations-civil-society-2022_en

5.1.3 Специјален претставник на Европската Унија²⁶⁶

Специјалниот претставник на Европската унија (EUCP) е клучен актер во поддршката на Владата на Косово. Оваа ценета личност нуди непроценливи совети и помош за навигација во сложениот политички пејзаж на регионот, а истовремено го координира присуството на EU во Косово. Еден од клучните придонеси на EUCP лежи во неговата непоколеблива посветеност на развојот и консолидацијата на човековите права и основните слободи на Косово. Ова вклучува давање насоки за локалните власти за исполнување на клучните економски критериуми, промовирање одржлив развој и зелен економски раст и заштита на верското и културното наследство во регионот.

Понатаму, EUCP ја олеснува виталната соработка меѓу Косово и неговите надворешни колеги, особено во областите на меѓусебната правна помош и судската соработка. Мисијата на EUCP вклучува и обезбедување стручни насоки и совети за правото на EU во текот на законодавниот процес. Ова е суштинска услуга за Владата и Парламентот бидејќи тие работат на усогласување на нивните политики и практики со стандардите на EU.

EUCP е исто така длабоко вложен во унапредувањето на човековите права и родовата еднаквост во Косово. Ова вклучува промовирање на родовата еднаквост како клучна вредност за обезбедување политичка стабилност и постигнување економски развој во регионот. Напорите на EUCP во овој поглед беа инструментални за поттикнување на напредокот кон родовата еднаквост и заштитата на човековите права во Косово.

Секторот за финансии и администрација во рамките на EUCP игра клучна улога во обезбедувањето на ефективно оперативно функционирање на канцеларијата на EUCP. Ова вклучува управување со буџетот на EUCP, надгледување на процесите за набавки и обезбедување усогласеност со финансиските регулативи на EU.

Службеникот за безбедност на мисијата, од друга страна, презема одговорност за водење, насочување и управување со безбедноста и безбедноста на членовите на персоналот на EUCP. Ова вклучува обезбедување на безбедноста на капацитетите, опремата и персоналот на EUCP.

---

²⁶⁶ European Union Office in Kosovo, The European Union and Kosovo, An overview of relations between the EU and Kosovo, European Union Special Representative, 20.10.2021, https://www.eeas.europa.eu/kosovo/eu-and-kosovo_en?s=321

Сè на сè, EUCP е непроценлив ресурс за Владата на Косово, обезбедувајќи насоки и поддршка во широк опсег на критични области. Нејзината посветеност на промовирање на човековите права, унапредување на родовата еднаквост и поддршка на одржливиот развој го направи клучен партнер за Косово во неговите напори да постигне стабилност и просперитет во регионот.

5.2 Преглед

По завршувањето на конфликтот во Косово, Европската унија активно учествуваше во регионот, стремејќи се целосно да ги инкорпорира сите нации од Западен Балкан, вклучително и Косово, во EU. EU во текот на годините спроведе неколку практични мерки за поддршка на европските аспирации на Косово. Овие мерки опфаќаа обезбедување економска помош за регионот и воспоставување партнерство со Косово. И покрај критиките од некои страни за нејзиниот пристап, EU останува непоколеблива во ангажманот со Косово и ги поддржува нејзините тековни напори за интегрирање во EU. Ова трајно партнерство е доказ за непоколебливата посветеност на EU за унапредување на стабилноста и просперитетот на Западен Балкан.

5.3 Клучни наоди

1. EU активно го поддржува Косово уште од војната, фокусирајќи се на напорите за градење мир и стабилизација.
2. Косово се смета за потенцијална членка на EU, а EU работи на зајакнување на демократијата и усогласување на законите со стандардите на EU кон оваа цел.
3. Процесот за стабилизација и асоцијација (SAP) промовира стабилност и го подготвува Косово за пристап во EU преку договори како што е SAA.
4. EULEX игра клучна улога во поддршката на косовското спроведување на законот, вклучително и полицијата, судството и царината.
5. EU е најголемиот донатор на Косово, инвестирајќи над 1,5 милијарди евра во области како што се јавната администрација, образованието и одржливиот развој за да обезбеди економска поддршка и помош.

Глава 2 Поглавје 6. Пристигнувањето на EULEX

На 4 февруари 2008 година, токму во периодот пред изборот на статусот на Косово, Советот на ЕУ (тогашен совет на министри) го одобри заедничкиот план за помош на Косово во областа на законот и редот, а по одобрувањето на 27-те земји-членки, донесена е одлука за испраќање на мисијата за правда и полиција EULEX.

Но, прво, при доаѓањето на EULEX на Косово ќе биде потребно заминување на UNMIK, што всушност беше имплементација на резолуцијата 1244 преку неа, односно укинување на оваа резолуција и потребна е одлука на Советот за безбедност на ОН, на што Москва и Белград се спротивставија. затоа што според нив, заминувањето на UNMIK и доаѓањето на EULEX на Косово би значело признавање од страна на вториот на независноста на Косово, нешто што не се случило до денес, па затоа присуството на UNMIK продолжува и по доаѓањето на EULEX. . Според аналитичарот Даниел Сервер, професор од Центарот за трансатлантски односи, „Одлуката на Советот за безбедност е потребна за формално завршување на мисијата на UNMIK. Ова нема да биде лесно да се постигне. Секој обид да се стави крај на мандатот на UNMIK Белград и Москва ќе го гледаат како потврда на суверенитетот и независноста“²⁶⁷

Доаѓањето на EULEX беше тема на многу дебати меѓу спротивставените страни. Додека косовската страна го поздравил, српската страна остро се спротивстави. Тие веруваа дека EULEX ќе игра улога во спроведувањето на независноста на Косово, за што беа против. Српската страна побара да продолжи операцијата на резолуцијата 1244 и EULEX да остане неутрален по прашањето на независноста. Нивниот став беше поддржан од Москва, која бараше планот на Ахтисари да не се спроведува и тој да помине само преку Советот за безбедност.

На 14 февруари 2008 година, Косово ја прогласи својата независност, што имаше значителни последици за меѓународниот статус на земјата и доаѓањето на EULEX. Според планот на Ахтисари, власта ќе биде пренесена од UNMIK на новоформираните институции

---

²⁶⁷United States Institute of Peace, “On the issues: Kosovo/Serbia”, February 2008, Interview with Daniel Serwer, <https://www.usip.org/publications/2008/02/issues-kosovoserbia>

на Косово во рок од четири месеци од независноста. И покрај несогласувањата меѓу српските и косовските партии, EU посредуваше во одлуката да се донесе EULEX и постепено да се укине UNMIK, иако имаше долготрајни проблеми со вториот.

6.1. Позадина

Во 2008 година, Косово ја прогласи својата независност, што резултираше со трансфер на полициските, правдата и царинските одговорности од Мисијата на привремената администрација на Обединетите нации во Косово на Мисијата на Европската унија за владеење на правото на Косово (EULEX). EULEX е најголемата цивилна мисија во рамките на Заедничката безбедносна и одбранбена политика на EU, а нејзината примарна цел е да го поддржи воспоставувањето на одржливи и независни институции за владеење на правото во Косово. Вреди да се одбележи дека оваа мисија е единствена по тоа што има ограничени извршни функции и е втор безбедносен одговор на Косово по косовската полиција²⁶⁸. Од 2008 до јуни 2018 година, меѓународните судии, обвинители и полицајци беа директно вклучени во истрагата, гонењето и судењето на случаите во косовскиот правосуден систем. Сепак, од јуни 2018 година, косовските власти ги презедоа овие надлежности на сите нивоа. EULEX продолжува да презема активности за следење и советување во рамките на својот мандат и работи во рамките на Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на ОН²⁶⁹.

6.2 Мисија и цели

Како организација посветена на одржувањето на владеењето на правото во Косово, EULEX неуморно работи на поддршка на конкретни институции за владеење на правото и гарантира дека тие работат во согласност со меѓународните стандарди за човекови права и најдобрите европски практики. Преку обезбедување активности за следење и советување, како и ограничени извршни функции, EULEX има за цел да го подобри правосудниот

---

²⁶⁸EEAS, “EULEX Kosovo: European Union Rule of Law Mission in Kosovo - Civilian Mission”, 30.11.2020 https://www.eeas.europa.eu/eulex-kosovo/eulex-kosovo-european-union-rule-law-mission-kosovo-civilian-mission_en?s=333

²⁶⁹EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, “What is EULEX?”, <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2%2C16>

систем преку поддршка на полициските, обвинителските и судските власти. Персоналот на поправната единица на EULEX, исто така, спроведе околу 600 теренски посети на различни поправни установи и имаше стотици состаноци со персоналот на Косовската поправна служба за да го поддржи своето повисоко раководство во решавањето на стратешките прашања. Понатаму, Формираната полициска единица (FPU) на EULEX игра клучна улога во механизмот за безбедносен одговор на Косово, делувајќи како втор одговор по косовската полиција и пред Косовските сили на НАТО (KFOR)²⁷⁰. Преку заеднички обуки со косовската полиција и KFOR., ФПУ обезбедува непречена координација меѓу тројцата безбедносни одговорни лица во случај на распоредување во реално време, истовремено поддржувајќи ги оперативните капацитети и способности за контрола на толпата и немирите на регионалната дирекција на косовската полиција во Митровица Север.

Важно е да се напомене дека EULEX игра клучна улога во поддршката на косовската полиција со меѓународна полициска соработка. Поточно, тие помагаат да се олесни размената на информации меѓу косовските власти и Интерпол (под чадорот на UNMIK) и EUROPOL. Покрај тоа, EULEX го спроведува и Протоколот за полициска соработка меѓу српското Министерство за внатрешни работи и EULEX во име на косовската полиција. Друг значаен аспект од работата на EULEX е нивната соработка со локалните колеги од Институтот за судска медицина. Заедно, тие работат на утврдување на судбината на исчезнатите лица преку обезбедување експертиза и совети за идентификација на потенцијални тајни гробници, како и ексхумација и идентификација на жртвите од конфликтот во Косово. До денес, EULEX има спроведено 653 теренски операции за лоцирање на исчезнати лица, вклучувајќи 164 ексхумации. Тие ги идентификуваа останките на 456 лица, вклучително и 316 исчезнати лица²⁷¹. Дополнително, EULEX им дава поддршка на косовските власти во решавањето на прашањето за околу 300 останки на тела во мртвечницата во Приштина. EULEX, исто така, им дава поддршка на

---

²⁷⁰EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, Factsheets, Formed Police Unit of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/166861-Formed_Police_Unit_ENG_25January2023.pdf

²⁷¹EEAS, "EULEX Kosovo: European Union Rule of Law Mission in Kosovo - Civilian Mission", 30.11.2020 https://www.eeas.europa.eu/eulex-kosovo/eulex-kosovo-european-union-rule-law-mission-kosovo-civilian-mission_en?s=333

Специјализираните совети и на Специјалното обвинителство за логистички и оперативни прашања во согласност со косовското законодавство. Понатаму, тие продолжуваат да обезбедуваат техничка помош за имплементација на поСТОјните договори од Дијалогот олеснет од ЕУ за нормализација на односите меѓу Белград и Приштина. И на крај, EULEX управува со сопствената програма за заштита на сведоци. Мисијата е поддржана од земјите-членки на ЕУ, Обединетото Кралство и пет држави кои придонесуваат, односно Канада, Норвешка, Швајцарија, Турција и САД²⁷².

6.3 Мандатот

Мандатот на EULEX се менува како што се менуваат своите одговорности со време на времето. Од почетокот на EULEX две оперативни цели за цел на својот мандат. Првата цел, позната како „Мониторинг, менторство и управување (ММА)“ беше совет на обезбедување поддршка на институциите за владеење на правото на Косово²⁷³. Оваа поддршка се обезбедува на ниво на централа и на повисоко раководство на релевантните институции за владеење на правото. Целта беше да се зајакне синцирот на кривичната правда, со посебен акцент на борбата против политичкото мешање и следењето на чувствителните случаи. Втората цел, позната како „Извршна власт“, обезбеди услугите за владеење на правото да се испорачуваат додека напредокот на локалните власти не овозможи целосна транзиција на извршните функции на локалните власти. EULEX го поддржа пресудувањето на уставната и граѓанската правда, како и гонењето и судењето на избрани кривични случаи. Од 15 април 2014 година, сите случаи за кои EULEX повеќе немаше јурисдикција беа постапувани од Косово²⁷⁴.

По толку многу промени, EULEX Косово сега има двонасочен пристап за спроведување на својот мандат: столбот за следење и столбот за операции. Првиот се фокусира на следење на избрани случаи и судења во косовскиот правосуден систем,

---

²⁷²EEAS, “EULEX Kosovo: European Union Rule of Law Mission in Kosovo - Civilian Mission”, 30.11.2020 https://www.eeas.europa.eu/eulex-kosovo/eulex-kosovo-european-union-rule-law-mission-kosovo-civilian-mission_en?s=333

²⁷³EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, The Strengthening Division, 28.07.2016, <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2%2C3>

²⁷⁴EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, Executive Division, 28.07.2016, <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2%2C2>

особено на оние кои можат да влијаат на европскиот пат на Косово. Дополнително, Столбот за мониторинг ја поддржува Косовската поправна служба во развојот на консолидиран и професионален тим на висок менаџер, и одржливи капацитети за да се спротивстави на прекумерното мешање и преференцијалниот третман на затворениците. Во меѓувреме, Оперативниот столб ги извршува оперативните функции, обезбедувајќи континуирана поддршка на способноста на толпата и контрола на немирите на косовската полиција. EULEX, исто така, ја олеснува меѓународната полициска соработка преку размена на информации меѓу косовската полиција и Интерпол, Европол или српското Министерство за внатрешни работи. Мисијата, исто така, обезбедува логистичка и оперативна поддршка за Специјализираните совети и Специјалното обвинителство во согласност со релевантното косовско законодавство. И на крај, експертите на EULEX соработуваат со локалните колеги за да ја одредат судбината на исчезнатите лица, а Мисијата раководи со програма за заштита на сведоци. Во моментот, во овој вистински мандат (до 14 јули 2023 година) EULEX Косово е предводен од г-дин Ларс-Гунар Вигемарк и е посветен на промовирање на човековите права и родовата еднаквост во сите свои активности²⁷⁵.

6.4 Правни основи

Заедничката акција на ЕУ од февруари 2008 година и одлуката на Советот од јуни 2010, 2012, 2014 и 2016 година ја обезбедуваат правната основа за оваа мисија. EULEX работи во рамките на Резолуцијата 1244 на ОН. Правната основа на EULEX, како што споменавме погоре, се заснова на овие одлуки²⁷⁶.

[COUNCIL DECISION \(CFSP\) 2016/947 of 14 June 2016 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo* \(EULEX Kosovo\) PSC decision on the HoM appointment](#)

[COUNCIL DECISION 2014/349/CFSP of 12 June 2014 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX Kosovo](#)

---

²⁷⁵EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, “What is EULEX?”, The Mandate, <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2%2C16>

²⁷⁶ European Union EXTERNAL ACTION, What is EULEX, Legal Basis, marrënga <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16qasur më28.07.2016>

COUNCIL DECISION 2012/291/CFSP of 5 June 2012 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO
New EULEX Organizational Chart
COUNCIL DECISION 2010/322/CFSP of 8 June 2010 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO
COUNCIL JOINT ACTION 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO
COUNCIL JOINT ACTION 2009/445/CFSP of 9 June 2009 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO
COUNCIL DECISION 2010/322/CFSP of 8 June 2010 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo* (EULEX KOSOVO)
COUNCIL DECISION 2012/291/CFSP of 5 June 2012 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo* (EULEX KOSOVO)
COUNCIL DECISION 2014/349/CFSP of 12 June 2014 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo* (EULEX KOSOVO)
COUNCIL DECISION (CFSP) 2016/947 of 14 June 2016 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo* (EULEX KOSOVO)
COUNCIL DECISION (CFSP) 2018/856 of 8 June 2018 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo* (EULEX KOSOVO)
COUNCIL DECISION (CFSP) 2020/792 of 11 June 2020 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo* (EULEX KOSOVO)
COUNCIL DECISION (CFSP) 2021/904 of 3 June 2021 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo * (EULEX KOSOVO)
COUNCIL DECISION (CFSP) 2023/122 of 17 January 2023 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo *, EULEX KOSOVO

Горенаведените области беа и се токму областите во кои Косово е заглавено во подобрување на нивното функционирање според принципите на демократијата и правото. Оваа мисија работи заедно со косовските институции за владеење на правото за да ја поддржи нивната одржливост и отчетност и понатаму да развива независен мултиетнички правосуден систем, како и мултиетнички полициски и царински служби.

Неговата оперативна фаза започна во декември 2008 година, а го достигна својот полн оперативен капацитет во април 2009 година²⁷⁷.

6.5 Одговорност

Од клучно значење е EULEX Косово да обезбеди одговорност во неговите ограничени извршни функции како мисија за владеење на правото. Ова е суштински

---

²⁷⁷Ibid.

елемент за постигнување на севкупните цели на мисијата. Иако EULEX и членовите на неговиот персонал се имуни на локалните правни и административни процеси, сепак од нив се бара да се придржуваат до локалното законодавство. Доколку член на персоналот го прекрши законот, имунитетот може да му биде одземен и тој може да биде осуден на кривична одговорност во нивната матична земја.

Концептот за одговорност на EULEX е повеќеслоен, кој се состои од оперативни, внатрешни и надворешни елементи на одговорност кои се однесуваат и на Косово и на Европската унија.

*Оперативна одговорност*²⁷⁸: Мисијата имплементирала систем за проценка на влијанието на работата на EULEX на терен со цел да се обезбеди оперативна одговорност. На персоналот на EULEX, кој тесно соработува со нивните локални колеги, секој месец добива серија конкретни прашања за развојот на нивните специјализирани области. Овие одговори ќе помогнат да се изгради сеопфатна слика за промените во локалните полициски, судски и царински системи, кои ќе му овозможат на EULEX прецизно да известува за напредокот на косовските институции за владеење на правото. Собраните податоци потоа ќе се мерат според стратешките цели договорени од земјите-членки на EU. Овој систем, познат како „Програмски пристап“, е прв од ваков вид што се користи во толку голем обем од страна на EU. Главната цел е да се обезбеди одговорност и статистички да се измерат постигнувањата на EULEX преку следење на напредокот на локалните институции за владеење на правото. Системот служи како излезна стратегија и за EULEX. Откако ќе се постигнат стратешките цели, EULEX ќе се повлече од Косово, оставајќи ја целосната одговорност за владеење на правото во рацете на локалните институции.

*Внатрешна одговорност*²⁷⁹: Важно е одговорноста да се обезбеди и во правен и во дисциплински контекст. Правната одговорност се одржува преку судските механизми на земјите-учеснички, а мисијата има за цел да ја информира јавноста за исходите од овие постапки. Пристапот до правдата и правото на жалба се исто така важни фактори за

---

²⁷⁸EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX Accountability, <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2%2C23>

²⁷⁹EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX Accountability, <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2%2C23>

обезбедување правна одговорност. Дисциплинската одговорност ја води Единицата за внатрешни истраги на EULEX, која редовно свикува дисциплински одбори и истражни одбори за да ги решат прекршувањата на правилата и прописите на персоналот, вклучително и Кодексот на однесување. Сите препораки или дисциплински одлуки кои произлегуваат од овие истраги се доставуваат до релевантниот национален или орган на EU.

*Надворешна одговорност*²⁸⁰: Обезбедувањето одговорност е од клучно значење и во правен и во дисциплински контекст. Политичката одговорност кон земјите-членки на EU и третите земји-учеснички се постигнува преку синџир на команда во кој се вклучени Шефот на мисијата, командантот за цивилни операции на EU и директорот на Цивилната способност за планирање и спроведување. Тие известуваат до Советот на EU (земјите-членки на EU) преку високиот претставник за надворешна политика и безбедност. Одговорноста во однос на политичките власти во Косово е обезбедена преку редовни контакти меѓу мисијата и косовските власти. Заедничкиот одбор за владеење на правото е клучната институција за ова. Мисијата секојдневно обезбедува транспарентни и навремени информации за своите активности на граѓанското општество, новинарите и луѓето на Косово за да обезбеди социјална одговорност. Веб-страницата на EULEX е витална алатка во овој поглед. Финансиската одговорност се обезбедува со извршување на нејзините должности во согласност со важечките правила на Заедницата, правејќи ја мисијата одговорна пред Европската комисија, која ги надгледува финансиските аспекти на Мисијата, и индиректно пред EU. Секое барање за финансиска компензација за наводна штета предизвикана од EULEX Косово треба да биде упатено до шефот на мисијата, кој ќе се погрижи побарувањето да се постапува соодветно. Надворешната одговорност за човекови права се промовира преку формирање на Панел за преглед на човекови права (ПЧПП) за EULEX Косово, кој е независен во извршувањето на своите функции и ги извршува со непристрасност и интегритет.

6.6 Хронолошки опис на работата на EULEX до 2022 година

---

²⁸⁰EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX Accountability, <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2%2C23>

Работата на EULEX од 2008 година може да се анализира и од временски аспект, односно таа е повеќе или помалку поделена во неколку фази кои всушност се периоди на продолжување на оваа мисија.

6.6.1 Фаза 2008-2010 година

ЗАЕДНИЧКА АКЦИЈА НА СОВЕТОТ 2008/124/CFSP од 4 февруари 2008 г.²⁸¹

„СОВЕТОТ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА,

Имајќи го предвид Договорот за Европската унија, а особено член 14 и третиот став од член 25 од истиот,

Со оглед на тоа што:

(1) На 10 јуни 1999 година, Советот за безбедност на Обединетите нации ја усвои Резолуцијата 1244 (во натамошниот текст Резолуција 1244), а во оваа рамка, Советот за безбедност на Обединетите нации:

— „Одлучува меѓународното цивилно и безбедносно присуство да биде воспоставено за почетен период од 12 месеци, за да продолжи потоа, освен ако Советот за безбедност не одлучи поинаку“ (став 19),

... ”

ЗАЕДНИЧКА АКЦИЈА НА СОВЕТОТ 2009/445/CFSP од 9 јуни 2009 година²⁸²

“ ...

(2) Заедничката акција 2008/124/CFSP обезбеди финансиска референтна сума наменета за покривање на расходите поврзани со Мисијата до 14 јуни 2009 година. Финансиската референтна сума треба да се зголеми за да ги покрие расходите на Мисијата до 14 јуни 2010 година.

(3) Заедничката акција 2008/124/CFSP треба да се измени соодветно, ...

член 1

---

²⁸¹EULEX KOSOVO , COUNCIL JOINT ACTION 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO
https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/WEJointActionEULEX_EN.pdf

²⁸²EULEX KOSOVO , COUNCIL JOINT ACTION 2009/445/CFSP of 9 June 2009 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO, <https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/WELEXUriServ-EULEX-EN.pdf>

„1. Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО изнесува 265.000.000 евра.“;

Оваа фаза ја претставува првата фаза од работата на EULEX, утврдена од страна на Советот на министри преку Заедничката акција на EU 2008/124/CFSP на 4 февруари 2008 година, со буџет од 265.000 мил. евра, каде првично задачата беше да се идентификуваат силните и слабите страни на работата на локалните институции во областа на владеењето на правото. Првиот шеф на оваа мисија беше францускиот генерал Ив де Кермабон. Во првите две години, EULEX соработуваше со локалните институции преку мониторинг, менторство и методи на советување (објаснети погоре) конкретно во областа на правдата, полицијата и царината. EULEX имаше и извршни овластувања во областа на владеењето на правото, особено во однос на истрагата и гонењето на тешки и чувствителни кривични дела. Во согласност со Законот бр. 03/L-053²⁸³ за надлежности, избор на предмети и доделување предмети на судиите и обвинителите на EULEX во Косово, случаите беа истражени и изнесени пред судот од страна на обвинителите на EULEX и беа судени од мнозински совети на меѓународни судиите

6.6.2 Фаза 2010-2012 година

ОДЛУКА НА СОВЕТОТ 2010/322/CFSP од 8 јуни 2010 г.²⁸⁴

“ ...

(3) На 28 мај 2010 година, Комитетот за политика и безбедност препорача продолжување на Заедничката акција 2008/124/CFSP за период од две години и продолжување на финансиската референтна сума од 265 000 000 евра до 14 октомври 2010 година....

ОДЛУКА НА СОВЕТОТ 2010/619/CFSP од 15 октомври 2010²⁸⁵.

---

²⁸³ Official Journal of the Republic of Kosova, Law No. 03/L-053 on the Jurisdiction, Case Selection and Case Allocation of EULEX Judges and Prosecutors in Kosovo, Pristina: Year III / No. 27 / 03 June 2008
<https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2527>

²⁸⁴ EULEX KOSOVO, COUNCIL DECISION 2010/322/CFSP of 8 June 2010 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO
<https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/WE20100608councildecision.pdf>

²⁸⁵ Official Journal of the European Union, COUNCIL DECISION 2010/619/CFSP of 15 October 2010 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:272:0019:0019:EN:PDF>

„....

Член 1

Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО до 14 октомври 2011 година изнесува 165.000.000 евра...“

*ОДЛУКА НА СОВЕТОТ 2011/752/CFSP од 24 ноември 2011 г.*²⁸⁶

“... ”

Article 1

Финансискиот референтен износ наменет за покривање на расходите на EULEX Косово од 15 декември 2011 до 14 јуни 2012 година изнесува 72 800 000 евра...”

Оваа фаза ја претставува втората фаза од мисијата EULEX, која продолжи на 8 јуни 2010 година со Одлуката на Советот 2010/322/ЗНБСП за период од две години до 14 јуни 2012 година, додека буџетот е доделен во сума од 237 800 милиони евра за две години (15 октомври 2010 година - 14 декември 2011 година имаше буџет од 165 милиони евра; 15 декември 2011 година - 14 јуни 2012 година имаше буџет од 72.800 милиони евра), за шеф на мисијата беше назначен Ксавиер Бут де Марнак. EULEX во овој период на Косово постапуваше со случаи поврзани со воени злосторства, тероризам, организиран криминал и корупција на високо ниво и други сериозни злосторства. Меѓу најголемите случаи што ги води EULEX се оние за воени злосторства наречени „Дреница I“ и „Дреница II“.

Според извештајот на EULEX за предметниот период, поточно за програмите за 2011 година во областите каде EULEX имал влијание во промовирањето на позитивни промени, Косово има постигнато просечно подобрување, но препораките од експертите на EULEX за понатамошни подобрувања се уште се следат²⁸⁷. Исто така, во извештајот за програмите за 2012 година, EULEX ја пофалува својата работа и посветеност, изготвувајќи го извештајот за работа и давајќи детални објаснувања за успешноста и постигнатите

---

²⁸⁶ Official Journal of the European Union , COUNCIL DECISION 2010/619/CFSP of 15 October 2010 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:272:0019:0019:EN:PDF>

²⁸⁷²⁸⁷EULEX KOSOVO EULEX Program Report 2012; EULEX Rule Of Law Beyond The Headlines; Part 1 ;for more, see the table reflecting the changes comparing the years 2012 and 2011; 2011and 2010;dhe 2010 and 2009 http://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/EPR_2012-LQ.pdf

результати, а исто така дава препораки до кое ниво на подобрување достигнале локалните институции со поддршката. на EULEX.²⁸⁸

6.6.3. Фаза 2012-2014 година

*ОДЛУКА НА СОВЕТОТ 2012/291/CFSP од 5 јуни 2012 г.*²⁸⁹

“...Додека:...

(3) По препораките во стратешкиот преглед, мисијата треба да се продолжи за уште две години..

член 1

Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX Косово од 15 јуни 2012 година до 14 јуни 2013 година изнесува 111 000 000 евра.

*ОДЛУКА НА СОВЕТОТ 2013/241/CFSP од 27 мај 2013 г.*²⁹⁰

“член 1

Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО од 15 јуни 2013 година до 14 јуни 2014 година изнесува 110 000 000 евра“.

Оваа фаза ја претставува третата фаза од работата на EULEX, продолжување на мисијата на 6 јуни 2012 година со Одлуката на Советот 2012/322/CFSP, додека буџетот беше утврден на 221 милион евра за период од две години до 14 јуни 2014 година (15 јуни , 2012 до 14 јуни 2013 година ќе биде 111 милиони евра, од 15 јуни 2013 до 14 јуни 2014 година ќе биде 110 милиони евра). Оваа фаза се рефлектира во доста големи промени како што се намалувањето на персоналот и реструктурирањето на реконфигурираната мисија во два главни сектори, во Извршниот сектор и Секторот за зајакнување (објаснето погоре), според кои EULEX и денес работи. Предводена од Германија и поддржана од Обединетото

---

²⁸⁸²⁸⁸EULEX KOSOVO EULEX Program Report 2012; EULEX Rule Of Law Beyond The Headlines; Part 1 ;for more, see the table reflecting the changes comparing the years 2012 and 2011; 2011and 2010;dhe 2010 and 2009 http://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/EPR_2012-LQ.pdf

²⁸⁹ Official Journal of the European Union, COUNCIL DECISION 2012/291/CFSP of 5 June 2012 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012D0291>

²⁹⁰ Official Journal of the European Union, COUNCIL DECISION 2013/241/CFSP of 27 May 2013 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D0241>

Кралство и Соединетите Држави, ЕУ почна да ги надминува поделбите околу Косово и да се развива во поважен актер. Политичкиот дијалог на високо ниво меѓу Белград и Приштина, олеснет од ЕУ, доведе до првиот договор за нормализација на односите меѓу Косово и Србија. Ова го отвори патот за делумна интеграција на северот со мнозинско српско население, кој претходно беше администриран од Белград, во државата Косово. Понатаму, дијалогот резултираше со отворање на преговорите за членство во ЕУ за Србија и преговори за Договор за стабилизација и асоцијација со Косово, отклучувајќи го неговиот процес на интеграција. Овие промени ја натераа Владата на Косово да го крене гласот за трансфер на овластувањата од EULEX на институциите на Косово со цел да се стекне целосен суверенитет дури и над оние области каде EULEX има ексклузивни овластувања. Во овој период EULEX со шефот на мисијата Бернд Борчарт, го сметаше судењето за случајот „Дреница“ и случајот на Оливер Ивановиќ (подоцна осуден за воени злосторства) за најголеми успеси.

6.6.4 Фаза 2014-2016 година

ОДЛУКА НА СОВЕТОТ 2014/349/CFSP од 12 јуни 2014 г.²⁹¹

“...Додека

(4) По препораките во Стратешкиот преглед усвоен во 2014 година, потребно е да се продолжи времетраењето на EULEX КОСОВО за уште две години.“

член 1

„Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО од 15 јуни 2014 година до 14 октомври 2014 година изнесува 34 000 000 евра.

ОДЛУКА НА СОВЕТОТ 2014/685/CFSP од 29 септември 2014 г.²⁹²

---

²⁹¹ Official Journal of the European Union, COUNCIL DECISION 2014/349/CFSP of 12 June 2014 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0349>

²⁹² Official Journal of the European Union, COUNCIL DECISION 2014/685/CFSP of 29 September 2014 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0685>

...

(4) На 12 јуни 2014 година, Советот усвои Одлука 2014/349/CFSP (5) за изменување и дополнување на Заедничката акција 2008/124/CFSP и продолжување на истата за период од две години до 14 јуни 2016 година, и предвидува финансиски референтен износ за периодот од 15 јуни 2014 година до 14 октомври 2014 година.

член 1

(3) Во член 16(1), последниот потстав се заменува со следново: „Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО од 15 октомври 2014 година до 14 јуни 2015 година изнесува 55 820 000 евра.

ОДЛУКА НА СОВЕТОТ (ЗНБСП) 2015/901 од 11 јуни 2015 г.²⁹³

...член 1

„Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО од 15 јуни 2015 година до 14 јуни 2016 година изнесува 77 000 000 евра.

Оваа фаза, исто така, претставува уште една фаза на продолжување на мисијата со Одлуката на Советот 2014/349/CFSP од 12 јуни 2014 година за дополнителен период од две години до 14 јуни 2016 година. Што се однесува до буџетот за периодот од 15 јуни 2014 до 14 октомври, 2014 година ќе изнесува 34 милиони евра, додека од 15.06.2015 година до 14.06.2016 година ќе изнесува 77 милиони евра, вкупно 111 милиони евра.

На 9 октомври 2014 година, Советот донесе одлука за именување на амбасадорката Габриеле Меучи за шеф на мисијата EULEX, додека на 15 јуни 2015 година, високиот претставник на Европската унија за надворешна политика и безбедност предложи продолжување на мандатот. на амбасадорот Габриеле Меучи како шеф на Мисијата на EULEX КОСОВО до 14 јуни 2016 година, а како резултат на тоа Комитетот за политика и безбедност донесе одлука 2015/969 за продолжување на мандатот на Меучи како шеф на мисијата²⁹⁴. Ова продолжение всушност се заснова на писмата разменети на 14 април 2014

---

²⁹³Official Journal of the European Union, COUNCIL DECISION (CFSP) 2015/901 of 11 June 2015 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1) (EULEX KOSOVO), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D0901>

²⁹⁴Official Journal of the European Union, DECISIONS POLITICAL AND SECURITY COMMITTEE DECISION (CFSP) 2015/969 of 19 June 2015 extending the mandate of the Head of Mission of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1) (EULEX KOSOVO); Article 1; <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D0969&from=EN>

година меѓу претседателката Јахјага и високата претставничка на ЕУ Кетрин Ештон²⁹⁵. Во согласност со Законот бр. 03/L-053 за надлежностите, изборот на предмети и распределбата на предметите на судиите и обвинителите на EULEX во Косово, дополнет со Закон бр. 04/L-273²⁹⁶ (сега наречен: Закон за надлежност и овластувања на судиите и обвинителите на EULEX во Косово), составот на судството ќе биде мнозинство од Косовари и малцинство меѓународни. Според овој закон, EULEX постепено ќе ги префрла надлежностите на правосудниот систем на локалните институции, освен случајот на северот на Косово, кој според нив е сè уште сложено и тензично прашање, па затоа нивното присуство се уште е неопходно. Врз основа на ова, EULEX ќе продолжи да биде одговорен за судските постапки во однос на северот, сè до моментот кога Приштина и Белград со посредство на ЕУ не донесат резултати од дијалогот, конкретно договорени договори кои ќе ги остават задоволни двете страни во однос на прашањето за северот. Во рамките на измените, работната структура поделена на два сектора (извршен и зајакнување) остана иста, но додадена е задачата да помогне во спроведувањето на договорите постигнати во Prishtina-Belgrade dialogue. Овие договори остануваат вклучени во меѓународниот договор меѓу Република Косово и Република Србија потпишан на 13 април 2013 година²⁹⁷.

6.6.5 Фаза 2016-2018 година

ОДЛУКА НА СОВЕТОТ (ЗНБСП) 2016/947 од 14 јуни 2016 г.

„Со оглед на тоа што:

---

²⁹⁵ Council of European Union, EULEX Kosovo to gradually transfer activities, Luxembourg, 12 June 2014 10885/14 (OR. en) PRESSE 338,

https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/143183.pdf

<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/04-L-274%20a.pdf> qasur më 05.09.2016

²⁹⁶ Official Gazette of the Republic of Kosovo, LAW NO. 04/L-273 ON AMENDING AND SUPPLEMENTING THE LAWS RELATED TO THE MANDATE OF THE EUROPEAN UNION RULE OF LAW MISSION IN THE REPUBLIC OF KOSOVO, 15 MAY 2014,

<https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=9477>

²⁹⁷ Republic of Kosovo, Assembly, Law No. 04/L-199; ON RATIFICATION OF THE FIRST INTERNATIONAL AGREEMENT OF PRINCIPLES GOVERNING THE NORMALIZATION OF RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF KOSOVO AND THE REPUBLIC OF SERBIA, 27.06.2013,

<http://old.kuvendikosoves.org/?cid=2,191,1057>

(4) Заедничката акција 2008/124/CFSP треба да се измени за да се продолжи мандатот на EULEX Косово до 14 јуни 2018 година и да се обезбеди нова финансиска референтна сума наменета да го покрие периодот од 15 јуни 2016 година до 14 јуни 2017 година...

член 1

„Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX Косово од 15 јуни 2016 година до 14 јуни 2017 година изнесува 63 600 000 евра.”²⁹⁸...

ОДЛУКА НА СОВЕТОТ (CFSP) 2017/973 од 8 јуни 2017 г.

Со оглед на тоа што:

Член 1:

„Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО од 15 јуни 2017 година до 14 јуни 2018 година изнесува 90 914 000 евра²⁹⁹.

Оваа фаза претставува фаза на продолжување на мисијата уште две години. Ова беше одлучено со Одлуката на Советот 2016/947 (CFSP) од 14 јуни 2016 година, со буџет од 63 600 000 евра за првата година од 15 јуни 2016 до 14 јуни 2017 година, но оваа сума е поделена на два дела како што е објаснето во член 1(a) од одлуката. Втората година од овој мандат е покриена со 90 914 000 евра за периодот од 15 јуни 2017 година до 14 јуни 2018 година, исто така поделени и именувани за одредени работи како што е опишано во член 1(a) од одлуката.

За вршител на должноста шеф на мисијата беше назначен Бернад Тран, а подоцна за шеф на мисијата беше назначена грчката дипломатка Александра Пападопулу. По одлуката на Советот за продолжување на мандатот на Мисијата на ЕУ за владеење на

---

²⁹⁸ Out of the amount referred to in the ninth subparagraph, EUR 34 500 000 shall cover the expenditure of EULEX Kosovo for the implementation of its mandate in Kosovo from 15 June until 14 December 2016, and EUR 29 100 000 shall cover the support to the relocated judicial proceedings within a Member State from 15 June 2016 to 14 June 2017. The latter amount shall also retroactively cover expenditure arising from the support to the relocated judicial proceedings as of 1 April 2016. The Commission shall sign a grant agreement with a registrar acting on behalf of a registry in charge of the administration of the relocated judicial proceedings for that amount. The rules on grants provided for in Regulation (EU, Euratom) No 966/2012 of the European Parliament and of the Council (*) shall apply to this grant agreement. .

²⁹⁹ Out of the amount referred to in the eleventh subparagraph, the amount intended to cover the expenditure of EULEX KOSOVO for the implementation of its mandate in Kosovo shall be EUR 49 600 000 and the amount intended to cover the support to the relocated judicial proceedings within a Member State shall be EUR 41 314 000.

правото на Косово до 14 јуни 2018 година и по размената на писма меѓу претседателот Хашим Тачи и високата претставничка на ЕУ Федерика Могерини, мисијата EULEX во партнерство со косовските власти ќе продолжи со постепено пренесување на своите активности на локалните институции и другите актери на ЕУ³⁰⁰. За време на овој мандат на EULEX, во принцип, сите кривични истраги и нови кривични судења ќе ги водат косовските власти, со судски панели составени од косовски судии. Само во исклучителни околности може да се додели предмет на обвинител на EULEX или на комисија составена од мнозинство судии на EULEX.³⁰¹

6.6.6 Фаза 2018-2020 година

*ОДЛУКА НА СОВЕТОТ (ЗНБСП) 2018/856 од 8 јуни 2018 г.*³⁰²

„Додека: ...

(4) По Стратешкиот преглед на мисијата, Политичкиот и безбедносен комитет препорача мандатот на EULEX КОСОВО да се измени и продолжи до 14 јуни 2020 година.

Член 1 (3)

„Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО од 15 јуни 2018 до 14 јуни 2020 година изнесува 169 805 000 евра...“³⁰³

Оваа фаза, исто така, претставува уште една фаза на продолжување на мисијата со Одлуката на Советот 2018/856/CFSP од 8 јуни 2018 година за дополнителен период од две години, 14 јуни 2020 година. Буџетот за овој период е 169 805 000 евра, исто така поделен како што е објаснето погоре во фусноти врз основа на член 1 точка 3 од решението.

---

³⁰⁰European Union EXTERNAL ACTION; EULEX New Mandate, 21 June 2016,

<https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,10,437>

³⁰¹Ibid

³⁰²Official Journal of the European Union, COUNCIL DECISION (CFSP) 2018/856 of 8 June 2018 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo * (EULEX KOSOVO),

<https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/CouncilDecision-203336.pdf>

³⁰³ Out of the amount referred to in the fourteenth subparagraph, the amount intended to cover the expenditure of EULEX KOSOVO for the implementation of its mandate in Kosovo shall be EUR 83 555 000 and the amount intended to cover the support to the relocated judicial proceedings within a Member State shall be EUR 86 250 000.

Во периодот 2018-2020 година, EULEX продолжи да има преостаната присутност на Косово со фокус на поддршката за спроведувањето на договорот за правда меѓу Косово и Србија, како и поддршка на борбата против организираниот криминал и корупцијата.

Според информациите преземени од информативниот лист за работата на EULEX во 2018 година, сите случаи биле предадени на косовското судство, што претставувало важен чекор кон обезбедување правичност и правда за сите. 500-те членови на персоналот вклучени во овие операции неуморно работеа за да обезбедат поддршка за активностите на СК/СПО, како и да се вклучат во меѓународна полициска соработка, а дополнително, формирана е полициска единица за да помогне во одржувањето на безбедноста и безбедноста, како и форензиката и безбедноста на сведоците. беа други важни аспекти на овие напори³⁰⁴. Силниот мониторинг на поранешните случаи на EULEX исто така беше постојан приоритет, како и обезбедувањето поддршка на Поправната служба. Генерално, овие напори помогнаа да се промовира поправеден и поправеден систем во Косово.

Во својот годишен извештај за 2019 година, EULEX ја истакна важноста на нивната континуирана поддршка за косовскиот правосуден систем, кој вклучуваше мониторинг и менторство на судовите и обвинителствата. Тие, исто така, известија за нивните напори за борба против организираниот криминал и корупцијата во земјата. EULEX дополнително ја детализираше нивната работа во спроведувањето на договорот за правда меѓу Косово и Србија, кој вклучуваше поддршка за формирање на Заедницата на општините со српско мнозинство во Косово. Александра Пападопулу беше шеф на мисијата од септември 2018 година до август 2021 година. EULEX беше одговорен и предмет на надзорни механизми за време на периодот на ревизија. Нивниот годишен извештај за 2019 година ја откри нивната соработка со Косовскиот судски совет и Канцеларијата на главниот ревизор на Косово за да се обезбеди транспарентност и одговорност во нивните активности³⁰⁵. Политичкиот и безбедносен комитет на ЕУ (ПЦЦ), исто така, обезбеди надзор над мисијата, редовно разгледувајќи го нивниот напредок и давајќи насоки за нивните активности.

---

³⁰⁴EULEX KOSOVO, History, 2018 Factsheets

https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/177902-EULEX-Mandate-02_20191101.pdf

³⁰⁵EULEX KOSOVO, Joint Rule of Law Coordination Board (The Board), JOINT CONCLUSIONS,

https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/2018-11-21_JRCB_Joint_Conclusions.pdf

6.6.7 Фаза 2020-2022 година

ОДЛУКА НА СОВЕТОТ (ЗНБСП) 2020/792 од 11 јуни 2020 г.³⁰⁶

...“ Со оглед на тоа што:

(3) На 16 април 2020 година, Политичкиот и безбедносен комитет (PSC) се согласи дека, под околностите поради пандемијата COVID-19, EULEX КОСОВО треба да биде продолжен за една година со истиот мандат, кој може да се ревидира кога околностите дозволуваат .

(5) На 14 мај 2020 година, PSC дополнително се согласи дека г-дин Ларс-Гунар WIGEMARK, кој беше назначен за шеф на мисија на 28 ноември 2019 година со Одлуката на PSC (CFSP) 2019/1991 (3), треба да продолжи да ја извршува оваа функција за дополнителен период од една година.

член 1

(2) „Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО од 15 јуни 2020 година до 14 јуни 2021 година изнесува 83 745 000 евра³⁰⁷... ”

ОДЛУКА НА СОВЕТОТ (CFSP) 2021/904 од 3 јуни 2021 г.³⁰⁸

... Со оглед на тоа што:

„(2) На 11 јуни 2020 година, Советот усвои Одлука (CFSP) 2020/792 (2), со која се менува Заедничката акција 2008/124/CFSP и се продолжува мисијата до 14 јуни 2021 година.

---

³⁰⁶Official Journal of the European Union, COUNCIL DECISION (CFSP) 2020/792 of 11 June 2020 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo * (EULEX KOSOVO) , <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020D0792&from=EN>

³⁰⁷ Out of the amount referred to in the seventeenth subparagraph, the amount intended to cover the expenditure of EULEX KOSOVO for the implementation of its mandate in Kosovo shall be EUR 38 700 000 and the amount intended to cover the support to the relocated judicial proceedings within a Member State shall be EUR 45 045 000. The Commission shall sign a grant agreement with a registrar acting on behalf of a registry in charge of the administration of the relocated judicial proceedings for the amount of EUR 45 045 000. The rules on grants provided for in Regulation (EU, Euratom) 2018/1046 of the European Parliament and of the Council * shall apply to this grant agreement. The financial reference amount for the subsequent period for EULEX KOSOVO shall be decided by the Council.

³⁰⁸Official Journal of the European Union, COUNCIL DECISION (CFSP) 2021/904 of 3 June 2021 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo * (EULEX KOSOVO), https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/CELEX_32021D0904_EN_TXT.pdf

(3) Во контекст на Стратешкиот преглед на EULEX КОСОВО, Политичкиот и безбедносен комитет (ПСЦ) се согласи дека мисијата треба да се продолжи до 14 јуни 2023 година и дека задачата за обезбедување оперативна поддршка на дијалогот олеснет од ЕУ треба да се пренесе до Канцеларијата на Европската Унија во Косово до 31 декември 2022 година....

Член 1 (2) (а)

„Финансиската референтна сума наменета за покривање на расходите на EULEX КОСОВО од 15 јуни 2021 година до 14 јуни 2023 година изнесува 173 693 683 евра³⁰⁹.

Оваа фаза ја претставува и фазата на војната против пандемијската болест Ковид-19. Генерално, оваа фаза е исто така уште едно продолжение на мандатот.

Пандемијата COVID-19 имаше значително влијание врз институциите на владеењето на правото ширум светот, а Косово не е исклучок. Овој извештај ги проценува ефектите од пандемијата врз одредени аспекти на косовскиот правосуден и поправен систем. Ја нагласува потребата од рамнотежа помеѓу здравјето и безбедноста и човековите права и владеењето на правото³¹⁰.

Додека Косово првично ги базираше своите превентивни мерки на постојното законодавство, извештајот ги идентификува празнините во законите и ја нагласува важноста на правната сигурност. Недостигот на јасна правна основа за некои од мерките треба итно да се реши. Извештајот дава препораки за да се обезбеди усогласеност со стандардите и да се зајакне транспарентноста и довербата во судството и во институциите на поправните служби. Извештајот, исто така, извлекува одредени општи заклучоци кои може да се применливи за други области на владеењето на правото погодени од пандемијата³¹¹.

---

³⁰⁹Out of that amount, the amount intended to cover the expenditure of EULEX KOSOVO for the implementation of its mandate in Kosovo shall be EUR 57 900 000 and the amount intended to cover the support to the relocated judicial proceedings within a Member State shall be EUR 115 793 683.

³¹⁰European Union EXTERNAL ACTION, Special Report on the Impact of COVID-19 on the Rule of Law in Kosovo Assessment and recommendations for the period March 2020 – March 2021, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Covid%20Report_EN.pdf

³¹¹European Union EXTERNAL ACTION, Special Report on the Impact of COVID-19 on the Rule of Law in Kosovo Assessment and recommendations for the period March 2020 – March 2021, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Covid%20Report_EN.pdf

COVID-19 во голема мера влијаеше врз правосудниот и поправниот систем на Косово. Потребни се регулативи за прашања како што се видео-телеконференции за време на судења и ограничувања за пристап до воспитно-поправниот дом. Беше препорачано да се донесе закон за одложување, суспендирање или укинување на казните за ранливите групи. Усогласеноста со превентивните мерки за COVID-19 беше од клучно значење. Кризата беше разгледана по една година за да се проценат негативните влијанија врз ранливите групи. Правната регулатива беше неопходна за зајакнување на транспарентноста и довербата во институциите.

Според последниот извештај, третиот јавен мониторинг извештај на Мисијата на ЕУ за владеење на правото на Косово (EULEX) ги истакна тековните напори за зајакнување на правосудниот систем на Косово. И покрај завршувањето на својот извршен мандат во 2018 година, EULEX продолжи да го следи системот и издаде пет извештаи за мониторинг на правдата, а последниот беше објавен за да се обезбеди транспарентност. Извештаите беа достапни на повеќе јазици, вклучувајќи го и Брајовото писмо, за да се промовира пошироко разбирање. EULEX ја нагласи важноста од почитување на владеењето на правото и влијанието на поединечните дејствија врз животите на народот на Косово.

И покрај тоа што извештајот идентификуваше охрабрувачки случувања во извршувањето на правдата, некои алатки за борба против корупцијата останаа недоволно искористени. Случаите на корупција од висок профил претрпеа неуспеси, а напредокот во гонењето на воените злосторства беше ограничен. Испорачувањето на правдата во случаите на закани врз новинари и родово засновано насилство беше неконзистентно. Соработката и координацијата меѓу различните делови на судството, како и во институциите како што се косовската полиција и обвинителството, исто така, понекогаш недостасуваше. Извештајот на EULEX имаше за цел да им помогне на косовските власти во подобрувањето на правосудниот систем, во согласност со неговиот мандат како мисија за владеење на правото³¹². Извештајот беше примен конструктивно од релевантните институции и се очекува да придонесе за унапредување на Косово на неговиот европски пат

---

³¹²European Union EXTERNAL ACTION, EU Rule of Law Mission in Kosovo – EULEX Justice Monitoring Report Findings and Recommendations November 2021 – September 2022, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Raporti_Anglisht.pdf

6.7 Преглед

Европската унија активно го поддржува Косово и го подготвуваше за потенцијално членство. Ова се прави преку договори како Процесот за стабилизација и асоцијација (ПСА). Мисијата на Европската унија за владеење на правото на Косово (EULEX) пристигна во 2008 година, со примарна цел да го поддржи воспоставувањето на одржливи и независни институции за владеење на правото во Косово. EULEX има за цел да го подобри правосудниот систем преку помагање на полицијата, обвинителството и судските власти. Тој, исто така, игра улога во меѓународната полициска соработка, размена на информации и соработка со локалните колеги во одредувањето на судбината на исчезнатите лица.

Низ годините, EULEX одигра значајна улога во косовскиот правосуден систем. Од 2008 до 2020 година, мисијата помина низ неколку фази, секоја со своите цели и буџет. За време на фазата 2008-2010, EULEX се фокусираше на проценка на силните и слабите страни на секторот за владеење на правото и имаше извршни овластувања во истрагата и гонењето на тешките злосторства. Во фазата 2010-2012 година, EULEX постапуваше со случаи поврзани со воени злосторства, тероризам, организиран криминал и корупција на високо ниво, меѓу другото. Во фазата 2012-2014 година, EULEX претрпе значителни промени, вклучително и намалување на персоналот и реструктурирање во два главни сектори. Фокусот на мисијата во овој период беше поддршка на политичкиот дијалог на високо ниво меѓу Белград и Приштина. Од 2014 до 2016 година, фокусот на EULEX беше на пренесување на судските надлежности на локалните институции, а во фазата 2016-2018 година, EULEX продолжи да ги пренесува своите активности на локалните институции и другите актери на ЕУ. Фокусот на мисијата од 2018 до 2020 година остана на поддршката на владеењето на правото и развојот на косовскиот правосуден систем.

6.8 Клучни наоди

1. SAP промовира стабилност и го подготвува Косово за пристапување во ЕУ.
2. EULEX пристигна во Косово во 2008 година за да го поддржи воспоставувањето на одржливи и независни институции за владеење на правото.

3. EULEX работи во рамките на Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на ОН и има два главни столба: мониторинг и операции.

4. EULEX има за цел да го подобри правосудниот систем преку помагање на полицијата, обвинителството и судските власти.

5. EULEX игра улога во меѓународната полициска соработка, размена на информации и соработка со локалните колеги во одредувањето на судбината на исчезнатите лица.

6. EULEX помина низ неколку фази од 2008 до 2020 година, секоја со свои цели и буџет.

7. За време на фазата 2008-2010, EULEX имаше извршни овластувања во истрагата и гонењето на тешките злосторства.

8. Од 2010 до 2018 година, EULEX се занимаваше со случаи поврзани со воени злосторства, тероризам, организиран криминал и корупција на високо ниво, меѓу другото.

9. Од 2018 до 2020 година, EULEX се фокусираше на поддршка на владеењето на правото и развојот на косовскиот правосуден систем.

Глава 2 Поглавје 7. Анализа врз основа на фактички податоци до 2015-2021 година

Со доаѓањето на EULEX на Косово, луѓето беа многу ентузијастички за големите промени што се очекуваше да ги донесе присуството на EULEX. Погоре беше објаснето дека EULEX дојде на Косово да помогне во клучните и многу чувствителни области за понатамошна изградба на вистинска демократска држава, но ништо не е само црно-бело.

За време на лансирањето на EULEX во 2008 година, Хавиер Солана, тогашниот висок претставник на ЕУ за надворешна и безбедносна политика, го изрази својот оптимизам за мисијата.

„Многу ја поздравувам декларацијата за почетна оперативна способност за мисијата EULEX на Косово. Мисијата сега може да ја започне својата работа. Мисијата EULEX е распоредена со цел да му помогне на Косово во неговиот напредок кон достигнување на европските стандарди во областа на полицијата и правдата. Мисијата ќе биде клучна за консолидација на владеењето на правото во Косово, а понатаму, развојот на владеењето

на правото и зајакнувањето на мултиетничките институции ќе биде во корист на сите заедници во Косово. е доказ за силната посветеност на ЕУ кон Западен Балкан и ќе придонесе за зајакнување на стабилноста во целиот регион³¹³."

За да се реши проблемот со успехот или неуспехот на EULEX, потребно е да се погледнат двете страни на медалот, односно од тоа како EULEX ја известува својата работа и каква е фактичката состојба врз основа на тој извештај, а од другата страна, од фактичката состојба, колку е постигнато во конкретизирањето на ентузијазмот што го имаше народот од доаѓањето на EULEX.

Во јуни 2014 година беше објавен Компактниот извештај за напредокот. Компактниот извештај за напредокот го истакна крајот на мандатот на EULEX Косово во јуни 2014 година и договорот за продолжување на присуството на мисијата до јуни 2016 година. Според овој извештај, од 2008 до 2014 година, Косово ја покажа својата непоколеблива поддршка за мисијата и својата посветеност на зајакнување владеењето на правото во Косово. Со транзицијата на мандатот на EULEX, сите институции за владеење на правото беа предводени од косовски претставници. Крајната цел беше да се воспостават одржливи, одговорни, независни и мултиетнички институции за владеење на правото кои се придржуваат до меѓународно признатите стандарди и европските најдобри практики. Извештајот послужи како основа за следните две години, за време на кои косовските институции дополнително ги зајакнаа своите способности за справување со предизвиците на владеењето на правото. Во извештајот, исто така, беше наведено дека е постигнат значителен напредок во спроведувањето на различни договори во рамките на дијалогот олеснет од ЕУ, кој помогна да се згрижат институциите. Тие вклучуваат создавање на нова регионална команда на косовската полиција Север, наплата на приходи на два премини во северно Косово, договор за постојани премини и предавање на над 12.000 заверени копии од матични книги на косовските власти³¹⁴.

Според извештајот објавен од EEAS, ажуриран во октомври 2014 година во врска со работата на EULEX, во него се наведува дека косовските власти за владеење на правото

---

³¹³ Council of the European Union, Javier SOLANA, EU High Representative for the CFSP, announces the start of EULEX Kosovo, Brussels, 5 December 2008 S400/08,

³¹⁴ EULEX, *Compact Progress Report*, 14 June 2014, p.1, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/CPReport_2_14.pdf

постигнале значителен напредок од целосното функционирање на EULEX во 2009 година.³¹⁵ Според овој извештај, „Царинската служба е веќе многу способна, а косовската полиција работи сè попрофесионално и според Транспаренси Интернешнл (2013) е најдоверливата полиција во регионот. Најголема заслуга за овие достигнувања има Косово. Сепак, следењето, менторството и советувањето на EULEX ја одигра својата улога. И покрај позитивните случувања во изминатите години, областа на правдата останува предизвик кој бара трпение и време. Во однос на извршните одговорности на EULEX, мисијата има околу 270 кривични истраги кои се во тек. Веќе се донесени околу 370 пресуди за кривични предмети и повеќе од 140 решенија за граѓански предмети. Обвинителите на EULEX беа вклучени во околу 2270 случаи во нивниот ексклузивен и мешовит тим. Испитувајќи ги високите министри, политичарите, поранешните команданти на Ослободителната војска на Косово (ОВК), деловните луѓе и неформалните тајни служби, мисијата сериозно ја оспори перцепцијата за неказнивост. Во чувствителните, тежки и одземаат многу време области на воениот криминал, организираниот криминал и корупцијата, мисијата веќе донесе повеќе од 90 пресуди“.

Најзапамената е 2014 година.

Овој период е речиси најважен за елаборација, бидејќи тоа е периодот кога EULEX имаше извршни овластувања покрај менторството и мониторингот, најсоодветен период за постигнување на целите за кои беше одговорен и за кои EU одвои милиони средства. во секој период продолжување на мандатот.

Габриеле Меучи по доаѓањето на позицијата шеф на мисијата во 2014 година, на првата официјална средба со претставниците на косовските институции и претседателката Јахјага, разговараше за прашања од заеднички интерес од областа на владеењето на правото, борбата против организираниот криминал и корупцијата. и околу новиот мандат на EULEX, со акцент на преминот на мисијата од позиција на лидер на позиција на набљудувач. Во својот говор по средбата, г-дин МЕУчи изјави дека: „Имав одлична средба со претседателот. Ја споделувам со неа нејзината загриженост за корупцијата и организираниот криминал во Косово и посветен сум да направам се што можам во

---

³¹⁵EULEX, Publications, Factsheets, EULEX KOSOVO EU Rule of Law Mission in Kosovo, Updated: October 2014, Mission achievements, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/70802-30.10.2014-factsheet_eulex_kosovo_en.pdf

рамките на мојот мандат. и ресурси за да му помогнам на Косово во овој предизвик Мојот мандат означува нов почеток, каде што мисијата повеќе не работи за Косово, туку со Косово, на секое ниво на неговите институции за владеење на правото, исто така во партнерство со нашите колеги од Канцеларијата на специјалните Претставник на Европската Унија“. Но, како што беше претходно наведено дека EULEX дошол да ги фати „големите риби“, првично судејќи го тогашниот министер за транспорт и поштата на Косово, за корупција во периодот од 2008 до 2010 година, но важно е дека народот повеќе немаше можност да ја види големата риба зад решетки.

2014 година е најспоменуваната и најзапамената година кога се зборува за работата на EULEX, бидејќи тоа беше година кога самиот EULEX беше под истрага за коруптивни афери во самата мисија. Вреди да се нагласи медиумската помпезност на известувањето за внатрешната корупција на поранешната обвинителка Марија Бамие, која беше отпуштена од својата работа откако јавно проговори за овие проблеми.

Дневниот весник Koha Ditore објави серија внатрешни извештаи на EULEX кои покажуваат дека членовите на EULEX примиле мито од мафијата за да ги блокираат постапките против обвинетите, па дури и да ги елиминираат доказите. Ова беше директен напад против една од приоритетните цели на мисијата EULEX, но обвинувањата за корупција не беа нови во 2014 година. Тие веќе започнаа во 2012 година, италијанскиот судија Флоренс Флорит веќе беше именуван од Бамие за примател на евра. 300.000, како награда за ослободување на тројца обвинети обвинети за убиство и обвинетиот специјален обвинител Џонатан Рател за попречување на истрагата за корупција против косовскиот политичар Азем Сила³¹⁶.

Иако овие прилично сериозни обвинувања започнаа во 2012 година, EEAS не презеде никакви сериозни дејствија до ноември 2014 година, кога Федерика Могерини, високата претставничка за надворешна и безбедносна политика на EU, го назначи професорот Жан Пол Жак³¹⁷ како експерт за независно разгледување на прашањето за

---

³¹⁶EUobserver, Andrew Rettman, EU mission in Kosovo rocked by corruption allegations, BRUSSELS, 30. OCT 2014, [HTTPS://EUOBSERVER.COM/RULE-OF-LAW/126319](https://euobserver.com/rule-of-law/126319)

³¹⁷Prof. Jean Paul Jacqué has an impressive background in law, having held positions at several prestigious universities. He has also served as the Director of the Legal Service of the Council of the European Union. Currently, he is the Secretary General of TEPSA, where he is responsible for the daily management of the association. He has

корупција четири месеци и да поднесе извештај кој би бил јавен и кој би го разјаснил прашањето за корупцијата но и за стагнацијата на EULEX во работата за која е доделен. Во оваа гледна точка, прашањето за наводите за корупција во мисијата не е само проблем на Косово, туку е проблем и на самата EU и на способноста на надворешната политика на EU да реагира навреме, на пример во овој случај конкретно во 2012 година кога започна проблемот со обвинувањата за корупција на EULEX.

Во исто време, сметајќи го за многу сериозен проблем, вниманието на Народниот правобранител беше свртено кон наводните нерегуларности кои ја засегаат Мисијата на EU за владеење на правото (EULEX) на Косово и одлучи да отвори сопствена иницијатива³¹⁸. Народниот правобранител ја известил EEAS за оваа иницијатива преку преписката упатена до г. наводите кои се покренати се од сериозен карактер. Свесен сум дека EEAS/EULEX Косово изјавија дека е започната заедничка истрага во 2013 година. Сепак, осврнувајќи се на тековните кривични истраги, се чини дека EEAS/EULEX Косово постојано одбиваше да даде какви било информации за тоа кој точно опсегот на оваа истрага беше или во која фаза стигна...“

По спроведување на истрага со сопствена иницијатива, Народниот правобранител утврди дека EULEX извршил прелиминарна внатрешна истрага и дека регрутирал надворешен обвинител да ги истражи неправилностите³¹⁹. Дополнително, EEAS назначи искусен експерт да го разгледа мандатот на EULEX и да се фокусира на наводите покренати. Иако Народниот правобранител забележа дека EULEX не ја следи својата стандардна процедура за истражување на таквите наводи и дека треба да се испита

---

been reelected for another two-year term by the TEPESA General Assembly in December 2011. Prof. Jacqué writes the editorial in the bi-monthly TEPESA Newsletter. <https://www.tepsa.eu/01-jean-paul-jacque/>

³¹⁸European Ombudsman, Own-initiative inquiry OI/15/2014/PMC of the Ombudsman into the European External Action Service's (EEAS) investigation into the allegation of serious irregularities involving the EU Rule of Law Mission (EULEX) in Kosovo, CORRESPONDENCE - DATE Friday | 14 November 2014 <https://www.ombudsman.europa.eu/en/doc/correspondence/en/58360>

³¹⁹The Ombudsman has the authority to initiate inquiries regarding the activities of the Union institutions, bodies, offices or agencies according to Article 228 of the Treaty on the Functioning of the European Union. This power allows the Ombudsman to investigate alleged irregularities, such as those affecting the EU Rule of Law Mission (EULEX) in Kosovo, and to make recommendations for corrective action when necessary.

начинот на кој е регрутиран надворешниот обвинител, таа одлучи дека во моментот нема потреба од понатамошни дејствија од нејзина страна со оглед на експертот преглед³²⁰.

Во 2016 година, Народниот правобранител испрати следење на нејзината сопствена иницијатива во врска со наводните нерегуларности што го засегаат EULEX Косово до тогашната Човечка служба на ЕУ, г-ѓа Федерика Могерини.³²¹

Но жалбите не завршија тука. Дури и невладината организација „Хјуман рајтс воч“ испрати писмо до високата претставничка Федерика Могерини, во кое изразува сериозна загриженост не само за наводите за корупција во EULEX, туку и за обидот за опструирање на новинарот на „Кохе диторе“ Вехби Кајтази од страна на Кетрин Феарон (специјален советник на шеф на мисијата) да објавува информации за случаи на корупција. Многу е важно да се нагласи овој дел од писмото *„Меѓутоа, ние сме загрижени дека улогата на г-дин Жак се чини ограничена на надгледување на внатрешната истрага на EULEX, наместо на спроведување независна истрага за наводите... Со оглед на сериозноста на наводите против мисијата и штетата што ја прават на кредибилитетот на мисијата и на поширокиот углед на Европската унија, од витално значење е EEAS да го прошири мандатот на г-дин Жак за тој да може да спроведе сопствена истрага за овие наводи. Таа истрага не треба да се ограничи на наводите за корупција што ги покренa поранешниот обвинител на EULEX, туку треба да ги вклучи сите веродостојни наводи за корупција што ги вмешуваат мисијата и нејзиниот сегашен и поранешен персонал. Дополнително, за транспарентност и кредибилитет, и со оглед на виталното значење за владеењето на правото дека овие наводи се адресираат и се смета дека се третирани правично и цврсто, наодите на г-дин Жак треба да бидат јавно објавени“*.³²²

---

³²⁰European Ombudsman, Decision of the European Ombudsman closing the own-initiative inquiry OI/15/2014/PMC into the way in which the European External Action Service (EEAS) handles allegations of serious irregularities involving the EU Rule of Law Mission (EULEX) in Kosovo, DECISION ON Thursday | 04 December 2014, <https://www.ombudsman.europa.eu/en/decision/en/58461>

³²¹European Ombudsman, Follow-up to my own-initiative inquiry OI/15/2014/PMC concerning alleged irregularities affecting EULEX Kosovo, CORRESPONDENCE - DATE Wednesday | 27 April 2016 <https://www.ombudsman.europa.eu/en/doc/correspondence/en/66788>

³²²Human Rights Watch, Letter to the High Representative of the EU for Foreign Affairs and Security Policy and Vice President of the European Commission, Brussels, December 12, 2014 <https://www.hrw.org/news/2014/12/15/letter-high-representative-eu-foreign-affairs-and-security-policy-and-vice-president>

Независниот експерт проф. Жан Пол Жак, по четиримесечна истрага, подготви извештај во кој не негира дека EULEX како мисија не ја извршува работата за која е доделен, а има многу критики.³²³ На почетокот на извештајот, тој наведува дека *„Јас, откако поминав четири месеци спроведувајќи истраги на место на настанот и прегледувајќи докази, правејќи повеќе од 40 интервјуа со сите инволвирани лица, дојдов до следните заклучоци...“*. Генерално, тоа не појасни многу за наводите за корупција во оваа мисија, но во голема мера го оправда начинот на кој мисијата се занимаваше со овие прашања. Во целиот извештај нема дефинитивна изјава дека всушност имало поткуп и прикривање докази, но ситуацијата во која се постапувало ова прашање е објаснета. Се чини дека Жак имал одредени критики кон шефовите на мисијата во врска со нивната одлука првично да не ги истражат наводите. Меѓутоа, се чини дека тие подоцна се предомислиле и побарале од посебна група да спроведе истрага. Според него, *„Како заклучок, требаше да се отвори истрага на самиот почеток. Ова ќе ги спречи прашањата што подоцна се појавија во врска со употребата на тајни и специјални процедури, што ги поттикна сомнежите за прикривање што за среќа се покажа како неосновано...“* Тој исто така сподели некои сомнежи за ефикасноста на мисијата на EULEX специјално по продолжениот мандат, и изјави дека *„Постојаното присуство на EULEX е изводливо само доколку се направат сеопфатни реформи за да се подобри нејзината ефикасност, а со тоа и нејзината кредибилитет. Нема смисла да се остане само за да продолжи да го прави истото“*. Во овој случај се критикува и комуникацијата меѓу Приштина и Брисел, според него, доколку Брисел навреме бил информиран дека станува збор, тогаш ќе се расчистеле многу нејаснотии и ќе имало ефикасна комуникација во времето кога медиумите откри сè. На крајот, во однос на случајот со корупцијата, во извештајот се наведува дека, без разлика дали е вистина или не, овој настан го нарушил имиџот на инволвираните лица, како и на EULEX воопшто, сериозно поткопувајќи ја довербата на граѓаните во оваа мисија. Извештајот, покрај заклучоците за случајот со корупцијата, дава и сопствена мапа воопшто за работата на EULEX, каде не изостануваат критиките и препораките. Генерално, проф. Врз основа на анализата четири

---

³²³ EULEX Kosovo, Review of the EULEX Kosovo Mission’s implementation of the mandate with particular focus on the handling of the recent allegations, 31 March 2015, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/150331_jacque-report_en.pdf

последователни месеци, Жак дава предлози за организацијата на внатрешното управување на EULEX и доброто функционирање како тим. Што се однесува до работата на EULEX во борбата против корупцијата во земјата, во извештајот јасно се наведува дека судскиот систем во Косово сè уште не се смета за подготвен да се соочи со предизвиците што ги носи корупцијата и поврзаниот организиран криминал и дека мисијата сè уште не ги постигнала своите цели во условите за борба против корупцијата.

По поднесувањето на извештајот од страна на проф. Жак, високата претставничка Федерика Могерини изјави дека покрај нејзиното ветување дека ќе обезбеди максимална транспарентност, го испратила извештајот до Европскиот парламент и земјите-членки, како и дека го објави извештајот во кој специјалната службите се занимаваа со проучување и изнаоѓање на најдобри начини за примена на дадените препораки³²⁴

Покрај сета оваа еуфорија во текот на 2014-2015 година, како заклучок на овој период вреди да се истакне извештајот на Фридом Хаус за 2015 година, објавен во јуни, за земјите во транзиција. Според оваа студија, Косово е класифицирано како делумно демократско, наклонето кон авторитаризам (полу-консолидиран авторитарен режим) и со високо ниво на корупција, суштински непроменето од 2006 година, и затоа е класифицирано како најмалку демократски режим на Балканот.³²⁵ Во врска со овој извештај, изјава даде и Габриеле Меучи, шеф на Мисијата на EULEX. Тој беше разочаран од извештајот бидејќи според него EULEX завршил добра работа и успеал да го води Косово кон значителни подобрувања во областите каде што EULEX имал придонес.

Понатаму, друг извештај објавен во 2015 година од официјалната веб-страница на EULEX, подетално ги опишува достигнувањата на работата на EULEX.

Овој извештај ги дава следните податоци:

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО ПРЕКУ ИЗВРШНИ ФУНКЦИИ:

-Судиите на EULEX донеле над 566 пресуди, вклучувајќи 423 пресуди за кривични дела како што се корупција, организиран криминал и воени злостопства.

---

³²⁴European Union EXTERNAL ACTION, Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the report by Jean-Paul Jacqué on the EULEX Kosovo mandate implementation in case of recent allegations, 14.04.2015, https://www.eeas.europa.eu/node/5643_en

³²⁵ Freedom House, Nations in Transit 2015, Kosovo, <https://freedomhouse.org/country/kosovo/nations-transit/2015>

-Оваа мисија истражи или обвини 250 случаи на воени злосторства и со тоа значително го намали бројот на акумулирани случаи на воени злосторства на Косово. Покрај наследените случаи, оваа Мисија започна и 51 нова истрага....

-Обвинителите на оваа мисија во ПСРК се вклучени во 256 предмети - 130 за воени злосторства, 15 за финансиски, 32 за антикорупција, 69 за организиран криминал и 10 за тероризам.

-Помеѓу 2009 и 2014 година, 10.658 предмети се заклучени од Специјалниот совет на Врховниот суд, во кој членуваат 8 меѓународни судии.

-EULEX преку Комисијата за имотно-правни барања на Косово (КПКК) пресуди над 40.000 имотни предмети поврзани со конфликтот. Последната седница на КПКК се одржа во декември 2014 година.

- Жалбениот совет на Агенцијата за имот на Косово во Врховниот суд одлучил по над 450 жалби на одлуките на КПКК.

-Преку судиите на EULEX повторно се судат кривичните предмети во Основниот суд во Митровица, со што заедницата во Митровица и овозможува подобар пристап до правдата. Од почетокот на Мисијата, во Митровица се судени над 90 предмети.

-Одделот за судска медицина (DML) изврши 477 теренски операции за лоцирање на исчезнати лица и ги идентификуваше останките на 398 лица. Илјадници документи беа прегледани, а 2.156 примероци од коски беа испратени на DNA анализа.

-EULEX ги продолжи ископувањата на наводната локација на масовните гробишта во Рашка, кои по неколкугодишни напори доведоа до откривање на посмртните останки на повеќе од 50 луѓе. Оваа мисија ја продолжи истрагата за случаите Меја, Лубениќ и Круша е Вогел. Делумно поради олеснувањето на меѓународната правна соработка од страна на EULEX, Србија обвини и неодамна осуди десет лица за масакрот во Ќишку.

-EULEX беше важен соговорник меѓу Косово и меѓународните полициски организации како што се Интерпол и Европол и со министерствата за правда ширум светот. Заедничката операција на EULEX/ПК/Европол во јануари 2013 година доведе до апсење на 100 осомничени во неколку земји на ЕУ

ПОДДРЖУВАЊЕ НА ДИЈАЛОГОТ, НОРМАЛИЗИРАЊЕ НА ОДНОСИТЕ МЕЃУ ПРИШТИНА И БЕЛГРАД И ВРАЌАЊЕ НА ВЛАДЕЕЊЕТО НА ПРАВОТО НИЗ ЦЕЛО СЕВЕРНО КОСОВО

-EULEX ја поддржа обуката на Единицата за брз одговор на косовската полиција на север, која беше операционализирана на 9 мај 2014 година.

-EULEX ја олесни интеграцијата на 287 полицајци од косовски Срби во Косовската полициска команда на север.

-EULEX во соработка со Канцеларијата на ЕУ и Европската комисија, препиша и завери 12.391 книга од оригиналниот матични книги на Косово, кои се наоѓаа во Србија.

-EULEX и помогна на косовската полиција во создавањето на специјализирана мултиетничка единица за да обезбеди заштита на 23 локалитети на верско и културно наследство низ Косово.

-EULEX обезбеди совети и материјална поддршка за создавање и екипирање на граничните премини (ГПП) со МИК. Шест привремени премини беа отворени помеѓу декември 2012 и февруари 2013 година.

-EULEX сега работи со Европската комисија и локалните власти за поддршка на шест постојани премини. Претставниците на EULEX на заедничките премини на север и помогнаа на косовската царина во спроведувањето на целосните царински контроли за сите видови сообраќај и наплатата на релевантните приходи и даноци.

-EULEX помогна во спроведувањето на договорот за слобода на движење, кој им овозможува на жителите на Косово слободно да патуваат низ Србија со косовски лични карти и регистарски таблички. Почнувајќи од 15 ноември 2014 година, овој договор е проширен за да вклучи два аеродроми и четири гранични премини со Унгарија, Бугарија, ПЈРМ и Хрватска.

РАЗВИВАЊЕ НА ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО ПРЕКУ МОНИТОРИНГ

-EULEX ги поддржа Косовскиот судски совет и Косовскиот обвинителен совет во градењето на независен, професионален и одговорен судски и обвинителски систем, кој е способен да се бори против политичкото мешање и да ги спроведува судските реформи.

-EULEX обезбеди законодавна помош за косовските власти за време на процесот на подготовка на повеќе од 110 закони, административни упатства и регулативи.

-EULEX ги поддржа структурните промени во косовската царина, што помогна да се постигне зголемување од 5 отсто во наплатата на приходите. Преку менторството на косовската царина од страна на EULEX на аеродромот во Приштина, износот на конфискуваните пари се зголеми за 500%.

-EULEX ги поддржа косовските власти за подготовка на оперативни и кадровски планови за новиот високобезбедносен затвор во Подујево, за реновирање на притворскиот центар во Митровица, како и за подобрување на безбедноста на затворите и за конструктивен ангажман на затворениците.

Овие достигнувања се сметаат за успеси на Мисијата за предметниот период, за која е тука од 2008 година. Врз основа на ова, не може да се заклучи дека се е бело или се е црно. Од тогашната фактичка состојба, народот не мисли дека е доволно направено за да се подобри состојбата и да се помогне во изградбата на стабилна држава.

Движењето ФОЛ направи истражување за работата на EULEX и објави извештај според кој недоволно е направено за прашањата поврзани со корупцијата и организираниот криминал, кои всушност се два проблема кои го задушуваат развојот на државата. и животот на граѓаните. Според овој извештај, и покрај тоа што EULEX е присутен на Косово подолг временски период и со многу голем број вработени, во судот се поднесени тужби за само 20 случаи, што значи дека за секоја година EULEX извршил успешно само 3 случаи кои завршиле со тужби во суд. Табелата подолу го објаснува ова истражување подетално, а податоците вклучуваат предмети кои датираат од 2008 до 19 август 2015 година.

„Во однос на случаите на корупција, EULEX има донесено 47 одлуки, додека за случаите на организиран криминал донесе 23 одлуки. Вкупно има 70 пресуди за соодветните кривични дела од 2008 година. Помеѓу 2008 и 19 август 2015 година, EULEX имаше 393 истраги – 242 предистражни и 151 првична истрага – од кои се уште се во тек 35. Обвинителите на EULEX во овој период извршија 24 обвиненија, што достигнува стапка од 6 отсто од обвиненијата“, се вели во извештајот.

Сега споредено со горенаведените податоци од извештајот на EULEX, реално, и покрај објавените резултати, фактичката состојба не беше стабилна во горенаведените години. Она што го очекуваше народот не се реализира бидејќи EULEX не ја исполни доволно својата мисија бидејќи не донесе конкретни резултати кои би влијаеле на благосостојбата на граѓаните.

Имајќи предвид дека пред EULEX, мисијата на UNMIK беше присутна токму пред војната, од која граѓаните имаат и многу забелешки, според докторските истражувања во 2016 година, врз основа на анкети со граѓаните, излегува дека тие подобро го ценеле

UNMIK од EULEX..³²⁶Во ова истражување, прашувајќи ги граѓаните колку се задоволни од мисијата на UNMIK и другото прашање колку се задоволни од мисијата на EULEX, излегува дека од 1000 испитаници, (од опциите: Слабо; Полагање; Добро; Многу добро; Одлично) 334 од нив ја оцениле работата на UNMIK како добра, а 292 од нив ја оцениле работата на EULEX како добра. Разликата не е многу голема по број, но сепак ја зголемува љубопитноста на прашањето зошто UNMIK е подобро оценет од EULEX или можеби очекувањата за EULEX беа толку поголеми што очајот дојде до иста мера.?

7.1 Анализа врз основа на Извештаите за напредокот на Комисијата

Како што е познато, Извештајот за напредокот е клучна алатка што ја користи Европската комисија за следење на напредокот на една земја во остварувањето на европската агенда за годината. Се издава секоја година, обично на почетокот на октомври, и дава вредни увиди за развојот и напредокот на нацијата³²⁷.

Важно е да се следи напредокот постигнат од регионот на Западен Балкан од март 2002 година, а Комисијата редовно известува до Советот и Парламентот за ова прашање. Структурата на извештајот остана во голема мера иста во текот на годините, накратко опишувајќи ги односите меѓу Косово и Унијата, анализирајќи ја политичката ситуација во Косово во однос на демократијата, владеењето на правото, човековите права, заштитата на малцинствата и регионалните прашања, разгледувајќи економската ситуација во Косово и испитување на неговиот капацитет за спроведување на европските стандарди и политики во согласност со приоритетите на Европското партнерство.

Со цел да се дојде до вистинска анализа на работата на EULEX во Косово, избрани се три Извештаи за напредокот на Европската комисија од трите најспецифични периоди

---

³²⁶NgadhujimBrovina, "Policy-making process in Kosovo (2008-2013): Reflection and connection of these processes in the foreign policy of the Republic of Kosovo", doctoral thesis, University of Southeast Europe, Tetovo, September, 2016, p. 231-234;

³²⁷The European Commission adopts its "Enlargement Package" annually, which includes a Communication on enlargement. This report takes stock of the progress made by candidate countries and potential candidates, as well as the challenges and reforms that need to be addressed. The Enlargement Package also contains detailed Reports that assess the reform progress of each country over the last year and provide recommendations and guidance on reform priorities. This is an important tool that helps the Commission monitor the progress of each country in achieving the European agenda. For more detailed info visit the link https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/strategy-and-reports_en

на градењето на државата на Косово. Овие три клучни периоди ја поврзуваат состојбата со резултатите низ годините додека EULEX ја извршува својата функција. Анализирани е Извештајот за напредокот од 2009 година, бидејќи ја отсликува ситуацијата во Косово, како EULEX го најде, односно со што се соочува EULEX, бидејќи во 2009 година EULEX го достигна својот целосен оперативен капацитет по неговото пристигнување во 2008 година. Извештајот за напредокот на Анализирани е 2015 година, што одразува прилично деликатен период кога EULEX се занимаваше со внатрешни проблеми (коруптивните афери опишани погоре) и го одразува почетокот на периодот кога EULEX го започнува постепено пренесување на извршните овластувања на локалните институции, што значи дека што се однесува до извршниот аспект EULEX го заврши најголемиот дел од работата во претходните периоди до 2015 година, односно целите планирани од неговото доаѓање во Косово. Извештајот за напредокот од 2021 година исто така е елабориран за да се анализира овој период кога EULEX има само советодавна улога и да се види напредокот што го постигна Косово според податоците од Европската комисија, бидејќи овој напредок ги покажува и резултатите од работата на EULEX. во текот на овој период 2008-2021 година, иако и понатаму е присутен во Косово со советодавна и мониторинг улога.

7.2 Извештај на Европската комисија за напредокот на Косово за 2009 година

Овој извештај има вкупно 52 страници, а текстот е поделен во 4 дела кои се: Вовед, Политички критериуми, Економски критериуми и Европски стандарди.³²⁸

Во првиот дел, Вовед, накратко е елаборирана содржината на извештајот, контекстот и кратко објаснување за односите меѓу EU и Косово.

Вториот дел, Политички критериуми, е поделен на подделови како што се: Демократија и владеење на правото (*Устав, Собрание, Влада, Јавна администрација, Судски систем, Политика за борба против корупцијата*), Човекови права и заштита на малцинствата (*Почитување на меѓународните право на човекови права, Граѓански и политички права, Економски и социјални права, Малцински права, културни права и заштита на малцинствата*), Регионални прашања и меѓународни обврски.

---

³²⁸Publications Office of the European Union, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT KOSOVO UNDER UNSCR 1244/99 2009 PROGRESS REPORT, Brussels, 14.10.2009, SEC(2009) 1340, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ad779ed8-0dae-4eeb-b78c-43974502124c>

Третиот дел, Економски критериуми, е поделен на два поддела, како што се: постоење на функционална пазарна економија (*суштински основи на економската политика, макроекономска стабилност, интеракција на пазарните сили, влез и излез на пазарот, правен систем, развој на финансискиот сектор*) и Капацитетот да се справи со притисокот на конкуренцијата и пазарните сили во Унијата (*Постоење на функционална пазарна економија, човечки и физички капитал, секторска структура и структура на претпријатија, влијание на државата врз конкурентноста, Економска интеграција со EU*).

Четвртиот дел, Европски стандарди, е најразвиен дел и е поделен на подделови како што се: Внатрешен пазар (*Слободно движење на стоки, Движење на лица, услуги и право на основање, Слободно движење на капитал, Царина и даноци, Конкуренција, Јавно набавки, Закон за интелектуална сопственост, Вработување и социјални политики, образование и истражување, прашања на СТО*), Секторски политики (*индустрија и мали и средни претпријатија, земјоделство и рибарство, животна средина, транспортна политика, енергија, информатичко општество и медиуми, финансиска контрола, статистика*), правда, слобода и безбедност (*визи, управување со границите, азил и миграција, перење пари, дрога, полиција, борба против организираниот криминал и тероризам, заштита на лични податоци*).

7.2.1 Политички критериуми

Уставот на Косово е одраз на европските стандарди кои се дизајнирани да ги поддржуваат основните демократски вредности, како што се владеењето на правото, човековите права и заштитата на малцинствата. Европското партнерство, воспоставено на 18 февруари 2008 година, ја нагласува важноста да се осигура дека овие принципи се целосно почитувани во Косово. Иако парламентот постигна напредок во подобрувањето на своите оперативни процедури, сè уште има простор за понатамошно подобрување во неговата способност да ги проверува нацрт-законите и да го надгледува неговото спроведување. Понатаму, од клучно значење е да се зајакне парламентарниот надзор на владата за да се обезбеди одговорност и транспарентност во управувањето. Со тоа, Косово може да продолжи да прави чекори кон поефикасен и поефективен демократски систем кој е од корист на неговите граѓани.

Неодамна воспоставените владини структури на Косово кои функционираат и политичката стабилност е задржана. Сепак, важно е да се напомене дека сè уште треба да се постигне напредок во многу области. Во однос на јавната администрација, од клучно значење е да се обезбеди испорака на јавни услуги за сите луѓе во Косово и да се воспостави професионална, одговорна, достапна, репрезентативна јавна администрација без политичко мешање. Понатаму, капацитетот на Косовската јавна администрација останува слаб и потребни се значителни напори за да се обезбеди транспарентност на јавните назначувања. Што се однесува до судскиот систем, има значителен заостаток на предмети и треба да се решат структурните проблеми на косовското обвинителство. Корупцијата останува распространета во многу области во Косово и тоа е сериозна загриженост што треба да се реши. Овие прашања мора да се решат директно за да се осигури дека Косово може да продолжи да напредува кон поефикасен и ефективен демократски систем од кој имаат корист сите негови граѓани.

Постигнат е одреден напредок во областа на човековите права и заштитата на малцинствата, особено со усвојувањето на стратегијата за човекови права и акциониот план. Сепак, треба да се направи повеќе за зајакнување на институционалната рамка за почитување на меѓународните норми за човекови права на Косово. Од клучно значење е да се обезбеди целосно почитување на човековите права, што е врвен приоритет за Европското партнерство. Канцеларијата на координаторот за правна помош ги подобри своите теренски активности и соработка со Адвокатската комора во однос на граѓанските и политичките права. Сепак, неопходен е понатамошен напредок за да се подобри пристапот до правдата во Косово. Во однос на затворскиот систем, имаше одредени надградби во безбедносните мерки и техничката опрема, но предизвиците остануваат. Слободата на изразување не е целосно загарантирана, а случаите на политичко заплашување бараат посилни мерки од страна на косовските власти. Иако слободата на здружување и собирање е загарантирана, граѓанското општество сè уште се соочува со предизвици во своето работење. Во однос на слободата на вероисповед, постигнат е напредок во реконструкцијата на верските објекти, но треба да се направи повеќе за да се интегрираат верските заедници. Агенцијата за родова еднаквост ја зајакна институционалната рамка за заштита на правата на жените, но семејното насилство останува сериозна грижа. Детските права се вклучени во Стратегијата за човекови права, но заштитата на децата е сè уште

слаба и потребни се напори за гарантирање на правата на децата. Социјално ранливите групи, вклучувајќи ги напуштените деца, повратниците и лицата со попреченост, бараат зголемена интеграција и заштита. Обезбедувањето целосно почитување на економските и социјалните права и правата на жените останува клучен приоритет на Европското партнерство.

Во Косово, заштитата на работничките права и заштитата на синдикатите е од огромно значење. Иако има некои забележителни подобрувања во законите и прописите за антидискриминација, дискриминацијата останува распространето прашање. Императив е да се воспостави општество кое е инклузивно и ослободено од дискриминација и кое активно ја промовира интеграцијата на непривилегираните групи. Дополнително, правата на сопственост се клучни за обезбедување стабилно и просперитетно општество. Иако институционалната и правната рамка што ги регулира правата на сопственост е зајакната, напредокот во практиката е ограничен. Заштитата на културното наследство забележа одреден напредок, но потребна е повеќе работа за да се обезбеди негово зачувување. Имено, Европското партнерство дава приоритет на заштитата на културното и верското наследство, вклучително и мерки за спречување и гонење на напади на локации. Мора да се засилат напорите за заштита на културното наследство за да се зачува богатото историско и културно наследство на Косово.

За да се обезбеди целосна соработка на Косово со Меѓународниот кривичен трибунал за поранешна Југославија (ICTY) и да се исполнат приоритетите на Европското партнерство, од клучно значење е косовските власти да преземат поконзистентен и конструктивен пристап кон надворешното претставување. Вклучување на Косово во регионалните

7.2.2 Економски критериуми

За да може Косово да ги исполни поставените економски критериуми, има потреба од подобрување во повеќе области. Иако е задржан политичкиот консензус за пазарно ориентирани економски политики, недостигаат правната рамка и практиките на модерното управување со јавните финансии. Недоволен капацитет има и јавната администрација. Стабилноста на финансискиот сектор има корист од подобриот надзор,

но одложувањата во приватизацијата придонесоа за ригидна деловна структура. Слабото владеење на правото и неизвесноста околу правата на сопственост остануваат главни пречки за одржливиот економски развој. Дополнително, тековните директни и индиректни државни субвенции, во комбинација со лошото ниво и квалитет на јавните услуги, продолжуваат да ја попречуваат конкурентноста на приватниот сектор. Постигнат е мал напредок кон подобро развивање на економскиот потенцијал на младото население на Косово, а структурата на претпријатијата останува доминирана од микро-претпријатија со голема неформална економија сè уште присутна. Решавањето на овие прашања би било од клучно значење за Косово да постигне функционална пазарна економија.

7.2.3 Европски стандарди

Извештајот за внатрешниот пазар покажува дека е постигнат напредок во стандардизацијата, со формирање на девет технички комитети во различни области. Сепак, оцената на сообразноста останува предизвик, а функционалниот систем сè уште не е воспоставен. Постигнат е одреден напредок во акредитацијата, при што досега се акредитирани четири тела за оцена на сообразност. Метролошките активности ги вршат Секторот за метрологија и Институтот за правна метрологија и инспекција, но сè уште не е формирана централна лабораторија. Надзорот на пазарот е во рана фаза, а административниот капацитет останува несоодветен. Косово усвои законодавство за слободно движење на стоки, заштита на потрошувачите и други области. Сепак, усогласувањето со европските стандарди и законодавство е ограничено, а административниот капацитет за нивно спроведување е несоодветен. Може да се забележи ограничен напредок во областа на слободното движење на лица, а усогласувањето со европските стандарди останува во рана фаза. Слободата за давање услуги и правото на основање остануваат нерамномерни, а нема напредок во областа на правото на трговски друштва. Што се однесува до слободното движење на капиталот, Косово има многу либерален режим во однос на движењето на капиталот, но неопходни се напори да се воспостави правна рамка компатибилна со стандардите на ЕУ. Централната банка усвои мерки за развој на платниот систем и го зголеми надзорот врз финансискиот сектор како

одговор на финансиската криза. Сепак, надзорниот капацитет треба да се зајакне за да се спроведе регулатива во финансискиот сектор.

Извештајот за напредокот на внатрешниот пазар на Косово покажува дека има одреден напредок во областа на царината и оданочувањето. Косовската царина, која беше формирана во декември 2008 година, направи напори да се усогласи со европските стандарди, а единиците за борба против шверц патролираат по патиштата за да го намалат шверцот. Меѓутоа, возовите кои влегуваат во Косово од Србија не подлежат на царински или други контроли. Приходите наплатени од царината за првите девет месеци од 2009 година се зголемија за 4,5% во споредба со истиот период во 2008 година. Косовската царина го процени нејзиниот оперативен капацитет и утврди дека е ефективен, но потребно е дополнително внимание во областите како што се извозот на земјоделски производи и спроведувањето на правата на интелектуална сопственост. Во областа на оданочувањето, во јануари беше спроведена даночна реформа, во која беа забележани пониски стапки на персонален и корпоративен данок на доход, но ДДВ останува висок, а неформалната економија останува предизвик. Свкупно, иако има одреден законски напредок, административниот капацитет треба да се зајакне за да се обезбеди ефективна имплементација.

Независната Косовска комисија за конкуренција е формирана во 2008 година за да ги следи конкурентските практики во Косово и да ги усогласи со европските стандарди. Сепак, на Комисијата и недостасуваат ресурси и квалификуван кадар и има потреба од подигање на свеста за запознавање на приватниот сектор со правилата за конкуренција. Додека Комисијата истражуваше неколку сомнителни прекршувања на правилата за конкуренција и го поништи договорот меѓу пекарите за цената на лебот, целокупното спроведување на политиката за конкуренција во Косово е во рана фаза.

Во однос на јавните набавки, правната рамка е подобрена, но загрижува имплементацијата во пракса. Регулаторната комисија за јавни набавки треба да ја зајакне својата улога на насоки и советодавна поддршка, а службениците за набавки бараат поголема обука и сертификација. Вредноста на договорите доделени преку јавни набавки е зголемена, но постои загриженост за високиот процент на откажани тендери и употребата на тендери од еден извор. Загрижува и корупцијата во системот за јавни набавки, а има потреба од посилни механизми за следење и координација за да се намали нејзиниот опсег.

Севкупно, потребни се повеќе напори за зајакнување на административните капацитети и обезбедување ефективно спроведување на политиките за конкуренција и јавни набавки во Косово.

Во однос на правата на интелектуална сопственост, загрижувачко е да се забележи дека е постигнат ограничен напредок во оваа област. Иако има одредено подобрување на административните капацитети поврзани со правата од индустриска сопственост, нема напредок во однос на авторските и сродните права. Одговорностите на различните тела кои се занимаваат со извршување не се јасно дефинирани, а спроведувањето на правата на интелектуална сопственост останува слабо. На Косово сè уште преовладуваат фалсификувањето и пиратеријата. Од суштинско значење е да се зајакне административниот капацитет и да се имплементираат одредбите поврзани со правата на интелектуална и индустриска сопственост за да се намалат фалсификувањето и пиратеријата. Косово треба да усвои сеопфатна стратегија за решавање на клучните елементи на законодавството за правата на индустриска сопственост и да ги спроведе законските одредби за авторските и сродните права.

Косово се соочува со значителни предизвици во својата политика за вработување и социјална политика, особено во отсуство на закони за работни односи и специјализирани судови за труд. Понатаму, законодавството на земјата е несоодветно во областа на здравјето и безбедноста при работа, а Министерството за труд и социјална заштита нема административен капацитет. Образовниот систем е исто така погоден од ограничувањата на ресурсите, лошиот квалитет на наставата и ниските стапки на запишување, меѓу другите прашања. Иако е постигнат одреден напредок во областите на социјалната вклученост, стручната и образовната обука и истражувањето, сè уште се потребни значителни напори за зајакнување на капацитетите на централната и локалната власт за управување со образованието и подобрување на секторите за вработување и јавно здравје.

Во однос на прашањата на WTO, Косово сè уште не е дел од неа и нема направено никакви официјални напори да стане членка.

Прашањето за Секторските политики е детално разработено во извештајот. Но, генерално, текстот подолу ги дава главните информации што треба да се анализираат. Во однос на прашањето за индустријата и МСП, има ограничен напредок во областа на индустријата и МСП. Институционалната и правната рамка на земјата за МСП и

индустриската политика треба дополнително да се развиваат, бидејќи Косово во моментот главно се потпира на ад хок мерки и пилот проекти.

Што се однесува до прашањето за земјоделството и рибарството, земјоделскиот сектор во Косово претрпе реформски напори, како што се консолидација и рехабилитација на земјоделското земјиште, подобрување на управувањето со природните ресурси во руралните области и зголемување на конкурентноста и диверзификацијата на фармите. Сепак, недостатокот на административни капацитети останува загрижувачки, што доведува до одложување на реформите во земјоделскиот сектор. Генерално, Косово се соочува со значителни предизвици во различни сектори и потребни се напори за решавање на овие прашања и подобрување на економскиот и социјалниот развој на земјата.

Во однос на транспортната политика, транспортниот сектор во Косово забележа одреден напредок во спроведувањето на меморандумот за разбирање од 2004 година за развој на Основната регионална транспортна мрежа на Југоисточна Европа. Законот за експропријација на недвижен имот обезбедува правна основа за активностите за експропријација на земјиштето долж новофинансираните транспортни инфраструктурни проекти. Сепак, сè уште има области кои треба да се подобрат. Министерството за транспорт, пошта и телекомуникации треба да се фокусира на развивање стратегии и политики наместо да биде премногу инволвирано во секојдневните аспекти на управувањето со патиштата. Реорганизацијата на Одделот за патна инфраструктура треба да се реши за да се обезбеди јасна разлика помеѓу одржување и надзор и развој на патната мрежа. Треба да се зајакне капацитетот на Инспекторатот за транспорт. Постигнат е многу ограничен напредок во секторот на железничкиот транспорт, а состојбата на железничката инфраструктура и возниот парк на Косово, како и нивото на железнички услуги остануваат лоши. Управата за цивилно воздухопловство и Меѓународниот аеродром во Приштина забележаа одредени случувања, но сè уште има области кои треба да се подобрат во областа на управувањето со воздушниот транспорт. Генерално, треба да се зајакнат капацитетите во транспортниот сектор, како и правната рамка за јавно-приватно партнерство.

Што се однесува до прашањата за животната средина, нема доволно луѓе пристап до чиста вода за пиење и канализациски системи, а сè уште има проблеми со управувањето со браните и другите структури. Тие треба да направат повеќе за да ги заштитат

растенијата и животните и да го намалат загадувањето од фабриките и бучавата. Владата, исто така, треба да работи подобро со еколошките групи и да обезбеди повеќе ресурси за да и помогне на животната средина.

Во однос на енергетското прашање, важно е да се решат главните проблеми во енергетскиот сектор на Косово, вклучително и подобрувањето на финансиската одржливост на електро стопанството, управувањето со побарувачката, надградбата на инфраструктурата и решавањето на претстојниот недостиг на лигнит. Владината енергетска стратегија за 2009-2018 година опфаќа добро владеење, социјални и еколошки заштитни мерки, енергетска ефикасност/обновлива енергија и природен гас. Постојат амбициозни цели за зголемување на ефикасноста и инкорпорирање на обновливи извори на енергија, но потребни се дополнителни законски и административни мерки за нивно постигнување. Регулаторот одобри конкурентни повластени тарифи за енергија произведена од обновливи извори и прими апликации за изградба на турбини на ветер. Сепак, има минимален напредок во областа на нуклеарната безбедност и заштита од радијација, и не постои законска рамка или орган за нуклеарна безбедност. Генерално, има ограничен напредок во областа на енергетиката, иако законското усогласување претрпе одложувања. Потребни се енергични и зголемени напори за да се зголемат стапките на наплата и наплата на електрична енергија и да се бори против недозволената трговија со нуклеарни и други радиоактивни материјали.

Во однос на информатичкото општество и медиумите, важно е да се забележи дека иако има одреден напредок во областа на електронските комуникации во Косово, сè уште има многу области кои треба да се подобрат. Регулаторната агенција за телекомуникации набави нова опрема за идентификација на незаконски активности, но има доцнења во спроведувањето на секторската политика и усвојувањето на законодавството за спроведување. Ограничен е и капацитетот на Министерството за транспорт и врски и на регулаторот. Дополнително, има ограничен напредок во областа на услугите на информатичкото општество, а законите што ја покриваат медиумската индустрија се на измена. Треба да се гарантира независноста на независната комисија за медиуми, а допрва треба да се заврши именувањето на член на советот на Комисијата. Генерално, има уште многу работа да се направи за зајакнување на административната, финансиската и

политичката независност на регулаторните органи и подобрување на човечкиот капацитет на Независната комисија за медиуми.

Што се однесува до финансиската контрола, постигнат е ограничен напредок во јавната внатрешна финансиска контрола (ЈВФК), при што повеќето напори се фокусирани на капацитетите на внатрешната ревизија наместо на системите за финансиско управување и контрола. Иако Централната единица за хармонизација сега функционира и Законот за внатрешна ревизија е усвоен, внатрешната ревизија првенствено се користи за тестирање на усогласеноста и не се гледа како менаџерска алатка. Надворешната ревизија постигна одреден напредок, при што Канцеларијата на главниот ревизор разви неколку внатрешни документи и ги преведе клучните меѓународни стандарди. Сепак, недостасува систем за следење на извештаите и препораките од надворешната ревизија, а финансиската независност на канцеларијата е недоволна.

Во областа на статистиката, постигнат е одреден напредок со усвојувањето на Стратешкиот развоен план и подобрување на ИТ системот на Заводот за статистика на Косово, но слабиот капацитет и несоодветната независност на канцеларијата и ограничената усогласеност со ЕУ и меѓународните класификации остануваат загриженост.

Правда, слобода и безбедност

Што се однесува до прашањето за визи, управување со границите, азил и миграција, Косово направи значителни подобрувања во безбедноста на патните исправи со воведување нови пасоши во 2008 година, кои сега се признати од земјите кои издаваат визи во нив. Сепак, контролата на пролиферацијата на патните документи останува загриженост, што го отежнува ефикасното управување со миграцијата и борбата против криминалот. Понатаму, обезбедувањето безбедност и контрола над издавањето документи, регистри и бази на податоци, како и граничните и граничните прашања, поставени од српските паралелни структури во Косово, остануваат предизвици. Иако е постигнат напредок во управувањето со границите, сè уште треба да се работи за целосно обезбедување на границите на Косово и обезбедување дека ИТ системот за гранична контрола и мониторинг ги исполнува стандардите на ЕУ. Подготовките за азил се во рана фаза, со ограничен напредок во областа на миграцијата. Генерално, Косово треба да започне да развива кохерентна визна политика во согласност со европските стандарди, да

се справи со предизвиците поврзани со барателите на азил и да се осигура дека неговиот ИТ систем за контрола и мониторинг на границите ги исполнува стандардите на ЕУ.

Во однос на перењето пари и дрогата, извештајот наведува дека Косово се соочува со предизвици во ефикасно справување со финансискиот криминал, особено во областите на законодавната рамка, дефинирањето на перењето пари како кривично дело и обезбедувањето независност на единицата за финансиско разузнавање на Косово. Надзорот врз приватниот сектор, особено секторот на недвижности, исто така, треба да се реши, а треба да се подобри известувањето од небанкарските институции до Центарот за финансиско разузнавање. Постои загриженост за капацитетот на судските и органите за спроведување на законот да се справат со перење пари. Дополнително, Агенцијата за управување со одземен и одземен имот се уште не функционира. Од друга страна, Косово постигна одреден напредок во борбата против трговијата со дрога, но сè уште има значителни слабости во капацитетот на полицијата ефикасно да се справи со трговијата со дрога и несоодветното ниво на соработка и размена на информации меѓу релевантните институции.

Во однос на полицијата, борбата против организираниот криминал и тероризмот, Косово постигна одреден напредок во областа на полициското работење, со воспоставена основна законска рамка. Косовската полиција ефикасно управуваше со функциите на јавниот ред и го спроведе својот стратешки план за 2008-2010 година, вклучително и надградба на комуникациската инфраструктура. Министерството за внатрешни работи формираше општински совети за зајакнување на односите меѓу полицијата, општинските власти и локалните заедници. Сепак, сè уште има неколку области кои треба да се подобрат, како што е недостатокот на капацитет за стратешко планирање и целосно имплементирање на полициски систем предводен од разузнавањето. Полициските сили, исто така, треба да ги решат недостатоците во капацитетите за складирање докази и комуникациските мрежи. Во однос на борбата против организираниот криминал и тероризмот, Косово усвои стратегија и акционен план за справување со организираниот криминал и потпиша меморандум за разбирање со италијанската национална дирекција за борба против мафијата за размена на информации. Сепак, Косово сè уште нема стратегија за намалување на криминалот, соодветни ресурси и криминално разузнавачки систем за справување со организираниот криминал, како и закон и програма за заштита на сведоци.

Косово останува извор и транзит за активностите на организираниот криминал и е во рана фаза на справување со тероризмот. Генерално, Косово треба значително да ги засили своите напори во овие области.

Што се однесува до заштитата на личните податоци, Косово сè уште го нема усогласено своето законодавство во однос на заштитата на податоците со стандардите на ЕУ. Сè уште не е усвоен општ закон за заштита на личните податоци и сè уште не е формиран независен надзорен орган за заштита на податоците. Понатаму, поединците во Косово не се соодветно информирани за нивните права во однос на заштитата на личните податоци. Важно е Косово да преземе сеопфатни напори во оваа област за да обезбеди заштита на личните податоци. Сегашниот недостаток е загрижувачки.

7.3 Извештај на Европската комисија за напредокот на Косово за 2015 година

Овој извештај има вкупно 69 страници, а текстот е поделен во 5 дела кои се: Вовед, Политички критериуми, Нормализација на односите меѓу Косово и Србија, Економски критериуми и европски стандарди³²⁹.

Во првиот дел, Вовед, е поделен на два дела: контекст и резиме на извештајот.

Вториот дел, Политички критериуми, е поделен на подделови како што се: Демократија, (*Избори, Собрание, Управување, Граѓанско општество, Цивилен надзор над безбедносните сили, Реформа на јавната администрација*), Владеење на правото (*Функционирање на судството, Борба против корупција, Борба против организираниот криминал, Борба против тероризмот*), Човекови права и заштита на малцинствата, Слобода на изразување, Регионални прашања и меѓународни обврски.

Третиот дел го елаборира само прашањето за нормализирање на односите меѓу Косово и Србија,

Четвртиот дел, Економски критериуми, е поделен на два поддела, како што се постоењето на функционална пазарна економија (*суштински основи на економската политика, макроекономска стабилност, интеракција на пазарните сили, влез и излез на*

---

³²⁹Publications Office of the European Union, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT KOSOVO* 2015 REPORT, Brussels, 10.11.2015 SWD(2015) 215 final, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ad779ed8-0dae-4eeb-b78c-43974502124c>

пазарот, правен систем, развој на финансискиот сектор) и Капацитетот за да се справат со притисокот на конкуренцијата и пазарните сили во Унијата (човечки и физички капитал, секторска структура и структура на претпријатија, влијание на државата врз конкурентноста, економска интеграција со EU)

Петтиот дел, Европски стандарди, е најразвиен дел и е поделен на подделови како што се: Внатрешен пазар (*Слободно движење на стоки, Движење на лица, услуги и право на основање, Слободно движење на капитал, Царина и даноци, Конкуренција, Јавно набавки, Закон за интелектуална сопственост, Вработување и социјални политики, образование и истражување, прашања на WTO*), Секторски политики (*индустрија и мали и средни претпријатија, земјоделство и рибарство, животна средина и климатски промени, транспортна политика, енергија, информатичко општество и медиуми, Финансиска контрола, статистика*), *Правда, слобода и безбедност (визи, управување со границите, азил и миграција, перење пари, дрога, полиција, борба против организираните криминал и тероризам, судска соработка во граѓански и кривични предмети)*

Извештајот започнува со првиот дел, во контекст на кој се наведува дека за одбележување е што EU потпиша Договор за стабилизација и асоцијација со Косово, што претставува значаен чекор за европската иднина на земјата. Договорот воспоставува договорен однос меѓу Косово и EU, обезбедувајќи сеопфатна рамка за политички дијалог и економски односи, вклучително и отворање на пазарите на EU за косовските производи. Косово, исто така, презеде важни чекори кон нормализирање на односите со Србија и формирање на Специјализирани комори. Понатаму, новата влада е посветена на исполнување на сите услови за визна либерализација. Сепак, Косово сè уште треба да ги реши прашањата како што се ниското учество на работната сила и високата невработеност, кои го попречуваат економскиот раст. Инвестициите во човечкиот капитал и инфраструктурата, како и намалувањето на политичкото мешање во економијата, се неопходни за подобрување на производствената база и конкурентноста на земјата.

7.3.1 Политички критериуми

Во однос на политичките критериуми, по изборите во 2014 година, имаше шестмесечен политички кор-сокак што ги одложи важните реформи. За среќа, во декември, Демократската партија на Косово (ДПК) формираше коалиција со Демократската лига на Косово (ДПК) и другите малцински партии, што помогна да се

стави крај на ќор-сокакот. И покрај ваквиот позитивен развој на настаните, дојде до зголемена поларизација меѓу власта и опозицијата, при што членовите на опозицијата беа вклучени во инциденти на насилство врз власта. Тие беа критички настроени кон одлуките на владата во врска со Специјализираните комори, договорот за дијалог со Белград и договорот за демаркација на границата со Црна Гора. Јасно е дека е потребна силна политичка посветеност за да се помогне земјата да се придвижи напред и да се осигури дека сите гласови се слушаат.

Загрижувачки е тоа што многу независни институции и регулаторни органи во моментот се соочуваат со одложувања поради недостигот на именувани членови на одборот. Императив е и владата и Собранието да преземат брза акција за да изберат квалификувани поединци за овие позиции и да воспостават јасни системи на одговорност. Овие назначувања мора да се засноваат на заслуги и професионални квалификации, наместо на политичко покровителство. Неодамнешниот избор на Народен правобранител е чекор во вистинската насока кон обезбедување фер и ефективно владеење.

Фокусот на владата на реформата на јавната администрација е позитивен чекор напред. Важно е правната и стратешката рамка да продолжи да се унапредува. Сепак, загрижува политизацијата на јавната администрација. Одговорноста треба да се подобри преку соодветен надзор и избегнување на какво било преклопување на одговорностите помеѓу владините агенции. Од клучно значење е парламентарниот надзор над спроведувањето на буџетот да стане потранспарентен и потранспарентен. Дополнително, треба да се обезбеди цврсто финансиско управување со јавните институции.

Иако Косово направи позитивен чекор напред во модернизацијата на својот судски систем преку неодамнешните амандмани на четирите основни закони, сè уште треба да се работи во обезбедувањето независност и спречувањето на политичкото мешање. Од клучно значење е да се продолжат напорите за борба против корупцијата во судството, да се регрутираат и обучуваат квалификувани кадри и да се распределат соодветни ресурси. Со тоа, земјата може да се движи кон праведен и праведен правен систем кој подеднакво им служи на сите нејзини граѓани.

Важно е Косово да преземе сеопфатен и стратешки пристап во борбата против корупцијата, особено затоа што земјата се уште е во рана фаза на подготовки. За да се постигнат вистински резултати, потребно е успешно гонење и пресуди, кои се уште не се

утврдени. Дополнително, треба да има повеќе истраги и правосилни пресуди во борбата против организираниот криминал. Иако е постигнат одреден напредок во меѓуинституционалната соработка и размената на информации, конфискацијата на имотот ретко се применува. Косово не треба да се фокусира само на стратегии и акциски планови, туку и на постигнување опишливи резултати во борбата против ендемичниот организиран криминал. Конечно, иако Косово ги засили своите напори во борбата против тероризмот, сè уште се соочува со предизвици поврзани со радикализацијата.

Од клучно значење за Косово е да се фокусира на правилната имплементација на пакетот закони за човекови права и да се справи со недостатокот на ресурси. Иако имаше одредена подготовка во областа на слободата на изразување, законодавната и институционалната рамка останува фрагментирана и делумно неефикасна. Важно е да се осигура дека јавниот радиодифузен сервис не е ранлив на политички притисок и има одржливо финансирање. Прашањето на насилството врз жените и нивниот ограничен пристап до сопственоста на имотот мора да се реши за да се овозможи целосно остварување на нивните права. Заштитата на лицата со попреченост и малцинствата, особено на ромската, ашкалиската и египетската заедница, треба значително да се зајакне. Потребно е зголемено политичко внимание за да се постигнат овие цели.

Големо достигнување е тоа што Косово е посветено на нормализирање на односите со Србија преку имплементацијата на „Првиот договор за принципи што ја регулираат нормализацијата на односите“ од април 2013 година и другите договори постигнати преку дијалог олеснет од ЕУ. Неодамнешното финализирање на клучните договори поврзани со енергијата, телекомуникациите, формирањето на Заедницата/Заедницата на општините со српско мнозинство и мостот во Митровица/Митровица е дефинитивно позитивен чекор кон постигнување на оваа цел. Дополнително, многу ветувачки се и плодните дискусии за подобрување на соработката за справување со миграциските текови од Косово. Сите овие напори треба да имаат опишливо и позитивно влијание врз секојдневниот живот на граѓаните и во Србија и во Косово.

7.3.2 Економски критериуми

Што се однесува до економските критериуми, Косово има уште долг пат да направи во развојот на пазарна економија која добро функционира. Во моментот, трговскиот

дефицит на земјата е одраз на нејзината слаба производна база и недостатокот на меѓународна конкурентност. Понатаму, постои потпирање на дознаките и широко распространета неформална економија која ги намалува стимулациите за вработување, што доведува до ниско учество на пазарот на трудот и високи стапки на невработеност. Всушност, стапката на невработеност изнесува 35,3%, што се искачува на 61% кај младите. Јавната администрација на земјата е исто така неефикасна, а нејзината фискална политика е ад хок, што претставува значителни фискални ризици. Косово треба да ја зајакне својата среднорочна фискална рамка, да ги направи јавните финансии поттранспарентни и да ги пренасочи своите буџетски расходи кон раст. Земјата, исто така, треба да ја забрза приватизацијата и реструктурирањето на јавните претпријатија, да ги подобри стечајните и несолвентните процедури, да ја прошири својата домашна даночна основа и да го модернизира собирањето на приходите за да ја намали зависноста од царините. Косово сè уште е во раните фази на развивање на капацитетот за справување со конкурентските притисоци и пазарните сили во Унијата. Треба да претрпи големи реформи за да обезбеди стабилно снабдување со енергија, да ги намали загубите во дистрибуцијата, да го намали јазот во вештини на пазарот на трудот и да ги канализира странските директни инвестиции и дознаките во продуктивните сектори. Косово треба да се справи со ниското учество на работната сила и високата невработеност за да го промовира економскиот раст. Економскиот раст на земјата падна на 0,9% поради политичката неизвесност и ниската приватна потрошувачка. Слабата производна база и недостатокот на конкурентност придонесуваат за постојан трговски дефицит. За да се подобри, потребни се инвестиции во човечки капитал и инфраструктура, а политичкото мешање во економијата треба да се намали.

7.3.3 Европски стандарди

Република Косово активно и вредно работи кон постигнување на европските стандарди, иако нацијата се уште е во почетната фаза на овој важен процес. И покрај овие рани предизвици, Косово направи конзистентни и забележителни чекори во клучните области како што се јавните набавки, статистиката и финансиската контрола. Како и да е, корупцијата останува најважна загрижувачка, и од витално значење е јавната внатрешна

финансиска контрола да се спроведува во сите административни и државни претпријатија. И покрај пречките, Косово презема афирмативна акција со спроведување на централизиран систем за јавни набавки што ќе помогне да се ублажат ризиците од корупција. Свкупно, земјата оди во вистинската насока и прави пофален напредок кон постигнување на високите стандарди поставени од Европската унија.

7.4 Извештај на Европската комисија за напредокот на Косово за 2021 година

Овој извештај има вкупно 115 страници, а текстот е поделен во 5 дела кои се: Вовед, Основи на пристапниот процес, Добрососедски односи и регионална соработка, Нормализација на односите меѓу Косово и Србија и европски стандарди.³³⁰

Во првиот дел, Вовед е поделен на два дела: контекст и резиме на извештајот. Вториот дел, Основите на процесот на пристапување, е поделен на подделови како што се: Функционирање на демократските институции и реформа на јавната администрација, Владеење на правото и основни права, Економски развој и конкурентност, Јавни набавки, статистика и финансиска контрола.

Третиот дел го елаборира само прашањето за Добрососедските односи и регионалната соработка.

Во четвртиот дел се разработува прашањето за нормализација на односите меѓу Косово и Србија,

Петтиот дел, Европски стандарди, е најразработениот дел и е поделен на подделови како што се: Внатрешен пазар, Конкурентност и инклузивен раст, Зелена агенда и одржливо поврзување, Ресурси, Земјоделство и кохезија и Надворешни односи.

7.4.1 Политички критериуми

Политичките критериуми се вклучени во вториот дел од извештајот и истиот е оценет во текстот подолу. Политичката ситуација во Косово во периодот на известување беше прилично нестабилна, што влијаеше на законодавните активности, вклучително и реформските напори поврзани со EU. Сепак, новата влада ја презеде функцијата по

---

³³⁰EUROPEAN COMMISSION, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Kosovo* 2021 Report, Strasbourg, 19.10.2021 SWD(2021) 292 final/2, <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2021-10/Kosovo%202021%20report.PDF>

предвремените парламентарни избори во февруари 2021 година, со посилно мнозинство од кога било досега. Ова и даде на владата зголемен фокус, што резултираше со усвојување на втората фаза од Европската реформска агенда (ERA 2) и нејзиниот акциски план, одобрен од Собранието во октомври 2021 година. Овој позитивен тренд покажа дека Косово е посветено на EU- поврзани реформи. Претходната влада беше неважечка со одлука на Уставниот суд во декември 2020 година, што доведе до предвремени избори во февруари 2021 година. Новото собраниско мнозинство ја одобри новата влада во март 2021 година, предводена од опозицискиот сојуз на чело со партијата Ветевендосје, која победи со убедлива победа.

Во ноември 2020 година, косовскиот претседател беше обвинет, а потоа и уапсен под обвинение за воени злосторства и злосторства против човештвото. По ова, тој поднесе оставка од функцијата и претседателот на Собранието стана в.д. Подоцна, во април 2021 година, новиот законодавен дом го избра спикерот за целосен претседателски мандат. Во извештајниот период, поларизираната политичка атмосфера, немањето ефективно владино мнозинство и кворум сериозно влијаеше на одлучувањето во Собранието. Клучно е Собранието да ја подобри својата регулаторна рамка, вклучително и деловникот. И покрај пандемијата, Собранието остана отворено со почитување на мерките за здравствена заштита. Законодавните избори одржани во февруари 2021 година беа добро администрирани, транспарентни и конкурентни, и покрај некои недостатоци. Сепак, на изборниот процес на Косово му треба сеопфатно зајакнување за да се решат долгогодишните слабости во текот на изборниот циклус, како што беа идентификувани во последователните мисии на EU за набљудување на изборите од 2014 година. Правната и институционалната рамка за финансирање на кампањите и политичките партии, исто така, има потреба од реформи.

Ситуацијата на северот на Косово сè уште е причина за загриженост, особено во однос на корупцијата, организираниот криминал и слободата на изразување. Иако беа направени одредени напори за реформа на јавната администрација, напредокот беше попречен од честите владини промени и недостатокот на посветеност. Законот за јавни службеници стапи на сила во јуни, но имплементацијата е бавна, особено во однос на регрутирањето. Политичкото мешање во назначувањето и разрешувањето на јавните функционери останува проблем, а има мал напредок во решавањето на нееднаквостите во

системот на плати во јавниот сектор. Рационализацијата на агенциите, исто така, заглави, што доведе до правна несигурност за бизнисите и поединците. Од суштинско значење е обновената посветеност на реформата на јавната администрација.

На Косово му претстои уште долг пат кога станува збор за воспоставување доверлив и ефикасен судски систем. Спроведувањето на правдата е бавно и често под влијание на политиката, што ја прави ранлива на неефикасност. Сепак, имаше некои неодамнешни подобрувања, вклучително и усвојување на Стратегија за владеење на правото и Акционен план, кои ги идентификуваат клучните предизвици со кои се соочува системот на владеење на правото. Дополнително, земјата имплементира електронски систем за управување со случаи и воспостави централен систем за криминална евиденција, иако предизвиците сè уште остануваат. Пандемијата COVID-19 влијаеше и на судскиот систем, што го отежнува процесирањето на случаите и го ограничува пристапот на јавноста до судските рочишта. Новата влада во моментов ги истражува опциите за проверка на судството и обвинителството, што предизвика загриженост за потенцијална целосна реевалуација на сите судии и обвинители. Оваа мерка треба да се смета само како последно средство и во согласност со европските и меѓународните стандарди и советите на Венецијанската комисија.

Во Косово има уште многу работа во борбата против корупцијата. Иако е постигнат одреден напредок, особено со зајакнувањето на Специјалното обвинителство, има потреба од постојани напори за да се постигнат попроактивни истраги, конечни судски одлуки и конечна конфискација на имотот. За жал, корупцијата останува широко распространета и е сериозна загриженост. Јасно е дека е потребна силна и континуирана политичка волја за ефикасно справување со системските ризици од корупција и за да се обезбеди силен одговор на корупцијата на високо ниво. Иако има многу работа да се направи, ние остануваме со надеж дека може да се постигне напредок во борбата против корупцијата во Косово.

Косово во моментов се соочува со значителен предизвик во својата борба против организираниот криминал. Иако е постигнат одреден напредок во истрагата и гонењето на случаите на организиран криминал, има уште многу работа да се направи. Специјалното обвинителство е зајакнато со дополнителен персонал и насочени активности за обука, но се уште има простор за подобрување. Кривичниот законик и Законот за проширени

овластувања за конфискација се моќни алатки кои допрва треба целосно да се искористат од полицијата и обвинителството. Од клучно значење е да се зајакне обвинителството и да се осигура дека нема политичко мешање во оперативните активности на сите органи за спроведување на законот. Во јули 2020 година, Европол и косовската полиција постигнаа работен договор, со дополнителни договори финализирани во септември 2021 година, овозможувајќи пристап до апликацијата за безбедна мрежа за размена на информации (SIENA) и размена на офицери за врска.

Ветувачки е да се види дека се постигнува напредок во борбата против тероризмот во Косово, како што е наведено во аранжманот за спроведување на ЕУ и Косово за Заедничкиот акционен план за борба против тероризмот за Западен Балкан. Рехабилитацијата и реинтеграцијата на странските терористички борци и нивните семејства е клучен аспект на овој план и охрабрува да се види дека напорите во оваа област биле успешни. Сепак, има уште работа кога станува збор за борбата против перењето пари во Косово. Важно е властите да ја зголемат својата ефикасност во оваа област и важечкото право да се усогласи со правото на ЕУ и меѓународните стандарди. Мора да продолжиме да работиме заедно за да ги одржуваме нашите заедници безбедни и безбедни.

Правната рамка во Косово обезбедува цврста основа за заштита на човековите и основните права, што е во согласност со европските стандарди. Сепак, сè уште има некои области каде што се потребни дополнителни напори за целосно спроведување на овие права и подобрување на координацијата и надзорот на политиките и законодавството за основните права. Властите сè уште зависат од поддршката и насоките од донаторите и треба да преземат поголема сопственост. Од клучно значење е да се направи повеќе за ефективно да се гарантираат правата на лицата кои претрпаат на малцинствата, вклучувајќи ги Ромите и Ашкалите и раселените лица, за да се обезбеди родова еднаквост во пракса и да се унапреди заштитата на културното наследство.

Во однос на слободата на изразување, Косово постигна одреден напредок и има плуралистичка и жива медиумска средина. Сепак, сè уште постои загриженост во врска со јавните кампањи за оцрнување, заканите и физичките напади врз новинарите. Недостатокот на финансиска самоодржливост, дополнително влошен од пандемијата COVID-19, ги остава медиумите ранливи на политички и деловни интереси. Исто така,

важно е да се напомене дека јавниот радиодифузен сервис останува ранлив на политичко влијание и сè уште треба да се најде одржливо решение за неговото финансирање.

Властите во Косово вршат одлична работа во управувањето со миграциските текови, редовни и мешани, и покрај предизвиците што ги носи пандемијата COVID-19. Тие успеаја да го зголемат капацитетот за сместување, што им помогна да бидат подобро подготвени да се справат со приливот на мигранти. Ова е доказ за нивната напорна работа и посветеност да се осигура безбедноста и благосостојбата на сите.

7.4.2 Економски критериуми

Во однос на економските критериуми, Косово се соочува со голем број економски предизвици, а напредокот во развојот на функционална пазарна економија е ограничен. Економијата доживеа рецесија во 2020 година, но имаше одредено позитивно движење во првата половина на 2021 година. За жал, економијата на Косово има долготрајни структурни проблеми што ја направија особено подложна на заклучувања поврзани со пандемијата и ограничувања за патување. Овие предизвици вклучуваат недостаток на економска диверзификација и зависност од финансиските текови од дијаспората. Како одговор на кризата, властите направија напори за решавање на овие прашања, како што се суспендирање на фискалното правило и усвојување на два фискални пакети. Сепак, овие мерки доведоа до голем буџетски дефицит. Деловното опкружување во Косово останува предизвикувачко, при што приватниот сектор е ограничен од широко распространета неформална економија, бавно и неефикасно судство, висока распространетост на корупција и слабо владеење на правото.

Косово сè уште се соочува со економски предизвици и е во рана фаза во однос на способноста да се справи со конкурентскиот притисок и пазарните сили во ЕУ. Сепак, одредено позитивно движење е забележано во првата половина на 2021 година, и покрај долгогодишните структурни проблеми што ја направија економијата ранлива на заклучувања поврзани со пандемијата и ограничувања за патување. Направени се напори за решавање на овие прашања, како што е усвојувањето на два фискални пакети, но тоа доведе до голем буџетски дефицит. Деловното опкружување останува предизвикувачко, со широко распространета неформална економија, корупција и слабо владеење на правото. Постигнат е одреден напредок во подобрувањето на патната инфраструктура и

зголемувањето на инвестициите во обновливите извори на енергија, но снабдувањето со енергија сè уште треба да се реши. Косово, исто така, бележи напредок кон дигитализацијата на економијата.

Во однос на добрососедските односи и регионалната соработка, Косово одржува севкупни добри односи со Албанија, Црна Гора и Северна Македонија и учествуваше на повеќето регионални форуми. Сепак, односите со Босна и Херцеговина остануваат непроменети, бидејќи двајцата одржуваат строг визен режим, а Босна и Херцеговина формално не ја признава независноста на Косово.

Во последно време имаше неколку средби на високо ниво меѓу Србија и Европската унија во врска со нормализацијата на односите. Овие состаноци се одржаа на 15 јуни и 19 јули 2021 година, заедно со три состаноци на главните преговарачи. Двете страни назначија нови главни преговарачи и преговарачки тимови во текот на извештајниот период. Од суштинско значење е Косово да се ангажира конструктивно и да направи значителни чекори во спроведувањето на сите минати договори за да се постигне сеопфатен и правно обврзувачки договор со Србија. Овој договор е од клучно значење и за Косово и за Србија да напредуваат на нивните соодветни европски патишта, и итно е да се постигне напредок што е можно поскоро.

7.4.3 Европски стандарди

Косово покажа напредок во усогласувањето со европските стандарди во периодот на известување, особено во јавните набавки, статистиката и финансиската контрола. Земјата има одредена подготовка во повеќето области опфатени со Кластерот 2 на внатрешниот пазар, како што се слободното движење на стоки, капитал, право на трговски друштва и интелектуална сопственост. Сепак, тој е умерено подготвен за движење на работници, услуги и право на основање, како и финансиски услуги. Косово има уште работа за конкуренцијата, политиката за потрошувачи и здравствената заштита. Во извештајниот период, Косово постигна напредок во сите области, освен во политиката на потрошувачите и здравствената заштита, каде што напредокот беше ограничен. Косово постигна одреден напредок во областа на конкурентноста и инклузивниот раст, вклучувајќи ги царините, даноците, информатичкото општество и медиумите, претпријатијата и индустриската политика. Сепак, напредокот беше ограничен во

истражувањето и образованието, културата и ресурсите и земјоделството - вклучувајќи ги земјоделството, безбедноста на храната, ветеринарната и фитосанитарната политика. Косово треба да го подобри својот административен капацитет и координација во сите сектори за ефективно да го имплементира правото на ЕУ.

7.5 Преглед

Извештаите на Комисијата за напредокот на Косово претрпеа значителни промени во текот на годините. Овие извештаи за напредокот на Косово кон европските стандарди опфатија различни критериуми, вклучувајќи ги економските политики, усогласувањето со барањата на ЕУ и политичките реформи. Извештајот за напредокот од 2009 година веројатно ја нагласи суштинската потреба Косово да развие функционална пазарна економија, да ја зајакне конкурентноста, да има демократски институции, да ги заштити правата на малцинствата и да го усогласи своето законодавство и институции со европските стандарди. Извештајот за напредокот за 2015 година потврди одреден напредок во економските и политичките реформи, истовремено нагласувајќи ја потребата од продолжување на реформскиот процес и решавање на областите кои бараат дополнително усогласување со барањата на ЕУ, како што се независноста и ефикасноста на судството. Сепак, извештајот за 2021 година ја истакна итноста за понатамошен напредок во владеењето на правото, борбата против корупцијата, слободата на медиумите и нормализацијата на односите со Србија, и покрај пофалните напори на Косово во унапредувањето на политичките реформи и усвојувањето суштинско законодавство. Очигледно е дека Косово сè уште треба да се усогласи со европските стандарди во одредени области.

7.6 Клучни наоди

1. Косово треба да развие функционална пазарна економија и да ја подобри конкурентноста за да ги исполни европските стандарди.
2. Мора да се воспостават демократски институции и да се заштитат малцинските права, се вели во Извештајот за напредокот од 2009 година.

3. Законодавството и институциите во Косово треба да се усогласат со европските стандарди за да ги исполнат барањата на ЕУ.

4. Процесот на реформи треба да продолжи во Косово, а областите кои бараат понатамошно усогласување со барањата на ЕУ мора да се решат, според Извештајот за напредокот за 2015 година.

5. И покрај пофалните напори на Косово, Извештајот за напредокот за 2021 година ја нагласува потребата за итен напредок во владеењето на правото, борбата против корупцијата, слободата на медиумите и нормализацијата на односите со Србија.

Глава 2 Поглавје 8. Резултати од анкетата на граѓаните

8.1 Мислење на граѓаните за успехот на EULEX до 2015 година

Реално и практично се што прави државата за своите граѓани, бидејќи самите граѓани формираат држава и меѓусебно го собираат буџетот за добро функционирање на животот. Кутрото Косово, покрај предизвиците низ кои помина окупирано и водено од

друга држава, конечно го доби правото да биде држава, но и со други предизвици да го задржи ова право да се биде држава. Немајќи свој капацитет за борба против негативниот феномен, EU, како што беше објаснето погоре, со својата мисија EULEX I дојде на помош за подобрување на животот на граѓаните, но за жал, со оглед на сиот напредок постигнат досега, граѓаните сè уште страдаат од нелагодност во нивната земја. бидејќи според нив EULEX не го понудил тоа што го имал. За да го дадеме овој заклучок попрецизно за прашањето како граѓаните размислуваат за работата на EULEX и дали на Косово сè уште му е потребно присуство на EULEX, спроведовме истражување користејќи го методот на прашалници што ги дистрибуиравме електронски и во печатена форма.

Анкетата, како истражувачка стратегија ќе се користи како квантитативен метод на оваа студија. Анкетите служат најдобро кога истражувачите се обидуваат да допрат до поширока публика во одреден временски период. За да се соберат податоци од голем обем на испитаници, беше заклучено дека веб-анкетата е најефективниот начин. Според Гаури и Гронхауг, ваквата анкета ќе даде увид за мислењето на потрошувачот, објаснувањето и причинско-последичната врска³³¹. Друга добра причина за користење на веб-анкетата е тоа што може да се дистрибуира преку каналите на социјалните медиуми како Facebook и LinkedIn, што ќе помогне да се допре до поширока публика низ Косово. Причината за некористење на е-пошта како канал за дистрибуција на прашалникот е поради стапката на одговор. Според Портер и Виткомб, „промените на е-пошта лесно се прават, а спамерот го користи ова³³². За креирање на прашалниците се користеше електронската форма на креирање, дистрибуција и пресметка обезбедена од Google. Овој образец по пресметката ги дава резултатите во проценти и графички.

Истражувањето е спроведено во два временски периоди, 2009-2015 и 2015-2021 година, за да можеме со споредување на резултатите да дојдеме до најреални заклучоци. Првиот период од истражувањето беше спроведен во 2016 година и опфаќа прашања од прашалник кои се однесуваат на периодот 2009 година (почетокот на мисијата) до 2015 година (почетокот на трансферот на извршните овластувања од EULEX на локалните

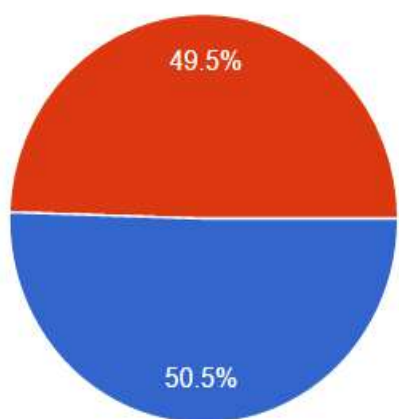
---

³³¹Ragab, Mohamed AF, and Amr Arisha. "Research methodology in business: A starter's guide." (2018), <https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=buschgraart>

³³²Porter, S.R. and Whitcomb, M.E., 2003. The impact of contact type on web survey response rates. *The Public Opinion Quarterly*, 67(4), pp.579-588. <https://www.jstor.org/stable/3521694>

институции и медиумските скандали поврзани со корупцијата работи). Поделени се вкупно 500 прашалници, а на прашалниците одговориле 402 граѓани. Идентитетот на граѓаните кои одговориле на анкетниот лист е анонимен и се од различни професии. Прашалникот има вкупно 8 прашања, доволно едноставни за разбирање на граѓаните и доста директни. Насловот на прашалникот е во форма на прашањето „EULEX во Косово, успешен или не? што ги поттикна испитаниците да дадат вистински одговори, бидејќи тоа е и актуелна тема на нашето општество. Првите две прашања се за знаењето на граѓаните за EEAS, со две опции за одговори со ДА и НЕ, односно дали знаат или не знаат што е EEAS и дека EULEX е диригиран од него. Останатите пет прашања имаат повеќе од една опција како одговор за да им се даде можност на испитаниците добро да го разберат прашањето и навистина да го дадат своето мислење, не ограничувајќи се на крајности како што се потврдување и негирање. Последното прашање има три опции, за разлика од првите две прашања, ова прашање ја има и опцијата „немам одговор“, за да имаме пореален резултат и одговорите на оние кои немаат мислење да имаат немаат квантитативно влијание. заглавен околу прашањето.

8.2 Резултати од анкетата на граѓаните до 2015 година

● Po
● Jo

1. Дали имате знаење за EEAS предводена од Федерика Могерини?

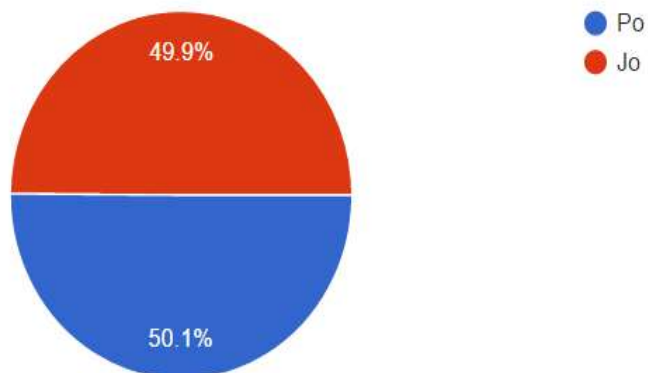
Врз основа на графиконот гледаме дека од 500 дистрибуирани анкети, 400 луѓе одговориле на ова прашање. Резултатот покажува дека:

- ДА -50,5% (202 од 400 испитаници)
- НЕ-49,5%. (198 од 400 испитаници)

Иако резултатот е прилично тесен, излегува дека повеќе од половина од граѓаните имаат знаење за ЕЕАС, но сепак сметаме дека процентот што одговориле со НЕ е доста голем и дека луѓето не се доволно информирани за што е тоа и каква функција. изврши ЕЕАС.

2.Дали сте свесни дека EULEX е управуван од ЕЕАС

s)

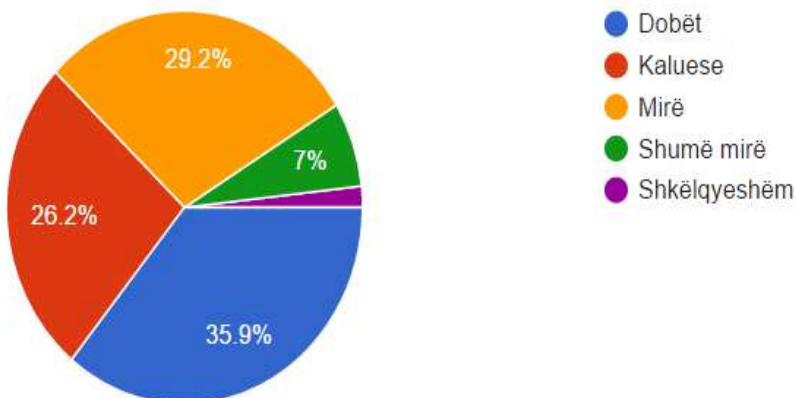

Врз основа на графиконот гледаме дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 401 лице. Резултатот покажува дека:

- ДА -49,9% (200 од 401 испитаник)
- НЕ-50,1% (201 од 401 испитаник)

Разликата е многу мала, односно 0,1%, но реално ако се анализира процентот што немаат знаење, сметаме дека е значаен бидејќи тоа значи дека луѓето немаат доволно знаење за тоа кој раководи со EULEX.

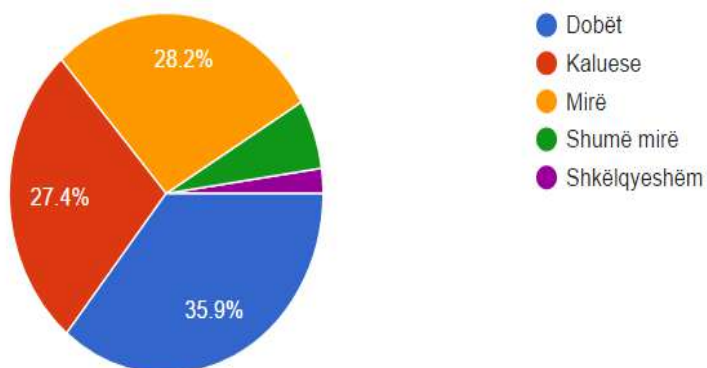
2. Како ја оценувате работата на EULEX во периодот 2009-2012 година

Врз основа на графиконот гледаме дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 401 лице. За да одговориме на ова прашање имаме повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 401 испитаник кои одговориле, резултатот е овој:

- Сиромашни 35,9% (144 од 401 испитаник)
- Полагање 26,2% (105 од 401 испитаник)
- Добри 29,2% (117 од 401 испитаник)
- Многу добро 7% (28 од 401 испитаник)
- Одлично 1,7% (7 од 401 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во периодот 2009-2012 година, односно на почетокот на неговата работа, со повисок процент, слабо со 35%, додека со минимален процент од 1,7 ја оценуваат како одлично.

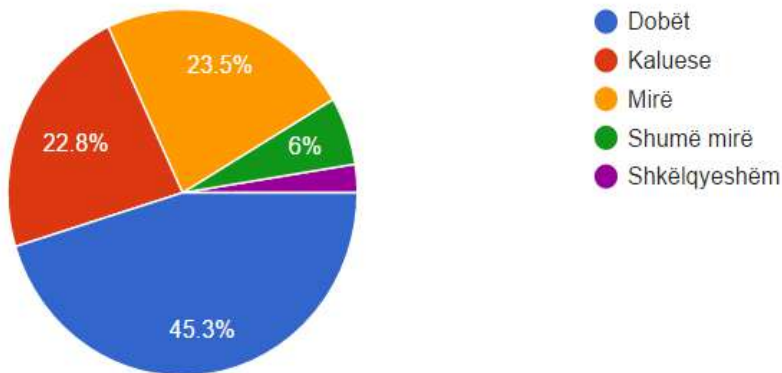
4. Како ја оценувате работата на EULEX во периодот 2012-2015 година?

Врз основа на графиконот гледаме дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 401 лице. За да одговориме на ова прашање имаме повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 401 испитаник кои одговориле, резултатот е следниов:

- Сиромашни 35,9% (144 од 401 испитаник)
- Поминуваат 27,4% (110 од 401 испитаник)
- Добри 28,2% (113 од 401 испитаник)
- Многу добро 6,2% (25 од 401 испитаник)
- Одлично 2,2% (9 од 401 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во периодот 2012-2015 година, односно средниот период на работа, со повисок процент, слабо со 35,9%, додека со минимален процент од 2,2% (9 од 401) оцени го како одличен.

5. Како ја оценувате работата на EULEX во областа на правдата?

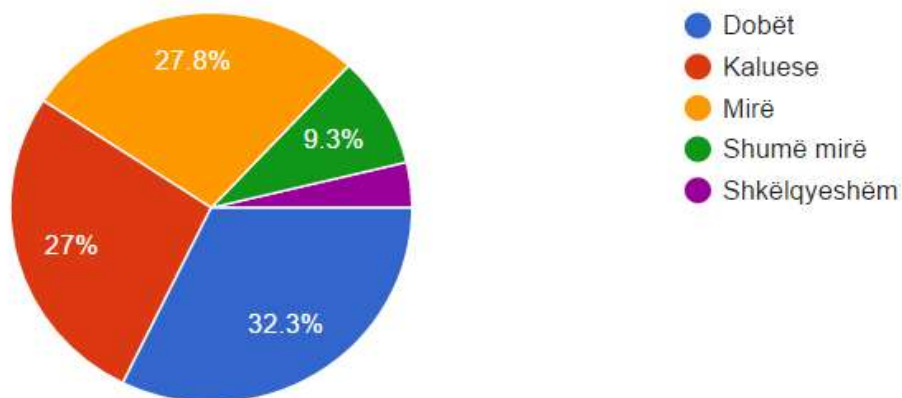
Врз основа на графиконот гледаме дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 401 лице. За да одговориме на ова прашање, имаме повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 401 испитаник кои одговориле, резултатот е овој

- Слаб 45,3% (181 од 400 испитаници)
- Полагање 22,8% (91 од 400 испитаници)
- Добри 23,5% (94 од 400 испитаници)
- Многу добро 6% (24 од 400 испитаници)
- Одлично 2,5% (10 од 400 испитаници)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во областа на правдата со повисок процент како лоша со 45,3%, додека со минимален процент од 2,5% ја оценуваат како одлична.

6. Како ја оценувате работата на EULEX во областа на царината??

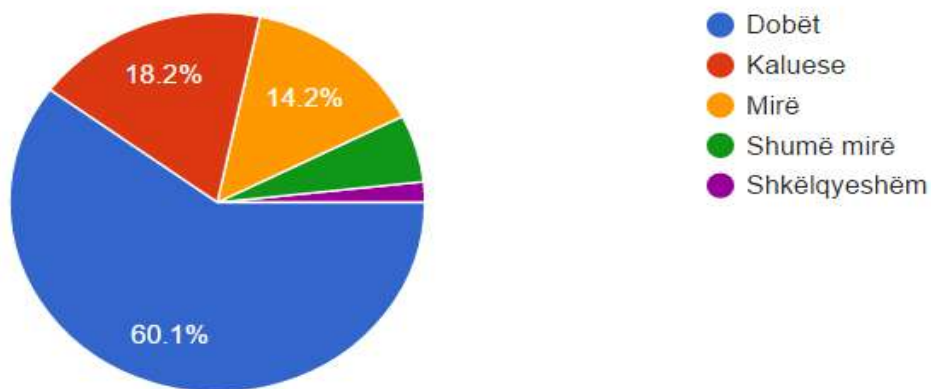

Врз основа на графиконот гледаме дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 400 луѓе. За да одговориме на ова прашање, имаме повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 401 испитаник кои одговориле, резултатот е овој:

- Сиромашни 32,3% (129 од 400 испитаници)
- Полагање 27% (108 од 400 испитаници)
- Добри 27,8% (111 од 400 испитаници)
- Многу добро 9,3% (37 од 400 испитаници)
- Одлично 3,7% (15 од 400 испитаници)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во областа на правдата со повисок процент како лоша со 32,3%, додека со минимален процент од 3,7% ја оценуваат како одлична. Во овој случај вреди да се истакне дека за разлика од горенаведените прашања каде во секое прашање во опцијата Одлично имаме многу мал процент, во областа на царината малку се менува мислењето на граѓаните, оценувајќи ја малку повеќе како одлична работата на EULEX

7. Како ја оценувате работата на EULEX по прашањето за поддршка на дијалогот, нормализацијата на односите меѓу Приштина и Белград и обновувањето на владеењето на правото низ северна Митровица?

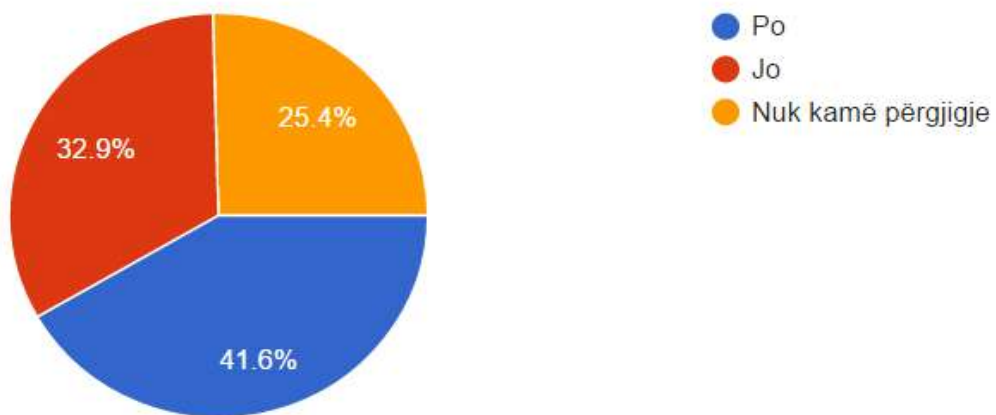

Врз основа на графиконот гледаме дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 400 луѓе. За да одговориме на ова прашање имаме повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 401 испитаник кои одговориле, резултатот е овој:

- Сиромашни 60,1% (241 од 401 испитаник)
- Полагање 18,2% (73 од 401 испитаник)
- Добро 14,2% (57 од 401 испитаник)
- Многу добро 5,7% (23 од 401 испитаник)
- Одлично 1,7% (7 од 401 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во областа на правдата со повисок процент како лоша со 60,1%, додека со минимален процент од 1,7% ја оценуваат како одлична. Во овој случај забележуваме дека процентот на слабиот рејтинг е многу поголем отколку во другите прашања, што значи дека граѓаните сметаат дека EULEX, покрај полето на правдата, не успеал да си ја заврши работата и за прашањето за дијалог и нормализација на односи со Србија.

8. Дали мислите дека на државата Косово сè уште и е потребно присуството и помошта на EULEX?

Врз основа на графиконот гледаме дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 401 лице. Имаме само три опции да одговориме на ова прашање, така што резултатот е поригиден. Од 401 испитаник кои одговориле, резултатот е овој:

- ДА -41,6% (167 од 401 испитаник)
- НЕ-32,9% (132 од 401 испитаник)
- Нема одговори 25,4 (102 од 401 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека разликата меѓу граѓаните кои сè уште сакаат присуство на EULEX и оние кои не го сакаат не е многу голема, односно од 401 испитаник 41,6% од нив сè уште бараат присуство на EULEX, 32,9% бараат не бараат присуство на EULEX, а 25,4% од нив немаат одговор.

8.3 Сеопфатна анализа на вкупниот исход од прашалниците 2009-2015

Ако ги сумираме резултатите од прашалникот, можеме да кажеме дека до 2015 година, во Косово, граѓаните сè уште не биле добро информирани за ЕЕАС како тело на ЕУ и неговата функција и не биле добро информирани дека EULEX е раководен од ЕЕАС, имајќи предвид дека дека тоа е телото преку кое ЕУ е претставена на меѓународната сцена. Понатаму, од одговорите на испитаниците за тоа какво мислење имаат за работата на EULEX во временски периоди, сфативме дека нема суштинска разлика во нивното мислење, тие ја даваат истата оценка за работата на EULEX како во почетната фаза. Истото во фазата подоцна откако EULEX даде конкретни резултати на терен. Разликата во прашањата се забележува кога се бара нивното мислење поконкретно во областите каде EULEX имаше задача да им помага на косовските институции како правдата, царината и прашањето за поддршка на дијалогот со Србија, што всушност е многу важна област. И многу чувствително затоа што вистинското мислење на граѓаните вклучува и емоции од минатото и веројатно поради последиците од војната.

Генерално, граѓаните подобро го оценија EULEX во областа на царината (27,8%), каде што има навистина конкретни позитивни резултати од неговата работа, во областа на правдата го оценуваат како слаб со многу голем процент (45, 3%), додека се гледа поголема негативност на полето на дијалогот со Србија со резултат од 60,1% како слаб. Последното прашање, колку на Косово му треба уште присуството на EULEX, беше оценето со (41,6%) НЕ. Многу е интересно, бидејќи и покрај негативното мислење за работата на EULEX до 2015 година, граѓаните сè уште мислат дека на Косово сè уште му треба неговото присуство, што значи дека народот изгуби толку голема доверба во институциите и владите на земјата кои се формираат со коалициите. Поттикнати да ја преземат власта, дека сè уште мислат да го имаат EULEX присутен, бидејќи тоа веројатно им дава поголема сигурност за барем поефикасна правда. Отколку домашната правда.

8.4 Мислење на граѓаните за успехот на EULEX до 2021 година

Вториот период од истражувањето беше спроведен во 2023 година и опфаќа прашања поврзани со периодот 2015-2021 година, време кога EULEXИ постепено ги пренесуваше во текот на овие години извршните овластувања и продолжи да биде присутен во мониторинг и советодавна улога. Поделени се вкупно 500 прашалници, а на анкетните листови одговориле 390 граѓани. Идентитетот на граѓаните кои одговориле на анкетниот лист е анонимен, а се од различни професии. Прашалникот има вкупно 11 прашања, доволно едноставни за разбирање на граѓаните и доста директни. Насловот на прашалникот е „Вашата проценка за ефикасноста на работата на EULEX“, што ги поттикна испитаниците да дадат вистински одговори, бидејќи тоа е исто така многу важна тема во нашето општество.

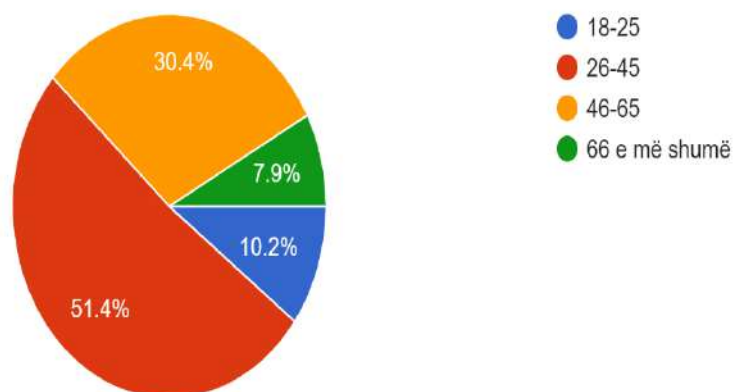
Првото прашање е за знаењето на граѓаните за постоењето на EEAS и дека EULEX е диригиран од него, со две опции за одговори ДА и НЕ. Останатите осум прашања имаат повеќе од една опција како одговор за да им се даде можност на испитаниците добро да го разберат прашањето и навистина да го дадат своето мислење, не ограничувајќи се на крајности како што се потврдување и негирање. Шест од нив имаат и секој со дополнително објаснување за секој период за да можат испитаниците да се сетат и да разберат за кој период станува збор. Потоа, три други прашања се само директни прашања за одредено прашање во целокупниот период кога EULEX е тука од 2009 до 2021 година. Последното прашање има три опции, за разлика од првото прашање и ова прашање има опција „немам одговор“, за да имаме пореален резултат и одговорите на оние кои немаат став, да немаат квантитативно влијание и не се заглавени околу прашањето.

Треба да се напомене дека прашалникот од вториот период има уште три прашања, бидејќи ситуацијата и случувањата се променија, а за да се добијат најискрени одговори од испитаниците, додадени се три прашања. Исто така, за што пореално да се споредат резултатите од двата периода, во вториот прашалник беа повторени прашањата од првиот прашалник, но секое прашање има дополнително објаснување за кој период се работи, опишувајќи го многу накратко главниот настан кои го идентификуваат периодот одреден, што многу им помогна на испитаниците да ги дадат одговорите како искрено и без нагаѓање, бидејќи генерално имаме работа со шега што трае приближно 12-15 години (во

зависност од тоа што се дискутира поконкретно, за EULEX, но со случаи и за EU како целина)

8.5 Резултати од анкетата на граѓаните до 2015 година

1. На која возрастна група припаѓате?

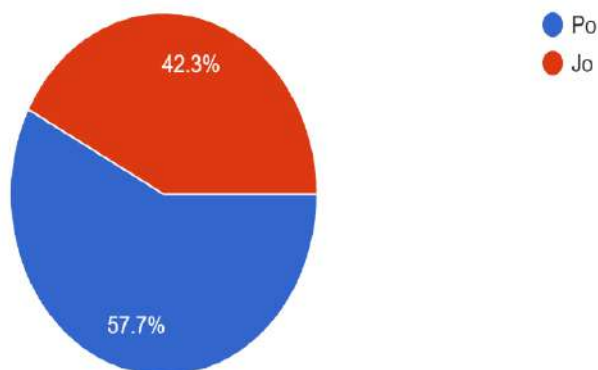
Графиконот покажува дека од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. Резултатот е како што следува:

- 18-25 10,2% (39 од 381 испитаници)
- 26-54 51,4 % (196 од 381 испитаници)
- 46-65 30,4 % (39 од 381 испитаници)
- 66 и повеќе 7,9% (30 од 381 испитаници)

Резултатот покажува дека најголем процент од граѓаните кои учествуваат во истражувањето со одговарање на прашалникот припаѓа на возрастната група 26-45 години со 51,4%. Овој резултат има и конкретно објаснување. Бидејќи прашалникот е дистрибуиран во електронска форма, познато е дека оваа возрастна група се најголеми корисници на социјалните мрежи како Facebook, LinkedIn и др., мрежи преку кои се дистрибуира прашалникот. 30,4% од испитаниците припаѓаат на возрастната група од 46-65 години, односно средна возраст. Тоа значи дека овие возрастни групи се граѓани кои се

повнимателни на политичката и економската состојба во државата, бидејќи се соочуваат со повеќе секојдневни тешкотии во животот.

2. Дали имате познавање за (EEAS- European External Action Service) и дека EULEX е/се предводен од оваа институција?

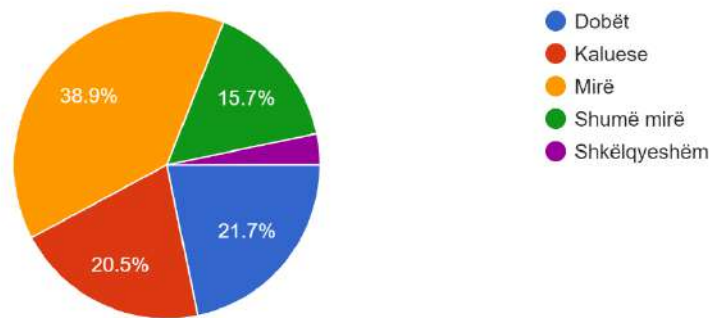
Графиконот покажува дека од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. Резултатот е како што следува:

- ДА -57,5% (219 од 400 испитаници)
- НЕ -42,5%. (162 од 381 испитаник)

Иако резултатот е прилично тесен, излегува дека повеќе од половина од граѓаните имаат знаење за EEAS, но сепак сметаме дека процентот што одговориле со НЕ е доста голем и дека луѓето не се доволно информирани за што е тоа и каква функција. изврши EEAS.

3. Како ја оценувате работата на EULEX во периодот 2009-2012 година?

(Почетокот на мисијата. Мисијата се очекува да заврши кога косовските власти ќе стекнат доволно искуство за да гарантираат дека сите граѓани имаат корист од владеењето на правото.)?

Графиконот покажува дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. За да одговорите на ова прашање, постојат повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 381 испитаник кои одговориле, резултатот е следниов:

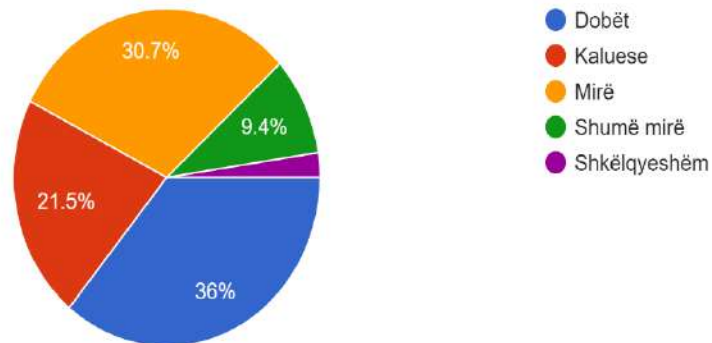
- Сиромашни 21,7% (86 од 381 испитаник)
- Полагање 20,5% (81 од 381 испитаник)
- Добро 38,9% (153 од 381 испитаници)
- Многу добро 15,7% (48 од 381 испитаник)
- Одлично 3,4% (13 од 381 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во периодот 2009-2012 година, на почетокот на својата работа, со повисок процент 38,9% како добра, а со најмал процент 3,4% како одлична.

4.Како ја оценувате работата на EULEX во периодот 2012-2015 година

(Период на коруптивни афери во рамките на мисијата)?

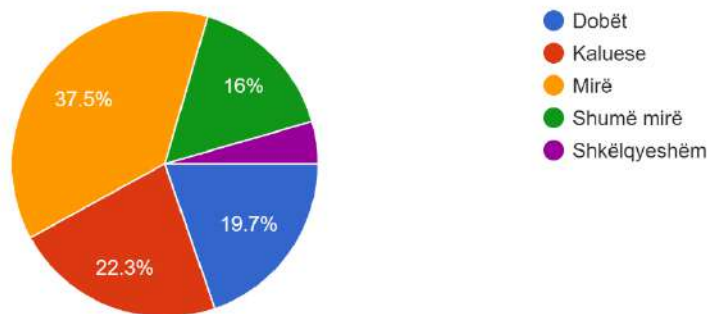
Графиконот покажува дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. За да одговорите на ова прашање, постојат повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 381 испитаник кои одговориле, резултатот е следниов:

- Сиромашни 36% (137 од 381 испитаник)
- Полагање 21,5% (82 од 381 испитаници)
- Добро 30,7% (117 од 381 испитаници)
- Многу добро 9,4% (36 од 381 испитаник)
- Одлично 2,4% (9 од 381 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во периодот 2012-2015 година, со повисок процент 30,7% како добра, а со најмал процент 2,4% како одлична.

5. Како ја оценувате работата на EULEX во периодот 2015-2017 година

(Периодот на почетокот на преносот на надлежностите на локалните институции)?

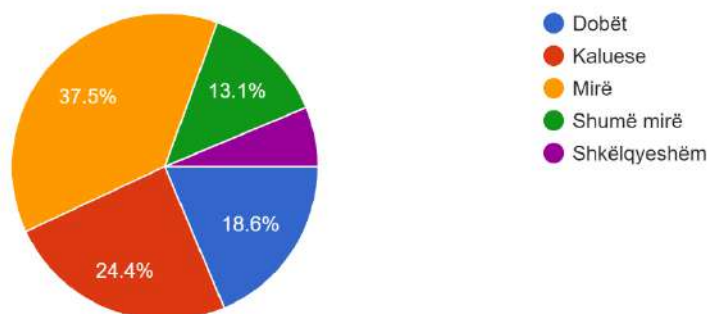
Графиконот покажува дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. За да одговорите на ова прашање, поСТОјат повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 381 испитаник кои одговориле, резултатот е следниов:

- Сиромашни 19,7% (75 од 381 испитаник)
- Полагање 22,3% (85 од 381 испитаници)
- Добри 37,5% (143 од 381 испитаник)
- Многу добро 16% (61 од 381 испитаник)
- Одлично 4,5% (17 од 381 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во периодот 2015-2017 година, со повисок процент 37,5% како добра, а најмал процент 4,5% како одлична.

6. Како ја оценувате работата на EULEX во периодот 2017-2019

(Сите случаи се доставени до косовското правосудство)?

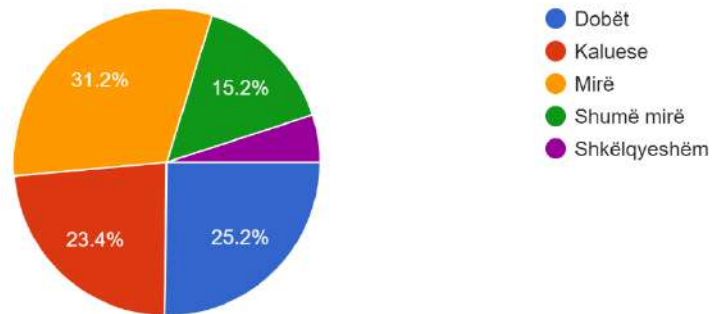
Графиконот покажува дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. За да одговорите на ова прашање, постојат повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 381 испитаник кои одговориле, резултатот е следниов:

- Сиромашни 18,6% (71 од 381 испитаник)
- Полагање 24,4% (93 од 381 испитаници)
- Добри 37,5% (143 од 381 испитаник)
- Многу добро 13,1% (50 од 381 испитаник)
- Одлично 6,3% (24 од 381 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во периодот 2017-2019 година, со повисок процент 37,5% како добра лошо, а најмал процент 6,3% како одлична.

7. Како ја оценувате работата на EULEX во периодот 2019-2021 година

(Мисијата презема активности за следење и има ограничени извршни функции, продолжува да ги поддржува Специјализираните совети и Специјализираното обвинителство во согласност со релевантното законодавство на Косово.?)

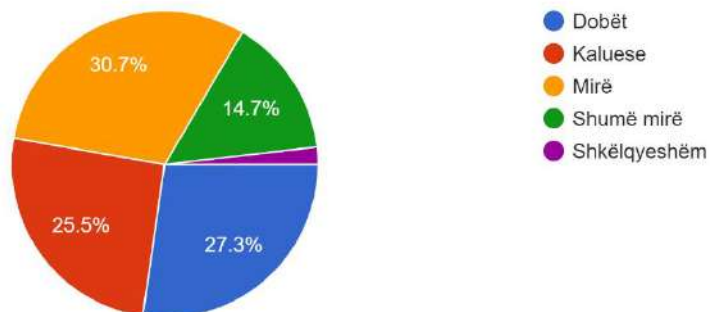

Графиконот покажува дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. За да одговорите на ова прашање, постојат повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 381 испитаник кои одговориле, резултатот е следниов:

- Сиромашни 31,2% (119 од 381 испитаници)
- Полагање 23,4% (89 од 381 испитаници)
- Добри 31,2% (119 од 381 испитаници)
- Многу добро 15,2% (58 од 381 испитаник)
- Одлично 5% (19 од 381 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во периодот 2019-2021 година, со повисок процент 31,2% како добра и лоша истиот процент 31,2, додека со минимален процент 5% е оценета како одлична.

8. Како ја оценувате работата на EULEX во областа на правдата за периодот 2009-2021 година?

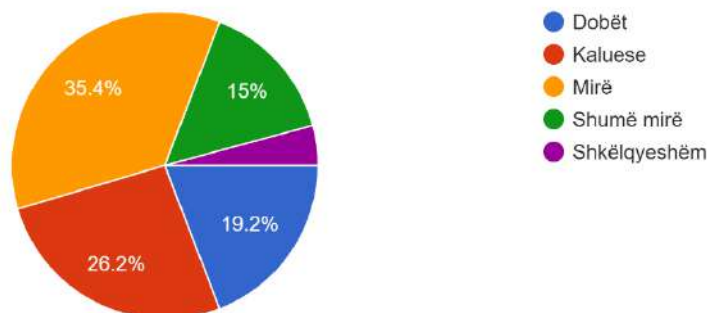

Графиконот покажува дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. За да одговорите на ова прашање, постојат повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 381 испитаник кои одговориле, резултатот е следниов:

- Сиромашни 27,3% (104 од 381 испитаници)
- Полагање 25,5% (97 од 381 испитаници)
- Добро 30,7% (117 од 381 испитаници)
- Многу добро 14,7% (56 од 381 испитаници)
- Одлично 1,8% (7 од 381 испитаник)

Од овој резултат разбираме дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во областа на правдата за периодот 2009-2021 година, со повисок процент 35,4% како добра, додека со минимален процент 1,8% е оценета како одлична.

9. Како ја оценувате работата на EULEX во областа на царината за периодот 2009-2021 година?

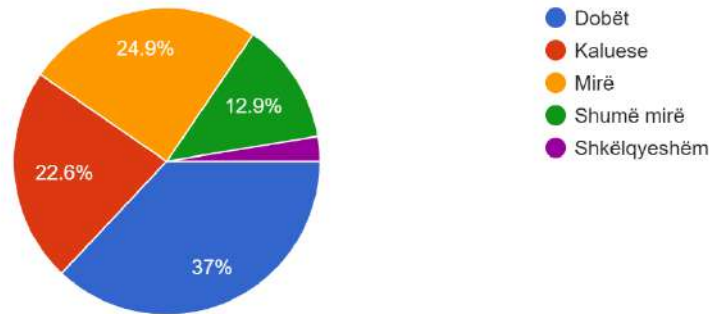

Графиконот покажува дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. За да одговорите на ова прашање, постојат повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 381 испитаник кои одговориле, резултатот е следниов:

- Слабо 19,2% (73 од 381 испитаник)
- Полагање 26,2% (100 од 381 испитаници)
- Добри 35,4% (135 од 381 испитаник)
- Многу добро 15% (57 од 381 испитаник)
- Одлично 4,2% (16 од 381 испитаник)

Од овој резултат се подразбира дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во областа на царината за периодот 2009-2021 година, со повисок процент 35,4% како добра, додека со минимален процент 4,2% е оценета како одлична.

10.Како ја оценувате работата на EULEX во однос на поддршката на дијалогот, нормализирањето на односите меѓу Приштина и Белград и враќањето на владеењето на правото на целиот север на Митровица за периодот 2009-2021 година?

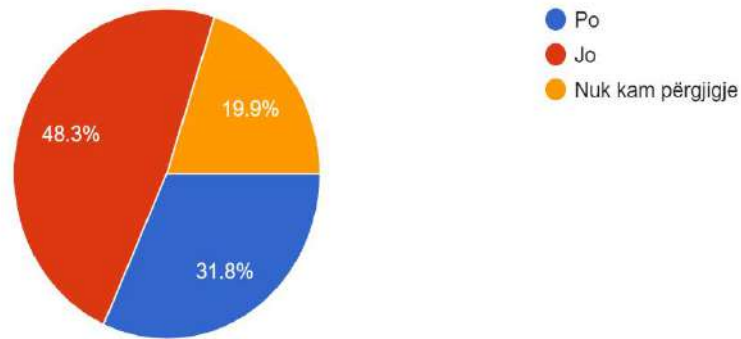

Графиконот покажува дека на ова прашање од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. За да одговорите на ова прашање, поСТОјат повеќе од две опции, така што резултатот е повеќе комбиниран. Од 381 испитаник кои одговориле, резултатот е следниов:

- Сиромашни 37% (141 од 381 испитаник)
- Полагање 22,6% (86 од 381 испитаници)
- Добри 24,9% (95 од 381 испитаници)
- Многу добро 12,9% (49 од 381 испитаник)
- Одлично 2,6% (10 од 381 испитаник)

Од овој резултат се подразбира дека граѓаните ја оценуваат работата на EULEX во однос на поддршката на дијалогот, нормализирањето на односите меѓу Приштина и Белград и враќањето на владеењето на правото на целиот север на Митровица за периодот 2009-2021 година, со повисока процентот 37% лошо со, додека со минимален процент 2,6%, е оценет како одличен.

11. Дали мислите дека на државата Косово сè уште и е потребно присуството и помошта на EULEX?

Графиконот покажува дека од 500 дистрибуирани анкети, на ова прашање одговориле 381 лице. Резултатот е како што следува:

- ДА - 31,8 % (121 од 381 испитаник)
- НЕ - 48,3%. (184 од 381 испитаник)
- Без одговори 19,9% (76 од 381 испитаник)

Овој резултат покажува дека разликата меѓу граѓаните кои сè уште сакаат присуство на EULEX и оние кои не го сакаат не е многу голема. Од 381 испитаник, 31,8% од нив сè уште бараат присуство на EULEX, 48,3% не го бараат присуство на EULEX, додека 19,9% од нив немаат одговор.

8.6 Сеопфатна анализа на севкупниот исход од прашалниците 2015-2021

Во однос на оценката на работата на EULEX во различни периоди, беше откриено дека поголемиот дел од испитаниците ја оценија работата на EULEX во периодот 2009-2012 година како добра, со помали проценти ја оценија како лоша или одлична. Сепак, оценката за работата на EULEX во периодот 2012-2015 година имаше поголем процент оценет како лош и понизок процент како одличен. Оценката за работата на EULEX во периодот 2015-2017 година покажа дека повисок процент е оценет како добар и помал процент како одличен. Слично на тоа, оценката за работата на EULEX во периодот 2017-2019 година имаше поголем процент оценет како добар и понизок процент како одличен. На крајот, оценката за работата на EULEX во периодот 2019-2021 година покажа повисок процент на оцена како добра и лоша, со понизок процент како одлична. Понатаму, поголемиот дел од испитаниците ја оценија работата на EULEX и во правосудството и во царината како добра, со помали проценти ја оценија како лоша или одлична. Сепак, оценката за работата на EULEX во поддршката на дијалогот и нормализирањето на односите имаше поголем процент оценет како лош, а помал процент како одличен. На крајот, истражувањето откри поделено мислење во однос на потребата од присуство и помош на EULEX, при што 31,8% од испитаниците сè уште веруваат дека на државата Косово и треба присуство и помош од EULEX, додека 48,3% не. Одговор се воздржани 19,9% од испитаниците. Генерално, резултатите од истражувањето укажуваат на мешана перцепција за работата на EULEX во Косово. Иако има позитивни оценки за неговата работа во одредени периоди, има и значителна загриженост и критики искажани од граѓаните. Тоа сугерира дека мислењата на граѓаните варираат врз основа на различни фактори како што се периодот што се оценува, специфичната област на работа на EULEX и демографските карактеристики на испитаниците.

8.7 Преглед

Една неодамнешна истражувачка студија го разгледа мислењето на граѓаните за Мисијата на Европската унија за владеење на правото во Косово (EULEX) до 2015 и 2021 година. Студијата користеше прашалници дистрибуирани до широка публика, а резултатите беа анализирани. Студијата покажа дека до 2015 година граѓаните имале

ограничено знаење за Европската служба за надворешни работи (EEAS) и нејзината улога во управувањето на EULEX. Оценката на граѓаните за работата на EULEX остана постојано ниска во двата временски периода, со повисок процент оценет како слаб во областа на правдата и во поддршката на дијалогот и нормализацијата на односите со Србија. И покрај нивното негативно мислење, значителен дел од граѓаните сепак веруваат дека на Косово му треба присуство и помош од EULEX. Резимето го нагласува недостатокот на доверба во домашните институции и влади, што ги наведува граѓаните да се потпрат на EULEX за поефикасна правда.

8.8 Клучни наоди

1. Ограничена свест за EEAS: Граѓаните имаа малку знаење за улогата на EEAS во Косово.
2. Константно низок рејтинг за EULEX: Граѓаните ја оценија работата на EULEX како лоша, особено во поддршката за правда и дијалог.
3. Недостаток на доверба во домашните институции: Граѓаните немаа доверба во домашните институции и се потпираа на EULEX за ефективна правда.
4. Согледана неопходност од EULEX: И покрај негативните оценки, граѓаните веруваа дека на Косово сè уште му треба присуство и помош од EULEX.
5. Потреба од подобрена свест и комуникација: Познавањето на јавноста за меѓународните мисии како EULEX има потреба од подобрување за подобар ангажман на граѓаните.

Глава 2 Поглавје 9. Анализа со споредување

9.1 Споредување на резултатите од периодот 2009-2015 година со периодот 2015-2021 година

Врз основа на собраните податоци, очигледно е дека општата популација има умерено ниво на запознаеност со раководството на EEAS/EULEX. Иако процентот на поединци кои одговориле со „Да“ остана релативно конзистентен во различни временски рамки, значителен број од испитаниците сепак одговориле со „Не“. Дополнително, на прашањето дали EULEX е управуван од EEAS, имаше речиси еднаква дистрибуција на одговорите „Да“ и „Не“. Ова укажува дека има потреба од подобрување во смисла на подигање на свеста за лидерството на EEAS/EULEX кај масите. Во иднина, може да биде корисно да се размисли за имплементација на таргетиран теренски и едукативни иницијативи за да се зголеми разбирањето и запознавањето со раководната структура на овие организации.

Според дадените информации, се чини дека има забележително подобрување во оценката на работата на EULEX со текот на времето. Очигледно е дека во претходниот период 2009-2012 година, поголем процент од испитаниците ја оцениле својата работа како „Слаба“ во споредба со поновиот период од 2009-2021 година, каде што процентот на испитаници ја оцениле својата работа како „добра“ или повисока е значително зголемена. Овие трендови сугерираат дека EULEX има постигнато пофален напредок во нивната работа и постојано се стреми да ги подобри своите перформанси дополнително.

При споредба на двете временски рамки, може да се забележи дека има некои мали разлики во оценките за работата на EULEX помеѓу 2012 и 2015 година и периодот од 2009-2021 година. Процентот на испитаници кои ја оцениле работата на EULEX како „Поминува“ е поголем во периодот 2012-2015 година, додека процентот на испитаници кои ја оцениле како „Добро“ е нешто помал. Сепак, оценките во категориите „Слабо“, „Многу добро“ и „Одлично“ беа релативно конзистентни помеѓу двата периода. Се чини дека мислењата на испитаниците во врска со работата на EULEX беа генерално стабилни со текот на времето, со само мали промени во распределбата на оценките.

По споредбата на податоците од двете евалуации, можеме да видиме дека има забележително подобрување во оценката на активностите на EULEX во доменот на правдата од 2009-2015 до 2009-2021 година. Бројот на испитаници кои ја оценија работата

на EULEX како „Слаба“ е значително намален, додека умерен пораст има процентот на проценки „Полагање“, „Добро“ и „Многу добро“. Сепак, имаше мало намалување на процентот на оценките „Одлично“. Овие наоди покажуваат дека сè уште има простор за подобрување, но трендот е охрабрувачки за идните напори на EULEX на истото поле. Овој позитивен развој ги покажува напорите на EULEX за подобрување на нивните перформанси, што беше признаено од испитаниците, и го истакнува потенцијалот за понатамошно подобрување во иднина, што може да доведе до уште подобри резултати.

Врз основа на опсежните податоци што се собрани, сосема е очигледно дека работата на EULEX во царинскиот домен е сведок на пофално подобрување од 2009-2015 до 2009-2021 година. Процентот на испитаници кои ја оценија работата на EULEX како „Сиромашна“ покажа значителен пад, додека процентот на оценки „Добро“ и „Многу добро“ покажаа нагорен тренд. Вреди да се одбележи дека процентот на оценки „Поминување“ остана релативно стабилен во овој период, што укажува на конзистентно работење на EULEX. Овие наоди даваат добар показател дека напорите на EULEX во царинското поле беа високо ценети и позитивно примени од огромното мнозинство од испитаниците.

По внимателна анализа на собраните податоци од истражувањето, стана очигледно дека има забележително подобрување во оценката на работата на EULEX за поддршка на дијалогот, нормализирање на односите и враќање на владеењето на правото низ северна Митровица. Процентот на испитаници кои ја оцениле работата на EULEX како „Слаба“ е значително намален, додека значително зголемување има процентот на оценки „Многу добро“ и „Одлично“. Дополнително, имаше зголемување на процентот на „Добри“ оценки, иако тој доживеа последователен пад во подоцнежниот период. Свкупно, податоците укажуваат на фактот дека напорите на EULEX имаа позитивно влијание, и иако сè уште има простор за подобрување, напредокот постигнат досега е за пофалба. Јасно е дека неуморната работа на организацијата за поддршка на дијалогот, нормализирање на односите и враќање на владеењето на правото не помина незабележано од жителите на северна Митровица. Ова е доказ за ефикасноста на напорите на EULEX во промовирањето на мирот, стабилноста и безбедноста во регионот.

Врз основа на податоците собрани од две истражувања спроведени во Косово, се чини дека има забележителна промена во мислењата на поединци во однос на присуството

и помошта на Мисијата на Европската Унија за владеење на правото (EULEX) во регионот. Процентот на испитаници кои веруваат дека EULEX не е неопходен се зголеми од 32,9% во 2015 година на 48,3% во најновото истражување. Спротивно на тоа, процентот на оние кои сè уште го сметаат EULEX како неопходен е намален од 41,6% на 31,8%. Понатаму, имаше пад на бројот на поединци кои избраа да не одговорат на прашањето во подоцнежната анкета. Овие резултати сугерираат дека има промена во ставовите кон улогата што EULEX ја игра во Косово.

По спроведувањето на темелна анализа на наодите од истражувањето и нивно споредување со моменталната ситуација во Косово, евидентно е дека постои низа различни мислења во однос на ефективностa на работата на EULEX. Во почетните години од спроведувањето на EULEX (2009-2012), општото расположение кон неговите напори беше позитивно, што укажува на ветувачки почеток. Сепак, годините помеѓу 2012-2015 беа нарушени со корупциски скандали, што доведе до понегативна перцепција за неговата работа. Во следните години (2015-2021), имаше мешан одговор, при што мнозинството од испитаниците ја оценија работата на EULEX како добра, додека некои го изразија своето незадоволство од работата на организацијата.

Според наодите од спроведеното истражување и оценката за напредокот на Косово во периодот на присуство на EULEX, неповолните перцепции на граѓаните кон EULEX може да се припишат на повеќе фактори, како што се:

Перцепција за ограничен напредок: Многу граѓани го изразија своето разочарување и фрустрација во врска со ограничениот напредок и подобрувања во областите како што се владеењето на правото, правдата и корупцијата за време на присуството на EULEX. И покрај напорите на надлежните, се чини дека не беа постигнати посакуваните исходи, а влијанието не беше видливо за граѓаните. Ваквата перцепција за ограничен напредок може да придонесе за негативни мислења и чувство на разочарување кај граѓаните.

Комплексни предизвици: Косово долго време се соочува со предизвици како што се корупцијата, криминалот, нестабилноста и етничките тензии. Овие прашања бараат постојани напори од сите засегнати страни за да се решат. Напредокот на EULEX може да разочара некои граѓани, но овие предизвици постоја порано и ќе бараат постојани напори за да се надминат.

Недостаток на локална сопственост: Важно е за сите напори за градење институции и одржлив развој да има локална сопственост и учество. Ако постои перцепција дека потребите и аспирациите на народот на Косово не се целосно решени или земени предвид, тоа може да доведе до разочарување и фрустрација. Потребни се тековни напори и соработка од сите засегнати страни за да се одговори на предизвиците со кои се соочува Косово, вклучително и корупцијата, криминалот, нестабилноста и етничките тензии.

Политичко мешање: Важно е да се признае дека политичкото мешање може да има негативно влијание врз која било мисија или реформски процес. Кога граѓаните ќе сфатат дека политичкото мешање го попречило напредокот или ја комплицирало политичката динамика на ситуацијата, тоа може да доведе до фрустрација и разочарување. Ова е особено важно да се земе предвид во Косово, каде што се потребни тековни напори за справување со корупцијата, криминалот, нестабилноста и етничките тензии. Од клучно значење е сите засегнати страни да соработуваат и да работат заедно за да се надминат овие предизвици и да се осигура дека потребите и аспирациите на народот на Косово се целосно адресирани и земени предвид.

Комуникација и свесност: Важно е граѓаните да бидат информирани за тоа што се случува со работата на EULEX. Кога има недостаток на транспарентност и ефективна комуникација, може да се појават недоразбирања и заблуди, што може да има негативно влијание врз јавното мислење. За да се избегне ова, од суштинско значење е да се осигура дека граѓаните се целосно свесни за мандатот, активностите и достигнувањата на EULEX, за да можат да донесуваат информирани одлуки и да се чувствуваат сигурни во напредокот што се постигнува. Ова е особено важно во Косово, каде што има постојани напори за справување со корупцијата, криминалот, нестабилноста и етничките тензии, и каде соработката и соработката меѓу засегнатите страни се од суштинско значење.

9.2 Споредба на резултатите од истражувањето со анализи и оценки од други фактори (Меѓународни и невладини организации)

Постојат неколку кредибилни организации кои обезбедуваат оценки и проценки на политичките права, граѓанските слободи и севкупниот демократски развој на земјите. Овие организации спроведуваат опсежни истражувања, собираат податоци и анализираат различни индикатори за да ја проценат состојбата на демократијата и човековите права во

различни земји. Некои од значајните организации се Фридом Хаус, Транспаренси Интернешнл, Репортери без граници, Проектот за Светска правда, Програмата за развој на Обединетите нации (UNDP) итн.

Фридом хаус произведува годишен извештај наречен „Слобода во светот“ кој ги оценува политичките права и граѓанските слободи во земјите ширум светот. Нивните проценки се широко признати и се користат како референца од истражувачите, креаторите на политики и медиумите. Во својот годишен извештај, Фридом Хаус ја истакна загриженоста за корупцијата и организираниот криминал во Косово, истакнувајќи ги предизвиците во владеењето, владеењето на правото и транспарентноста кои придонесуваат за овие прашања.³³³

Врз основа на Индексот за перцепција на корупцијата на Транспаренси Интернешнл, се чини дека Косово има долг пат да помине во однос на справувањето со корупцијата во својот јавен сектор. Земјата постојано се рангира ниско во однос на перцепираната корупција, што покажува дека таа останува значајна грижа за нацијата. Рангирањето на Косово во Светскиот индекс за слобода на печатот покажа одредено подобрување со текот на годините. Иако сè уште има предизвици што треба да се решат во однос на независноста на медиумите и законите за новинарите, охрабрувачки е да се види дека се постигнува напредок. Сепак, вреди да се напомене дека политичките и економските интереси сè уште можат да влијаат на медиумскиот сектор во Косово, што е нешто што треба да се решат напред.³³⁴

Според Проектот за правда во светот, владеењето на правото во различни земји се мери врз основа на различни фактори. Тие вклучуваат ограничувања на владините овластувања, отсуство на корупција, отворена влада, основни права, ред и безбедност, регулаторно спроведување, граѓанска правда и кривична правда. Индексот за владеење на правото создаден од Проектот за правда во светот посветува особено внимание на корупцијата и организираниот криминал. Во настапот на Косово за време на присуството на EULEX, во минато имаше предизвици во овие области, вклучувајќи слабо спроведување на законите и ограничувања во правосудниот систем. WJP Индекс за

---

³³³Freedom House, Countries and Territories, Kosovo, <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

³³⁴RSF Reporters Without Borders, Kosovo, Index 2022 and 2021, <https://rsf.org/en/country-kosovo>

владеење на правото 2020 година, глобалното рангирање на Косово го смести во понизок опсег меѓу другите земји³³⁵. Поточно, рангирањето на Косово е на 103 од 128 земји, што укажува на потреба од подобрување во владеењето на правото. Оценките за одредени димензии покажуваат дека Косово се соочува со предизвици во неколку области, како на пример:

Ограничувања на владините овластувања: Рангирана на 98 од 128 земји.

Отсуство на корупција: рангирана на 107 од 128 земји.

Отворена влада: Рангирана на 81 од 128 земји.

Основни права: Рангирана на 105 од 128 земји.

Ред и безбедност: Рангирана на 109 од 128 земји.

Регулаторно спроведување: Рангирана на 103 од 128 земји.

Граѓанска правда: Рангирана на 106 од 128 земји.

Кривична правда: Рангирана на 91 од 128 земји.

Овие рангирања сугерираат дека Косово треба да работи на зајакнување на својата правна рамка и механизмите за спроведување на законот за подобрување на целокупното владеење на правото. Сепак, вреди да се напомене дека рангирањето на ИЧР на Косово покажа напредок во текот на годините, што укажува на подобрување во различни развојни аспекти. И покрај предизвиците со кои се соочува Косово, напорите на земјата кон развој и напредок се за пофалба, а може да се направат дополнителни подобрувања со соодветни мерки.

Програмата за развој на Обединетите нации го објавува Индексот за човечки развој, кој го мери човечкиот развој врз основа на индикатори како што се очекуваниот животен век, образованието и приходите. Иако HDI не се фокусира конкретно на демократскиот развој, тој обезбедува поширока оценка за севкупниот развој на една земја. Индексот за човечки развој на UNDP разгледува поширок опсег на индикатори надвор од корупцијата и организираниот криминал, вклучително и управувањето, социјалниот развој и

---

³³⁵World Justice Project, *The Rule of law in Kosovo, Key Findings from the General Population Poll and Qualified Respondents Questionnaires*, 2020, <https://worldjusticeproject.org/our-work/publications/country-reports/rule-law-kosovo>

човековите права. Рангирањето на ИЧР на Косово покажа подобрување со текот на годините, што укажува на напредок во различни развојни аспекти³³⁶.

Европската унија спроведе евалуација на мисијата EULEX во Косово и даде детална анализа на напредокот постигнат во различни области. Годишните извештаи за напредокот на Европската комисија за Косово ги препознаваат напорите на EULEX во поддршката на владеењето на правото, борбата против корупцијата и организираниот криминал и обезбедувањето правна експертиза. Иако има некои забележителни успеси, извештаите покажуваат дека сè уште има неколку области кои бараат подобрување. Поточно, EU ја истакна потребата од одржливи реформи за поддршка на владеењето на правото, борбата против корупцијата и организираниот криминал и обезбедување правна експертиза. Европската служба за надворешна акција, исто така, го призна придонесот на EULEX за владеењето на правото и развојот на косовскиот правосуден систем. Иако EULEX даде значителен придонес во овие области, оценките покажуваат дека постојат постојани предизвици кои треба да се решат. Напорите за подобрување на ефикасноста, справување со корупцијата и обезбедување локална сопственост на реформите се идентификувани како клучни за тековниот напредок. Покрај тоа, Европскиот суд на ревизори препорача EULEX да ги подобри своите финансиски процедури за да обезбеди ефективно и ефикасно користење на фондовите на EU. Генерално, оценките на EU покажуваат јасна посветеност за поддршка на напредокот на Косово во критичните области како што се владеењето на правото, владеењето и напорите за борба против корупцијата. Постои признание за досегашниот напредок, но и повик за континуирани напори за да се обезбеди одржлив напредок во иднина. Очигледно е дека EU е посветена на поддршката на развојот на Косово и останува вложена во неговиот успех.

---

³³⁶UNDP, Kosovo launch of the Human Development Report 2020: COVID-19 is both a troubling glimpse into what our new normal could be - and an opportunity for choosing a new development pathway, February 16, 2021, <https://www.undp.org/kosovo/stories/kosovo-launch-human-development-report-2020-covid-19-both-troubling-glimpse-what-our-new-normal-could-be-and-opportunity-choosing-new>

9.3 Оценување на ефикасноста на EULEX во Косово (перспективи од различни автори)

Нашироко е признаено дека ефективноста на EULEX Косово е на големо дебатирано, при што многу експерти изразија загриженост за неговата ефикасност. Различни научници ја критикуваа операцијата, наведувајќи го недостатокот на напредок во борбата против корупцијата и промовирањето на стабилноста во Косово. Важно е да се земат предвид различните перспективи за EULEX Косово кога се оценува неговото влијание врз напорите за градење држава во регионот.

Бидејќи овој дел од ова истражување се фокусира на анализа на емпириски податоци, оценки од повеќе перспективи и споредби, вреди да се спомене истражувањето на авторот John Hood во неговата статија „Безбедноста и владеењето на правото: студија на случај на EUFOR Алтеа и EULEX Косово. Во овој напис авторот покрај анализата на овие две мисии (ALTEA во Босна и EULEX на Косово) ги споредува и изведува интересни заклучоци врз основа на фактички податоци од перспектива на градење на државата. Според Худ EUFOR Алтеа беше поефикасна. рече EULEX во промовирањето на градењето на државата и покрај тоа што има помалку финансии и човечка моќ. EULEX беше погоден од тврдења за корупција и неспособност што може да се припишат на тензицната и несигурна средина во Косово. Треба да се земат предвид единствените околности при оценувањето успеси и неуспеси³³⁷.

Анализата на Озканца за Мисијата на Европската унија за владеење на правото во Косово фрла светлина врз активностите за реконструкција во регионот, особено улогата што ја игра мисијата EULEX во реформите на безбедносниот сектор. Авторот исто така ја нагласува важноста на локалната сопственост и нејзиното влијание врз перцепцијата на легитимноста. Сепак, написот исто така ги истакнува предизвиците и недостатоците на мисијата, вклучително и неуспехот да се координираат приоритетите и ефикасно да се комуницира со косовската влада. Ова предизвикува загриженост за иднината на владеењето на правото во Косово³³⁸.

---

³³⁷Hood, John. "Security and the Rule of Law: A Case Study of EUFOR Althea and EULEX Kosovo.", James Madison University Florence, 23-27 April 2018 <https://commons.lib.jmu.edu/ese/2018/security/5/>

³³⁸Dursun-Özkanca, Oya. "The European Union rule of law mission in Kosovo: An analysis from the local perspective." *Ethnopolitics* 17, no. 1 (2018): 71-94. <https://doi.org/10.1080/17449057.2017.1339456>

Според Кристофер М. Џексон во неговиот труд „Развојот на ЕУ и владеењето на правото во Косово: EULEX, домашни спојлери и проблем со посветеноста на две нивоа“, и покрај присуството на EULEX повеќе од една деценија, корумпираните функционери во Косово се може да избегне гонење и да ја задржи неказнивоста. Распоредувањето на EULEX се совпадна со напорите за нормализирање на односите меѓу Косово и Србија, што можеби им даде можност на корумпираните елити да ја искористат заканата дека ќе го нарушат дијалогот за да избегнат гонење. Уникатните околности во Косово треба да се земат предвид кога се оценуваат напорите за градење држава³³⁹.

Се чини дека мисијата EULEX на Косово не беше успешна во подобрувањето на институциите или во решавањето на вакуумот за владеење на правото на северот на Косово. Овој заклучок произлегува од написот „Кон владеењето на правото во Косово: EULEX треба да замине“, на Ендрју Радин, кој тврди дека мисијата е „фундаментално погрешна“ поради нејзината неутралност за независноста на Косово, отфрлањето на условеноста и тешкотијата во истрагата политизирана. кривични дела. Радин сугерира дека мисијата не треба да се обновува и наместо тоа да се рефокусира на други меѓународни организации како НАТО. Генерално, се чини дека иако EULEX Косово направи одредени подобрувања во владеењето на правото, се соочи со остри критики и не беше многу успешен³⁴⁰.

Според анализата на Сиерко и Реис за мисијата EULEX на Косово во написот „Влијанието на EULEX врз владеењето на правото во Косово“, мисијата има одреден успех во зајакнувањето на владеењето на правото во регионот. Сепак, има неколку фактори спречување на напредокот на мисијата, вклучително политичко мешање, неефикасност и недостаток на транспарентност. Дополнително, постои недостаток на политичка волја кај земјите-членки да обезбедат доволен персонал за мисијата. И покрај

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449057.2017.1339456?scroll=top&needAccess=true&role=tab&aria-labelledby=full-article>

³³⁹Jackson, Christopher M. "The EU and rule of law development in Kosovo: EULEX, domestic spoilers, and a two-level commitment problem." *Journal of European Integration* 42, no. 7 (2020): 955-973.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07036337.2019.1703967>

³⁴⁰ Radin, Andrew. "Analysis of Current Events: 'towards the Rule of Law in Kosovo: EULEX Should Go.'" *Nationalities Papers* 42, no. 2 (2014): 181–94. doi:10.1080/00905992.2013.870545.

<https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/abs/analysis-of-current-events-towards-the-rule-of-law-in-kosovo-eulex-should-go/2FE164E78E350C6019EC5317A415F00E>

овие предизвици, се чини дека мисијата EULEX имаше одредено позитивно влијание врз владеењето на правото во Косово³⁴¹.

Бидејќи ситуацијата во Косово е сосема уникатна, според Јулија Е. Гарсија Алварез, во нејзиниот труд „Улогата на EULEX во процесот на воено кривично гонење на Косово“, меѓународната заедница интервенираше во обид да промовира мир и помирување по конфликтот. Една од преземените мерки беше назначувањето меѓународни судии од EULEX кои ќе го надгледуваат процесот на гонење на воени злосторства. Иако ова имаше за цел да обезбеди непристрасност и правда, многу граѓани го сметаа за упад во нивните политички работи. Неуспехот на EULEX да ја одржи неутралноста и непристрасноста доведе до широко неодобрување и отфрлање. Понатаму, недостатокот на заштита на сведоците за време на гонење на воени злосторства придонесе за неказниност на сторителите³⁴². Овие прашања ја загрозија ефикасноста на мисијата на EULEX на Косово.

Дрини Граждани како правен специјалист за меѓународно граѓанско и трговско право, во својот труд „Дали EULEX е чекор назад за меѓународните мисии за владеење на правото?“, наведува дека за да се подобри системот за владеење на правото на Косово, од суштинско значење е EULEX да успее во својата првичниот 10-годишен мандат, сепак, и покрај ваквиот развој на настаните, системот на владеење на правото на Косово е најслабата алка во процесот на градење институции. Според него, недостатоците на EULEX треба објективно да се анализираат за да се води во планирањето на идните мисии во постконфликтните општества. Во пресрет на EULEX, идните меѓународни мисии за владеење на правото треба да се фокусираат на (1) назначување судии и обвинители кои имаат висок интегритет и искуство, (2) воспоставување систем за висок безбедносен сертификат за поединци назначени да работат во рамките на мисијата, и (3) воспоставување ефикасен механизам за одговорност за персоналот на мисијата пред распоредувањето на мисиите³⁴³.

---

³⁴¹Cierco, Teresa, and Liliana Reis. "EULEX's Impact on the Rule of Law in Kosovo." *Revista de Ciencia Política* 34, no. 3 (2014): 645-663. <http://dx.doi.org/10.4067/S0718-090X2014000300007>

³⁴²Julia E. García Álvarez, "The role of EULEX in the War Criminal Prosecution Process in Kosovo", European Student Think Tank, November 2022, <https://esthinktank.com/2022/11/11/the-role-of-eulex-in-the-war-criminal-prosecution-process-in-kosovo/>

³⁴³Drini Graždani, "Is EULEX a Step Back for International Rule of Law Missions?", *Harvard International Law Journal*, <https://harvardilj.org/2019/08/is-eulex-a-step-back-for-international-rule-of-law-missions/>

Ева Махр, во својот напис „Локалниот оспорување против Мисијата на Европската Унија за владеење на правото во Косово“, ја анализира функцијата на EULEX од поинаков агол, од перспектива на локалните оспорувачки актери, а исто така го анализира и прашањето за самата слика на EU во овој аспект, бидејќи како што беше детално дискутирано во овој труд, мисиите на EU се дел од EEAS, што е лицето на EU во надворешната политика. Според неа, се чини дека значителен дел од косовското општество му се спротивстави на EULEX, со две главни причини кои го поттикнуваат овој отпор. Прво, локалните актери веруваа дека мисијата го нарушува суверенитетот на земјата, што доведе до колективни, а понекогаш и насилни протести, и второ, мисијата беше сфатена како неефикасна, а јавната критика беше главната форма на изразување на ова чувство.³⁴⁴ Махр заклучува дека овој отпор е пример за тоа како локалните актери можат да реагираат на напорите на EU за градење мир и ја нагласува важноста од разбирање на локалниот контекст. EULEX беше затекнат од протестите поврзани со суверенитетот, бидејќи се претстави како техничка и аполитичка мисија. Дополнително, мисијата го потцени влијанието на нејзиниот недостаток на ефективност во борбата против корупцијата, што на крајот доведе до перцепција во јавноста дека не успеала во своите задачи.

Вреди да се спомене весникот „EULEX и борбата против организираниот криминал на Косово: какви се резултатите? од Јошка Ј. Проксик, бидејќи заклучи дека сопственото однесување на EULEX и слабите извршни перформанси сериозно ги поткопаа напорите на мисијата за зајакнување на локалното спроведување на законот преку градење капацитети³⁴⁵. Според Проксик, EULEX, составен од меѓународни полицајци, обвинители и судии, добил мандат да ги зајакне домашните институции за владеење на правото на Косово и опремен со извршна власт за да се осигура дека кривичните случаи на високо ниво, вклучително и организираниот криминал, се соодветно истражени и кривично гонет. Сепак, по повеќе од девет години работа, EULEX се покажа во голема мера неефективен

---

³⁴⁴Mahr, Ewa. "Local contestation against the European Union rule of law mission in Kosovo." *Contemporary security policy* 39, no. 1 (2018): 72-94.

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13523260.2017.1407060?needAccess=true&role=button>

³⁴⁵Proksik, J.J. "EULEX and the fight against organised crime in Kosovo: what's the record?". *Trends Organ Crim* 21, 401–425 (2018). <https://doi.org/10.1007/s12117-017-9321-8>

<https://link.springer.com/article/10.1007/s12117-017-9321-8#citeas>

во користењето на својата извршна власт за спротивставување на организираниот криминал и неговите напори за градење капацитети не доведоа до значителни локални подобрувања во оваа област. Тој наведува дека недоволните рамковни услови обликувани од годините на неказниност на политичко-криминалните структури на моќ ги спречуваат напорите за градење капацитети да стапат на сила бидејќи локалните институции за владеење на правото остануваат колебливи и срамежливи да ги истражат и гонат криминалците на високо ниво.

Конечно, кога станува збор за евалуација на Мисијата на Европската унија за владеење на правото во Косово (EULEX), различни автори имаат различни перспективи и методологии на истражување кои влијаат на нивната проценка.

Некои автори го нагласуваат широкиот и амбициозен **мандат на EULEX**, со цел да го поддржи владеењето на правото, да ги зајакне институциите и да промовира стабилност и помирување во Косово. Други го критикуваат недостигот на јасност на мисијата и тешкотиите за спроведување на нејзините цели во сложена и политички чувствителна средина.

Во однос на **владеењето на правото**, некои автори го истакнуваат позитивното влијание на EULEX врз зајакнувањето на реформите во правосудниот сектор, градењето локални капацитети и зајакнувањето на професионализмот. Сепак, други изразуваат загриженост за ограничениот напредок постигнат во справувањето со корупцијата, организираниот криминал и политичкото влијание врз правосудниот систем. Авторите, исто така, ги забележуваат предизвиците со кои се соочи EULEX во координацијата со локалните институции и градењето на нивните капацитети, делумно поради политичкиот отпор и тензиите меѓу меѓународните и локалните актери. Дополнително, некои тврдат дека EULEX не успеа ефикасно да ги пренесе знаењата и вештините на локалните институции, што доведе до ограничено влијание врз одржливоста на реформите.

Важноста на **локалните перцепции и легитимност** е уште една тема нагласена во неколку студии. Мисијата се соочи со критики од некои косовски Албанци кои ја сметаа за пристрасна и без одговорност. Спротивно на тоа, EULEX доби поддршка од некои косовски Срби кои сметаа дека обезбедува заштита и промовирање на правата на малцинствата.

Конечно, авторите разговараат за напорите на EULEX во промовирањето на **човековите права, правата на малцинствата и родовата еднаквост**, признавајќи одреден напредок во овие области. Сепак, тие исто така изразуваат загриженост за предизвиците за постигнување одржливи резултати и решавање на длабоко вкоренети социјални и културни прашања поврзани со правата на малцинствата. Важно е да се прегледаат повеќе извори и критички да се анализираат аргументите и доказите презентирани од различни автори за да се стекне сеопфатно разбирање за оценките на EULEX во литературата.

9.4 Преглед

Наодите од истражувањето укажуваат дека општата популација во Косово има умерено ниво на запознаеност со раководството на EEAS/EULEX, но има потреба од зголемена свест. Работата на EULEX покажа подобрување со текот на времето, со позитивни движења во одредени домени како што се правдата и царините и напорите во северна Митровица. Сепак, негативните перцепции опстојуваат поради различни фактори, вклучувајќи ограничен напредок, предизвици и политичко мешање. Имаше промена во ставовите кон неопходноста од EULEX на Косово, при што некои сметаат дека тоа не е неопходно. Постојат различни мислења за ефективноста на EULEX, под влијание на фактори како што се прашањата за комуникација и свесност, недостаток на локална сопственост и сложени предизвици. Потребни се тековни напори и соработка меѓу засегнатите страни за да се одговори на овие предизвици и да се подобри перцепцијата на јавноста. Косово се соочува со предизвици во управувањето, корупцијата и независноста на медиумите, но постигнат е напредок во човечкиот развој. Ефективноста на EULEX беше предмет на дебата, при што научниците изразија различни перспективи за неговиот мандат, влијанието врз владеењето на правото, локалните перцепции и конкретните предизвици со кои се соочуваат. Сеопфатната проценка на евалуацијата на EULEX во литературата обезбедува различно разбирање на мисијата.

9.5 Клучни наоди

1. Умерено познавање на раководството на EEAS/EULEX во Косово, потреба од зголемена свест.
2. EULEX покажува подобрување со текот на времето, позитивен развој во правдата и царината, напорите во северна Митровица.
3. Негативните перцепции опСТОјуваат поради ограничениот напредок, предизвиците и политичкото мешање.
4. Ставовите кон неопходноста од EULEX на Косово да се сменат, некои сметаат дека тоа не е неопходно.
5. Различни мислења за ефективноста на EULEX под влијание на прашањата за комуникација и подигање на свеста, недостатокот на локална сопственост и сложените предизвици.
6. Тековни напори и соработка меѓу засегнатите страни неопходни за справување со предизвиците и подобрување на јавната перцепција.
7. Косово се соочува со предизвици во управувањето, корупцијата и независноста на медиумите, напредокот постигнат во човековиот развој.
8. Дебата за ефективноста на EULEX, научниците кои изразуваат различни перспективи за мандатот, влијанието врз владеењето на правото, локалните перцепции и специфичните предизвици.

Глава 2 Поглавје 10. Заклучоци и препораки

10.1 Заклучок

Оваа докторска теза дава сеопфатно испитување на надворешната политика на Европската унија, со специфичен фокус на нејзината природа, еволуција и имплементација во контекст на Косово. Тезата започнува со прикажување на преглед на дефиницијата, теоретизацијата и карактеристиките на повеќе нивоа на надворешната политика на ЕУ, нагласувајќи ги нејзините сличности и разлики од традиционалната државна надворешна политика. Различни теоретски перспективи, вклучувајќи ги неореализмот, неолиберализмот и конструктивизмот, се истражени за да се разбере способноста на ЕУ да дејствува како автономна сила во остварување на нејзините интереси и вредности.

Дефинирањето и разбирањето на надворешната политика во контекст на Европската унија (ЕУ) е повеќеслојна задача која бара неколку теоретски перспективи и пристапи. Научниците, вклучувајќи ги Џејмс Розенау, Вукадиновиќ и професорот Херман, нудат вредни сознанија за природата и обемот на надворешната политика. Надворешната политика на ЕУ е насочена кон надворешното опкружување со цел да се влијае врз однесувањето на другите актери со цел да се постигнат вредностите, интересите и целите на ЕУ. Тоа вклучува актери на ЕУ, како што се Европската комисија и Претседателскиот совет, како и земјите-членки на ЕУ кои дејствуваат во согласност со целите на ЕУ. Теоретските перспективи од меѓународните односи и теориите за европска интеграција помагаат да се објасни природата на надворешната политика на ЕУ. Овие теории ја истакнуваат тензијата помеѓу државниот суверенитет и наднационалната природа на ЕУ, улогата на институциите, внатрешната динамика на интеграцијата и нормативните вредности во обликувањето на надворешната политика на ЕУ. Понатаму, конструктивистичката перспектива го нагласува влијанието на вредностите, нормите, идеите и идентитетот врз надворешната политика на ЕУ. Успехот на ЕУ во рedefинирањето на идентитетот на земјите од Централна и Источна Европа го покажува влијанието на конструктивистичките принципи. Надворешната политика на ЕУ се карактеризира со комбинација на традиционални и структурни пристапи. Ангажманот на ЕУ на Балканот ја илустрира интеракцијата помеѓу традиционалната и структурната надворешна политика за постигнување стабилност и долгорочно планирање.

Дополнително, надворешната политика на ЕУ функционира на повеќе нивоа и вклучува соработка со други меѓународни организации, како што се НАТО, OSCE, Советот на Европа и ОН. Овој пристап на повеќе нивоа и повеќе локации го подобрува капацитетот на ЕУ за справување со различни прашања и предизвици. Како заклучок, природата на надворешната политика на ЕУ е динамична, под влијание на теоретските перспективи, водена од интеракцијата помеѓу актерите на ЕУ и земјите-членки, и се карактеризира со комбинација на традиционални и структурни пристапи. Надворешно-политичките ангажмани на ЕУ ја покажуваат нејзината способност да ја обликува меѓународната средина, да ги заштити нејзините интереси, да ги промовира нејзините вредности и да придонесе за глобалната стабилност и соработка.

Во однос на историската елаборација на основањето на ЕУ, периодот од 1945 до 1979 година беше значаен период во развојот на надворешнополитичките цели на Европската унија. Водени од последиците од Втората светска војна и желбата за мир и соработка во Европа, раните иницијативи како што се повикот на Винстон Черчил за обединета Европа, Маршаловиот план и Декларацијата Шуман ја поставија сцената за создавање на Европски јаглен и челик. Заедница (ЕЗЈЧ) и понатамошна интеграција. Западноевропската унија (WEU) и НАТО ја истакнаа важноста на одбранбената и безбедносната соработка меѓу европските нации. Беа преземени постепени чекори кон покоординиран надворешнополитички пристап, што резултираше со официјализирање на Европската политичка соработка (ЕПС) преку Извештаите Давињон и Копенхаген, кои имаа за цел да го подобрат меѓусебното разбирање, солидарноста и усогласувањето на ставовите меѓу земјите-членки. Пристапувањето на Данска, Ирска и Обединетото Кралство ја прошири регионалната политика на ЕУ и ја покажа нејзината посветеност на економскиот раст и социјалната кохезија преку трансфер на средства за поддршка на создавање работни места и развој на инфраструктурата во посиромашните области. ЕУ се етаблира како меѓународен актер преку нејзиното вклучување во трговски договори, како што е Општиот договор за царини и трговија (ГАТТ), и преку ангажирање со своите поранешни африкански колонии. Зголеменото влијание на ЕУ се одрази во зголемената улога на Европската комисија во управувањето со заедничките политики и нејзиното вклучување во меѓународните преговори. Додека првенствено беше фокусирана на економската и политичката соработка, ЕУ презеде чекори кон заеднички европски

идентитет и конструкција на вистинска надворешна политика, со верба дека ќе ја зајакне кохезијата и ќе го отвори патот за обединета Европа. Свкупно, периодот од 1945 до 1979 година ја постави основата за надворешната политика на ЕУ и ја покажа постепената еволуција на европската интеграција, покажувајќи ја посветеноста на ЕУ за мир, соработка и економски раст, истовремено нагласувајќи ја потребата за поблиска координација и заедничко дејствување на меѓународната сцена.

Годините од 1980 до 1989 година беа време на значајни промени во Европа, обележани со падот на комунизмот и падот на Берлинскиот ѕид. Во овој период, Грција стана десетта членка на ЕУ во 1981 година, по што следеа Шпанија и Португалија во 1986 година. Единствениот европски акт беше потпишан во 1989 година, а Берлинскиот ѕид падна. Лондонскиот извештај од 1981 година ја нагласи потребата земјите-членки да соработуваат поблиску како одговор на меѓународните настани, а иницијативата Геншер-Коломбо предложи нацрт „Европски акт“ во 1982 година, кој на крајот беше реализиран како Единствен европски акт во 1986 година. од 1990 до 1999 година забележа значително проширување и воспоставување на Европа без граници, при што Австрија, Финска и Шведска се приклучија на ЕУ како нови членки. Договорот од Мастрихт, потпишан во 1992 година, го воведо концептот на Европската унија, ја воспостави Заедничката надворешна и безбедносна политика како втор столб на ЕУ и обезбеди рамка за политичка интеграција. CFSP функционираше на меѓувладина основа, а Советот на министри за надворешни работи беше одговорен за утврдување на заедничките позиции и акции. ЕУ се соочи со предизвици во овој период, особено во справувањето со конфликтите на Балканот и распадот на Југославија, како и одговорот на други кризи како што е геноцидот во Руанда. Договорот од Амстердам, потпишан во 1999 година, имаше за цел да ги реши овие недостатоци и да ја зајакне Заедничката надворешна и безбедносна политика.

Годините помеѓу 2000 и 2009 година забележаа забележително проширување на Европската унија, со додавање на 10 нови земји-членки од Источна Европа. Ова проширување донесе позитивни промени, вклучувајќи го и усвојувањето на еврото и Лисабонскиот договор, кои ги подобрија институциите и ефикасноста на ЕУ. Сепак, тој исто така претставуваше предизвици, како што е глобалната финансиска криза од 2008 година. Со зголемувањето на бројот на земјите-членки дојде до посложени процеси на донесување одлуки и различни интереси. Заедничката надворешна и безбедносна политика

(CFSP) се соочи со предизвици за време на кризата во поранешна Југославија, откривајќи ја потребата за поефикасен одговор на кризи. Во тоа време, беа направени напори за зајакнување на CFSP преку воспоставување на Сателитски центар на Европската унија и Договорот од Ница, кој имаше за цел да ги реформира институциите на ЕУ. Конвенцијата за иднината на Европа доведе до изготвување на Договорот од Лисабон, кој дополнително ја зголеми важноста на CFSP. Од 2010 до 2019 година, ЕУ се соочи со различни предизвици, вклучувајќи ја глобалната економска криза, порастот на верскиот екстремизам и бегалската криза. CFSP одигра клучна улога во справувањето со овие предизвици, со поунифициран пристап и зголемено влијание како меѓународен актер. Основањето на Европската служба за надворешна акција (EEAS) и активирањето на Оперативниот центар на ЕУ ја покажаа посветеноста на ЕУ за координирано управување со кризи. Во тоа време, ОК гласаше за напуштање на ЕУ, што имаше значителни импликации за надворешната политика и односите на ЕУ со ОК. Од 2020 година до денес, ЕУ се фокусираше на единство и издржливост, адресирање на глобалните предизвици како што се тероризмот, миграцијата, климатските промени и Брегзит. Има приоритет на прашањата поврзани со животната средина и има за цел да постигне климатска неутралност до 2050 година преку иницијативи како што е Европскиот зелен договор. Генерално, овие периоди ја обликуваа надворешната политика на ЕУ и ја покажаа нејзината способност да се прилагоди и да одговори на различни предизвици. ЕУ стана значаен играч на меѓународната сцена, кој работи кон обединета и издржлива Европа.

Што се однесува до еволуцијата на надворешната политика на ЕУ до сега како заклучок, Договорот од Лисабон имаше значително влијание врз Заедничката надворешна и безбедносна политика на ЕУ со спојување на „заедницата“ со „унија“ и замена на Договорот за основање на Европската заедница. Ова резултираше со кохерентен идентитет за ЕУ на меѓународната сцена, со создавање на Европска служба за надворешни работи со цел да се подобри усогласеноста на политиките и интеграцијата на инструментите на надворешната политика. И покрај овие случувања, критичарите изразија загриженост за недостатокот на кохерентност и фрагментација на надворешната политика на ЕУ, при што некои тврдат дека интересите на поединечните земји-членки сè уште влијаат на донесувањето одлуки. Значајни критичари се Ричард Јангс, Јан Зиелонка, Мајкл Смит, Карен Смит и Џон Меаршајмер, додека поддржувачи на надворешната политика на

EU се Федерика Могерини, Хавиер Солана, Натали Точи и Иан Бонд. Договорот од Лисабон несомнено ги зајакна надворешнополитичките капацитети на EU, но за целосно да го реализира својот потенцијал како глобален актер, EU мора да одговори на критиките и да работи кон постратешки и пообединет пристап. Во светот кој брзо се развива, EU мора да ги користи своите нови алатки и институции за да ги предвиди и ефективно да одговори на глобалните кризи, да воспостави сеопфатен пристап за управување со новите глобални сили и да се позиционира како повлијателен актер во глобалните прашања.

Заедничката надворешна и безбедносна политика (CFSP) на Европската Унија претходно се соочи со некои предизвици во однос на меѓувладиното одлучување. Ова резултираше со недостаток на насока, бавни и неконзистентни процеси и ограничен напредок во унапредувањето на надворешната политика на EU. Сепак, Договорот од Лисабон ја препозна потребата за покоординиран пристап кон надворешната политика на EU и воведо значајни промени кои имаат за цел да се решат овие предизвици. Една од најзначајните промени беше формирањето на Европската служба за надворешна акција (EEAS) на 1 јануари 2011 година. EEAS е тело кое работи независно, но соработува со другите институции на EU. Неговата главна цел е да обезбеди правна рамка за надворешната политика на EU преку поддршка на високиот претставник во спроведувањето на надворешната акција на EU. Тој е одговорен за управување со делегации и мисии на EU, за спроведување на јавна дипломатија, за обезбедување анализи и разузнавачки информации и за справување со кризни ситуации. Со рационализација на процесите на донесување одлуки и обезбедување на посветена дипломатска служба, создавањето на EEAS беше значаен чекор напред во зајакнувањето на надворешнополитичките капацитети на EU и подобрувањето на нејзиното влијание врз глобалната агенда. Покрај тоа, EEAS придонесува за покохерентен и обединет европски пристап кон меѓународните прашања, што е од суштинско значење за промовирање на стабилност, безбедност и просперитет во сложен и меѓусебно поврзан свет.

Во однос на функцијата на EEAS во моментот, во областа на надворешната и безбедносната политика на Европската унија, Европската служба за надворешна акција (EEAS) има клучна улога. Како дипломатска служба на EU, таа има задача да му помага на високиот претставник (HR) во водењето на надворешната и безбедносната политика на EU. Дополнително, ја претставува EU на меѓународни форуми, застапувајќи и

заштитиувајќи ги интересите на ЕУ и нејзините земји-членки. Со своето седиште лоцирано во Брисел и бројните делегации распространети низ целиот свет, ЕЕАС делува како витална врска помеѓу ЕУ и нејзините земји-членки, поттикнувајќи ја соработката во надворешните работи. Соработката помеѓу различни институции на ЕУ, особено Европската комисија и Советот за надворешни работи (FAC), е од клучно значење за ефективно спроведување на надворешната политика на ЕУ. ЕЕАС тесно соработува со овие институции за да се осигура дека надворешната и безбедносната политика на ЕУ се извршува ефективно и ефикасно. ЕУ, исто така, вработува дипломати на високо ниво познати како Специјални претставници на Европската Унија (EUSRs) за да ја претставуваат ЕУ во одредени региони или земји. Овие поединци играат значајна улога во промовирањето на интересите и вредностите на ЕУ, работејќи во насока на унапредување на мирот, демократијата и човековите права во нивните доделени области. Свкупно, ЕЕАС е инструментална во обликувањето на улогата на ЕУ како глобален актер и промовирање на нејзините интереси и вредности на меѓународната сцена. Нејзините напори се клучни за да се осигура дека ЕУ ќе остане сила на доброто во светот, која се залага за мир, просперитет и човекови права.

Што се однесува до присуството на ЕУ во Косово, ЕУ е активно вклучена во Косово од крајот на војната и распадот на поранешна Југославија. Целта на присуството на ЕУ во Косово е да се промовира мирот, стабилноста и развојот во регионот и целосно да се интегрира Косово во европското семејство. За да се постигне оваа цел, ЕУ обезбеди значителна финансиска и техничка помош за Косово во области како што се економскиот развој, подобрувањето на инфраструктурата, градењето институции и владеењето на правото. Процесот за стабилизација и асоцијација (SAP) беше клучна рамка за ангажманот на ЕУ со Косово, поттикнувајќи ја регионалната соработка, стабилноста и транзицијата кон пазарна економија, подготвувајќи го Косово за идниот пристап во ЕУ. И покрај предизвиците, вклучувањето на ЕУ во Косово имаше за цел да ги поддржи напорите на земјата во зајакнувањето на демократијата, политичката и институционалната стабилност, економскиот развој и меѓународната соработка. Додека Косово го продолжува својот пат кон европската интеграција, ќе бидат неопходни понатамошни напори и соработка меѓу ЕУ и Косово за да се одговори на преостанатите предизвици, да се промовираат реформите

и да се обезбеди долгорочна стабилност и просперитет за народот на Косово и поширокиот регион.

Што се однесува до присуството на EULEX, од 2008 година, Мисијата на Европската унија за владеење на правото на Косово (EULEX) работи на воспоставување одржливи и независни институции за владеење на правото во Косово. Неговата главна цел е да им помогне на полициските, обвинителските и судските власти во подобрувањето на правосудниот систем. Покрај тоа, EULEX игра клучна улога во меѓународната полициска соработка, размена на информации и соработка со локалните колеги во одредувањето на судбината на исчезнатите лица. Низ годините, EULEX одигра значајна улога во косовскиот правосуден систем, поминувајќи низ неколку фази, секоја со своите цели и буџет. Фазата 2008-2010 се фокусираше на проценка на силните и слабите страни на секторот за владеење на правото, со извршни овластувања во истрагата и гонењето на тешките злосторства. Во фазата 2010-2012 се постапуваа случаите поврзани со воени злосторства, тероризам, организиран криминал и корупција на високо ниво. Во фазата 2012-2014 EULEX претрпе значителни промени, вклучително и намалување на персоналот и реструктурирање во два главни сектори, со фокус на поддршка на политичкиот дијалог на високо ниво меѓу Белград и Приштина. Од 2014 до 2016 година, EULEX се фокусираше на пренесување на судските надлежности на локалните институции, а од 2016 до 2018 година, продолжи да ги пренесува своите активности на локалните институции и другите актери на ЕУ. Фокусот на мисијата од 2018 до 2020 година остана на поддршката на владеењето на правото и развојот на косовскиот правосуден систем.

По анализа на фактичките податоци од 2015-2021 година, може да се заклучи дека Мисијата на Европската унија за владеење на правото на Косово (EULEX) генерирала ентузијазам и високи очекувања за позитивни промени во клучните области како што се полицијата, правдата, царините и воспитно-поправните служби. Пристигнување. Извештаите објавени во овој период истакнаа одреден напредок постигнат од EULEX и косовските институции во зајакнувањето на владеењето на правото, вклучително и транзицијата на мандатот на EULEX на косовските претставници, што сигнализираше чекор кон воспоставување одржливо, одговорно, независно и мултиетничко владеење на правото институции. Забележан е напредок и во спроведувањето на договорите во рамките на дијалогот олеснет од ЕУ, придонесувајќи за институционалниот развој. Сепак, наводите

за корупција во рамките на мисијата се појавија во 2014 година, фрлајќи сомнеж во нејзината ефикасност и интегритет. Извештаите открија случаи на членови на EULEX кои примале мито и се вклучиле во активности што ги поткопувале целите на мисијата. Овие наводи беа покренати уште во 2012 година, но не беа соодветно адресирани до 2014 година кога беше назначен независен експерт за истрага. Истрагите за наводите за корупција покрената прашања за способноста на EU да реагира брзо и ефективно, а влијанието на овие наводи за корупција врз угледот на EULEX беше значајно, што ја поткопува довербата на граѓаните и го нарушува имиџот на мисијата. Извештајот на независниот експерт го критикуваше првичното справување со ова прашање од страна на EULEX и повика на сеопфатни реформи за подобрување на ефективностa и кредибилитетот. Тој, исто така, ги истакна комуникациските празнини меѓу Приштина и Брисел, сугерирајќи дека навременото известување би можело да ги разјасни нејаснотијата и да овозможи поефикасни одговори. Влијанието на овие наводи за корупција врз угледот на EULEX беше значајно, поткопувајќи ја довербата на граѓаните и нарушувајќи го имиџот на мисијата. Свкупно, периодот од 2015 до 2021 година откри измешана слика за работата на EULEX во Косово. Иако имаше одредени позитивни случувања и достигнувања во зајакнувањето на владеењето на правото, наводите за корупција и нивното постапување покрената загриженост за ефективностa и кредибилитетот на мисијата. Извештаите и истрагите во овој период фрлија светлина на предизвиците со кои се соочува EULEX и ја истакнаа потребата од реформи и подобрена комуникација за ефикасно решавање на овие прашања.

Истражувачката анкета што беше спроведена имаше за цел да обезбеди увид во перцепциите и оценките на граѓаните во однос на Мисијата на Европската Унија за владеење на правото во Косово (EULEX) во два различни временски периоди; 2009-2015 и 2015-2021 година. Резултатите од истражувањето покажаа дека постои општ недостиг на знаење меѓу граѓаните за улогата на Европската служба за надворешна акција (EEAS) во насочувањето на EULEX до 2015 година. -информиран за мисијата и нејзините цели. Наодите од истражувањето, исто така, открија дека мислењата на граѓаните за работата на EULEX останале конзистентни со текот на времето, со позитивни оценки во царината и негативни оценки во правосудниот систем. И покрај критиките, значителен дел од испитаниците сметаат дека на Косово се уште му е потребно постојано присуство и помош

од EULEX, што е показател за недовербата во домашните институции. Ова сугерира дека има потреба од континуирано подобрување на правосудниот систем за да се осигура дека правдата се служи правично и непристрасно. Резултатите од истражувањето ја покажуваат важноста на тековната евалуација, транспарентност и комуникација во интервенциите на мисијата. Ова ќе помогне да се осигура дека мисијата е ефикасна во постигнувањето на нејзините цели и дека граѓаните се добро информирани за нејзините активности. Наодите може да ги информираат и процесите на донесување одлуки за континуирано подобрување на правдата, царината и поддршката за дијалогот со Србија. Генерално, истражувањето дава вредни сознанија за перцепциите и оценките на граѓаните во однос на EULEX, што може да помогне да се подобри ефикасноста на мисијата и да се обезбеди правдата да биде заслужена правично и непристрасно.

Оценувањето на ефикасноста на Мисијата на Европската унија за владеење на правото во Косово (EULEX) открива различни мислења од различни страни. Додека некои го признаваат нејзиниот придонес во управувањето, антикорупцијата и владеењето на правото, други го критикуваат поради предизвици како што се корупцијата, политичкото мешање и ограничениот напредок. Увидите дадени од оценките на меѓународните и невладините организации за демократскиот развој на Косово, човековите права, слободата на печатот, перцепциите за корупција и владеењето на правото се вредни. Овие проценки укажуваат на напредок во некои области, но исто така ја нагласуваат потребата од постојани напори за справување со различни предизвици. Дополнително, перспективите на различни автори придонесуваат за оценување на ефикасноста на EULEX, при што некои изразуваат загриженост додека други ги нагласуваат уникатните околности во регионот. Емпириската анализа на податоци и споредбите со други мисии даваат дополнителни сознанија. Генерално, овие оценки и перспективи ги одразуваат сложените предизвици и постојаните напори потребни за владеење, корупција и владеење на правото во Косово.

10.2 Докажување на хипотезите

Наодите од истражувањето од спроведената сеопфатна анализа доведоа до следните заклучоци во однос на истражувачките прашања и докажаните хипотези.

Првото истражувачко прашање имаше за цел да истражи како функционираше EULEX и другите мисии пред и по создавањето на Европската служба за надворешна

акција (EEAS). Хипотезата беше дека создавањето на EEAS го подобри функционирањето на мисиите на EU, вклучително и EULEX, што резултира со подобрена координација, кохерентност и ефективност во напорите за разрешување конфликти и постконфликтна реконструкција. Истражувањето ја поддржува хипотезата, што укажува дека создавањето на EEAS навистина го подобри функционирањето на мисиите на EU, вклучувајќи го и EULEX. Анализата на податоците и заклучоците од истражувањето покажуваат дека координацијата, кохерентноста и ефективноста на овие мисии се подобрени под чадорот на EEAS.

Второто истражувачко прашање имаше за цел да утврди дали неуспехот на EULEX го оштети Косово или имиџот и буџетот на самата EU. Хипотезата беше дека неуспехот на EULEX имал штетни ефекти врз Косово, како што се оштетување на неговиот правосуден систем, политичка нестабилност и пад на довербата на јавноста. Тоа, исто така, имаше влијание врз имиџот на EU како обезбедувач на правда и владеење на правото, потенцијално влијаејќи на нејзиниот углед и финансиски ресурси. Истражувањето обезбеди значајни докази за поддршка на хипотезата дека неуспехот на EULEX имал штетни ефекти врз Косово. Тоа резултираше со оштетување на правосудниот систем во земјата, политичка нестабилност и пад на довербата на јавноста. Дополнително, неуспехот на EULEX имаше влијание врз имиџот на EU, особено како обезбедувач на правда и владеење на правото. Негативните реперкусии врз имиџот и буџетот на Косово и EU се потврдени преку различни истражувачки методологии, вклучително и анкети, анализа на податоци и споредби со научни мислења.

Третото истражувачко прашање имаше за цел да утврди зошто EULEX се смета за нецелосна мисија. Хипотезата беше дека EULEX се смета за нецелосна мисија поради предизвиците како што се ограничениот напредок во постигнувањето на неговите цели, прашањата поврзани со локалната сопственост и политичкото мешање, како и недостатоците во комуникацијата и свеста. Истражувањето ја поддржува хипотезата дека EULEX се смета за нецелосна мисија поради овие предизвици. Ограничениот напредок во постигнувањето на неговите цели, прашањата поврзани со локалната сопственост и политичкото мешање, како и недостатоците во комуникацијата и свеста ја попречија ефикасноста на EULEX во промовирањето на стабилноста и владеењето на правото во Косово. Анализата на податоците и научните перспективи се усогласува со хипотезата,

обезбедувајќи сеопфатна проценка на перформансите на EULEX и истакнувајќи ги областите за подобрување во идните мисии.

Накратко, истражувањето ефективно одговори на прашањата од истражувањето и ги потврди хипотезите преку темелно истражување на извршувањето на EULEX и другите мисии, влијанието на неуспехот на EULEX врз Косово и угледот и финансиите на EU, како и причините зошто EULEX се смета за нецелосна мисија. Резултатите даваат проникливи перспективи за динамиката на надворешната политика на EU и нејзиното извршување во конкретниот контекст на Косово. Заклучоците добиени од ова истражување, исто така, го збогатуваат сегашниот фонд на знаење и даваат предлози за подобрување на ефикасноста и влијанието на мисиите на EU во иднина.

10.3 Клучни наоди

1. Дефинирањето и разбирањето на надворешната политика во контекст на Европската унија (EU) е повеќеслојна задача која бара неколку теоретски перспективи и пристапи.

2. Успехот на EU во редефинирањето на идентитетот на земјите од Централна и Источна Европа го покажува влијанието на конструктивистичките принципи.

3. Надворешно политичките ангажмани на EU ја покажуваат нејзината способност да ја обликува меѓународната средина, да ги заштити нејзините интереси, да ги промовира нејзините вредности и да придонесе за глобалната стабилност и соработка.

4. Договорот од Лисабон имаше значително влијание врз Заедничката надворешна и безбедносна политика на EU, што резултираше со покохерентен идентитет за EU на меѓународната сцена.

5. Формирањето на Европската служба за надворешна акција (EEAS) беше значаен чекор напред во зајакнувањето на надворешнополитичките капацитети на EU и подобрувањето на нејзиното влијание врз глобалната агенда.

6. EU е активно вклучена во Косово од крајот на војната и распадот на поранешна Југославија за да промовира мир, стабилност и развој во регионот.

7. Обвиненијата за корупција во Мисијата на Европската Унија за владеење на правото на Косово (EULEX) изразија загриженост за ефикасноста и кредибилитетот на мисијата, нагласувајќи ја потребата од реформи и подобрена комуникација.

8. Резултатите од истражувањето ја покажуваат важноста на тековната евалуација, транспарентност и комуникација во интервенциите на мисијата и потребата од континуирано подобрување на правдата, царината и поддршката за дијалогот со Србија.

9. Оценувањето на ефикасноста на EULEX открива различни мислења од различни страни, како одраз на сложените предизвици и постојаните напори потребни за владеење, корупција и владеење на правото во Косово.

10.4 Препораки

Подобрување на функционирањето на мисиите на EU: Силно се препорачува EU да продолжи да дава приоритети и да инвестира во координацијата и кохерентноста на своите мисии врз основа на наодите од истражувањето што ја поддржуваат хипотезата за засилено функционирање на мисиите на EU во рамките на EEAS. Зајакнувањето на каналите за комуникација, рационализацијата на процесите на донесување одлуки и споделувањето на најдобрите практики меѓу мисиите се некои од начините за постигнување на ова. Треба да се воспостават редовни механизми за евалуација и следење за да се обезбеди тековно подобрување на ефикасноста на мисиите на EU.

Решавање на последиците од неуспехот на EULEX: Важно е EU да преземе акција како одговор на негативното влијание на неуспехот на EULEX врз Косово и врз угледот и финансиите на EU. Ова значи инвестирање во обновата на косовскиот правосуден систем, промовирање на политичката стабилност и враќање на довербата на јавноста. Исто така, клучно е EU да ја пренесе својата посветеност на правдата и владеењето на правото за да го поправи својот имиџ. За да се постигнат овие цели, EU мора да одвои доволно ресурси и да ги спроведе неопходните реформи за да се надминат предизвиците што ги носи неуспехот на EULEX.

Завршување и подобрување на идните мисии: Се препорачува EU да ги земе лекциите научени од неуспехот на EULEX и да ги примени во идните мисии. За да се справи со предизвиците како што се ограничениот напредок, прашањата поврзани со локалната сопственост и политичкото мешање и недостатоците во комуникацијата и свеста, EU треба да воспостави јасни цели, да обезбеди силна локална сопственост и учество, да ја зајакне координацијата со локалните власти и да ги подобри комуникациските стратегии за зголемување ефикасноста на мисијата. Треба да се

преземаат редовна евалуација и прилагодување на стратегиите и целите на мисијата за да се обезбеди комплетност и приспособливост на мисијата на променливите околности. Ова ќе и овозможи на ЕУ да ги заврши и подобри идните мисии, обезбедувајќи нивна ефикасност и успех.

Зајакнување на надворешната политика на ЕУ: По спроведувањето на темелна анализа на динамиката на надворешната политика на ЕУ, се советува ЕУ да преземе постратешки и поактивен пристап кон својата надворешна политика. Ова вклучува користење на различните алатки и институции предвидени со Договорот од Лисабон, подобрување на координацијата меѓу земјите-членки на ЕУ и поттикнување единство и кохерентност во остварувањето на заедничките надворешнополитички цели. Дополнително, од клучно значење е да се спроведат тековните реформи и ефикасно да се распределат ресурсите за да се решат прашањата на фрагментација и да се обезбеди дека ЕУ може да има значително влијание на глобалната сцена.

Со имплементацијата на препорачаните дејствија би можело да има голема корист за пристапот на надворешната политика на ЕУ. Со подобрување на координацијата меѓу земјите-членки и користење на алатките предвидени со Договорот од Лисабон, ЕУ би можела да ги зајакне своите мисии и да обезбеди нивна комплетност. Овие активности, исто така, би можеле да ги ублажат последиците од неуспехот на мисијата и на крајот да придонесат за ефикасноста на ЕУ како глобален актер. Од клучно значење е да се спроведат тековните реформи и ефикасно да се распределат ресурсите за справување со фрагментацијата и промовирање на единството во остварувањето на заедничките надворешнополитички цели. На овој начин, ЕУ може да одигра важна улога во промовирањето на стабилноста, правдата и владеењето на правото во регионите погодени од конфликти, како што е Косово.

10.5 Список на референци

- Abbott Roderic, , “External Relations of the EC/EU (1957 – 2010): Research perspectives, archival sources”, EU Trade Policy
- Balfour, R., & Raik, K. *The European External Action Service and National Diplomacies. The International Spectator*, (2012)
- Bechev, D., *The EU in Kosovo: Policy and Governance after Independence*, (2012) I.B.Tauris.
- Bindi Federiga, “The Foreign Policy of the European Union - Assessing Europe’s Role in the World, European Union Foreign Policy: A Historical Overview, Brookings institution press Washington, D.C., 2010,
- Biscop, Sven. *The EU global strategy: Realpolitik with European characteristics*. Egmont Institute., 2016.
- Bond, Ian, Sophia Besch, Agata Gostyńska-Jakubowska, Rem Korteweg, Camino Mortera-Martinez, and Simon Tilford. "Europe after Brexit." *Unleashed or undone* (2016).
- Bouris, D.&Kyris, G. (2017). *Europeanisation, Sovereignty and Contested States: The EU in Northern Cyprus and Palestine. The British Journal of Politics and International Relations*, <https://doi.org/10.1177/1369148117727534>
- Camisar, Adriana, Boris Diechtiareff, Bartol Letica and C. Switzer. “An Analysis of the Dayton Negotiations and Peace Accords.” (2005).
- Chelotti, N. “The formulation of EU foreign policy: socialization, negotiations and disaggregation of the state”. Routledge, 2016.
- Cierco, Teresa, and Liliana Reis. "EULEX’s Impact on the Rule of Law in Kosovo." *Revista de Ciencia Política* 34, no. 3 (2014): 645-663. <http://dx.doi.org/10.4067/S0718-090X2014000300007>
- Crawford, G., *EULEX in Kosovo: A Bottom-Up Perspective. In Europe's Troubled Region*, (2013), Palgrave Macmillan.
- Demjaha, A., *EU Conditionality and Rule of Law Reforms in the Western Balkans: The Case of Kosovo*. In *Conditionality and the Rule of Law: State building in Kosovo and Serbia*, (2017) Springer.
- Dialer Doris, Neisser Heinrich, Opitz Anja (Eds.), “The EU’s External Action Service: Potentials for a one voice Foreign Policy”, Universität Innsbruck 1st edition, Innsbruck university press, 2014
- EU Institute for Security Studies, “The EU and the world: players and policies post-Lisbon A handbook”, Edited by Antonio Missiroli, 2016, pg. 14, DOI:10.2815/123955
- Fonck, Daan. “The European Parliament as a Diplomatic Mediator: Conceptualizing, Exploring and Explaining Parliamentary Diplomacy in EU Foreign Policy”, Leuven: Daan Fonck, 2019.
- Freire, M.R., Lopes, P.D., Nascimento, D., & Simão, L. “EU Global Actorness in a World of Contested Leadership. Policies, Instruments and Perceptions”. Palgrave MacMillan, 2022. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-92997-8>
- Ginsberg, Roy H., and Michael E. Smith. "Understanding the European Union as a global political actor: Theory, practice, and impact.”, *Making hictory: European integration and institutional change at fifty* 8 (2007)

- Giunelli, F., *The Europeanization of National Foreign Policy: Continuity and Change in European Crisis Management Missions*, (2014) Palgrave Macmillan.
- Gordon, E. *European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX Kosovo)*, In *The Handbook of European Defence Policies and Armed Forces*, (2017), Oxford University Press.
- Grazhdani Drini, "Is EULEX a Step Back for International Rule of Law Missions?", *Harvard International Law Journal*, <https://harvardilj.org/2019/08/is-eulex-a-step-back-for-international-rule-of-law-missions/>
- Halvard Leira, "The Emergence of Foreign Policy", *International Studies Quarterly*, Volume 63, Issue 1, March 2019, pp. 187–198, <https://doi.org/10.1093/isq/sqy049>
- Hemra, Staffan, Thomas Raines, and Richard Whitman. "A diplomatic entrepreneur." *Making the most of the European External Action Service, Chatham House Report, The Royal Institute of International Affairs, London* (2011).
- Hill Christopher & E. Smith Karen, "European Foreign Policy, Key Documents"; Routledge, London & New York, 2000
- Hill, Christopher, "Foreign policy in the twenty-first century" (2d ed.). (2016), Basingstoke, U.K.: Palgrave Macmillan.
- Hill, Christopher, Michael Smith, and Sophie Vanhoonacker, eds. *International relations and the European Union*. Oxford University Press, 2017.
- Hillion, Christophe. *The EU neighbourhood competence under Article 8 TEU*. Notre Europe, 2013.
- Hood, John. "Security and the Rule of Law: A Case Study of EUFOR Althea and EULEX Kosovo.", James Madison University Florence, 23-27 April 2018 <https://commons.lib.jmu.edu/ese/2018/security/5/>
- Ikani, Nikki. "Crisis and Change in European Union Foreign Policy: A Framework of EU Foreign Policy Change", United Kingdom: Manchester University Press, 2021
- Jackson, Christopher M. "The EU and rule of law development in Kosovo: EULEX, domestic spoilers, and a two-level commitment problem." *Journal of European Integration* 42, no. 7 (2020): 955-973. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07036337.2019.1703967>
- Juan Santos Vara, "The Establishment of the European External Action Service: The EU in search of a stronger role on the international stage", *CYELP* 7 2011
- Juan Santos Vara, "The Establishment of the European External Action Service: The EU in search of a stronger role on the international stage", *CYELP* 7 2011 <https://hrcak.srce.hr/file/139328>
- Julia E. García Álvarez, "The role of EULEX in the War Criminal Prosecution Process in Kosovo", *European Student Think Tank*, November 2022, <https://esthinktank.com/2022/11/11/the-role-of-eulex-in-the-war-criminal-prosecution-process-in-kosovo/>
- Keukeleire Stephan and MacNaughtan Jenifer, "European Union Foreign Policy"; Universum Press 2013
- Koehler, K., *EU Rule of Law Mission in Kosovo: Addressing Challenges and Creating Impact*, (2018) Springer.
- Krotz, Ulrich, and Richard Maher. "Europe's Crises and the EU's 'Big Three'." In *Europe's Union in Crisis*, pp. 139-158. Routledge, 2018.

- Lynch Philip, Neuwahl Nanette and Wyn Rees G., "Reforming the European Union- from Maastricht to Amsterdam", Routledge 2013, New York
- Mahr, Ewa. "Local contestation against the European Union rule of law mission in Kosovo." *Contemporary security policy* 39, no. 1 (2018): 72-94. <https://doi.org/10.1080/13523260.2017.1407060>
- Malešič M. (2015) EULEX Kosovo: A Test of the EU's Civilian Crisis Management. In: Galantino M.G., Freire M.R. (eds) *Managing Crises, Making Peace. Rethinking Peace and Conflict Studies*. Palgrave Macmillan, London, https://doi.org/10.1057/9781137442253_8
- Margaret G., and Charles F. Hermann. "Who Makes Foreign Policy Decisions and How: An Empirical Inquiry." *International Studies Quarterly* 33, no. 4 (1989): 361-87. doi:10.2307/2600518.
- Mearsheimer, John J. "Bound to fail: The rise and fall of the liberal international order." *International security* 43, no. 4 (2019): 7-50.
- Monica Oproiu, "The European External Action Service: The dream of a Common European Diplomacy came true?", National University of Political and Administrative Studies, Bucharest, December 2013
- Özkanca- Dursun, Oya. "The European Union rule of law mission in Kosovo: An analysis from the local perspective." *Ethnopolitics* 17, no. 1 (2018): 71-94. <https://doi.org/10.1080/17449057.2017.1339456>
- Porter, S.R. and Whitcomb, M.E., 2003. The impact of contact type on web survey response rates. *The Public Opinion Quarterly*, 67(4), pp.579-588. <https://www.jstor.org/stable/3521694>
- Proksik, J.J. "EULEX and the fight against organised crime in Kosovo: what's the record?". *Trends Organ Crim* 21, 401-425 (2018) <https://doi.org/10.1007/s12117-017-9321-8>
- Radin, Andrew. "Analysis of Current Events: 'towards the Rule of Law in Kosovo: EULEX Should Go.'" *Nationalities Papers* 42, no. 2 (2014): 181-94. doi:10.1080/00905992.2013.870545.
- Ragab, Mohamed AF, and Amr Arisha. "Research methodology in business: A starter's guide." (2018), <https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=buschgraart>
- Regelsberger, Elfriede, Philippe de Schoutheete, and Wolfgang Wessels. 1997. *Foreign policy of the European Union: from EPC to CFSP and beyond*. Boulder, Colo: L. Rienner,
- Schunz, Simon (2012): „Explaining the evolution of European Union foreign climate policy: A case of bounded adaptiveness“, *European Integration online Papers (EIoP)*, Vol. 16, Article 6,
- Shepherd, Alistair J. K. "“A Milestone in the History of the EU’: Kosovo and the EU’s International Role.” *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-85, no. 3 (2009): 513-30. <http://www.jstor.org/stable/27695028>.
- Smith Steve, Hadfield Amelia, Dunne Tim; "Foreign Policy" *Theories, Actors, Cases*", Oxford University Press 2008
- Smith, Karen E. "A European Union global strategy for a changing world?." *International Politics* 54 (2017): 503-518.
- Solana, Javier. "The future of the European Union as an international actor." *YES Communiqué* 10, no. 1 (2005)
- Tocci, Nathalie. "From the European Security Strategy to the EU Global Strategy: explaining the journey." *International Politics* 54 (2017)

- Tonra Ben & Christiansen Thomas, "Rethinking European Union Foreign Policy", *The study of EU foreign policy: between international relations and European studies*, Manchester University Press 2004, pg. 6-9
- Vachudova, M. A., *Europe Undivided: Democracy, Leverage, and Integration after Communism*, (2018) Oxford University Press.
- Vanhoonacker, Sophie, and Karolina Pomorska. "The European External Action Service and Agenda-Setting in European Foreign Policy" Maastricht University press, 1 Jan. 2013, <https://cris.maastrichtuniversity.nl>
- Vukadinović Radovan, "Theories of Foreign Policy", (U.Victory and Victory Scientific Research Institute, Pristina 2008)
- White Brian, "Foreign policy analysis and European foreign policy", (1999), 'The European Challenge to Foreign Policy Analysis', *European Journal of International Relations*
- Wolff, S., *The European Union as a Foreign Policy Actor in Kosovo: The Case of EULEX. In Kosovo and International Society*, (2016). (pp. 101-120). Springer.
- Youngs, R. (2019). *Europe Reset: New Directions for the EU*. I.B.Tauris.
- Youngs, Richard. "Europe's Decline and Fall: The struggle against global irrelevance", Profile Books, 2010.
- Zielonka, Jan. *Is the EU doomed?* John Wiley & Sons, 2014.

Consulted literature

- Carta, C. and Morin, J.-F. (Eds.) "EU foreign policy through the lens of discourse analysis: Making sense of diversity" Routledge, 2016.
- Hermann, Charles F. "Policy classification: a key to the comparative study of foreign policy." *The analysis of international politics* (1972)
- Hill, C. & Smith, M. (eds.), "International Relations and the European Union" (2nd edition), Oxford, Oxford University Press, 2011.
- Jorgensen, K.E., Aarstad, K.A., Drieskens, E., Laatikainen, K. and B. Tonra (eds.), "The SAGE Handbook of European Foreign Policy", (Part II: Theoretical Perspectives), London, Sage, 2015.
- Kleine, M., et al. "Special Issue: Liberal Intergovernmentalism and its Critics" *Journal of Common Market Studies*, 2018.
- Poli, S. "The European Neighbourhood Policy-Values and Principles, Routledge", 2016.
- Rhinard, M. and G. Sjöstedt. "The EU as a Global Actor: A new conceptualisation four decades after 'actorness'", The Swedish Institute Of International Affairs, 2019.
- Ryner, M. & Cafruny, A. "The European Union and Global Capitalism: Origins, Development, Crisis" Palgrave. 2016
- Zwolski, K. "European Security in Integration Theory: Contested Boundaries" Palgrave Macmillan, 2018.

Documents and Internet Sources

- Official Journal of the European Union, "Consolidated Version Of The Treaty On European Union" <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL>

European Commission, EU Archives, founding fathers of the European Union: Winston Churchill; Published on Oct 24, 2014; <https://www.youtube.com/watch?v=y5o2WF5K9Go>

European Union, “History of the European Union”, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en

European Council, “The Cotonou Agreement” <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cotonou-agreement/>

GATT, Text of the General Agreement, GENEVA, JULY 1986, https://www.cro.org/english/docs_e/legal_e/gatt47.pdf

CVCE, “Davignon Report”, Luxembourg, 27 October 1970, 2013, http://aei.pitt.edu/4543/1/epc_first_report_oct_1970.pdf

CVCE, “Second Report on European Political Co-operation on Foreign Policy” (Copenhagen, 23 July 1973, http://www.cvce.eu/en/obj/second_report_on_european_political_cooperation_in_foreign_policy_matters_copenhag_en_23_july_1973-en-8b935ae1-0a38-42d4-a97e-088c63d54b6f.html

CVCE, Report on European Political Cooperation, London, 13 October 1981, 18/12/2013, http://www.cvce.eu/content/publication/2002/1/18/869a63a6-4c28-4e42-8c41-efd2415cd7dc/publishable_en.pdf

EUR-Lex Access to European Union law,” Common Foreign and Security Policy” <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/common-foreign-and-security-policy.html>

CVCE , Solemn Declaration on European Union (Stuttgart, 19 June 1983) https://www.cvce.eu/en/obj/solemn_declaration_on_european_union_stuttgart_19_june_1983-en-a2e74239-a12b-4efc-b4ce-cd3dee9cf71d.html

Interview with Willem van Eekelen: the proposals of France and Belgium for the reactivation of WEU (The Hague, 1 October 2009) http://www.cvce.eu/en/hicriore-orale/unit-content/-/unit/c6aa463b-5499-4b3f-b399-4d28b78979c8/9817a916-c983-4fcd-9672-4621af25f46d/Resources#aee7c0cc-f552-48b0-bfeb-4320bc83b4de_en&overlay

EUR-Lex, “Single European Act”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1987:169:FULL>

EUR-Lex, “Treaty of Maastricht on European Union” <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:xy0026>

CVCE, “Petersburg Declaration made by the WEU Council of Ministers” Bonn, 19 June 1992, https://www.cvce.eu/en/obj/petersberg_declaration_made_by_the_weu_council_of_ministers_bonn_19_june_1992-en-16938094-bb79-41ff-951c-f6c7aae8a97a.html

European Foreign Policy Unit, “Chronology: The Evolution of a Common EU Foreign, Security and Defense Policy”, <https://www.lse.ac.uk/international-relations/assets/documents/efpu/CFSP-Chronology-Institutions-updated2019.pdf>

EUR-Lex, “Treaty of Amsterdam”, Final Act, Declaration on the establishment of a policy planning and early warning unit, pg.132 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11997D/TXT>

European Union Satellite Center, “Analysis for decision making”, The center, https://www.satcen.europa.eu/about_the_eu_satcen/the_centre

EUR-Lex, “COUNCIL JOINT ACTION of 20 July 2001 on the establishment of a European Union Satellite Centre”, Mission, 25.07.2001,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001E0555>

European Leadership Network, “NATO-EU Cooperation: Don’t forget Berlin Plus”,
<https://www.nato.int/docu/rdr-gde/rdr-gde-e.pdf>

EUR-Lex, Access to European Union Law, “Draft TREATY ESTABLISHING A CONSTITUTION FOR EUROPE”
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003XX0718\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003XX0718(01))

EUR-Lex, “Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part”,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29>

Permanent Structured Cooperation (PESCO), “Scope and Ambition, Legal Basic”, <https://www.pesco.europa.eu/about/>

EUR-Lex, “Treaty establishing a Constitution for Europe”, (16/12/2004), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2004:310:TOC>

Council of the European Union, “Presidency Conclusions – Brussels, 21/22 June 2007”,
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/94932.pdf

European Union, “Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union”, 2008,
<http://www.consilium.europa.eu/documents/treaty-of-lisbon?lang=en>

EUR-Lex, “Declarations Annexed to The Final Act Of The Intergovernmental Conference Which Adopted The Treaty Of Lisbon, signed on 13 December 2007”, Declaration no. 14 concerning the common foreign and security policy, 26.10.2012,
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_5&format=PDF

Council of the European Union, “Presidency Report to the European Council on the European External Action”, Brussels 23 October 2009,
<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014930%202009%20INIT>

Council of the European Union, “Proposal for a Council Decision of 25 March 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service”, Brussels, 25 March 2010,
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%208029%202010%20INIT/EN/pdf>

European Parliament, “European Parliament legislative resolution of 8 July 2010 on the proposal for a Council decision establishing the organization and functioning of the European External Action Service”
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0280&language=EN&ring=A7-2010-0228#top>

Council of the European Union, “COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service”, Official Journal of the European Union, 03.08.2010,
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF>

EUR-Lex, Regulation (EC) No 1073/1999 of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 concerning investigations conducted by the European Anti-Fraud Office (OLAF) (OJ L 136, 31.5.1999, p. 1)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999R1073>

EUR-Lex, COUNCIL DECISION of 1 December 2009 laying down measures for the implementation of the European Council Decision on the exercise of the Presidency of the Council, and on the chairmanship of preparatory bodies of the Council (2009/908/EU),

Annex II Chairmanship Of The Preparatory Bodies Of The Foreign Affairs Council

<https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009D0908&qid=1684772322693>

EUR-Lex, Consolidated text: Regulation No 31 (EEC), 11 (EAEC), laying down the Staff Regulations of Officials and the Conditions of Employment of Other Servants of the European Economic Community and the European Atomic Energy Community

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:01962R0031-20230101&qid=1549272035601>

EUR-Lex, COUNCIL DECISION of 16 June 2008 adjusting the allowances provided for in Decision 2003/479/EC and Decision 2007/829/EC concerning the rules applicable to national experts and military staff on secondment to the General Secretariat of the Council (2008/451/EC)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008D0451>

EUR-Lex, REGULATION (EU) No 1316/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 December 2013 establishing the Connecting Europe Facility, amending Regulation (EU) No 913/2010 and repealing Regulations (EC) No 680/2007 and (EC) No 67/2010 (Text with EEA relevance), Article 59

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1316>

EUR-lex, Council of the European Union, Regulation No 5 laying down rules relating to calls for and transfers of financial contributions, budgetary arrangements and administration of the resources of the Development Fund for the Overseas Countries and Territories (OJ 33 31.12.1958), p,58,681 ELI: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/1958/5/oj>

EUR-lex, Access to European Union Law, REGULATION (EC) No 1889/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 20 December 2006 on establishing a financing instrument for the promotion of democracy and human rights worldwide

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1889>

EUR-lex, Access to European Union Law, REGULATION (EC) No 1638/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 October 2006 laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1638>

EUR-lex, Access to European Union Law, COUNCIL REGULATION (EC) No 382/2001 of 26 February 2001 concerning the implementation of projects promoting cooperation and commercial relations between the European Union and the industrialised countries of North America, the Far East and Australasia and repealing Regulation (EC) No 1035/1999, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF>

EUR-lex, Access to European Union Law, COUNCIL REGULATION (EURATOM) No 300/2007 of 19 February 2007 establishing an Instrument for Nuclear Safety Cooperation,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R0300>

EUR-lex, Access to European Union Law, REGULATION (EC) No 1717/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 15 November 2006 establishing an Instrument for Stability,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1717>

EUR-lex, Access to European Union Law, COUNCIL DECISION of 19 March 2001 adopting the Council's security regulations (2001/264/EC), Decision 2001/264 - 2001/264/EC:

Council Decision of 19 March 2001 adopting the Council's security regulations,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001D0264>

EUR-lex, REGULATION (EC) No 45/2001 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 18 December 2000 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by the Community institutions and bodies and on the free movement of such data, L 8, 12.1.2001, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:008:0001:0022:en:PDF>

European Union EXTERNAL ACTION, The Diplomatic Service of the European Union, High Representative / Vice President, Javier Solana, archived on 22/01/2014, (accessed 23.03.2021) <https://eeas.europa.eu/archives/javier-solana/>

EEAS, About the European External Action Service, EEAS Headquarters, 18.08.2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/about-european-external-action-service_en#8412

EUR-lex, Council of the European Union, “*COUNCIL DECISION of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service*”, Official Journal of the European Union, 03.08.2010, <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:EN:PDF> (accessed on 21.03.2022)

Council of the European Union, “Proposal for a Council Decision of 25 March 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service”, 8029/10, POLGEN 43 INST 93, Brussels, 25 March 2010, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%208029%202010%20INIT>

Council of the European Union, Foreign Affairs Council (FAC), last reviewed 22.12.2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/configurations/fac/>

Exploring EU Foreign Policy, “Multilateralism”, KU Luven, <https://www.eufp.eu/multilateralism-imf-wb-cro-g7-g8-g20>

European Commission, “Multilateral dialogue with informal groupings (G8, G20)”, https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/human-rights-non-eu-countries/who-we-work/multilateral-dialogue-informal-groupings-g8-g20_en

European Union EXTERNAL ACTION, About the European External Action Service, Common Foreign and Security Policy (CFSP), 18.08.2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/about-european-external-action-service_en#8412

European Commission, “Thessaloniki European Council 19 and 20 June 2003 Presidency conclusions”, Bruxelles, le 20 juin 2003, 23 June 2003, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_03_3

European Commission, “Eu-Western Balkans Summit Thessaloniki, 21 June 2003”, Declaration, Thessaloniki, 21 June 2003, 10229/03 (Presse 163), https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_163

European Union EXTERNAL ACTION, “The EU and the Western Balkans: towards a common future”, 16.03.2022, https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-and-western-balkans-towards-common-future_en

European Commission, “Overview-Instrument for Pre-accession Assistance”, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en

European Commission, Directorate-General for Enlargement, “*2012 annual report on financial assistance for enlargement : (IPA, PHARE, CARDS, Turkey pre-accession instrument, transition facility)*”, Publications Office, 2015, <https://data.europa.eu/doi/10.2794/11610>

European Commission, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations, “The transformative power of enlargement: overview on the instrument for pre-accession assistance (IPA) activities and results in the Western Balkans and Turkey: 2007–2014”, Publications Office, 2016, <https://data.europa.eu/doi/10.2876/563302>

European Commission, EU Budget for the future, *THE INSTRUMENT FOR PRE-ACCESSION ASSISTANCE (IPA III)*, October 2021,
<https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2021-10/IPA-factsheet-2021.pdf>

European Commission, European Neighborhood Policy and Enlargement Negotiations, Kosovo, Interactive timeline
http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo/index_en.htm

Security Council Report, *Profile Report Kosovo*, 10 February 2006,
https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B6D274E9C8CD3CF6E4FF96FF9%7D/Profile%20Report%2010%20February%202006_Kosovo.pdf

European Parliament, SANTA MARIA DA FEIRA EUROPEAN COUNCIL 19 AND 20 JUNE 2000 CONCLUSIONS OF THE PRESIDENCY, https://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm

European Council, “Presidency Conclusions (Santa Maria da Feira, 19 and 20 June 2000), Brussels, 06.2007 Nr: 200/1/00. https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en0.htm

Conclusions of the Presidency, *Thessaloniki European Council*, 19 and 20 June 2003, Bulletin 23.06.2003 https://www.europarl.europa.eu/summits/pdf/the_en.pdf

The Programme of Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation (CARDS) for the Western Balkan countries, replaced by the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) in 2007
https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary/ipa_en

EUR-lex, Council Regulation (EC) No 533/2004 of 22 March 2004 on the establishment of European partnerships in the framework of the stabilization and association process, OJ L 86, 24.3.2004, pp. 1–2
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0533>

EUR-lex, COUNCIL DECISION 2004/520/EC of 14 June 2004, on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia and Montenegro including Kosovo as defined by the United Nations Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999, (2004/520/EC),
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004D0520>

EUR-lex, COUNCIL DECISION 2008/213/EC of 18 February 2008, on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia including Kosovo as defined by United Nations Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999 and repealing Decision 2006/56/EC (2008/213/EC),
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008D0213>

EUR-lex, “COMMUNICATION FROM THE COMMISSION A European Future for Kosovo”, Brussels, 20.4.2005 COM(2005) 156 final,
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0156:FIN:EN:PDF>

EUR-lex, “COUNCIL JOINT ACTION 2006/304/CFSP of 10 April 2006”, on the establishment of an EU Planning Team (EUPT Kosovo) regarding a possible EU crisis management operation in the field of rule of law and possible other areas in Kosovo ,
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:112:0019:0023:EN:PDF>

EUR-lex, COUNCIL DECISION 2008/213/EC of 18 February 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia including Kosovo as defined by United Nations Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999 and repealing Decision 2006/56/EC, OJ L 80, 19.3.2008,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008D0213>

EUR-lex, COUNCIL JOINT ACTION 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO, THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,

https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/WEJointActionEULEX_EN.pdf

European Commission, Enlargement, Kosovo,
https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/kosovo_en

Declaration of Independence, para. 6. 2008. Assembly of the Republic of Kosovo.
http://old.kuvendikosoves.org/common/docs/Dek_Pav_sh.pdf

Preamble of the Constitution of the Republic of Kosovo, 2008,
https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Files/5/ConstitutionoftheRepublicofKosovovithamend.I-XXV_rwWEfAUpgP.pdf

The official document of COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on a Feasibility Study for a Stabilization and Association Agreement between the European Union and Kosovo*,
https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/feasibility-study-stabilisation-and-association-agreement-between-eu-and-kosovo-2012_en

EUR-lex, STABILISATION AND ASSOCIATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and Kosovo (*), of the other part, 16.3.2016,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22016A0316%2801%29>

European Commission, Western Balkans: An Economic and Investment Plan to support the economic recovery and convergence, 6 October 2020, Brussels, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1811

European Commission, EU programmes and funds financed from the EU budget and Next Generation EU
https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes_en#eu-programmes-and-funds-financed-from-the-eu-budget-and-nextgenerationeu

European Union Office in Kosovo, “The European Union and Kosovo, An overview of relations between the EU and Kosovo”, https://www.eeas.europa.eu/kosovo/eu-and-kosovo_en?s=321

United States Institute of Peace, “On the issues: Kosovo/Serbia”, February 2008, Interview with Daniel Serwer,
<https://www.usip.org/publications/2008/02/issues-kosovoserbia>

EEAS, “EULEX Kosovo: European Union Rule of Law Mission in Kosovo - Civilian Mission”, 30.11.2020
https://www.eeas.europa.eu/eulex-kosovo/eulex-kosovo-european-union-rule-law-mission-kosovo-civilian-mission_en?s=333

EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, “What is EULEX?”,
<https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2%2C16>

EULEX European Union Rule of Law Mission in Kosovo, Factsheets, Formed Police Unit of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/166861-Formed_Police_Unit_ENG_25January2023.pdf

EULEX KOSOVO, COUNCIL JOINT ACTION 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO
https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/WEJointActionEULEX_EN.pdf

EULEX KOSOVO, COUNCIL JOINT ACTION 2009/445/CFSP of 9 June 2009 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO, <https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/WELEXUriServ-EULEX-EN.pdf>

Official Journal of the Republic of Kosova, Law No. 03/L-053 on the Jurisdiction, Case Selection and Case Allocation of EULEX Judges and Prosecutors in Kosovo, Pristina: Year III / No. 27 / 03 June 2008 <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2527>

EULEX KOSOVO, COUNCIL DECISION 2010/322/CFSP of 8 June 2010 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO <https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/WE20100608councildecision.pdf>

Official Journal of the European Union , COUNCIL DECISION 2010/619/CFSP of 15 October 2010 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:272:0019:0019:EN:PDF>

EUR-lex, COUNCIL DECISION 2012/291/CFSP of 24 November 2011 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011D0752>

EULEX KOSOVO, Program Report 2011, Bolstering the Rule of Law in Kosovo: A Crock, p.10; for more, see the table reflecting the changes comparing the years 2011 and 2010; and 2010 to 2009 http://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/EPR_2011_1.pdf

EULEX KOSOVO EULEX Program Report 2012; EULEX Rule Of Law Beyond The Headlines; Part 1 ; for more, see the table reflecting the changes comparing the years 2012 and 2011; 2011and 2010;dhe 2010 and 2009 http://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/EPR_2012-LQ.pdf

EUR-lex, COUNCIL DECISION 2012/291/CFSP of 5 June 2012 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012D0291>

EUR-lex, COUNCIL DECISION 2013/241/CFSP of 27 May 2013 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D0241>

EUR-lex, COUNCIL DECISION 2014/349/CFSP of 12 June 2014 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0349>

EUR-lex, COUNCIL DECISION 2014/685/CFSP of 29 September 2014 2014 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1), EULEX KOSOVO, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0685>

EUR-lex, COUNCIL DECISION (CFSP) 2015/901 of 11 June 2015 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1) (EULEX KOSOVO), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D0901>

EUR-lex, DECISIONS POLITICAL AND SECURITY COMMITTEE DECISION (CFSP) 2015/969 of 19 June 2015 extending the mandate of the Head of Mission of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (1) (EULEX KOSOVO); <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D0969&from=EN>

Council of European Union, EULEX Kosovo to gradually transfer activities, Luxembourg, 12 June 2014 10885/14 (OR. en) PRESSE 338, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/143183.pdf

Official Gazette of the Republic of Kosovo, LAW NO. 04/L-273 ON AMENDING AND SUPPLEMENTING THE LAWS RELATED TO THE MANDATE OF THE EUROPEAN UNION RULE OF LAW MISSION IN THE REPUBLIC OF KOSOVO, 15 MAY 2014, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=9477>

Republic of Kosovo, Assembly, Law No. 04/L-199; ON RATIFICATION OF THE FIRST INTERNATIONAL AGREEMENT OF PRINCIPLES GOVERNING THE NORMALIZATION OF RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF KOSOVO AND THE REPUBLIC OF SERBIA, 27.06.2013, <https://dialogue-info.com/wp-content/uploads/2020/10/Law-on-Ratification-of-the-Agreement-of-Principles-Governing-the-Normalisation-of-Relations-17-September-2013.pdf>

EUR-lex, COUNCIL DECISION (CFSP) 2016/1990 of 14 November 2016 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo * (EULEX KOSOVO), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016D1990>

EUR-lex, COUNCIL DECISION (CFSP) 2018/856 of 8 June 2018 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo * (EULEX KOSOVO), <https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/CouncilDecision-203336.pdf>

EUR-lex, COUNCIL DECISION (CFSP) 2020/792 of 11 June 2020 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo * (EULEX KOSOVO) , <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020D0792&from=EN>

EUR-lex, COUNCIL DECISION (CFSP) 2021/904 of 3 June 2021 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo * (EULEX KOSOVO), https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/CELEX_32021D0904_EN_TXT.pdf

European Union EXTERNAL ACTION, Special Report on the Impact of COVID-19 on the Rule of Law in Kosovo Assessment and recommendations for the period March 2020 – March 2021, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Covid%20Report_EN.pdf

European Union EXTERNAL ACTION, EU Rule of Law Mission in Kosovo – EULEX Justice Monitoring Report Findings and Recommendations November 2021 – September 2022, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Raporti_Anglisht.pdf

EULEX, *Compact Progress Report*, 14 June 2014, p.1, https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/CPReport_2_14.pdf

EUobserver, Andrew Rettman, EU mission in Kosovo rocked by corruption allegations, BRUSSELS, 30. OCT 2014, [HTTPS://EUOBSERVER.COM/RULE-OF-LAW/126319](https://euobserver.com/rule-of-law/126319)

European Ombudsman, Own-initiative inquiry OI/15/2014/PMC of the Ombudsman into the European External Action Service's (EEAS) investigation into the allegation of serious irregularities involving the EU Rule of Law Mission (EULEX) in Kosovo, CORRESPONDENCE - DATE Friday | 14 November 2014 <https://www.ombudsman.europa.eu/en/doc/correspondence/en/58360>

European Ombudsman , Decision of the European Ombudsman closing the own-initiative inquiry OI/15/2014/PMC into the way in which the European External Action Service (EEAS) handles allegations of serious irregularities involving the EU Rule of Law Mission (EULEX) in Kosovo, DECISION ON Thursday | 04 December 2014, <https://www.ombudsman.europa.eu/en/decision/en/58461>

European Ombudsman, Follow-up to my own-initiative inquiry OI/15/2014/PMC concerning alleged irregularities affecting EULEX Kosovo, CORRESPONDENCE - DATE Wednesday | 27 April 2016 <https://www.ombudsman.europa.eu/en/doc/correspondence/en/66788>

Human Rights Watch, Letter to the High Representative of the EU for Foreign Affairs and Security Policy and Vice President of the European Commission, Brussels, December 12, 2014 <https://www.hrw.org/news/2014/12/15/letter-high-representative-eu-foreign-affairs-and-security-policy-and-vice-president>

EULEX Kosovo, Review of the EULEX Kosovo Mission's implementation of the mandate with particular focus on the handling of the recent allegations, 31 March 2015,
https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/150331_jacque-report_en.pdf

European Union EXTERNAL ACTION, Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the report by Jean-Paul Jacqué on the EULEX Kosovo mandate implementation in case of recent allegations, 14.04.2015, https://www.eeas.europa.eu/node/5643_en

Freedom House, Nations in Transit 2015, Kosovo, <https://freedomhouse.org/country/kosovo/nations-transit/2015>

Publications Office of the European Union, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT KOSOVO UNDER UNSCR 1244/99 2009 PROGRESS REPORT, Brussels, 14.10.2009, SEC(2009) 1340,
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ad779ed8-0dae-4eeb-b78c-43974502124c>

Publications Office of the European Union, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT KOSOVO* 2015 REPORT, Brussels, 10.11.2015 SWD(2015) 215 final,
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ad779ed8-0dae-4eeb-b78c-43974502124c>
EUROPEAN COMMISSION, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Kosovo* 2021 Report, Strasbourg, 19.10.2021 SWD(2021) 292 final/2,
<https://neighbourhoodenlargement.ec.europa.eu/system/files/2021/10/Kosovo%202021%20report.PDF>

Freedom House, Countries and Territories, Kosovo,
<https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

RSF Reporters Without Borders, Kosovo, Index 2022 and 2021,
<https://rsf.org/en/country-kosovo>

World Justice Project, "The Rule of law in Kosovo, Key Findings from the General Population Poll and Qualified Respondents Questionnaires", 2020,
<https://worldjusticeproject.org/our-work/publications/country-reports/rule-law-kosovo>

UNDP, Kosovo launch of the Human Development Report 2020: COVID-19 is both a troubling glimpse into what our new normal could be - and an opportunity for choosing a new development pathway, February 16, 2021,
<https://www.undp.org/kosovo/stories/kosovo-launch-human-development-report-2020-covid-19-both-troubling-glimpse-what-our-new-normal-could-be-and-opportunity-choosing-new>

